

**TROAS BÖLGESİ İLK TUNÇ ÇAĞI
KONUT TİPOLOJİSİNİN ARKEOLOJİK
VE ETNOARKEOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Sadiye Esra AKGÜN

2010

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

**TROAS BÖLGESİ İLK TUNÇ ÇAĞI KONUT TİPOLOJİSİNİN ARKEOLOJİK
VE ETNOARKEOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Sadiye Esra AKGÜN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Göksel SAZCI

Çanakkale – 2010

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**TROAS BÖLGESİ İLK TUNÇ ÇAĞI KONUT TİPOLOJİSİNİN ARKEOLOJİK VE ETNOARKEOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

25/11/2010

Sadiye Esra AKGÜN

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Sadiye Esra AKGÜN'e ait TROAS BÖLGESİ İLK TUNÇ ÇAĞI KONUT
TİPOLOJİSİNİN ARKEOLOJİK VE ETNOARKEOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından ARKEOLOJİ Anabilim
Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Göksele SAZCI

(Danışman)

Üye Doç. Dr. Furan TAKAOĞLU

Üye Yrd. Doç. Dr. Mehmet Fatih YAVUZ

Tez No : 388270

Tez Savunma Tarihi : 25.10.2010

ONAY

Doç. Dr. Yücel ACER
Enstitü Müdürü

10.12.2010

Annem'e İthafımdır...

ÖZET

Troas Bölgesi İlk Tunç Çağ Konut Tipolojisinin Arkeolojik ve Etnoarkeolojik Açından Değerlendirilmesi konulu bu çalışmada, bölgede yer alan yerleşmelerde ki konut tipleri incelenmiştir. Troas Bölgesi, Batı Anadolu'da yer alan ve bugünkü adıyla Biga Yarımadası olarak bilinen bölgedir. Bölge, verimli toprakları ve avantajlı jeopolitik konumu nedeniyle, tarih boyunca çok sayıda yerleşmeye sahne olmuştur. Bölgede araştırması yapılmış yerleşmeler başta Troia olmak üzere, Beşik- Yassitepe, Kumtepe ve bölgeye komşu olan yerleşmeler, Gökçeada'daki Yenibademli Höyük, Bozcaada'daki Tenedos çalışmamız kapsamındaki yerleşmelerdir. Çalışmamız, söz konusu yerleşmelerin İlk Tunç Çağındaki mimari dokusunu ve konut tiplerini anlatmaya yöneliktir.

Çalışma kapsamında, bu yerleşmelerin kısaca kazı tarihçelerinden bahsedilmiş, yerleşmelerin coğrafi koşulları gibi çevresel özelliklerinin yanında, yerleşme sakinlerinin kültürel yaşantılarına da kısaca değinilmiştir. Söz konusu yerleşmelerin mimari gelenekleri, konutların inşasında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verilmiş, çeşitli literatürlerin yanında kazı ve yüzey araştırma sonuçlarından da yararlanılmıştır. Troas Bölgesi yerleşmelerinin İlk Tunç Çağı'ndaki konut tiplerinin günümüze taşınıp taşınmadığının belirlenmesine katkıda bulunabilmek için, yerleşmelerin yakınlarında yer alan günümüz köylerindeki belli başlı konut örnekleri de yerinde incelenmiştir.

Çalışmamızın en önemli amaçlarından bir tanesi, Troas Bölgesi yerleşmelerindeki mimari geleneği belirlemek, yerleşmelerde bulunan konut tiplerinin benzer ve farklı özelliklerini saptamak ve günümüzdeki yerleşimlerde yer alan yapılar referans alınarak Tunç Çağı yapı tiplerinin fonksiyonları hakkında fikir vermektir. Bu çalışmayla amacıma ulaştığımı umuyorum.

ABSTRACT

Habitat Typological Of The Troas Region In The Early Bronze Age Assessment Of The Archaeological And Ethnoarchaeological Perspective , the variations of the houses in the region are scrutinized Troas Region, which is on the West Anatolia is a region currently known as Biga Peninsula. The region, because of its fertile soil and advantageous geopolitic locatin, has been a scene of settlements throughout the history. The settlements are, Troia is the first, Beşik-Yassitepe, Kumtepe and neighbouring regions Yenibademli Höyük in Gökçeada, Tenedos in Bozcaada and they are all the subject of our study. The focus of our study is to explain the architectural texture of these settlements in the Early Bronze Age.

In the context of the study the excavation history of these settlements are dealt, besides the geographical conditions and general aspects of them, the cultural life of the inhabitants are touched upon. The architectural traditions, the materials used in the building and the construction techniques are mentioned, besides some literatures, the results of excavation and surface researches are utelized. In order to decide whether the building types in the Bronze Age in Troas Region are transfered to modern age, some types of residences in the villages near the settlements are examined.

One of the most important aim of our study is to determine the architectural tradition of the settlements in the region, and to determine similar and different aspects and to examine now much of this tradition is reflected in the current buildings in the region. I hope with this study I've reached my aim.

ÖNSÖZ

Jeopolitik önemi dolayısıyla tarih çağları boyunca iskân görmüş olan Troas Bölgesi, İlk Tunç Çağında da Batı Anadolu Arkeolojisi için önem taşıyan pek çok yerleşmeye sahne olmuştur. Bu yerleşmelerin başında gelen TroiaI- II- III- IV yerleşmeleri, Beşik- Yassitepe, Kumtepe ve bölgeye komşu Gökçeada- Yenibademli Höyük ile Bozcaada- Tenedos yerleşmeleri, bu bağlamda çalışma kapsamına alınmıştır. İlk Tunç Çağı konut mimarisinin açık bir şekilde izlenebildiği bu yerleşmeler, Batı Anadolu Arkeolojisi ve buradaki mimari üslubun izlenebilmesi açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmamda Troas Bölgesi İlk Tunç Çağı konut mimarisinin oluşumu ve günümüze yansımaları, benzerlik ve farklılıkları ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle tez konumun belirlenmesi aşamasında bana fikirleri ile yol gösteren, yazım aşamasından itibaren tezimin şekillenmesini sağlayan sayın hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Göksel SAZCI'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamda benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Turan TAKAOĞLU'na sabrı ve anlayışı için minnetlerimi sunmak istiyorum.

Sevgili arkadaşım Ümit ZENGİN, benimle birlikte köylere gelmeseydi işim bir hayli zor olacaktı. Azmi, anlayışı ve sabrı için ona sonsuz teşekkürler. Ayrıca yazım aşamasındaki büyük desteklerinden dolayı sevgili arkadaşlarım Sinem MEŞE ve Mert ÇALIK'ın da adlarını anmadan geçemeyeceğim. Çalışmam kapsamındaki gerek Türk köylerinde, gerek adalardaki Rum köylerinde bana evlerini açan tüm anlatıcılarıma minnettarım. Tezimin başlangıç aşamasından bugüne kadarki süreçte, maddi manevi her anlamda desteklerini hissettiğim, Yrd. Doç. Dr. Berrin AKGÜN YÜKSEKLİ ile Leyla Nilgün METİN ve saygıdeğer eşi Yrd. Doç. Dr. Celal METİN'e ayrıca şükranlarımı iletmeyi bir borç bilirim.

Sadece bu zorlu ve yorucu aşamada değil, her zaman, her anımda ve her koşulda varlığıyla beni ayakta tutan, hiçbir teşekkürün yeterli olamayacağını bildiğim canım ANNEM'e bu satırlarda en içten şükranlarımı sunarım, iyi ki varsın...

Esra AKGÜN
ÇANAKKALE 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
LEVHA LİSTESİ	v
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç.....	3
1.2. Kapsam.....	3
1.3. Yöntem.....	4
2. TROAS BÖLGESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ	5
3. TROİA YERLEŞMESİ KONUTLARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ	7
3.1. Troia I Yerleşmesi.....	18
3.1.1. Konut Plan Şemaları.....	20
3.1.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	21
3.1.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	22
3.2. Troia II Yerleşmesi.....	24
3.2.1. Konut Plan Şemaları.....	26
3.2.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	29
3.2.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	31
3.3. Troia III Yerleşmesi.....	32
3.3.1. Konut Plan Şemaları.....	34
3.3.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	37
3.3.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	39
3.4. Troia IV Yerleşmesi.....	40
3.4.1. Konut Plan Şemaları.....	43
3.4.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	46
3.4.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	47
4. BEŞİK-YASSITEPE YERLEŞMESİ KONUTLARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ	49
4.1. Konut Plan Şemaları.....	51

4.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	52
4.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	53
5. KUMTEPE C YERLEŞMESİ KONUTLARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ.....	54
5.1. Konut Plan Şemaları.....	61
5.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	62
5.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	62
6. TROAS BÖLGESİ'NE KOMŞU DİĞER YERLEŞMELER.....	64
6.1. Gökçeada-Yenibademli Höyük.....	64
6.1.1. Konut Plan Şemaları.....	71
6.1.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	79
6.1.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	81
6.2. Bozcaada-Tenedos Nekropolü.....	82
6.2.1. Konut Plan Şemaları.....	83
6.2.2. Konutlarda Görülen Donatılar.....	84
6.2.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	84
7. TROAS BÖLGESİ KONUT TİPOLOJİSİNİN ETNOARKEOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRMESİ.....	86
7.1. Troas Bölgesi Günümüz Köylerinin Konut Tipolojisi.....	86
7.1.1. Çıplak Köyü.....	86
7.1.2. Tefikiye Köyü.....	89
7.1.3. Kalafat Köyü.....	90
7.1.4. Kumkale Köyü.....	91
7.1.5. Yeniköy.....	92
7.2. Troas Bölgesi'ne Komşu Adalarda Yer Alan Günümüz Köylerinin Konut Tipolojisi.....	93
7.2.1. Gökçeada'da Yer Alan Köyler.....	93
7.2.2. Bozcaada.....	96
8. SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA	
LEVHALAR	

LEVHA LİSTESİ

LEVHA I.1. Troas Bölgesi Genel Haritası (M. Korfmann, 1997, s: 96).

LEVHA I.2. Troas Bölgesi İklim Haritası (M. Korfmann, 2001 resim: 381).

LEVHA II.1. Troas Bölgesi Jeoloji Haritası (M.B. Yıkılmaz, 2002 s: 22).

LEVHA II.2. Troas Bölgesi Maden Haritası

(http://www.mta.gov.tr/v1.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Canak_kale_Madenler.pdf).

LEVHA III.1. Troia Havadan Görünüş (M. Korfmann, 2001 resim: 67).

LEVHA III.2. Troia Tabakaları (W. Dörpfeld, 1902, s. 17).

LEVHA IV.1. Troia Tabakları (M. Korfmann, 2001, resim: 367).

LEVHA IV.2. Troia Tabakları (M. Korfmann, 2001, resim: 366).

LEVHA V.2. Troas Bölgesi Jeomorfolojisi ve Alüvyon Ovalarının Değişimi (İ. Kayan, 2001, s. 309).

LEVHA V.2. Menderes Deltası'nın Planı (C. Blegen, J. Caskey, 1950, resim: 416).

LEVHA VI.1. Kanlıgeçit Yerleşmesi Megaron Planlı Yapı Kalıntıları (M. Korfmann, 2001, resim: 404).

LEVHA VI.2. Kanlıgeçit Yerleşmesi Planı

([http://www.tayprojesi.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=1558&html=ages_maps_t.html&layout=web](http://www.tayprojesi.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=1558&html=ages_maps_t.html&layout=web)).

LEVHA VII.1. Troia I Yerleşmesi Balıksırtı Duvar Tekniği (W. Dörpfeld, 1902, s: 47).

LEVHA VII.2. Troia Konutlarında Kullanılan Ahşap Hatıllar (W. Dörpfeld, 1902, s: 87).

LEVHA VIII.1. Troia I Yerleşmesi Genel Planı (S. Ünlüsoy, 2006, s. 137).

LEVHA VIII.2. Kale Girişindeki Asker Betimi (C. Blegen, J. Caskey, 1950, resim: 190).

LEVHA IX: 1. Troia I Orta ve Geç Evrelerde Genişletilen Savunma Duvarının Planı (J. Mellaart, 1959, s: 133).

LEVHA IX: 2. Schliemann Yarması (S. Ünlüsoy, 2006, s: 135).

- LEVHA X: 1. Ev 101 Plan (C. Blegen, 1950, resim: 427).
- LEVHA X: 2. Ev 101 Resim (C. Blegen, 1950, resim: 154- 155).
- LEVHA XI: 1. Ev 102 Plan (C. Blegen, 1950, resim: 426).
- LEVHA XI: 2. Ev 102 Resim (C. Blegen, 1950, resim: 144).
- LEVHA XII: 1. Ev 103 Resim (C. Blegen, 1950, resim: 138).
- LEVHA XII: 2. Ev 102 Büyük Odanın Resmi (C. Blegen, 1950, resim: 141).
- LEVHA XIII:1. Troia II Yerleşmesi Planı (S. Ünlüsoy, 2006, s. 138).
- LEVHA XIII: 2. Aşağı Şehri Koruyan Ahşap Savunma Duvarının İzleri (P. Jablonca, 2006, s. 172).
- LEVHA XIV: 1. Ev 201'in Planı (C. Blegen, 1950, resim. 461).
- LEVHA XV: 1. IId Evresinin Planı (C. Blegen, 1950, resim: 456).
- LEVHA XV: 2. IId ve IIf Evrelerinin Planı (C. Blegen, 1950, resim: 459)
- LEVHA XVI: 1. IIA Megaronu (C. Blegen, 1950, resim: 285).
- LEVHA XVI: 2. IId Evresine Ait IId ve Benzeri Megaron Planlı Yapılar (J. Mellaart, 1959, s. 137).
- LEVHA XVII: 1. G6 Karesinde Bulunmuş Megaronlar (G. Sazcı, 2007, resim: 52).
- LEVHA XVII: 2. IIF Megaronu (C. Blegen, 1950, resim: 457)
- LEVHA XVIII: 1. G6'da Yer Alan Megaron (G. Sazcı, 2001, resim: 427).
- LEVHA XVIII: 2. G6 Megaronunda Bulunan Kült Kabı (D. Çalış Sazcı, 2006, s. 208)
- LEVHA XIX: 1. G6 Megaronundan Buluntular (G. Sazcı, 2001, resim: 430).
- LEVHA XIX: 2. G6 Karesinde Yer Alan Megaronun Zemini (G. Sazcı, 2001, resim:431).
- LEVHA XX: 1. Troia III Yerleşmesinin Planı (S. Ünlüsoy, 2006, s. 143).
- LEVHA XX: 2. Troia III Yerleşmesinin İlk Yapı Evresinin Planları (G. Sazcı, 2007, resim: 62 -63.)
- LEVHA XXI: 1. Troia III Yerleşmesinin İlk Yapı Evresine Ait Megaron I in Tabanı (G. Sazcı, 2007, resim: 65.)

- LEVHA XXI: 2. Troia III Yerleşmesinin Üçüncü Evresinin Planları (G. Sazcı, 2007, resim: 68- 69)
- LEVHA XXII: 1. Troia III Yerleşmesinin Dördüncü Evresinin Planı (G. Sazcı, 2007, resim: 71).
- LEVHA XXII: 2. Troia III Yerleşmesinin Beşinci Yapı Katının En Erken Evresinin Planı (G. Sazcı, 2007, resim: 77).
- LEVHA XXIII: 1. Troia III Yerleşmesinin Beşinci Yapı Katının İkinci Evresinin Planı (G. Sazcı, 2007, resim: 78)
- LEVHA XXIV: 1. Ev 300'ün Genel Planı (C. Blegen, 1951, resim: 263).
- LEVHA XXIV: 2. Ev 300'ün Fotoğrafi (C. Blegen, 1951, resim: 18).
- LEVHA XXV: 1. Ev 300'ün Birinci Evresi (C. Blegen, 1951, resim: 264).
- LEVHA XXV: 2. Ev 300'ün İkinci Evresi (C. Blegen, 1951, resim: 265).
- LEVHA XXVI: 1. Ev 300'ün Üçüncü Evresi (C. Blegen, 1951, resim: 266).
- LEVHA XXVI: 2. Ev 300'ün Dördüncü Evresi (C. Blegen, 1951, resim: 267).
- LEVHA XXVII: 1. Ev 300'ün Batıdaki Odasında Yer Alan Ocak Yapısı (C. Blegen, 1951, resim: 27)
- LEVHA XXVII: 2. Ev 300'ün Batıdaki Odasında Yer Alan Pithos Parçalarından İnşa Edilen Ocak Yapısı (C. Blegen, 1951, resim: 28).
- LEVHA XXVIII: 1. Ev 300'ün Zemini (C. Blegen, 1951, resim: 19).
- LEVHA XXVIII: 2. G6 Karesinde Troia III Yapılarının Örneği (G. Sazcı, 2007, resim: 70).
- LEVHA XXIX: 1. Troia IV Planı (M. Korfmann, 2001, resim: 368).
- LEVHA XXIX: 2. Troia IV Kubbeli Ocak Çizimi (C. Blegen,1951, resim: 275).
- LEVHA XXX: 1. Troia IVa Planı (C. Blegen, 1951, resim: 268).
- LEVHA XXX: 2. Demircihöyük Planı (M. Korfmann, 1983,s. 82).
- LEVHA XXXI: 1. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin İlk Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s. 64).

- LEVHA XXXI: 2. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin İkinci Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s. 67).
- LEVHA XXXII: 1. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin Üçüncü Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s.70).
- LEVHA XXXII: 2. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin Dördüncü Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s. 75)
- LEVHA XXXIII: 1. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin Beşinci Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s. 79)
- LEVHA XXXIII: 2. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin Altıncı Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s. 82).
- LEVHA XXXIV: 1. D8 Karesi Troia IV Yerleşmesinin Yedinci Evresine Ait Plan (G. Sazcı, 2005, s. 84).
- LEVHA XXXV: 1. Troia IV ye Ait Ocak Kalıntısı (C. Blegen, 1951, resim: 103).
- LEVHA XXXV: 2. Troia IV ye Ait Fırın Kalıntısı (C. Blegen, 1951, resim: 116).
- LEVHA XXXVI: 1. Oda “401” (C. Blegen, 1951, resim: 88).
- LEVHA XXXVI: 2. Oda “402” (C. Blegen, 1951, resim: 90).
- LEVHA XXXVII: 1. Oda “455” (C. Blegen, 1951, resim: 124).
- LEVHA XXXVII: 2. Oda “454 ”- “455” (C. Blegen, 1951, resim: 125).
- LEVHA XXXVIII: 1. Beşik Koyu’nun Genel Konumu (J. Neumann, 1984, s. 348).
- LEVHA XXXVIII: 2. Beşik Koyu (E. Akgün, 29.06.2010).
- LEVHA XXXIX: 1. Beşik- Yassitepe, Beşik- Sivritepe ve Beşik Mezarlığının Konumu (M. Korfmann, 1984, s. 306).
- LEVHA XXXIX: 2. Beşik-Yassitepe Höyük Genel Görünüm (E. Akgün, 29.06.2010).
- LEVHA XL: 1. Beşik-Sivritepe Tümülüsü Genel Görüntüsü (M. Korfmann, 1984, s. 309).
- LEVHA XL: 2. Beşik-Yassitepe, Beşik-Sivritepe ve Beşik Mezarlığının Konumu (M. Korfmann, 1984, s. 312).
- LEVHA XLI: 1. Beşik-Yassitepe Genel Mimari Plan(M. Korfmann, 1984, s. 307).

- LEVHA XLI: 2. Beşik- Yassitepe Taş Temel Konut Kalıntıları (M. Korfmann, 1985, s.161).
- LEVHA XLII: 1. S15 Açmasında Rastlanan Duvar Örneği (M. Korfmann, 1985, s. 160).
- LEVHA XLII: 2. R 12 Açmasında Saptanan Balıksırtı Tekniğinde Örölmüş Duvar Örneği (M. Korfmann, 1985, s.161).
- LEVHA XLIII: 1. Kumtepe (M. Korfmann, 1995, s. 239).
- LEVHA XLIII: 2. Kumtepe (H. Z. Koşay, 1936, resim: 12).
- LEVHA XLIV: 1. Kumtepe Plan (H. Z. Koşay, 1936, resim: 28).
- LEVHA XLIV: 2. Kumtepe 1993 Kazılarına Göre Çıkarılan Plan (M. Korfmann, 1995, s. 238).
- LEVHA XLV: 1. Höyükteki Tarım Aktivitelerinin Sonucu Oluşan Tahribat (M. Korfmann, 1995, s. 239).
- LEVHA XLV: 2. Kumtepe Yerleşmesinin Tabakalanması (M. Korfmann, 1995, s. 242).
- LEVHA XLVI: 1. Kumtepe B2 Plan (M. Korfmann, 1995, s. 256).
- LEVHA XLVI: 2. Kumtepe B2 Tabakasına Ait Duvar Örneği Ve Kapı Yeri (M. Korfmann, 1995, s. 247).
- LEVHA XLVII: 1. Kumtepe B3 Planlar (M. Korfmann, 1995, s. 254 -255).
- LEVHA XLVII: 2. Kumtepe B3 Tabakası (M. Korfmann, 1995, s. 244).
- LEVHA XLVIII: 1. Kumtepe B4 Plan (M. Korfmann, 1995, s. 252).
- LEVHA XLVIII: 2. Kumtepe B4 Taş Döşeli Oda (M. Korfmann, 1995, s. 248).
- LEVHA XLIX: 1. Kumtepe C ve Kumtepe B4 (M. Korfmann, 1995, s. 251).
- LEVHA XLIX: 2. Kumtepe C ve Kumtepe B4 (M. Korfmann, 1995, s. 243).
- LEVHA L: 1. Gökçeada'nın Konumu (H. Hüryılmaz, 2006, s. 2).
- LEVHA L: 2. Yenibademli Höyüğün Konumu (H. Hüryılmaz, 2007, s. 46).
- LEVHA LI: 1. Yenibademli Höyüğün Güneybatısında Yer Alan Sur Ve Rampa Kalıntısı (H. Hüryılmaz, 2006, s. 41).

- LEVHA LI: 2. Yeni bademli Höyük'teki İlk Tunç Çağı Konut Kalıntıları (H. Hüryılmaz, 2005, s. 37).
- LEVHA LII: 1. Yeni bademli Höyük'teki İlk Tunç Çağı Konut Örneği (H. Hüryılmaz, 2007, resim: 2).
- LEVHA LII: 2. Gökçeada-Yenibademli Ev Planı (H. Hüryılmaz, 2006, s. 60.).
- LEVHA LIII: 1. Gökçeada-Yenibademli Ocak Örneği (H. Hüryılmaz, 2006, resim: 5).
- LEVHA LIII: 2. Gökçeada-Yenibademli Fırın Örneği (H. Hüryılmaz, 2006, resim: 6).
- LEVHA LIV: 1. Bozcaada- Tenedos Nekropolü Kazı Alanı (Takaoğlu – Sevinç, 2004, resim: 136).
- LEVHA LIV: 2. Bozcaada- Tenedos Nekropolü Dikdörtgen Planlı Yapı. (Takaoğlu – Sevinç, 2004, resim: 137).
- LEVHA LV: 1. Araştırma Kapsamındaki Günümüz Köylerinin Haritası (<http://maps.google.com>. 25.11.2010).
- LEVHA LV: 2. Çıplak Köyü Konut Örneği (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LVI: 1. Çıplak Köyü Konut Örneği (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LVI: 2. Çıplak Köyü Konut Örneği (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LVII: 1. Ahşabın Üst Yapıda Kullanımı (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LVII: 2. Kümbet (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LVIII: 1. Konut Dışında Yer Alan Fırın Örneği (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LVIII: 2. Ateş Yeri (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LIX: 1. Çeşitli Malzemelerden Yapılmış Mutfak Tezgahı Örneği (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LIX: 2. Konutların Çatı Örtüsünde Kullanılan Saz (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LX: 1. Tevfikiye Köyü İki Katlı konut Örneği (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LX: 2. Merdiven (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LXI: 1. Ocak (E. Akgün 23.06.2010).
- LEVHA LXI: 2. Kiler (E. Akgün 23.06.2010).

- LEVHA LXII: 1. Kalafat Köyü Konut Örneği (E. Akgün 26.06.2010).
- LEVHA LXII: 2. Sıkıştırılmış Toprakta Oluşturulan Zemin (E. Akgün 26.06.2010).
- LEVHA LXIII: 1. Sedir (E. Akgün 26.06.2010).
- LEVHA LXIII: 2. Sandıra (E. Akgün 26.06.2010).
- LEVHA LXIV: 1. Konut İçerisinde Banyo Olarak Ayrılmış bölüm (E. Akgün 26.06.2010).
- LEVHA LXIV: 2. Konut Dışında Yer Alan Tuvalet Örneği (E. Akgün 26.06.2010).
- LEVHA LXV: 1. Kumkale Köyü Konut Örneği (E. Akgün 04.07.2010).
- LEVHA LXV: 2. Fırın (E. Akgün 04.07.2010).
- LEVHA LXVI: 1. Fırın (E. Akgün 04.07.2010).
- LEVHA LXVI: 2. Konutun Sahibi Tarafından Salça Yapmak İçin Yapılmış Ocak
(E. Akgün 04.07.2010).
- LEVHA LXVII: 1. Yeniköy'deki Konutların Dizilim Planı (E. Akgün 05.08.2010).
- LEVHA LXVII: 2. Yeniköy Konut Örneği (E. Akgün 05.08.2010).
- LEVHA LXVIII: 1. Gökçeada'da Yer Alan Yerleşimler (H. Hüryılmaz, 2007, s. 21.)
- LEVHA LXVIII: 2. Eski Bademli Köyü Çamaşırhanesi (E. Akgün 02.10.2010).
- LEVHA LXIX: 1. Dereköy (E. Akgün 03.10.2010).
- LEVHA LXIX: 2. Dereköy'deki Sokak ve Konut Örneği (E. Akgün 03.10.2010).
- LEVHA LXX: 1. Eski Bademli Köyü'nden Konut Örneği (E. Akgün 02.10.2010).
- LEVHA LXX: 2. Eski Bademli Köyü'nden Sokak Örneği (E. Akgün 02.10.2010).
- LEVHA LXXI: 1. Dereköy'den İki Katlı Konut Örneği (E. Akgün 03.10.2010).
- LEVHA LXXI: 2. Zeytinli Köy'den Taş Konut Örneği (E. Akgün 02.10.2010).
- LEVHA LXXII: 1. Eski Bademli Köyü'nden İki Katlı Konut İçinde Yer Alan Merdiven
(E. Akgün 02.10.2010).
- LEVHA LXXII: 2. Tepe Köy'de ki Bir Konutta Dekoratif Amaçlı Kullanılan Seramik
Örnekleri (E. Akgün 03.10.2010).
- LEVHA LXXIII: 1. Bozcaada'nın Konumu (Ç. Kaptan Ayhan, 2008, s. 26).

LEVHA LXXIII: 2. Bozcaada Sokak Örneği (E. Akgün, 29.08.2010).

LEVHA LXXIV: 1. Bozcaada Konutlarının Üst Yapısında Ahşap Malzeme Kullanımı
(E. Akgün, 29.08.2010).

LEVHA LXXIV: 2. Bozcaada'da Yer Alan Terk Edilmiş Bir Konut Örneği(E. Akgün,
29.08.2010).

LEVHA LXXV: 1. Bozcaada'dan Bir Odası İbadethane Olarak Kullanılan Konut
(E. Akgün, 29.08.2010).

LEVHA LXXV: 2. Aynı Konutun Mutfağından Görünüm (E. Akgün, 29.08.2010).

LEVHA LXXVI: 1. Gökçeada Eski Bademli Köy' de Konutun İnşa Tarihinin Yazdığı
Örnek (E. Akgün 02.10.2010)

LEVHA LXXVI: 2. Bozcaada'da Konutun İnşa Tarihinin Yazdığı Örnek (E. Akgün,
29.08.2010).

1. GİRİŞ

Batı Anadolu Arkeolojisi'nde önemli bir konuma sahip olan Troas Bölgesi, kuzeyde Gönen Çayı ağzından, güneyde Edremit Körfezi içine çekilecek bir çizginin batısında kalan yarımadadır. Troas Bölgesi'nin ismi Osmanlı Devleti döneminde Biga Yarımadası olarak değiştirilmiştir. Troas Bölgesi, Marmara ile Ege Bölgesi arasında bir geçit görevi görmektedir. Bölge'nin kuzeyi Marmara Bölgesi özellikleri gösterirken, güney bölümü Ege'yi andırmaktadır¹.

Troas Bölgesi önemli bir jeopolitik konuma sahip olması nedeniyle, tarih boyunca yerleşim görmüştür. Bu nedenle Troas Bölgesi, her zaman araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Yöreyi çeşitli zamanlarda pek çok seyyah ziyaret etmiştir. Bölge, günümüzde de modern araştırmacıların dikkatini çekmeye devam etmektedir. Troas Bölgesi'nde yer alan yerleşmelerde yürütülen kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları, Troas Bölgesi'nin pek çok kültüre ev sahipliği yaptığının, dolayısıyla Troas Bölgesi'nin her zaman cazip yaşam şartları sunduğunun göstergesidir. Troas Bölgesi'nde yer alan başta Troia olmak üzere çok sayıda yerleşme, araştırılan en eski yerleşimler olduğu için Batı Anadolu arkeolojisinde önemli yer tutmaktadır.

Tunç Çağı'nda yeni hammadde kaynaklarının keşfi ve dolayısıyla bunlara duyulan ihtiyacın artması sonucu gelişmeye başlayan ticaret ağı, bölgeler arası kültürel alışverişin gelişmesine neden olmuştur. Kuzeybatı Anadolu ile Trakya ve Ege Bölgesi arasındaki kültürel benzerlikte, ticaretin getirisi olarak düşünebilir².

Troas Bölgesi'nde bulunan yerleşmelerde, Tunç Çağı'ndan itibaren gelişmeye başlayan ticaretin kaçınılmaz sonucu olan kültürel etkileşimlerden payını almıştır. Birbirlerine kilometrelerce mesafe uzaklıktaki yerleşmelerde bile, bölgeler arası ticaretin varlığını ispatlayabilecek kanıtlar bulmak mümkündür. Örneğin, Troia'da, Mısır'dan bildiğimiz bir asa başının saptanmış olması, bu görüşü doğrular niteliktedir³. Troas Bölgesi

---

¹Aşkıdıl Akarca, "Troas Aşağı Menderes Ovası Çevresindeki Şehirler" *Bulleten* XLII sayı:165,Ankara 1975, s.1.

²Turan Efe, "Batı Anadolu" *ArkeoAtlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 100.

³Marcus Müller, "Mısırlılar Ne Biliyorlardı?", *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002,s. 51.

de coğrafi konumu kadar kalay, gümüş ve ünlü atları gibi ticaret malları sayesinde önem kazanmış olmalıdır⁴.

Kültürel anlamdaki bu benzerlik, çanak çömlek repertuarı ya da küçük buluntularda olduğu kadar, yerleşmelerin mimari stillerinde de göze çarpmaktadır. Troas Bölgesi ile Ege Adaları arasında da böyle bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Lesbos Adası'nda yer alan Thermi, Lemnos Adası'nda yer alan Poliochni ve Kios'taki Emporio yerleşmelerinin İlk Tunç Çağ tabakaları kronolojik olarak Troas Bölgesi yerleşmelerinden Kumtepe B ile paralellik göstermektedir. Emporio VIII-VII çanak çömlek gelişimi açısından Kumtepe B ile benzerdir⁵. Ege adaları ile Troas Bölgesi İlk Tunç Çağ yerleşmeleri arasındaki paralellik, yalnızca çanak çömlek repertuarı ile sınırlı değildir. Ege Adaları kültür dünyası içerisinde yer alan Gökçeada Yenibademli Höyük, Thermi ve Poliochni yerleşmeleri arasında mimari stilde de büyük benzerlikler dikkat çekmektedir. Bahsi geçen tüm yerleşmelerde, taş temel üzerine kerpiç duvar yapım tekniği tipiktir. Bütün bunlardan yola çıkarak, mimari geleneğin kültürel kimliği tanımlayan bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle, kültürel kimliği tanımlamada ve açıklamada mimari gelenek, stil gelişimi, yapım tekniği ve kullanılan malzemenin saptanmasının da önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Troas Bölgesi, coğrafi konumu dolayısıyla kültürel etkileşimlere açıktır. Troas Bölgesi sınırları içerisinde yer alan yerleşmeler, Trakya ve Ege adalarında bulunan yerleşmelerle kültürel benzerlikler göstermektedir. Troas Bölgesi yerleşmelerinin kendileri arasında da çanak çömlek repertuarı ve küçük buluntuları benzerlik gösterir. Bunun yanında yerleşmelerde bulunan yapıların mimari gelenek, yapım tekniği, stil gelişimi ve kullanılan malzeme açısından benzerlikler gösterdiği göze çarpmaktadır.

Çalışma, iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, söz konusu bölgenin coğrafi özellikleri, iklimi ve topografyasına az da olsa değinilmiştir. Troas Bölgesi'nde yer alan kazısı yapılmış İlk Tunç Çağı konut tipolojisini oluşturacak nitelikteki yerleşimler tek tek incelenmiştir. Yerleşimlerin her biri, kendi içlerinde alt bölümlere ayrılarak incelenmiştir. Her yerleşmenin, coğrafi konumu, topografyası gibi genel özellikleri ile birlikte, kronolojileri ve kazı tarihçeleri de ele alınmıştır. Yerleşimlerin mimari özellikleri genel hatlarıyla incelendikten sonra, konut plan tipleri, konutlarda görülen donatılar, kullanılan

⁴Marcus Müller, "Mısırlılar Ne ...", s. 51.

⁵Simone Riehl, *Bronze Age Environment and Economy in the Troad*, Tübingen 1998, s. 357-358.

malzeme ve yapım teknikleri her yerleşmede alt bölümlere ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, Troas Bölgesi'nde ki günümüz köyleri ve bölgeye komşu adalardaki konutlar incelenmeye çalışılmıştır. Öncelikle köylerin, kısaca tarihçelerine değinilmiştir. Köylerde yaşayan anlatıcıların da yardımıyla, konutların planları, kullanılan malzemeler, yapılar ve odaların işlevleri belirlenmeye çalışılmıştır. Konutların tipi, malzeme ve yapım tekniklerinin belirlenmesindeki başlıca faktörler olan, arazinin yapısı, konut sahiplerinin ekonomik gelir düzeyi ve hane nüfusu da göz önünde tutulmaya çalışılmıştır.

1.1. Amaç

Korunaklı ve güvenli bir barınak arayışı, insanlık tarihinin başlangıcıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Başta akarsu, ırmak, göl gibi su kaynaklarına yakın mağara ve kaya sığınağı gibi alanları tercih eden insanoğlunun zaman içerisinde ihtiyaç ve beklentileri değişmiş, daha güvenli ve esenlikli mekân arayışı içerisine girmiştir. İhtiyaçlar ve beklentilerle orantılı olarak şekillenen mimari üslup, o toplumun sahip olduğu kültürü anlamamıza yardımcı olacak önemli bir ölçüttür. Bölgesel ayrıntılar ve farklılıklar ile bölgeler arası kültürel etkileşimleri anlayabilmek için de mimari geleneğin saptanmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle, Troas Bölgesi ve yöreye komşu olan yerleşmelerin İlk Tunç Çağı'ndaki mimari geleneklerinin araştırılması gereklidir. Çalışmamızda, yöredeki mimari geleneğin genel hatları ve bu geleneği şekillendiren unsurların incelemesi uygun bulunmuştur. Bu çalışmada, Troas Bölgesi'nde bulunan ve bölgeye komşu olan yerleşmeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları saptamak amaçlanmaktadır.

1.2. Kapsam

Çalışmamız, Troas Bölgesi'nde yer alan Troia I- II- III ve IV yerleşimleri ile Beşik-Yassitepe ve Kumtepe, Troas Bölgesi'ne komşu Gökçeada' da yer alan Yenibademli Höyük ve Bozcaada'daki Tenedos yerleşimlerinin İlk Tunç Çağı'ndaki konut tipolojileri, kullanılan malzeme ve yapım teknikleri ile konutlarda yer alan çeşitli donatıları kapsamaktadır. Ayrıca, günümüz Troas Bölgesi konut tipolojisini anlayabilmek ve İlk Tunç Çağ konutlarıyla benzerlik kurabilmek için, Troas Bölgesi'nde ki günümüz köy yerleşimleri Çıplak, Tevfikiye, Kalafat, Kumkale ve Yeniköy ile Gökçeada'daki Zeytinli,

Eski Bademli, Dereköy ve Tepeköy, son olarak Bozcaada'daki modern konutlar incelenerek konu kapsamına dahil edilmiştir.

1.3. Yöntem

Çalışmada, öncelikli olarak Troas Bölgesi ve Troas Bölgesi'nde yer alan yerleşimleri konu alan kaynaklar incelenmiş ve derlenmiştir. Troas Bölgesi'nde incelemesi yapılacak olan, İlk Tunç Çağı'na ait yerleşimlerin mimari gelenekleri, konut yapımında kullanılan malzeme ve konut tipleri incelenen kaynaklar sayesinde belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, yöntem olarak analogi kullanılmıştır. Troas Bölgesi ve komşu adalarda yer alan konutlarla ilgili genel bilgiler verebilecek, kazısı yapılmış İlk Tunç Çağı yerleşimleri ve Çıplak, Tefikiye, Kalafat, Kumkale ve Yeniköy ile Gökçeada'daki Zeytinli, Eski Bademli, Dereköy ve Tepeköy, köy yerleşimleri ile Bozcaada'daki modern konutlar yerinde incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Araştırma kapsamındaki köylerde yaşayan yerel halkla yapılan bire bir görüşmelerle, konutların yapım tekniği, kullanılan malzeme ve mimari gelenek belirlenmeye çalışılmıştır. Kullanılan bu yöntemle, Troas Bölgesi İlk Tunç Çağı yerleşimleriyle günümüz köylerindeki konut tipleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece günümüz yerleşimlerinden yola çıkılarak Troas Bölgesi'nde ki İlk Tunç Çağı mimari geleneğin anlaşılmasına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

2. TROAS BÖLGESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Troas Bölgesi topraklarının büyük bir kısmı, Marmara Bölgesi'nin güneybatısında yer alan ve Biga Yarımadası olarak adlandırılan bölgede yer almaktadır. Biga Yarımadası'nın çok büyük bir kısmı, Çanakkale İli sınırları içerisinde bulunmaktadır ve hemen hemen 9500 m² lik bir alanı kapsamaktadır. Troas Bölgesi'nin doğu sınırını, güneydoğu-güneybatı istikametinde uzanan Gönen Çayı (Aisepos) oluşturmaktadır. Batısı Ege Denizi, kuzeyi Marmara Denizi ile çevrilidir. Batıda Kumkale Burnu'ndan doğan Gönen Çayı'na kadar yarımada'nın uzunluğu 125 km., kuzeydoğuda Karabiga İlçesi'nden, güneybatıda Baba Burnu'na kadar uzunluğu yaklaşık 200 km. kadardır (**Levha I: 1**). Biga Yarımadası, daha eski metamorf donmuş bir kayaç tabakasının üzerinde yer alan tortul ve volkanik kayalardan oluşmaktadır⁶. Burada uzun bir yerleşim döneminin görülmesi yadırganmamalıdır. Yerleşmenin önündeki iyi sulanabilir büyükçe ova, ve demir, bakır, altın gibi maden zenginliklerine sahip oluşu ve bol su kaynaklarına sahip olan İda Dağları, yerleşmeyi cazip hale getirmiş olmalıdır⁷. Troas Bölgesi oldukça engebeli bir yapıya sahiptir. Troas Bölgesi'de ki en tanınmış engebe, güneydoğudaki Mysia sınırında yer alan İda (Kaz Dağları) Dağı'dır. Troas Bölgesi'de büyük akarsular yer almamaktadır. Troas Bölgesi'de bulunan en önemli akarsu, Karamenderes (Skamander) Çayı'dır. Karamenderes (Skamander) Deltası'nda İlk Tunç Çağı'ndan beri erozyon oluşumunun tespit edilmesi mümkündür. Bunun antropojenik etkisi K. Pstovoytov tarafından saptanmıştır. Tarih öncesi dönemlerde kıyı şeridinin Skamander Deltası'ndaki birikim sonucunda oluştuğu İlhan Kayan'ın çalışmalarında belirtilmiştir⁸. Bugün Troia yerleşmesinin kalıntıları her ne kadar denizden 6 km içeride olsa da, yerleşmedeki kalıntıların M.S. 12. yy. da bile kıyıdan 2 km içeride olduğu saptanmıştır. Geç Roma Döneminde ise kıyıdan en az 1 km içeride olduğu bilinmektedir⁹. Aynı durum Kumtepe yerleşmesi içinde geçerlidir. Troia, en azından İlk Tunç Çağı'nda (Troia I ve Troia II) bir sahil yerleşmesiydi¹⁰.

⁶ İlhan Kayan, "Troia Yöresinin Yüzey Şekilleri" *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s.309-310.

⁷ Manfred Korfmann, "Denizsel Troia Kültürü" *ArkeoAtlas II*, İstanbul 2003, s. 132.

⁸ İlhan Kayan, "Troia Yöresinin ...", s.309-314.

⁹ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 2 .

¹⁰ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 2.

Marmara Denizi'nin güneybatısında kalan Troas Bölgesi, kuzeyde Çanakkale Boğazı, batıda Ege Denizi'nin kuzey kısmı ve güneyde Edremit körfezi ile sınırlıdır. Troas Bölgesi, coğrafi açıdan ele alındığında kendi içinde iki farklı bölüme ayrılmaktadır. Bölge'nin kuzey ve güney bölümleri birbirlerinden oldukça farklı ve bağımsız özellikler göstermektedir. Troas Bölgesi'nin güney bölümü, İda Dağı'nın dik ve yüksek tepeleri ile hemen hemen hiç geçit vermeyecek şekilde kuşatılmıştır. Kuzey bölümünde ise, İda Dağı'nın etekleri giderek alçalır ve kısmen dağlık arazi yerini daha alçak bir araziye bırakır.

Troas Bölgesi'nin kuzey ve güneyi iklimsel olarak da birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Güney bölümün genelinde Akdeniz İklim tipi hakimken, kuzey bölümde Karasal İklim tipi görülmektedir. Her ne kadar Güney Troas'ın Akdeniz İklim tipini yansıttığı söylene de, bu bölümün iç kısımlarında da Karasal İklim tipi görülmektedir¹¹. Yüksekliğin daha fazla olduğu güney ve doğu bölümleri, Troas Bölgesi'nin kuzey bölümünden daha fazla yağış almaktadır (**Levha I: 2**).

Troas Bölgesi'nin en yaşlı kayaç topluluğunu, metamorfik kayalardan ve granitoidlerden oluşan paleozojik yaşlı kıtasal bir temel meydana getirir. Kaz Dağı Grubu olarak adlandırılan bu grup, Permian öncesi yaş metadonit, metaharz burgit, meta gabro, piroksenit, amfibolit, gnays, şist, mermer ve bunların epimetamorfik karşılıklarından oluşmuştur (**Levha II: 1**).

Arkeometalürjinin beşiği olarak adlandırılan Anadolu gibi, Biga Yarımadası'nda da oldukça zengin maden rezervleri yer almaktadır. Özellikle Troia yerleşmesinde İlk Tunç Çağı'ndan itibaren metalürjinin gelişmiş olduğu kazılarda çıkan maden buluntularla desteklenmektedir. Buluntulardan burada yer alan maden yataklarının yaklaşık 5000 yıldan beri kullanıldığı anlaşılmaktadır (**Levha II: 2**).

İlk Tunç Çağı'nda Troas Bölgesi'nde platoda çeşitli tip makiler ve step tipi bitkiler vardı ve aynı zamanda meşe ağaçları bulunuyordu. İnsanların odun ihtiyaçları ya da sığır, domuz, koyun, keçi gibi evcil hayvanların besin ihtiyaçlarını ormandan temin etmeleri sonucu yerleşim merkezinin çevresindeki ormanlık alanlar seyrelmiştir. Troia yerleşmesinin Tunç Çağı tarım alanları, muhtemelen bugünkü Tefikiye ve Kalafat Köyleri yakınına kadar ulaşıyor olmalıydı.

¹¹ Aşkıdıl Akarca, "Troas Aşağı ...", s. 1- 2.

3. TROIA YERLEŞMESİ KONUTLARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Troia, Ilios(n) ya da Hisarlık, Çanakkale Boğazı'nın Asya kıyısında, Karamenderes (Skamander) Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü deltaya yakın bir yerde bulunmaktadır. Troia höyüğü, Skamander Nehri'nin taşıdığı alüvyonun oluşturduğu dolgu ovasından yaklaşık 20- 25 metrelik yükseklikteki üçgen biçimli bir platonun üstündedir¹². Ege kıyılarından yaklaşık 6 km, Çanakkale Boğazı kıyısından ise 4,5 km uzaklıktadır. Troia kenti, bugün itibariyle bir alüvyon ovasının kenarında yer almaktadır¹³. Hammer ve Turner'in haritalarında burası Hisarlık ya da Hisarcık olarak bilinir¹⁴ (**Levha III: 1**).

18. ve 19. yüzyıllarda yaşamış olan Avrupalı gezginler içerisinde Ilios'u gördüğünden ilk kez bahseden George Sandys'tir. Onun ardından yöreye gelen pek çok gezgin, Ilion'un yerini saptamaya çalışmıştır. Bu gezginlerden Lechevalier, Choiseul-Gouffier, Charles Texier, Heinrich Kiepert, Ernst Curtius, Baron General Helmut Von Moltke gibi pek çok araştırmacı, Ilion'un Pınarbaşı mevkiinde olduğunu savunmuştur¹⁵. Troia, ilk kez bir tüccar ve İngiliz diplomat olan Frank Calvert tarafından keşfedilmiştir. 1864'te Calvert dikkatini buraya çevirene kadar araştırmacılar, bu gösterişsiz höyükle yeteri kadar ilgilenmemişler ve "Homeric Ilion" şehrinin Troia yerleşmesinde yer almış olabileceğine karşı çıkmışlardır¹⁶. Buradaki ilk amatör kazılar 1863–1865 yılları arasında çok kısa bir dönem sürmüştür.

Troia tutkusu henüz çocukluk yıllarında başlayan Heinrich Schliemann'ın Troas Bölgesi'ndeki ilk arkeolojik araştırmaları 1868 yılında başlamıştır. 1868 yılında Fransız gezgin Le Chevalier tarafından Troia olduğu iddia edilen Karamenderes ovasındaki Pınarbaşı mevkiini ziyaret eden H. Schliemann, buradaki arkeolojik dolgunun az olması ve buluntuların daha erken döneme tarihleniyor olması nedeniyle, burasının Priamos'un Troia'sı olmadığına kanaat getirir.

¹² Manfred Korfmann, "Denizsel Troia Kültürü", *ArkeoAtlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 132.

¹³ İlhan Kayan, "Troia Yöresinin ...", s. 309

¹⁴ James Manuel Cook, *The Troad- An Archaeological and Topographical Study*, Oxford 1973, s. 92.

¹⁵ Ufuk Esin, *Heinrich Schliemann Kazı Raporları ve Mektuplarından Seçme Parçalarla Troia*, Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., İstanbul 1991, s.10.

¹⁶ James Manuel Cook, *The Troad ...*, s. 92.

Troas Bölgesi'nde yaşayan ve bölgesi topografyasını tanıyan Frank Calvert, Schliemann'a Troia'nın daha kuzeybatıda yer alan Hisarlık tepesinde olması gerektiğini söyler. 1863 yılından beri küçük çapta sondajlar yapan F. Calvert, Schliemann'a birlikte kazı yapmayı teklif eder ve Osmanlı Devleti'nden alınan fermanla 1870 yılında höyüğün kuzeybatısında (B4 karesi) 10 gün sürecek olan kazılara başlar¹⁷. Heinrich Schliemann başkanlığındaki ilk geniş çaplı kazılar, ancak 1871 yılının ekim ayında başlamıştır. Schliemann höyüğün kuzeybatısında başlattığı çalışma alanını A4 ve B4 karelerinin olduğu alana kadar genişletir. Burada saptadığı Roma Dönemi ve daha erkene tarihlendirilen duvarlar ve buluntularla birlikte, yerleşmenin Roma İlionu olduğuna dair yazıtları tespit etmesi, Schliemann'ı daha da heveslendirmiştir. Kış mevsiminin gelmesiyle kazılara ara veren Schliemann, 1872 yılı nisan ayında çalışmalara yeniden hız verir. Bu kazı sezonunda höyüğü baştanbaşa yarmak amacıyla (D2, E2, F2 karelerini içine alan bölüm) kazı alanını doğuya doğru genişletir. Diğer taraftan höyükteki kuzey açmalara ulaşmak için höyüğün güneyinden de (D8 ve D9) yeni bir açma açar. Bu açmanın ortalarında Troia II döneminin iki farklı evresine ait birbirine paralel 12 m genişliğinde masif sur duvarlarının bölümlerini ortaya çıkarır fakat bu duvarların İliada'da bahsedilen kuleler olduğunu zanneder.

Schliemann kazılarının ilk döneminin son kazı sezonu 1873 yılının şubat ayında başlar. 1872 yılında İlion Kulesi zannettiği sur duvarları batı yönde açılır. Aynı sezon, "Skaia Kapısı" olarak isimlendirdiği Troia II sonu Troia III başında kullanılan taş rampayı ve "Priamos'un Sarayı" sandığı çok mekanlı yapıyı saptamıştır. Haziran ayında, sonraki kazıcıları tarafından Troia II evresine tarihlendirilen ünlü "Priamos Hazineleeri"ni bulmasıyla 1873 yılı kazı sezonu sona erer. Schliemann'ın 1873 yılında buluntuları yurt dışına kaçırmaması sebebiyle, aynı yıl kazı izni iptal edilir ve Schliemann kazılarının birinci dönemi sona erer¹⁸.

1874 yılında, 15 günlük kazı raporları halinde "Augsburger Allgemeinen Zeitung" isimli gazetede yayınladığı makalelerden derlediği "Trojanische Alterthümer" isimli kitabı ve Troia'da bulunduğu eserlerin fotoğraf ve çizimlerinin yer aldığı "Atlas Trojanische Alterthümer" isimli kitabı yayımlar¹⁹. 1876 yılında Atina Mahkemesi'nde yargılanarak para cezasına çarptırılan Schliemann, aldığı cezanın beş mislini ödeyerek hatırlı dostlarında sayesinde, aynı yıl tekrar kazı fermanı alır.

¹⁷ Göksel Sazcı, "Heinrich Schliemann'ın Gözüyle Troia Tabakaları", *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan*, Ed: Alparslan, Metin- Doğan- Alparslan, Metin- Peker, Hasan, İstanbul 2007, s. 685.

¹⁸ Göksel Sazcı, "Heinrich Schliemann'ın ...", s. 685.

¹⁹ Göksel Sazcı, "Heinrich Schliemann'ın ...", s. 685-686.

Schliemann, Çanakkale valisinin çıkardığı güçlükler nedeniyle ikinci dönem kazılarına ancak 1878 yılında yeniden başlayabilmiştir²⁰. Çalışmalarını hazineyi bulduğu “Güneybatı Kapısı” ve “Priamos’un Evi” olarak adlandırdığı bölümde yeniden başlatır. Çalıştığı bu alanda bir kaç tane daha küçük hazine bulmasına rağmen kötü giden hava koşulları nedeniyle çalışmalarına 1878 yılı için ara verir. 1879 yılı Mart ayında, bu kez ona çalışmalarında eşlik edecek olan iki bilim adamı R. Virchow ve E. Burnouf’la birlikte Troia’ya gelir. Schliemann, bu kazı sezonunda hem Troia’daki çalışmalarına devam etmiş hem de yörede yüzey araştırmaları ve sondajlar yapmıştır. Bu kazılar sonucu Troia’da ilk beş dönemi prehistorik döneme ait olmak üzere yedi dönem olduğunu saptamıştır²¹.

Schliemann, Troia’daki 2. dönem kazılarını (1878-1879) derleyerek 1881 yılında “İlios” adlı kitapta yayımlamıştır²². Schliemann, yayımladığı bu kitaptan sonra kimsenin Priamos’un evinin bu kadar gösterişsiz olduğuna inanmak istememesinden dolayı çok ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Hem bu eleştirilere cevap verebilmek için hem de Troia’nın efsane kralı Priamos’un Evi’nin gereğinden fazla mütevazı ve sade oluşu, Schliemann’ın da kafasını karıştırdığından, dahası Homeros’un Troia’sının bu denli küçük olamayacağını düşündüğünden 1882 yılında yeniden Troia’da çalışmalara başlamıştır. Bu, Schliemann’ın Troia’daki 3. dönem kazılarının başladığı yıldır. Kazı çalışmalarına bu kez Avusturyalı mimar J. Höffler ile Alman mimar Wilhelm Dörpfeld eşlik edecektir. J. Höffler ve W. Dörpfeld’in kazı çalışmalarında Schliemann’a eşlik etmesi, kazıların o dönem için biraz daha profesyonellik kazanmasını sağlamıştır ki, Troia’daki mimari buluntuların belirli bir ölçek sistemine göre çizimleri yapılmıştır²³. 1882 yılı kazı sezonunun arkeolojik açıdan bir diğer önemi ise, merkezde yer alan megaronların ortaya çıkarılması olmuştur²⁴.

1883 yılından itibaren, başta amatör arkeolog E. Bötticher olmak üzere, pek çok kişinin eleştirilerine maruz kalan Schliemann, yine eleştirilere cevap verebilmek adına tekrar kazılara başlar fakat 1890 yılı Schliemann’ın Troia’da yaptığı son kazısı olacak ve aynı yıl ölümünün ardından Troia’da Schliemann dönemi kazıları son bulacaktır²⁵. 1890 yılı kazı sezonu daha ziyade Wilhelm Dörpfeld denetiminde devam etmiştir. Kazılar

²⁰ Göksel Sazcı, “Heinrich Schliemann’ın ...”, s. 687.

²¹ Göksel Sazcı, “Heinrich Schliemann’ın ...”, s. 687.

²² Göksel Sazcı, “Heinrich Schliemann’ın ...”, s. 687.

²³ Göksel Sazcı, “Heinrich Schliemann’ın ...”, s. 689.

²⁴ Heinrich Schliemann, *Troja Results of the Latest Researches and Discoveries on the Site of Homer’s Troy*, New York 1884, s. 309

²⁵ Göksel Sazcı, “Heinrich Schliemann’ın ...”, s. 693.

sırasında ortaya çıkan “Homeros’un Troia’sının Troia II mi yoksa Troia VI mı” olduğunun cevabını ise, Schliemann’dan sonra arayacak araştırmacı Wilhelm Dörpfeld olacaktır²⁶.

Schliemann, Troia II dönemini İliada’da ki Troia ile özdeşleştirmiştir. Literatüre ünlü “Priamos Hazinesi” olarak geçen buluntular aslında bu tabakaya aittir. Heinrich Schliemann’ın 1890 yılında ölümünün ardından, onun aynı zamanda çalışma arkadaşı, mimar Wilhelm Dörpfeld kazı başkanlığını üstlenmiştir. W. Dörpfeld, Troia’da 1893- 1894 yılları arasında iki sezon çalışmıştır. Kazılar sırasında Dörpfeld’e arkeolog olan A. Brückner ve R. Weigel ile mimar W. Wilberg refakat etmişlerdir. Wilhelm Dörpfeld, Troia VI döneminin görkemli savunma duvarlarını ortaya çıkarmıştır ve bu dönem, “Homeros’un Troiası” olarak tanımlanmıştır. Troia’yı aşağıdan yukarıya doğru 9 yerleşme dönemine ayıran W. Dörpfeld’dir. Başlangıçta özellikle H. Schliemann tarafından gerçekleştirilen bilinçsiz kazılar, birçok tabakanın ve mimari öğenin tahribine yol açmış, stratigrafinin bozulmasına neden olmuştur. Wilhelm Dörpfeld’in Troia’daki çalışmalarına son vermesiyle birlikte 2. Dönem Troia Kazıları da son bulmuştur²⁷.

Troia’da 1932–1938 yılları arasında Cincinnati Üniversitesi’nden Carl Blegen ve ekibinin yürüttüğü 7 sezon sürmüş olan kazı dönemi başlar²⁸. C. Blegen ve Cincinnati ekibinin döneminde yapılan kazılar, Troia’daki ilk sistemli kazılardır. Hisarlıktaki bu höyükte Amerikalılar tarafından yapılan kazıların sonuçları ayrıntılı bir biçimde yayınlanmıştır. Troia I ve Troia II kesin olarak İlk Tunç Çağı’na tarihlendirilmiştir. C. Blegen’in başkanlığını yürüttüğü bu dönem kazıları, Troia’nın stratigrafisinin ilk şekillenmeye başladığı dönemdir. C. Blegen, Troia için oluşturduğu kronolojik tabloda Troia I-V arasındaki evreleri İlk Tunç Çağı’na tarihlendirilmektedir. Troia’nın VIIa tabakasını ise savaşın geçtiği kentle özdeşleştirmektedir. C. Blegen ayrıca Hamit Zübeyr Koşay’la birlikte Kumtepe, Karatepe, Ballıdağ ve Hisarlık’ta kazılar yürütmüştür. Uzun bir aradan sonra, Troia çevresinde yapılan çalışmalara tekrar ağırlık verilmeye başlanmıştır. 1981 yılındaki Beşik Koyu yüzey araştırması ve 1982– 1987 yılları arasında her yıl düzenli yapılan koyun kuzeyindeki kazılar, (Beşik- Yassitepe, Beşik- Sivritepe, Beşik Mezarlığı) Manfred Osman Korfmann tarafından gerçekleştirilmiştir²⁹.

²⁶ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, İstanbul 2007, s.40

²⁷ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s.40

²⁸ [http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web) (19.05.2010)

²⁹ [http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web) (19.05.2010)

1988 yılında 50 yıl gibi uzun bir aradan sonra, yine Manfred O. Korfmann başkanlığında, öncelikli olarak Alman, Amerikalı ve Türklerden oluşan uluslararası bir ekip tarafından Troia'da çalışmalara tekrar başlanmıştır. Manfred O. Korfmann başkanlığındaki kazılar, Troia'nın başta kronolojik problemleri olmak üzere çözümsüz kalan pek çok problemine açıklık getiren bilimsel nitelikli kazılardır. Manfred Korfmann'ın 2005 yılında vefatının ardından, Prehistorya ve Protohistorya Bölümü'nden, Prof. Dr. Ernst Pernicka ve Dr. Peter Jablonka aynı ekiple kazıları sürdürmektedir.

Troia yerleşmesinde İlk Tunç Çağı'ndan Erken Demir Çağı'na kadar olan yedi yerleşme katı tespit edilmiştir (Troia I- Troia VII). Bu yerleşme katlarının üstünde Yunan şehri (Troia VIII), onun üstünde Roma şehri (Troia IX) ve son olarak Bizans Dönemi Troia'sı (Troia X). Troia yerleşmesindeki 10 yerleşme katı aşağı yukarı 50 yapı evresinden oluşmaktadır³⁰ (**Levha III: 2**). Schliemann Yarması'nın güneyinde yer alan yanmış tabakada, Troia I'den daha erken bir evreye ait olabileceği düşünülen ve Kumtepe B ile paralel olabilecek, Troia 0 olarak adlandırılan bir tabaka tespit edilmiştir³¹ (**Tablo 1- Levha IV: 1-2**).

Denizsel Troia Kültürü I	<i>Maritime Troia Cult. I/ Troia Ia-Ik</i>	M.Ö. 2900- 2450
Denizsel Troia Kültürü II	<i>Maritime Troia Cult. II/ Troia IIa-IIh</i>	M.Ö. 2450- 2200
Denizsel Troia Kültürü III	<i>Maritime Troia Cult .III/ Troia IIIa-III d</i>	M.Ö. 2200- 2100
Anadolu Troia Kültürü I	<i>Anatolian Troia Cult. I/Troia IVa-IVe</i>	M.Ö. 2100- 1900
Anadolu Troia Kültürü II	<i>Anatolian Troia Cult.II/ Va-Vd</i>	M.Ö. 1900- 1700
Yüksek Troia Kültürü I	<i>High Troia Cult. I/ Troia Vi Vih</i>	M.Ö. 1700- 1250
Yüksek Troia Kültürü II	<i>High Troia Cult. II/ Troia VIIa-VIIb2</i>	M.Ö. 1250- 1050

Tablo 1. Troia'nın son kazıcısı Manfred Korfmann'nın oluşturduğu son kronolojik tablosu

³⁰ Manfred Korfmann, "Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi" *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, s.347

³¹ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 11.

Troia'nın bazı evrelerini tarihlendirmek, kronolojik tartışmaların en önemli konusudur. Blegen'den beri bazı evreler farklı görüşlere göre değerlendirilmektedir. Blegen'in oluşturduğu kronoloji de dahil olmak üzere geleneksel çalışmalar, Troia I'den Troia V'e kadar olan evreyi İlk Tunç Çağı'na tarihlendirmektedir³².

Troia I ve Troia II'nin çakışan tarihlendirmesi radyokarbon tetkiklerine göre yeniden değerlendirilmiştir. Yapılan bu tetkikler ve yeni kazı sonuçlarına göre, Manfred Korfmann tarafından 1996 yılında yeni bir kronolojik şema oluşturulmuştur. Bu yeni kronolojik şemaya göre en azından Troia IV ve V Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilmektedir. Korfmann'ın 1994'te ileri sürdüğü görüşe göre Troia I'in son evreleri ile (Troia II'dan daha geç) Troia II'nin erken evreleri çağdaştır. Korfmann iki evre arasındaki farkı, Troia II olarak adlandırılan kültür evresinin aslında sur duvarları içinde yaşamlarını sürdüren elit sınıfın yaşamı, Troia I olarak adlandırılan evrede ise savunma duvarları dışında kalan halkın geleneklerini devam ettirerek bu kültürü kendi içlerinde yaşattığı şeklinde yorumlar³³. Korfmann ayrıca, Troia II kültürünün, Troia dışında başka hiçbir yerleşmede görülmediğini savunur.

Korfmann ve Kromer'e göre Troia I ve Troia II arasındaki kronolojik çakışma, radyokarbon tarihlendirmelerine göre diğer periyotlarda da görülmektedir. 1998 yılı kazı kampanyasında yapılan çalışmalar sonucu, Carl Blegen'in 1930'lu yıllarda E4/5 karesindeki toprak koniyi esas alarak Troia II-III-IV dönemi için oluşturduğu kronolojide bir takım değişiklikler yapılmıştır³⁴. Carl Blegen'in tespit ettiği yapı evrelerine birkaç tane daha yapı evresi eklemek suretiyle, Troia I dönemi; Erken, Orta ve Geç olmak üzere 14 yapı evresinden meydana gelmektedir³⁵. Troia III ve Troia IV arasında kültürel bir kopma olduğu kabul edilir. Korfmann, Troia'yı kültürel tanımlarla birbirinden ayırır. Korfmann'a göre; Troia I- III Doğu Akdeniz, Ege ve Marmara sahilleri ile yakın ilişkileri temsil etmekte, Troia IV ve Troia V Anadolu kültürü ile açık ilişkiler göstermekte, Troia VI ve Troia VIIa ilerlemiş bir kültürü temsil etmekte, Troia VIIb ise Balkan etkilerinin görüldüğü bir kültürü temsil etmektedir³⁶.

³² Carl Blegen, *Troy and The Trojans*, New York 1995, s. 31.

³³ Simone Riehl, *Bronze...*, s. 11.

³⁴ Manfred Korfmann, "1998 Yılı Troia Kazı Sonuçları" 21. Kazı Sonuçları cilt:1, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 2000, s.287.

³⁵ Manfred Korfmann, "1998 Yılı ...", s.287.

³⁶ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 29.

Arkeobotanik çalışmalar ise, Troia I ve Troia II'nin İlk Tunç Çağı'na, Troia VI ve Troia VII'nin Son Tunç Çağı'na, Troia IV'ün ise, Orta Tunç Çağı'na tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir³⁷. Thermi yerleşmesi için yapılan çanak çömlek analizleri, Troia I'in Thermi I-V evresi ile çağdaş olduğunu düşündürmektedir³⁸. Araştırmalar, Troia'daki İlk Tunç Çağ yerleşimlerinin Yunanistan'da Erken Hellas II-III ve Kykladlar'da Erken Kyklad II-III dönemleriyle çağdaş olduğunu göstermektedir³⁹.

Son araştırmalara göre; Tunç Çağı'nın başlangıç evresi olan Denizsel Troia Kültürü/Troia I-III'de, en az 26 yapı evresi tespit edilmiştir⁴⁰. Tunç Çağı'nı kapsayan 2 bin yıllık süreçte 15 m.'ye yakın bir kültür dolgusu oluşmuştur⁴¹. Denizsel Troia Kültürüne bu ismin verilmesinin nedeni, bu kültürü karakterize eden çanak çömleğin, deniz ticareti vasıtasıyla Güney Marmara, Ege kıyıları ve Ege Adaları'nda görülüyor olmasıdır⁴².

Troia yerleşmesi, İlk Tunç Çağı'nda günümüz coğrafi koşullardan oldukça uzaktır. Yüzyıllar içerisinde meydana gelen coğrafi değişimler sonucu, Homeros'un İliada'sında anlatılan Troia ile günümüz Troia'sının coğrafi topografyası arasında bariz farklar meydana gelmiştir. M. Korfmann'ın kazı başkanlığında yürütülen 4. kazı döneminde bu durum göz önüne alınarak arkeolojik çalışma, paleocoğrafya çalışmalarıyla desteklenmiş ve Troia çevresinde 263 sondaj yapılmıştır.

Troia çevresi günümüz coğrafi koşullarına iki aşamada gelmiştir. İlk aşama; jeolojik yapının oluşumu ve gelişimi, ikinci aşama ise; günümüz topografyasının oluşumunu belirlemiştir. Bu sürecin son safhasında Troas'taki tarih öncesi yerleşim başlamıştır. Troia günümüzdeki coğrafi koşullarına 12 ile 2 milyon yıl önce geç miyosen ve pliyosende kavuşmuştur. Bu dönemden önce, günümüzde Gelibolu Yarımadası ve Çanakkale Boğazı'nın bulunduğu yerde (Kara-) deniz kuzeyden bir çanak içine akmış ve orada geniş, fakat sığ bir körfez meydana getirmiştir. Troia'nın çevresindeki alçak sırtlar bu denizin dibinde biriken tortullardan oluşmuştur. Bölge yükselmeye devam ederken sığ neojen deniz tabanında birikmiş kum, kil ve kireçten oluşan tortullaşmış tabakalar üç ana kitle halinde kırılmıştır. Bunlar günümüzde batıda Yeniköy sırtlarını ve doğuda Kumkale ile Troia sırtlarını meydana getirmektedir. Aradaki vadilerde Karamenderes (Skamander) ve kolu

³⁷ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 6-7.

³⁸ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 8.

³⁹ [http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web) (19.05.2010)

⁴⁰ Manfred Korfmann, "Denizsel Troia Kültürü" *ArkeoAtlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 132.

⁴¹ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi Prehistoryası" Çanakkale Savaşları Tarihi I, İstanbul 2008, s.292.

⁴² Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.292.

Dümrek (Simoeis) Çayları'nın suları akar. Bu akarsuların sürüklediği alüvyonlar ve bıraktığı tortular Troia'nın çevresindeki ovayı oluşturmuştur. Arazi sırtlarındaki yüksek düzlükler Troia çevresinde 40–50 m, doğuda 100 m'ye ulaşarak alçak bir plato oluşturur⁴³ (**Levha V: 1- 2**).

Troia'ya ilk yerleşmecilerin geldiği M.Ö. 3. binyılın ilk çeyreğinde Troas Bölgesi'nde hemen hemen bugünküne benzer iklim koşulları etkiliydi⁴⁴. Troia çevresinin faunası oldukça zengindir. Troia'da İlk Tunç Çağı'nda, asma yetiştiriciliğinde artış görülür. Bu durum, hayvan gübrelerinden alınan örneklerden anlaşılmıştır. Bu örneklerde, daha pek çok bitki tohumuna da rastlanmıştır.

At, Tunç Çağı Troia'sında evcil bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızıl geyiğin ise, Troas Bölgesi civarına tesadüfen geldiği düşünülmektedir. Alageyikten sonra ikinci derecedeki av hayvanı olan karaca ise, hala Troas Bölgesi'nde varlığını devam ettirmektedir. Kazılarda kemiklerine bolca rastlanan tavşan kemikleri, sapan ya da ok ve yay kullanabilen herkesçe avlanıldığını düşündürmektedir. Vahşi hayvanlardan aslan ve ayı İlk Tunç Çağ boyunca yerleşmeciler tarafından sıkça avlanan hayvanların başında gelmektedir. Ender olarak sırtlan, panter, vaşak kalıntılarına rastlanır. Seyrek miktardaki küçük kedi kalıntıları, o dönemde kedinin evcil ya da vahşi olarak tanımlanabilmesi için yeterli değildir. Buna karşılık çok sayıdaki evcil köpek kemikleri, çakal kemiklerinden kolaylıkla ayırt edilebilmektedir. Porsuk gibi sürüngen hayvanlar ise, Troia yerleşmecilerince ekonomik değer taşımamaktadır. Bunların dışında av etkinliklerinin önemli bir kısmını yaban kuşları oluşturmaktadır⁴⁵.

Troia'da hayvancılık önem arz etmiştir, öyle ki İlk Tunç Çağı'nda hayvancılığın elit güç başka bir deyişle iktidar için önemli bir rol oynadığı varsayılmaktadır⁴⁶. Troia sakinleri, diğer yerleşmelerde olduğu gibi evcil hayvan bakımı ile meşgul olmuşlardır. Sığır ve inek gibi büyükbaş hayvanların yanında koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanları da beslemişler ve domuz yetiştirmişlerdir. Dolayısıyla et ve süt endüstrisi ile de ilgilenmişler ve aynı zamanda bu hayvanların deri ya da kürklerinden faydalanmışlardır.

⁴³ İlhan Kayan, "Troia Yöresi'nin ...", s. 309

⁴⁴ Hans Peter Uerpmann, Margarethe Uerpmann, "Troia'da Yaşam", *Düş ve Gerçek ve Troia*, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2002 s. 315.

⁴⁵ Hans Peter Uerpmann, Margarethe Uerpmann, "Troia'da Yaşam", ..., s. 315-316.

⁴⁶ Carl Blegen, *Troy and The Trojans*, New York 1995, s. 39.

Evcil hayvan türleri 700 yıllık bir zaman dilimi boyunca fazla bir değişiklik göstermemiştir. Yapılan analiz sonuçlarından, koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanların gübrelerinin yakacak olarak kullanıldığı, sığır, inek gibi büyük baş hayvanların gübrelerinin bina yapımı için çığ tuğla içine katıldığı anlaşılmıştır⁴⁷.

Troia'da besin ekonomisinin en önemli unsuru şüphesiz deniz mahsulleridir. İlk ve Orta Tunç Çağı'nda neredeyse istisnasız tuzlu su balık kalıntılarına rastlanmaktadır. En çok torik ve uskumru kalıntılarına rastlanmaktadır. Troia'da midye ve diğer kabuklularında kalıntılara diğer kemiklerden daha fazla rastlanmaktadır. Sıralamanın başında yürek midyesi yer almaktadır. Diğer türler, normal midye, istiridye ve kılıç midyesidir⁴⁸.

İlk Tunç Çağı'nın erken dönemlerinden itibaren buğday üretimi yapılmaktadır. İlk Tunç Çağı'nda, buğday sapları kil ile karıştırılarak sıva yapmak için kullanılmaktaydı. Arpa ise Orta Tunç Çağı'na nazaran daha az üretilmiş, ancak Troia VI' da arpa yetiştiriciliği çok önemli bir geçim kaynağı haline gelmiştir⁴⁹.

Bölgeler arası ticari ilişkiler, farklı bölgelerde yer alan kültürlerin birbirlerini etkilemelerine neden olmuştur. İlk Tunç Çağı'nda gelişmeye başlayan ticari ilişkilere dayandırabileceğimiz Kuzeybatı Anadolu ile Trakya kültürleri arasında benzerlikler görülmektedir. Arkeolog Joseph Maran, M.Ö. 3. binde Yunan Anakarası ve Kykladlar'da oldukça güçlü bir Doğu Ege- Batı Anadolu etkisi olduğunu belirtmektedir⁵⁰.

Bir Batı Anadolu yerleşmesi olan Troia'nın diğer bölgelerle olan ticari ilişkileri, yeni araştırmalar sonucu İlk Tunç Çağı'na tarihlendirilen "Hazine Buluntuları"nda yer alan çeşitli bölgelerden geldiği anlaşılmış değerli ve yarı değerli objelerden, Troas Bölgesi'ne yabancı çanak çömlek buluntularından ve farklı yörelere özgü buluntu topluluklarından anlaşılmaktadır. Ticari ilişkiler sonucu ortaya çıkan kültürel etkileşimler yalnızca çanak çömlek repertuarına değil yerleşim planlarına da yansımıştır. Örneğin yine bir Batı Anadolu yerleşmesi olan Demircihöyük, M.Ö. 3. bin yıl boyunca (Erken ve Orta Troia I) Troia ile tamamen aynı tarzda yenilenmiştir⁵¹.

⁴⁷ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 58-60.

⁴⁸ Hans Peter Uerpmann, Margarethe Uerpmann, "Troia'da Yaşam", ..., s. 316.

⁴⁹ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 60.

⁵⁰ Manfred Korfmann, "Troia 2.ve 3.Binyılda Ticaretin Kesişme Noktası" *Düş ve Gerçek Troia* Yapı Kredi Yayınları, s. 361.

⁵¹ Manfred Korfmann, "Troia 2. ....", s. 361.

Türkiye Trakya’ında yer alan bir başka yerleşme örneği Kanlıgeçit’in yerleşim planı Troia ile büyük benzerlik içerisinde. Megaron planlı evlerin Kanlıgeçit yerleşmesinde de karşımıza çıkıyor olması bölgeler arası kültürel etkileşimlerin güçlü bir kanıtı sayılabilmektedir⁵² (**Levha VI: 1**) (**Levha VI: 2**).

Troia kalesinde, Troia I-VI tabakaları arasında savunma yapılarında önemli ölçüde gelişme gözlemlenmektedir. Her tabakada kale dışarı doğru genişlemiş, dışarı doğru yayılma göstermiştir⁵³. Taşların tabakalar halinde, değişik bir biçimde dizilmesine şimdiye dek sadece Batı Anadolu kazılarında rastlanmıştır ki, bu teknik “balıksırtı” duvar tekniğidir. Bu teknik, küçük taş dilimlerinin tabakalar halinde bir sırası sağa, bir sırası sola eğik gelecek biçimde üst üste dizilmesi ile oluşturulur. Troia I yerleşmesinde duvar çok düzgün bir biçimde örülmüş ve toprak harçla taşlarla birbirlerine tutturulmuştur. Taşlar hemen hemen 20–30 cm büyüklüktedir. Duvar örgüsünde bu duvar tekniğinin kullanılış nedeni, yüzeyleri girintili çıkıntılı taşların yüzey olarak yerleştirildiklerinde sağlam bir bağlantı kuramadıklarından üstlerine bir ağırlık bindiğinde kolay kırılıyor olmalarıdır. Geliştirilen bu teknikle, taşlar verev olarak yerleştirilerek hem kırılmaya karşı direnç kazanmaktadır hem de yönlerinin değiştirilmesiyle birbirlerine daha sıkı kenetlenmektedir⁵⁴ (**Levha VII: 1**).

Savunma duvarları (ya da surlar), içte ve dışta sıva ile kaplanmıştır. Örneğin Troia II yerleşmesinde kale duvarlarındaki kalın balçık sıva yalnız kerpiç duvar örgüsünü değil, aynı zamanda dışarı doğru eğikliği olan duvar döşegeni de örtmektedir⁵⁵. Troia IIa ve Troia IIc’nin kale duvarları bir önceki yerleşmenin duvarlarına göre, 12-18 m daha dışarıda yer almaktadır. Troia IIa-Troia IIc arasında her üç evrede de kireç taşıdan temel üzerine kerpiç duvarlar örülmüştür. Troia IIa evresinde FN ve FL kapıları arasındaki bölümde yer alan çıkmalar hemen hemen düzgün aralıktır. 3 m genişliğe, 2 m derinliğe sahiptir. Troia IIb evresinde, burçlar arasındaki duvarlar, Troia IIa evresine göre iki kat daha uzatılmıştır. IIb evresinde, üst duvarların kalınlığı 2.80 m iken, IIc evresinde 4 m ye ulaşır⁵⁶. Savunma duvarları ve girişler, IIc (Blegen IIg) evresindeki büyük yangın felaketine kadar küçük çapta düzenlemeler ve tamirat geçirmiştir⁵⁷

⁵² Manfred Korfmann, “Troia 2. ....”, s. 361.

⁵³ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu Mimarlığı*, TTK. Ankara 1985, s.254.

⁵⁴ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 64

⁵⁵ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 121.

⁵⁶ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 255.

⁵⁷ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 62.

Tunç Çağı boyunca hemen her yerleşmede bulunan evlerin zeminden yaklaşık bir ayak kadar aşağıda yer alan alçak bir taş temel ya da temel hatlı (sokl) üzerine kerpiç duvarlardan inşa edildiği gözlemlenmiştir. Kerpiç tuğlalar, kıyılmış saman katılarak hazırlanmış, sarımtırak renkte balçıktandır. Kerpiçler birbirine, yine saman karıştırılarak hazırlanmış, daha ince taneli benzer bir harçla tutturulmuştur⁵⁸. Troia yerleşmesinde de evler, taş temel üzerine kerpiç duvar örülerek inşa edilmiştir. Troia'da kalenin iç kısmı, özellikle güneydeki alan, komplike bir çok mimari evreyle tanınmaktadır. Bu alan, her yapı evresinde düzeltilmiş ve üstüne tekrar yeni binalar yapılmıştır⁵⁹. Troia'da her dönemde, konut yapımında dikdörtgen şeklinde kerpiç tuğla kullanılmış olduğu gözlemlenmiştir. Kerpiç tuğlalar çoğunlukla 1:4:6, 1:3:6, 1:2:6 oranlarındadır. Buna karşılık hiçbir dönemde dördül kalıplara rastlanmamıştır⁶⁰.

Troia'da hemen hemen tüm yapılarda gözenekli kireçtaşı kullanılmıştır. Fakat her tabakada aynı tür kireçtaşı kullanılmamıştır. Erken dönem konutlarda daha sert ve dayanıklı türden kireçtaşı kullanıldığı halde, taş ocaklarının üst tabakalarından yontulmuş, hava koşullarına dayanıksız yumuşak türde olanlar, yalnızca Roma Dönemi yapılarının temellerinde görülmektedir. Bununla birlikte erken dönem tabakalardaki konutlarda mermere rastlanmamakla birlikte, mermer yalnızca Roma Dönemi yapılarında kullanılmıştır⁶¹.

Konutlarda kullanılan hatıllar büyük bir olasılıkla birkaç kez kullanılmışlar, işlevselliklerini kaybettiklerinde ise, yakacak olarak işe yaramış olmalıdırlar. Troia'da özellikle II-IV. tabakalarda taş duvarların ön yüzlerine koşut ve dikey olarak kalın hatıllar yerleştirilmiştir ki, bunların güçlü bir iskelet oluşturdukları, taşlar arasında rastlanan 20 cm yükseklikteki toprak tabakalarından anlaşılmaktadır⁶² (**Levha VII: 2**).

Yapıların üst kısımlarında, işlenmemiş ahşap ya da kısa ağaç gövdeleri kullanılmıştır. Ağaç gövdeleri, kil ve saman karıştırılarak hazırlanmış, sıkıştırılmış toprak tabakasının ağırlığını taşıyacak şekilde, birbirine yakın olarak yerleştirilmiştir. Ahşabın sıkça kullanıldığı yerleşmelerde, büyük yangın felaketlerinin yaşanması kaçınılmaz bir durumdur. Birbirine bitişik nizamda inşa edilen evlerin bulunduğu Troia yerleşmesinde de küçük çapta bir yangın, yerleşmenin neredeyse tamamının tahribine yol açabilmiştir. Bu

⁵⁸ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 47.

⁵⁹ Manfred Korfmann, "1998 Kazı ...", s. 287.

⁶⁰ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 51.

⁶¹ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 34.

⁶² Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 90.

gibi felaketlerin hemen ardından, kalan enkazın üzerinde, daha üst seviyede yeniden yapılaşmanın başlaması ile höyükleşme sürecine gidilmiştir. Tunç Çağı'nda henüz çöplerin toplanarak elden çıkarılması gibi bir gelenek olmadığından, gözden çıkarılan her türlü malzeme sokağa atılmış ya da zemin içinde bırakılmış, belli bir zaman sonra sıkıştırılmış kilden oluşan zeminin üzeri temiz kil ile sıvanmak suretiyle, çöpler bertaraf edilmiştir. Bu durum, ev zeminlerinin olduğundan fazla yükselmesine yol açmıştır. Troia III yerleşmesinde asıl zemininden daha yüksekte bir zemine sahip olan bir ev örneği yer almaktadır⁶³.

Yerleşmenin tamamında oldukça yavaş seyreden bir değişim ve gelişim süreci izlenir. Bu durum, yerleşmedeki uygarlığın herhangi bir kesintiye uğramadan geliştiğini göstermektedir. Yerleşmeye ilk hâkim olanlar, yüzyıllar boyunca kendilerini giderek geliştirmişlerdir. Onların geleneklerini ve yaşam tarzlarını değiştirecek herhangi bir dış güçle mücadele etmek zorunda kalmamış ya da yerleşmeleri başkaları tarafından fethedilmemiştir. Şüphesiz büyük felaketler kadar ufak tefek kazalar ve hayal kırıklıkları yaşanmış olmalıdır. Fakat bunlara rağmen toplum, her seferinde kendisini ve hayatını korumayı başarmış ve gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. Yangın, deprem ya da sel gibi büyük felaketler genelde yerleşmedeki tüm evlerin yıkılması ile sonuçlanmıştır. Bu yıkımlar, İlk Tunç Çağ tabakaları arasındaki farklılaşmaları tanımlayabilecek nitelikte büyük yıkımlardır. Daha önemsiz sayılabilecek felaketler ise tüm yerleşmeyi etkilememiş, evrelerin tekrar kendi içlerinde tabakalaşmasını sağlamıştır. Fakat böylesi önemsiz felaketlerde bile bazı evler tamamen yıkılmış, bazıları ise yer değiştirmiş olmalıdır⁶⁴.

3.1. Troia I Yerleşmesi

Troia'da yerleşmenin kuruluş aşamasının yaşandığı evre olan Troia I, yaklaşık olarak M.Ö. 2920–2350 yılları arasına tarihlendirilmekte ve toplam 14 alt yapı katı barındırmaktadır⁶⁵. Yaklaşık 4 m.'lik bir dolgu birikimine sahiptir⁶⁶. Deniz seviyesinden 16 m yükseklikte, doğrudan taş yatağı üzerine kurulmuştur⁶⁷.

⁶³ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 35.

⁶⁴ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 58-62.

⁶⁵ Manfred Korfmann, "Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi", *Düş ve Gerçek Troia* Yapı Kredi Yayınları, s. 347.

⁶⁶ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi Prehistoryası", *Çanakkale Savaşları Tarihi I*, İstanbul 2008, s.292.

⁶⁷ Nikolai Bogdanovic, Marcus Cowper, *Troy C...*, s.17.

Troia I evresindeki ilk yerleşmede kültürel bir süreklilik ve kesintiye uğramamış bir ilerleme görülür. Fakat her tabakadan diğerine geçişte bir takım değişiklikler görülür. Bu evre içinde erkenden ortaya, ortadan geçe doğru kültürün aynı kalmadığı fakat yavaş bir değişim ve gelişim izlediği görülür⁶⁸. Bu evrede Troia, kırık taşlardan yapılmış, defalarca yenilenmiş ve takviye edilmiş surları olan küçük bir yerleşme şeklindedir. Troia I yerleşmesindeki evlerin dağınık biçimde olması, bu evrede yerleşmenin nüfusunun pek kalabalık olmadığını düşündürmektedir⁶⁹ (**Levha VIII: 1**).

Troia I yerleşmesi, yerleşim alanının sınırları açısından oldukça gösterişsiz görünmesine rağmen, sur yapısı çok iyi planlanmıştır⁷⁰. Troia I yerleşmesinin dört kapısı vardır ve bunlardan “Güney Kapısı” (FN Kapısı), ana giriş kapısı olarak kabul edilmektedir. Bu kapı, dört köşe bastiyonlarıyla birlikte Anadolu’daki en erken bastiyonlu kapı örneği olarak bilinmektedir. İyi korunmuş durumda olan giriş kapısı, 2.97 m. genişliğe sahip olup, bir koridor şeklindedir.

Doğu bastiyonunun temeli, oldukça büyük taşlarla inşa edilmiştir. Yapı, aşağıdan yukarıya doğru daralmakta ve yukarıya doğru olan kısmında taşların boyutu küçülmektedir. Bitişindeki batı bastiyonunun en üst bölümünün 2.5 m kalınlığında olduğu tahmin edilmektedir. Savunma duvarının üst yapısına ait kalıntılar, bu duvarın malzemesinin kerpiç olduğunu göstermektedir⁷¹. Girişin önünde, bir tanesinin üzerinde bir asker yüzünün betimlendiği, diğerinin üzerinde ise fincan şeklinde oyuklar bulunan iki adet stel yer almaktadır⁷² (**Levha VIII: 2**). Erken Troia I’de inşa edilen kent girişi, Troia II dönemi sonuna kadar herhangi bir değişiklik yapılmadan kullanılmıştır⁷³.

Troia I’in orta döneminde kale önemli ölçüde genişletilmiştir. Yeni ve daha da sağlamlaştırılmış olan bu duvar, bu hattın 6 m ya da daha fazla ilerisine kadar genişletilmiş olup, kalenin güney ve doğu tarafı boyunca 115 m kadar uzunluğa erişmektedir.⁷⁴ Temelleri sağlam bir zemine oturmamakla birlikte, biriken moloz yığınlarının üzerine inşa edilmiştir. Alt kısımlarında büyük, üst bölümlere doğru ise daha küçük taşların kullanıldığı duvarın tepe noktası 3 m kalınlıktadır.

⁶⁸ Carl Blegen, *Troy and Trojans*, New York 1995, s.39.

⁶⁹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁷⁰ Nikolai Bogdanovic, Marcus Cowper, *Troy C. 1700- 1250 BC.*, Osprey Publishing, UK. 2004, s.17.

⁷¹ Nikolai Bogdanovic, Marcus Cowper, *Troy C. 1700-1250 BC.*, Osprey Publishing, UK. 2004, s.17.

⁷² Carl Blegen, *Troy and The Trojans*, New York 1995, s. 56.

⁷³ Manfred Korfmann, “Troia 1995 Kazıları” 18.Kazi Sonuçları Toplantısı, cilt:1, Ankara 1997, s.215.

⁷⁴ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 39.

Troia I'in geç dönemlerinde kalenin daha ileri bir uzantısı, bir önceki sınırın 2.50- 5 m daha ilerisine inşa edilmiştir. Bu yeni tahkimat duvarı, yapım tekniğinde dikkate değer bir değişimi işaret etmektedir⁷⁵ (**Levha IX: 1**).

3.1.1. Konut Plan Şemaları

Troia I yerleşmesinde evler, “Kuzey Schliemann Yarması” adı verilen alanda yer almaktadır. (**Levha IX: 2**) Yan yana inşa edilmiş olan evler, dikdörtgen şeklinde olup, çoğu taş temel ve kerpiç duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Evlerden bir tanesinin taş temeli, Kumtepe C tabakası ile Beşik- Yassitepe yerleşmelerinde de rastlanan “balıksırtı” tekniğinde örülmüştür. Bir evin orta duvarı Beşik- Yassitepe yerleşmesi evlerinin tipik “dal örgü” tekniğiyle inşa edilmiştir.

Yerleşmenin kuzey kısmında bir ön ve bir ana odadan oluşan, “megaron” tipi yapıların en erken örneklerine rastlanmıştır⁷⁶.Troia'nın erken dönem konutları, birbirinden bağımsız, uç kısımda bir portiko ve kapı geçidi, merkezde bir ocak yapısı ile bir büyük dikdörtgen mekan şeklindedir⁷⁷. Evlerin tabanları ve duvarları sıvalı olup, taban üzerinde hasır izlerine rastlanmıştır. Evlerin çeşitli yerlerinde silolar yer almaktadır⁷⁸.

Troia Ic evresine ait “Ev 101”, trapeziyodal forma sahip küçük bir kulübe şeklindedir⁷⁹. Batı duvarı Antik Dönem’de yıkılan yapının kuzeydoğu duvarı C. Blegen önderliğindeki ekibin yürüttüğü kazı döneminde ortaya çıkarılmıştır. Kuzey, doğu ve batı duvarları hemen hemen dikdörtgen şeklindeki orta büyüklükte taşlardan örülmüştür ve kil harç ile sıvanmıştır. Yapı, 4.25 m uzunluk ve 3.10 m genişlikte tek bir odadan ibarettir⁸⁰ (**Levha X: 1-2**). “Ev 101”in 5m kadar kuzeyinde yer alan ve Ic evresine ait olan “Ev 114”, taş işçiliği ve form olarak “Ev 101” ile benzetilmektedir. Trapeziyodal formda küçük bir kulübe şeklindeki yapının doğu kısmı, Schliemann dönemi kazılarında tahrip olmuş olmasına rağmen batı kısmı korunmuştur. Kapının konumu belirlenememiştir. Yapının zemininde pek çok kırık çanak çömlek parçasının yanında bir adet kemik alet ve beş adet öğütme taşı bulunmuştur⁸¹.

⁷⁵ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 39.

⁷⁶ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s.292.

⁷⁷ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁷⁸ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s.292.

⁷⁹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 101.

⁸⁰ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 101.

⁸¹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 103.

İle tabakasına ait olan, “Ev 117” hemen hemen dikdörtgen şeklinde bir plana sahiptir. Yapının doğu duvarı Antik Dönemde tahrip olmuştur. Kuzey duvarı ise, Schliemann kazıları sırasında tahribata uğramıştır⁸². Aynı evreye ait olan “Ev 113”, dikdörtgen şeklinde daha büyük bir yapıdır. Giriş ve doğu kısmın zemini küçük taşlarla döşenmiştir. Yapı en az iki odadan oluşmaktadır. Yapı plan olarak “Ev 102” ile kıyaslanabilir niteliktedir.⁸³

Schliemann Yarması’nda yer alan evler arasında dikkat çeken Troia Ib evresine ait “Ev 102”, ucunda muhtemelen üzeri açık avlu olabilecek apsidal bir ek ile biter⁸⁴. Bu yapı, boyutları ve biçimiyle erken dönem megaronu olarak karşımıza çıkmaktadır. Troia IIA Megaronu’nun atası olarak kabul edilmektedir.⁸⁵ Tek odalı ve açık bir ön mekana sahip olan bu yapı tipi, Troia II, III ve IV yerleşme katlarında özellikle saraylarda ve kült amaçlı binalarda uygulanmıştır⁸⁶.

Yapıdaki uzun duvarların her ikisi de öne doğru uzayarak bir avlu meydana getirmektedir. Çok iyi korunmuş olan 18.75x7 m ebatlarındaki bu örnek, Troia Ib evresindeki diğer örneklerden daha geniştir. Ön girişi güneşin batışına doğru hizalandırılmış bu örnek, kuzeydoğu-güneybatı istikametinde konumlandırılmıştır (**Levha XI: 1-2**). Troia Ia evresine ait olan “Ev 103” de “Ev 102” örneği gibi uzun duvarları öne doğru uzatılarak oluşturulmuş bir ön avluya sahiptir (**Levha XII: 1**). Yapı, doğu-batı istikametinde konumlandırılmıştır⁸⁷.

3.1.2. Konutlarda Görülen Donatılar

Troia I konutlarında, modern anlamda mobilya olabilecek kalıntı bulunmamakla birlikte, tabanda hasır izlerine rastlanmıştır⁸⁸. Odaların genellikle ortasında bulunan sabit ocak hem pişirme hem de soğuk havalarda ısınma amacıyla inşa edilmiş oldukları izlenimini vermektedir. Çatılarda ya da duvarlarda duman çıkışı için havalandırma boşluklarının bulunduğu düşünülmektedir⁸⁹.

⁸² Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 138.

⁸³ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 138.

⁸⁴ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁸⁵ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, Volume: I, Part 1, Princeton University Press, Princeton 1950, s. 37.

⁸⁶ Manfred Korfmann, “Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi”, *Düş ve Gerçek Troia Yapı Kredi Yayınları*, s. 347.

⁸⁷ James Mellaart, “Notes on the Architectural Remains of Troy I and II”... s.135.

⁸⁸ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁸⁹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

Birkaç örnek haricinde konutların geneli bağımsız bir odaya sahip ve dar bir kapı geçidiyle sonlanmaktadır. Duvarlarda pencere olduğu düşünülebilecek boşluklara rastlanmamıştır⁹⁰.

“Ev 102”nin ortasında bulunan ocak, muhtemelen pek çok kereler yakılmış olması nedeniyle dağınık vaziyettedir. Odanın güneydoğu köşesinde ikinci bir ocak daha bulunmaktadır. Bu bölümde bulunan pek çok hayvan kemiği ve deniz kabuğu buluntularından, bu bölümün pişirme amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir. Doğu köşede bulunan yüzeysel bir çukur, muhtemelen yemek artıklarını gömmek için açılmış olmalıdır. Odanın kuzeydoğu köşesinde bulunan alçak platform, duvara yaslanmıştır.

Aynı tipte olup daha uzun olan bir başka platform ise, odanın kuzeybatı köşesindeki duvarın yanında bulunmaktadır. Odanın çeşitli yerlerine yayılmış bakır parçaları, iki primitif mermer idolle birlikte iki adet cilalanmış bileme taşı ve altı adet eyer mili, 10 adet kemikten yapılmış iğne ve çuvaldız, iki adet köpek dişi, dizilmek üzere delinmiş dört tane terracotta halka ve düğme ve çok sayıda çanak çömlek parçası- ki bunlardan 6 tane çömlek tümlenebilir vaziyettedir- bulunmuştur⁹¹. Yapının tabanının altında, iki adette bebek iskeleti ile karşılaşmıştır.⁹²

“Ev 103”ün 5 m kadar kuzeyinde yer alan ve doğu-batı istikametinde konumlandırılmış “Ev 118” taş temel üzerine kerpiç duvarlardan inşa edilmiş bir yapıdır. “Ev 118”in güney bölümünde bir kapı girişinin mevcudiyeti söz konusudur⁹³.

3.1.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Troia’daki konutların genelinin dışı sıvalıdır. Troia I’in erken tabakalarında balıksırtı tekniğinde örülen dış duvarlar, dekoratif görünmediğinden olacak ki sonradan üzerleri kalın bir çamur harç tabakasıyla sıvanmıştır⁹⁴. Bu işlem dekoratif amaçtan çok, nem, böcek ve sineklerin içeriye girmesini önlemek içinde uygulanıyor olmalıdır. Troia I’de bu tekniğin kullanıldığı örneklerde, taşlar ortalama 20- 30 cm büyüklüğünde olup, toprak harç ile birbirlerine bağlanmışlardır⁹⁵. Sıva harcı, duvar örülürken hazırlanan harç gibi hazırlanmış olup, içine kıyılmış hayvan yemi ve samanda karıştırılmış; sıcaklığın neden olduğu

⁹⁰ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40-41.

⁹¹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40-42.

⁹² Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, Princeton University Press, 1950, s. 37.

⁹³ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I...* s. 86.

⁹⁴ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁹⁵ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 69.

çatlamalara karşı dayanıklı ve esnek olabilecek şekilde hazırlanmıştır. Bu sıvanın üzerine, bir katta ince kil bir harç sıva daha vurulmuştur. Bu ikinci sıva işlemi, pek çok kez tekrarlanmıştır⁹⁶. Konutların çatıları muhtemelen düz damlı olup, kil, sap ve samanla karıştırılarak yapılmıştır⁹⁷.

“Ev 102”nin duvarları taş temel üzerine saman karıştırılarak hazırlanmış ve güneşte kurutulmuş kerpiç tuğlalardan örülmüştür. Taşlar çapraz şekilde yerleştirilerek üzeri ince bir kil harçla sıvanmıştır. Çatı ise, horizontal ahşap hatıllarla örtülmüş ve üzeri saz ve çamurla sıvanmıştır⁹⁸. Derin portikolu olan bir giriş yolu; uzun, ince, sıkıştırılmış sert kil zeminli bir odaya tam olarak merkezlenmeden açılır. Bu tek oda, 12.50x5.50 m ölçülerindedir. Bu oda pek çok kez elden geçirilmiş olmalıdır ki, seviyesi yaklaşık 50 cm yükselmiştir⁹⁹ (**Levha XII: 2**).

Troia Ia evresine ait olan “Ev 103” ün kuzey bölümü Antik Dönemde tahrip olmuştur. Duvar örgüsünde kullanılan taşların bazıları büyük boyutlu ve işlenmemiştir. Duvar örgüsünde kısmen düzgün yüzeyli taşlara da rastlanmaktadır. Duvarlar, kil harç ile sıvanmıştır ve izler günümüzde hala mevcuttur. Evin orijinal genişliği hakkında kesin bir bilgi yoktur fakat maksimum 5 m genişlikte olduğu tahmin edilmektedir.¹⁰⁰

Yapının güney duvarının yapılış stili oldukça farklıdır. Küçük taşlardan inşa edilen duvar, hemen hemen 4.5 m kavislidir. Form olarak düzensiz bir şekle sahip olan yapının güney ve kuzey duvarlarında 90 derecelik bir eğim söz konusudur. Çatı, olasılıkla düz bir forma sahip olup, ahşap hatıllarla desteklenmiş ve üzeri sazla örtülmüş olmalıdır.

Yapının tabanı sıkıştırılmış topraktan olup, zaman zaman yenilediği düşünülmektedir. Yıkılış nedeni bilinmemekle birlikte, yangın geçirdiğine dair herhangi bir iz rastlanmamıştır.¹⁰¹

⁹⁶ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 121.

⁹⁷ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁹⁸ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

⁹⁹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 40.

¹⁰⁰ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I, ...* s. 82.

¹⁰¹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I, ...* s. 83.

3.2. Troia II Yerleşmesi

Troia I evresinin bir yangın felaketiyle sona ermesinin ardından herhangi bir ara kesinti olmadan Troia II yerleşmesi kurulmuştur¹⁰². Troia II evresi, M.Ö. 2550–2250 yılları arasına tarihlendirilmektedir¹⁰³. Üç ana evre ve 8 alt yapı katı içerdiği düşünülen Troia II evresinde, üç büyük yangın felaketi yaşandığı düşünülmektedir¹⁰⁴. Bu 8 yapı katı içerisinde en önemlileri “IIc” ve “IIg” evreleridir. Troia I, bir yıkımla son bulmuş olmasına rağmen, iki yerleşme kültürünün arasında herhangi bir kopma görülmemektedir¹⁰⁵. Troia I sonunda ortaya çıkan refah dönemi (görmeli yapılar, tunç ve değerli madenlerin çokluğu, çark kullanımı) Troia II döneminde daha gelişmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁶.

Troia II yerleşmesi, Troia Tunç Çağı tabakaları arasında en zengin olandır. Ünlü “Priamos Hazinesi” olarak adlandırılan “Hazine Buluntuları” da yine bu yerleşme döneminin farklı yapı evrelerine aittir¹⁰⁷. “Hazine Buluntuları”nın ticari ilişkilerin varlığını kanıtlaması nedeniyle, Troia II evresi ayrıca önem arz etmektedir. Troia II evresinin kökenlerinin yöreye yabancı olduğu düşünüldüğünden, bu evreye ait kültürün çok da bağımsız olduğu söylenememektedir¹⁰⁸. Troia’da, Troia II evresinde tunç üretilmeye başlanmıştır ki, bu yenilik askeri güç olmanın birinci koşulu haline gelmiştir. Troia II evresi sakinlerinin hayatındaki yenilik sadece madencilikle sınırlı kalmamıştır. Çömlekçi çarkının yerleşmede kullanılmaya başlaması da yine bu evreye tekabül etmektedir (Troia Ib). Çömlekçi çarkının yerleşmede kullanılmaya başlaması önemli bir gelişme olmakla birlikte, el yapımı çanak çömlek, repertuardaki yerini korumuştur¹⁰⁹. Son dönem Troia araştırmaları, söz konusu bu yeniliklerin ilk önce kale içinde oturan elit tabaka tarafından kullanıldığını, halkın ise bu süreçte Troia I özelliği gösteren çanak çömleği kullanmaya devam ettiğini göstermiştir. Troia II döneminin bir başka özelliği ise, depolama kaplarının sayısında görülen artıştır. Bu durum, refah düzeyinin yükselmesi sonucu artı ürünün depolanması olarak açıklanabilmektedir¹¹⁰.

¹⁰² Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s.293.

¹⁰³ Manfred Korfmann, “Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi”, *Düş ve Gerçek Troia Yapı Kredi Yayınları*, s. 347.

¹⁰⁴ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s.293.

¹⁰⁵ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 59.

¹⁰⁶ Manfred Korfmann, “1996 Troia Kazısı Sonuçları” *XIX Kazısı Sonuçları Toplantısı* cilt:1, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 427.

¹⁰⁷ Manfred Korfmann, “Tarih Öncesi ...”, s. 347.

¹⁰⁸ Manfred Korfmann, “Tarih Öncesi Yerleşim ...” s. 347.

¹⁰⁹ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s.294–295.

¹¹⁰ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 295.

Troia II'de, Troia I yerleşmesinin tahribiyle yok olan eski kalenin yerine tamamen yeni bir kale inşa edilmiştir¹¹¹. Yerleşme bu dönemde, coğrafi açıdan merkezi bir konuma sahip önemli bir beylik veya krallık merkezi haline gelmiştir. Kale, aşağı yukarı 330 m uzunluğunda ve genelde şevli taş kaide üzerinde dikey kerpiç bir üst yapısı olan savunma duvarıyla çevrilmiştir¹¹². Yeni kale, aşağı yukarı yuvarlak planlı olup, kalenin savunma duvarı, önceline göre daha masif biçimde örülmüştür¹¹³. Güney bölümü, iki büyük kapıya sahip olduğu gibi, yeni ve daha büyük bir duvarla çevrilmiştir. Bu iki büyük kapı arasında üç tanede bastiyon yer almaktadır¹¹⁴. Sur yapısının uzunluğu yaklaşık 330 m kadar olup, 6 m lik bir taş temele ve 3-4 m yüksekliğinde kerpiç bir üst duvara sahiptir. Surun çevrelediği alan hemen hemen 11.000 m² dir. Kalenin megaron planlı girişlerine taş döşeli rampalarla ulaşılır¹¹⁵ (**Levha XIII: 1**).

Yeni Troia kazıları bu döneme ait 90.000 m² büyüklüğünde bir aşağı yerleşimin var olduğunu işaret etmektedir¹¹⁶. Kalenin güneyinde yer alan aşağı şehir anıtsal bir tahta tahkimat duvarıyla korunmaktaydı¹¹⁷. Kaleyi koruyan askerlerin ve halkın, sur dışındaki güney yamaçta yaşadığı ve bir düşman hücumunda surun içine geçici olarak iskan edildiği düşünülmektedir¹¹⁸. Günümüze ulaşmayan ahşap savunma sisteminin varlığı, ana kayaya oyulmuş destek delikleri ve küçük hendeklerden anlaşılmaktadır (**Levha XIII: 2**). Yapının iç tarafında her 2.5 m. bir istinat direklerinin gireceği şekilde uzunlamasına açıklıklar bulunmaktadır. Açıklıkların arkasında, hendek boyunca yine düzenli olarak 2.5 m.de bir büyük dikme yuvaları yer almaktadır. Yuvaların çapı, 0.3 m, derinlikleri ise, 1 m den fazla olup uca doğru sivrilmiştir. Hendek tabanında da dikme yuvaları yer almaktadır. Savunma sistemi, 2 m genişliğinde bir kapıya sahiptir. Kapının seviyesi, savunma sisteminin en alçak noktasındadır. Ahşap savunma sistemi yıkıldığında, tahta dikmeler yakacak olarak kullanılmak üzere sökülerek götürülmüş olmalıdır. Hendek ve deliklerin tümü, çok az çanak çömlek barındıran sert bir tortu ile doldurulmuştur. Savunma sisteminin üzerine Troia VI'dan itibaren yeni kültür tabakaları eklenmiş olması nedeniyle

¹¹¹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 59.

¹¹² Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.294.

¹¹³ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 60

¹¹⁴ James Mellaart, "Notes on the Architectural Remains of Troy I and II", *Anatolian Studies Vol:9*, British Institute at Ankara, 1959, s.136.

¹¹⁵ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.294.

¹¹⁶ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.292.

¹¹⁷ Peter Jablonka, "Şehrin Tahta Surları" *Düş ve Gerçek Troia Yapı Kredi Yayınları*, s. 391-394.

¹¹⁸ [http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web) (19.05.2010)

tarihlendirme yapmak oldukça güçtür. Dolguda bulunan çanak çömlek, sadece Troia I ve Troia II yerleşmelerine aittir. Çok küçük bir odun kömürü parçası yardımıyla yapılan C14 yöntemiyle yapı, yaklaşık olarak M.Ö. 2700–2500 yılları arasına tarihlendirilebilmiştir¹¹⁹. Aşağı şehirde yapılaşmanın nasıl olduğu erozyon etkisi ve yeni binaların inşası nedeniyle saptanamamıştır. Kayaya oyulmuş bazı destek yuvası sıraları, dikdörtgen şeklinde ahşap binalar olabileceğini düşündürmektedir. Çok az sayıdaki kalıntılar, kaleye doğru olan kısımda taş evlerde bulunduğu izlenimini vermektedir¹²⁰. Troia II yerleşmesi, IIg evresinde çıkan büyük yangın sonucunda tamamen tahrip olmuştur¹²¹.

3.2.1. Konut Plan Şemaları

Troia II yerleşmesinin merkezinde yan yana inşa edilmiş bir dizi megaron yer almaktadır. Evler, Troia I evresinde olduğu gibi taş temel üzerine kerpiç duvar ve ahşap üst yapıdan meydana gelmektedir¹²². Anıtsal büyüklükteki megaronların yer aldığı alan, temenos duvarı olarak adlandırılabilir bir duvar ile çevrelenmiştir. Böylesi bir durum, bu özel alanın ve anıtsal büyüklükteki megaronların idari ya da dinsel amaca hizmet ettiğini düşündürmektedir. Bu megaron planının, sonraki dönemlerde dinsel ve idari konutların vazgeçilmez planı haline gelmesi, bu görüşü desteklemektedir¹²³.

Troia IIa ve IIb evrelerinde dikdörtgen planlı ev kalıntılarına rastlanmıştır fakat bu evler megaron olarak adlandırılmamaktadır. Ev 201'in üstü kapalı, ocaklı, açık ön avlusu nedeniyle, bu yapı megaron tipinde yapılar arasında yer almamaktadır (**Levha XIV: 1**). Ev, iki sıralı yüksek taş bir taş temelden ve beyazımsı balçıkla sıvanmış kerpiç bir üst yapıdan oluşmaktadır¹²⁴.

Troia II yerleşmesinin IIc evresinde görülen en önemli değişim, IIA Megaronu'nun önünde yer alan portikolu avlunun genişletilmesidir. Çevre duvarı, enine payandalarıyla birlikte 3 m kadar genişletilmiş ve IIc evresindeki şekliyle yeniden inşa edilmiştir. Kalıntılar, avlunun kolonadlı bir çatıya sahip olduğunu düşündürmektedir¹²⁵.

¹¹⁹ Peter Jablonko, “Şehrin Tahta Surları” *Düş ve Gerçek ve Troia*, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2002 s. 393.

¹²⁰ Peter Jablonko, “Şehrin Tahta ...”, s. 391–394.

¹²¹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 60.

¹²² Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 293.

¹²³ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s.292–293.

¹²⁴ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 356.

¹²⁵ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 68.

IId evresinin dikkate değer en önemli özelliği, çok sayıda küçük ve düzensiz boyutta, biçimde ve derinlikteki çukurlardır¹²⁶ (**Levha XV: 1**). Bu çukurların bir bölümünün depolama kaplarını yerleştirmek için açılmış oldukları düşünülmektedir. Iie evresinde toplumun düzenine ait çok az veri ayakta kalmıştır. Iie ve IIf evrelerinde, büyük megaron ve etrafındaki yapılar halen varlığını sürdürmekle birlikte, belirli bir plana sahip olmayan gösterişsiz yapılar, avlularda daha fazla yer tutar hale gelmiştir. Bu yapıların özel konutlar olmaktan ziyade, yönetici sınıfa ait depolama birimleri olduğu düşünülmektedir¹²⁷ (**Levha XV: 2**).

Schliemann'ın "Priamos'un Hazinesi" olarak adlandırdığı büyük hazinenin Troia Iig evresine ait olduğu anlaşılmıştır¹²⁸. Bu büyük hazinede dâhil olmak üzere, diğer 9 hazinede "Priamos'un Evi" olarak adlandırdığı Iig evresine ait 8x15 m boyutlarındaki evden çıkmıştır. Bu ev, kentin güneybatı girişinin kuzeyinde yer almaktadır. En az beş odadan meydana geldiği düşünülmektedir. Troia yerleşmesi için geleneksel olan taş temel üzerine kerpiç duvar şeklinde inşa edilmiştir¹²⁹.

IIA Megaronunda yapılan çalışmalar sonucu, Troia yerleşmesinde toprak yassı çatının varlığı kesinleşmiştir. IIA Megaronu, her iki taraftan, özdeş fakat daha küçük ölçekli yapılarla çevrelenmiştir (**Levha XVI: 1**). IIA Megaronun etrafında yer alan her iki yapıda güneydoğu yönündeki aynı avluya ve onun arkasındaki kamusal hole bakarlar. Kuzey ucundaki önemsiz kalıntılar haricinde, güneybatı kompleksi Schliemann'ın açtığı yarma nedeniyle tamamen tahrip olmuştur. Binanın kuzeydoğu bölümündeki benzeri, derin portikosu, ana holü ve arka odası, diğerine nispeten daha iyi korunmuştur.

IIB megaronunun avlusu, alışılmışın dışında geniştir. Megaron, üç odaya sahiptir. Megaronun arkasında hemen hemen aynı genişlikte bir oda yer almaktadır. Yan tarafta yer alan kapıdan, yapıda bulunan ikinci iç odaya geçilmektedir. Duvar çıkıntılarının başlangıç yerlerinin saptanabilmiş olması nedeniyle, bir avlunun varlığı kesinleşmiştir¹³⁰. 1995 kazı sezonunda, E3 ve F3 açmalarında yapılan çalışmalarda IIA ve IIB Megaronlarının altında, bu yapılara benzer, megaron girişine sahip, görkemli yapılarla karşılaşmıştır¹³¹.

¹²⁶ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 206.

¹²⁷ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 66.

¹²⁸ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I*, ... s. 207.

¹²⁹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 63.

¹³⁰ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 354.

¹³¹ Manfred Korfmann, "Troia 1995 Kazıları" 18.Kazı Sonuçları, cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 213.

III Megaronu, 10 m uzunluğunda, dördül biçimli bir ön avlusu olan ana odadan meydana gelmektedir (**Levha XVI: 2**). Yapıdan günümüze yalnızca küçük taşlardan örüldüğü anlaşılan temeller ile kerpiç duvar kalıntıları ulaşabilmiştir¹³².

W. Dörpfeld'in Ila evresine tarihlendirdiği fakat C. Blegen tarafından IIC evresine tarihlendirilen IIR yapısı¹³³, IIA Megaronu ile hemen hemen aynı ölçü oranında olup, oldukça büyük taşlardan inşa edilmiştir. Her biri 1.45 m kalınlığında bölme duvarlarıyla birbirine bağlanmış, paralel iki taş duvardan meydana gelmektedir. Bu iki duvar arasındaki uzaklık 8.25 m kadardır. Yine IIC evresine tarihlendirilen ve Dörpfeld tarafından IID olarak isimlendirilen yapı, kötü bir durumda koruna gelmiştir¹³⁴. Daha çok Geç Hitit yapılarıyla benzerlik gösteren bu yapının diğerlerinden farklı bir tasarımı vardır. Orta büyüklükteki odalar, yan yana ve arka arkaya sıralanmışlardır¹³⁵. Bu yapının en az on iki odadan oluştuğu düşünülmektedir. Odaların büyük bölümü dikdörtgen planlıdır¹³⁶.

1998 yılında, savunma duvarı üzerinde yapılan çalışmalarda G6 karesinde, kazı sezonunun son günlerinde bir megaron bulunmuştur¹³⁷. Kazı alanı, Troia II dönemine ait yanmış kerpiç duvarın hemen arkasında ve Troia II geç dönem şehir girişinin hemen doğusunda yer almaktadır. Kalıntılarında anlaşıldığı kadarıyla yapı, bu tip binalara özgü özelliklere, yani merkezi mekân ve anteye sahiptir.

G6 karesinde saptanan megaron alışlageldiği gibi, taş temel üzerine kerpiç duvarlardan oluşmaktadır. Tepenin merkezi kesiminde bulunan diğer megaronlardan farklı olarak kuzeydoğu- güneybatı istikametinde konumlanmıştır. 1998 kazı sezonunda açığa çıkarılan 1.5 m uzunluğu korunmuş durumda olan kerpiç duvarın birkaç kez sıvandığı gözlenmiştir. Ana oda, 4.4x9 m ölçülerindedir¹³⁸.

1989–1990 kazılarında, E4/5 alanındaki toprak tümsekte yapılan kazılarda, IIA ve IIB megaronlarının tabanının yaklaşık, 1.5 m üzerinde yeni bir yangın katına rastlanmıştır. Bu yangın tabakanın stratigrafik açıdan F/G6'da bulunan megaronların (**Levha XVII: 1**) yangın tabakasıyla eş zamanlı olduğu düşünülmektedir. Bu yangın tabakada, F/G6'nın üç

¹³² Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 354.

¹³³ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I, ...* s. 251.

¹³⁴ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I, ...* s. 245.

¹³⁵ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 355.

¹³⁶ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 63.

¹³⁷ Manfred Korfmann, "1998 Yılı..." s.287.

¹³⁸ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma Amaçlı Bir Yapı" Düş ve Gerçek Troia, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 384.

megaronuyla aynı doğrultuda ve içinde pek çok in situ buluntu tespit edilmiş yanık bir konut saptanmıştır¹³⁹.

Büyük Megaron, IIC Propylonu ve FO Kapısı gibi kuzeybatı-güneydoğu istikametinde konumlanmıştır. F/G6 karesindeki megaronlar biraz daha farklı yönlendirilmiştir; bunlar E4/5 karesindeki 12. tabakada (ya da 11. tabaka) yer alan ev ile FM rampasıyla benzer biçimde kuzeydoğu-güneybatı istikametinde konumlanmıştır¹⁴⁰. Bu verilerden yola çıkarak, Troia IIg tabakasına ait olduğu düşünülen IIF megaronunun da, bu döneme ait olduğu düşünülebilir (**Levha XVII: 2**). Batısındaki temenos duvarının istikameti ve konumu bunu desteklemektedir. Troia II'nin en yeni ya da Troia III'ün en erken tabakalarından hangisine ait olduğu netlik kazanmamasına rağmen, "Denizsel Troia Kültürü"ne ait olduğu kesindir. Hangi tabakaya ait olduğunun kesinlik kazanmamasının nedeni, Troia II'den Troia III'e geçişte maddi kültür açısından henüz kesin bir tanım yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Bu yeni yangın tabakasına dayanarak, Troia IIg yangınından sonra, bir fakirleşmenin olduğu görüşünün aksine, şehir merkezinin yangından sonra önceleri yapı yoğunluğunun daha az olduğu bir merkeze taşındığı söylenebilir¹⁴¹.

3.2.2. Konutlarda Görülen Donatılar

1998 yılında kazılarda bulunan G6 karesinde ki Megaronun 1.5 m den daha yüksek olan sıvalı kerpiç duvarı açığa çıkarılmış ve odanın merkezinde bulunan ocak yeri saptanmıştır (**Levha XVIII: 1**). Yapıyı ayrıcalıklı kılan ise, bu tür önemli binalarda ilk kez hemen girişin yanında birçok önemli buluntunun tespit edilmesidir. Birçok kabın yanı sıra, tipik Troia I dönemine ait kapak, Troia II kültürü olarak tanımlanan kaplarla birlikte bulunmuştur. Aynı formdaki gümüşten örneklerini "A Hazinesi"nden tanıdığımız, üstünde kulp işlevi gören iki idolün olduğu bir kült kabı bulunmuştur (**Levha XVIII: 2**). Bunun yanı sıra, küçük tunç nesnelere, bir karneol ve bir fayans boncuk, bir parça dağ kristali, boynuzdan bir halka, Mısır'dan geldiği tahmin edilen fayanstan bir asa başı (szepter) buluntular arasında yer almaktadır (**Levha XIX: 1**). Bu önemli buluntulardan, yapının "Hazine Buluntuları Evresi" ne ait olduğu düşünülmektedir¹⁴². Tabandan alınan numunelerden, yapının Troia III'ün yanık tabakası ya da Troia II sonu, yani; M.Ö. 2300–2200 yılları arasına tarihlendiği tahmin edilmektedir. Binanın konumu, ateş yeri ve

¹³⁹ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma ...", s.386–387.

¹⁴⁰ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma ...", s. 387.

¹⁴¹ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma ...", s.390.

¹⁴² Manfred Korfmann, "1998 Yılı ...", s.288.

buluntuların genel değerlendirmesi, binanın kültürel işleve sahip olduğuna işaret etmektedir¹⁴³.

G6 karesinde saptanan megaronun tabanına birkaç kez beyaz kireç sürülmüştür ve zeminde hasır izlerine rastlanmaktadır (**Levha XIX: 2**) . Tabanın yaklaşık 5 cm altında daha eski bir tabana daha rastlanmıştır ki, bu durum megaronun uzun bir süre kullanıldığını göstermektedir¹⁴⁴. Ocak yapısı, ana odanın tam ortasında, kapıyla aynı ekseninde ve yaklaşık 1 cm kalınlığında bir sıva tabakasıyla kaplanmıştır. Ocağın çapı, 1.2 m, yerden yüksekliği yaklaşık 3 cm kadardır. Ocağın kuzeyinde yer alan ahşap bir kabın içinde kömürleşmiş arpa taneleri saptanmıştır. Yapılan C14 testi sonucu yapı, M.Ö. 2290-2140 yılları arasında bir zaman dilimine tarihlendirilebilmiştir¹⁴⁵. Arpa tanelerinin yanında, Troia I formunda bir kapak ve kilden yapılmış bir ağırşak bulunmuştur. Doğu duvarının önünde, yerden yaklaşık 50 cm yükseklikte ince bir kireç sıva tabakasının üzerinde iki kap saptanmıştır. Olasılıkla bu kaplar, sıvalı kerpiç bir rafta veya evin damında duruyor olmalıydı. Yapıda tespit edilen bir başka buluntu ise, kapının yakınlarında bulunan kerpiç molozun içinde, tabanın yaklaşık 40 cm üzerinde yer alan yuvarlak başlı bronzdan bir iğnedir.

Megaronun batı duvarında, ocağa yakın, 60x60x25 cm boyutlarında, belki de duvar sunağı olarak tanımlanabilecek kerpiçten büyük bir kaide yer almaktadır¹⁴⁶. Megaronda saptanan, bahsi geçen buluntular, bu kaidenin civarında gün ışığına çıkarılmıştır. Kapıdan yaklaşık 1 m uzaklıkta, hemen hemen 20 cm derinlikte bir dikme yuvası bulunmuştur. Yuvanın içinde ve etrafında hala dikmenin etrafını doldurmak için kullanıldığı düşünülen kamış izleri saptanmıştır¹⁴⁷.

Troia IIg evresine ait bir konutta dokuma tezgahına ait kalıntılara rastlanmıştır. Dokuma tezgahı olduğu düşünülen yapının bir ucu odanın duvarlarından birine yerleştirilmiştir. Diğer ucu ise, hemen hemen 1.10 m uzunluğunda olup, iki ahşap dayanak tarafından desteklenmektedir. Yapının sabitlemesi için açılmış olan zemindeki sabitleme deliklerinin arasındaki mesafe 0.25 m.dir¹⁴⁸.

¹⁴³ Manfred Korfmann, “1998 Yılı ...”, s.287-288.

¹⁴⁴ Göksel Sazcı, “Muhtemelen Tapınma ...”, s. 384.

¹⁴⁵ Göksel Sazcı, “Muhtemelen Tapınma ...”, s. 384.

¹⁴⁶ Göksel Sazcı, “Muhtemelen Tapınma ...”, s. 384-385.

¹⁴⁷ Göksel Sazcı, “Muhtemelen Tapınma ...”, s. 384-385.

¹⁴⁸ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 71.

3.2.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Kazılardaki kalıntılardan, evlerin düz damlı oldukları anlaşılmaktadır. Zemin, sıkıştırılmış kilden oluşturulmuş ve duvarlar beyaz kireç ile boyanmıştır¹⁴⁹. Troia II yerleşmesinde, refah seviyesinin yükselmesiyle ilişkili olarak, kale içindeki ev sayısında da Troia I'e nazaran artış görülmektedir. Taş işçiliğindeki masif stil, geniş taş temeller, hemen hemen eşit kalınlıktaki kerpiç duvarların sağlamlığı dikkate değerdir. Yapıların hala beyaz sıva ile bitirildiği görülmektedir¹⁵⁰.

Yerleşmenin merkezinde yan yana bulunan megaronlar, doğu-batı istikametinde konumlandırılmışlardır. Bu evlerden en büyüğü IIA Megaronudur ki, IIC evresinde inşa edilmiş olup, uzun süre kullanılmaya devam etmiştir. Dörpfeld tarafından IIA Megaronu olarak isimlendirilen yapının avlusu, bir stoa ve propylonla sınırlanmaktadır¹⁵¹. Yapının kuzey ucu ve batı kısmının büyük bölümü, Schliemann'ın açtığı yarma nedeniyle tahrip olmuştur. İki zemine sahip olan IIA Megaronun ana salonu, 10.20 m genişliğinde olup, aşağı yukarı kare planlıdır. 1.7 m genişlik ve 1.3 m derinlikteki temelleri, uzunlukları 1 m'yi bulan çok büyük, yontulmamış taşlardan yapılmıştır. IIA Megaronunun duvar örgüsünde kerpiçler, bir sırası enine, bir sırası uzunlamasına gelecek şekilde bağlayıcı olarak yerleştirilip, duvar kalınlığını oluştururlar¹⁵². Hatıl sırası kendi yükünü taşıyacak şekilde oldukça sağlam görünmektedir. Yatay hatıllar en alt duvar sırasının dış yüzünde yer almaktadır. Duvar örgüsündeki boş kalan kısımlar, kerpiç tuğlalarla doldurulmuştur.

IIB Megaronunun hatıl sırası da IIA Megaronuna benzemektedir¹⁵³. Yapı pek çok payanda ile desteklenmiş olup, ahşap hatıllarla desteklenmiştir ve duvarlar, güneyde bir ante ile sonlanır¹⁵⁴. Megaronun duvarları hem içeriden hem de dışarıdan balçık sıva ile sıvanmış olmalıdır. Portikodan ana hole geçişi sağlayan 4 m genişliğindeki kapı geçidinde herhangi bir taş eşik bulunmaz fakat her iki yönde ahşap pervazlarla desteklenmiş olmalıdır. Kapı boşluğunda menteşe ya da yuva işaretlerine rastlanmamıştır¹⁵⁵. Megaron, geniş portikonun formunu almıştır ve güneydoğudaki avluya ve onun arkasındaki ortak bir hole bakar.

¹⁴⁹ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 62.

¹⁵⁰ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 70.

¹⁵¹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy I, ...* s. 206.

¹⁵² Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 51-59.

¹⁵³ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 102-103

¹⁵⁴ Rudolf Naumann, *Eski Anadolu ...*, s. 102-103

¹⁵⁵ Carl Blegen, *Troy and ...*, s. 70.

G6 Megaronunun ön mekanı, 4.5 m genişliğindedir. Yapının güney sınırı, daha önceki kazılar sırasında tahrip olmuştur. Ön mekânında zemini ve duvarları beyaz kireçle sıvanmıştır¹⁵⁶.

1999 kazı sezonunda, G6 karesindeki birinci megaronun hemen kuzeybatısında ikinci bir megarona daha rastlanmıştır. Bu yapının ön mekânı, Schliemann kazıları sırasında tahrip olmuştur. Yaklaşık 1.9 m kalınlığındaki kerpiç ara duvar, temelleri birbirinden bağımsız olan her iki megaron tarafından da ortak kullanılıyor gibi görünmektedir. Dört ya da beş taş sırasıyla ilk megaronun temeli yapılmış, ikinci megaronun temeli ise, ilk megaronun temelini yanına oturtulmuştur. Her iki megarona da kerpiçten yapılmış ortak bir üst yapı inşa edilmiştir. İkinci megaronda, birinci megaron gibi yangından fazlasıyla etkilenmiş gibi görünmektedir. Kazılan bölümde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır ki; bu durum belki de megaronun yangından önce boşaltılmasından ileri geliyor olabilir¹⁵⁷.

Toprak tümseğın batı yamacındaki temizleme çalışmaları sırasında üçüncü bir megarona ait kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Ancak bu megaronun temel ve zemini de yine eski kazılar sırasında tahrip olmuştur. Geriye kalan kalıntılardan, plan olarak iç kısmında kapısı yana kaydırılmış olan IIB Megaronuna benzediği söylenebilir. Temel taşları ile kerpiç üst yapısı arasındaki kısımda tunçtan yapılmış bir balta bulunmuştur. Bu baltada kerpice katılan saman çöplerinin izleri mevcut durumdadır¹⁵⁸.

3.3. Troia III Yerleşmesi

Troia III yapı evresi, yaklaşık olarak M.Ö. 2250- 2200 yılları arasına tarihlendirilmekte ve birbirini hızla takip eden en az 4 alt yapı evresinden oluşmaktadır. Bu alt yapı evrelerinden bir tanesi, Troia II evresinde olduğu gibi büyük bir yangın felaketi ile son bulmuştur. Bu evrede, yerleşme nüfusundaki artıştan dolayı kale içerisindeki yapılaşma giderek yoğunlaşmış olup, küçük birimlerden oluşmuştur¹⁵⁹(**Levha XX: 1**). Troia III yerleşmesinde, Troia II evresinden kalan sur duvarı kullanılmış, Troia IV'e kadar yeni bir sur duvarı inşa edilmemiştir¹⁶⁰.

¹⁵⁶ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma ...", s. 385.

¹⁵⁷ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma ...", s. 386.

¹⁵⁸ Göksel Sazcı, "Muhtemelen Tapınma ...", s. 387.

¹⁵⁹ Manfred Korfman, "Tarih Öncesi...", s.348.

¹⁶⁰ Göksel Sazcı, D. Çalış Sazcı, "The Troy III Period, in Light of Recent Excavations", *Early Bronze Age Troy/Chronology, Cultural Development and Interregional Contacts*, (Baskıda).

Troia II3 dönemi ve daha sonraki Megaronlar Dönemi'ndeki (Blegen'e göre IIg) yangınlarda tahrip olan savunma duvarının Troia III yerleşmesindeki tamirat evresi, kazısı yapılan tüm alanda tespit edilebilmiştir. Savunma duvarı, yeni üretilmiş yanmamış kerpiçlerle tamir edilmiştir. Kerpiçlerin arasına yanmış kerpiçlerin ufalanarak katılmasıyla hazırlanan bir harç dökülmüştür. Tahribatın yoğun olduğu ve kerpiç tuğlalarla tamir edilemeyecek yerler yassı taşlarla tamir edilmiştir¹⁶¹. Troia III döneminde Troia II döneminden tanıdığımız çanak çömlek formları kullanılmaya devam etmiştir¹⁶². Troia I ve Troia II arasında kopmadan devam eden kültürel gelişim, bu dönemde de aynı şekilde varlığını sürdürmüştür. 1997 kazı kampanyasında, yanmış Troia II tabakasında yer alan bir tabanda tipik Troia I kabının Troia III seramiğiyle birlikte bulunması, Troia I-III arasında tanımlanan dönemlerin ortak bir kültürü temsil ettiği görüşünü desteklemektedir¹⁶³.

Troia II döneminde oldukça yoğun olan ticari ilişkiler, Troia III döneminde eskiye nazaran azalmakla birlikte devam etmektedir. Troia III dönemine ait, yalnızca Özbekistan ve Afganistan sınırında bulunan Pamir Dağlarında ve Sibirya'daki Doğu Sajan Dağlarında bulunan yeşim taşından yapılmış bir ördek figürünü bulunmuştur. Suriye ile ticari ilişkilerin varlığının kanıtı ise, "Suriye Şişeleri" olarak bilinen kap formunun Troia III yerleşmesinde görülüyor olmasıdır¹⁶⁴. Troia III döneminin sonlarına doğru Troia'da, Anadolu'nun iç kısımlarında görülen bir takım kültürel etkileşimler görülmeye başlamıştır. Örneğin; Anadolu'da erken dönemlerden itibaren bilinen kubbeli fırınlar, Troia III döneminin sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamıştır. Blegen, en erken kubbeli fırını Troia IV'e tarihlemektedir¹⁶⁵.

E6 açmasında Troia III yerleşmesi, doğrudan Troia II'nin son evresinin yanık tabakası üzerinde yer almaktadır. Troia III yerleşmesinin üzerinde de Troia IV yerleşmesinin kalıntıları bulunmaktadır. E6 açmasında Troia III tabakası, ortalama 2.25 m kalınlığındadır¹⁶⁶. Burada ki Troia III yerleşmesine ait mimari kalıntılar, "308" ve "309" olarak isimlendirilmiş iki sokağın kesiştiği kısıtlı bir alanda yer almaktadır¹⁶⁷.

¹⁶¹ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 98.

¹⁶² Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume II, Part I, Princeton University Press, 1951, s. 6.

¹⁶³ Manfred Korfmann, "1997 Troia Kazıları" Kazı Sonuçları Toplantısı 20 cilt:1, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarsus 1998, s.357.

¹⁶⁴ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 295.

¹⁶⁵ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.296.

¹⁶⁶ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume II, ..., s. 37.

¹⁶⁷ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume II, ..., s. 37.

3.3.1. Konut Plan Şemaları

Troia III yerleşmesi, dar sokak ve geçitlerde yer alan bitişik ev planlarıyla tanınmaktadır. Yerleşmenin genel planı, Troia II'nin son evresinden farklı değildir¹⁶⁸. Troia III yerleşmesinde artık nüfusta yoğunluk söz konusudur. Sur içindeki evler anıtsal nitelikte değil, daha çok arı peteği gibi birbirine yakın inşa edilmiştir. Eskiden beri bilinen taş temel üzerine kerpiç duvar ve ahşap üst yapı geleneği varlığını devam ettirmektedir¹⁶⁹. Troia II ve Troia III mimarisi arasındaki en belirgin fark, Troia II yerleşmesine ait konutların taş temelleri ya taban seviyesiyle aynı ya da taban seviyesinin altındadır¹⁷⁰. Troia III konutlarında evlerin yaklaşık 50 cm yüksekliğindeki taş temelleri taban seviyesinin üstündedir ve üzeri genellikle kille sıvalıdır¹⁷¹.

Troia III yerleşmesi yapıları, özellikle üstteki tabakalar tarafından oldukça tahrip olmuşlardır. Bu nedenle çok fazla mimari öğeye rastlanmamıştır. Troia III yerleşmesinde birden üç odaya kadar olan çok büyük mekânlar bulunmuştur. Bu yapıların duvarları taştan örülmüş olup, duvarları ortaklaşa yapılmıştır. Yapılarda ocak kullanımı, Troia III döneminde de devam etmiştir¹⁷². 1995 yılı kazı sezonunda D7 ve D8 açmalarında Troia IV'ün ve onun altında da Troia III döneminin en eski yapı evreleriyle karşılaşılmıştır¹⁷³.

Troia III yerleşmesinin ilk evresinde birbirinden dar bir sokakla ayrılan iki yapı tespit edilmiştir¹⁷⁴. Bu sokağın güneyinde yer alan yapıda, Troia III'ün ilk evresinin iki alt evresini oluşturan iki tane taban seviyesi belirlenmiştir (**Levha XX: 2**). En erken taban, bir önceki evreye ait Megaron I'in yanmış kalıntılarının hemen üzerinden başlamaktadır. Yapının duvar ve tabanı beyaz kireçle sıvanmıştır. (**Levha XXI: 1**) Yapının erken ve yeni tabanı arasında yanık döküntü kalıntıları tespit edilmiştir. Yapının yeni tabanı oluşturulurken, izolasyon maddesi olarak, yanmış kuru kerpiç kalıntıları kullanılmıştır. Odada yapının yangın geçirdiğini gösteren bir kalıntıya rastlanmamıştır. Dar sokağın kuzeyinde yer alan yapı dört odadan oluşmaktadır. En doğu tarafta ter alan oda (Oda 6), yaklaşık 1 m eninde olup, kuzeyde ince bir duvarla sınırlandırılmıştır (M42a). Odanın kuzeydoğu köşesinde, içinde yalnızca balık kılçıklarını bulduğu bir çukur yer almaktadır.

¹⁶⁸ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume II, ..., s. 6

¹⁶⁹ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.292–293.

¹⁷⁰ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 89.

¹⁷¹ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 89.

¹⁷² Manfred Korfmann, "Troia 1995 Kazıları", ... s.210.

¹⁷³ Manfred Korfmann, "Troia 1995 Kazıları", ... s.210.

¹⁷⁴ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 96.

Odada, kilden bir idol parçası ve üzeri işlenmiş dağ kristali parçasından başka kayda değer buluntu ele geçirilememiştir. Şekli ve konumundan dolayı odanın, olasılıkla yapının üzerine çıkılan bir merdiven odası olduğu düşünülmektedir¹⁷⁵.

Troia III'ün ilk yapı evresi depremle son bulmuştur. Tahrip olan bu tabakanın üzerinde ince bir düzleştirme tabakası vardır. Troia III yapıları, olan eski yapı katının kısmen sağlam kalmış duvarlarının üzerine inşa edilmiştir¹⁷⁶. M40a-b duvarları üzerine inşa edilen duvarın (M47a) bir ucu, savunma duvarına ait kerpiçlerin arasına oturmaktadır. Çalışma alanının kuzeydoğusunda yer alan 42b duvarı yükseltilerek Oda 7'ye bir geçit oluşturulmuştur. M47a duvarı ve M50 ile M52 duvarları arasında dar bir sokak oluşturulmuştur (Oda 8). M47a duvarının güneyindeki geniş alan en güneyde yer alan M48 duvarına kadar avlu olarak kullanılmıştır. Bu yapı evresinde de konut taban ve duvarları beyaz kireçle badanalanmıştır¹⁷⁷.

Troia III'ün üçüncü evresinde, güneyde yer alan alanda herhangi bir değişiklik görülmemektedir (**Levha XXI: 2**). Taban seviyesi yükselmiştir. Kuzeybatıda çok fazla değişiklik olmamıştır. Oda 3'e ulaşan kuzeydeki geçit, bir duvarla kapatılmıştır. Oda 3'ün tabanı yenilenmiştir, tabanda kayda değer bir buluntu ele geçirilememiştir. Kuzeydoğudaki dar sokak (Oda 8) ve Oda 7 kullanımından kalkmıştır. Bu alanda, tabanı beyaz kireçle sıvanmış büyük bir oda kullanılmaya başlanmıştır. Doğuda ise, savunma duvarı üzerine yeni bir oda (Oda 12) inşa edilmiştir¹⁷⁸.

Troia III yerleşmesinin dördüncü evresi büyük bir yangınla karakterize edilir. Bu dönemde her odada yangının izlerine rastlanmıştır. Yerleşme planı, çok az değişiklikle korunmuştur. Tüm odalarda taban seviyesi yükselmiştir. Odaların taban ve duvarları yine beyaz kireçle sıvalıdır¹⁷⁹ (**Levha XXII: 1**).

Troia III'ün beşinci yapı katı, iki alt evreye ayrılmaktadır. Bir önceki evredeki yangından sonra yerleşmenin ana planı korunmuş olmakla birlikte, yeni binalarda inşa edilmiştir¹⁸⁰. Troia III/5'in en erken evresinde M47c duvarının üzerine daha ince bir duvar inşa edilmiştir (M47d). Oda 3'ün tabanı yükseltilmiş ve doğu tarafına inşa edilen yeni bir

¹⁷⁵ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 97.

¹⁷⁶ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 98.

¹⁷⁷ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 99.

¹⁷⁸ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 100.

¹⁷⁹ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi*, ... s. 103.

¹⁸⁰ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 106.

duvarla oda büyütülmüştür. Oda 11'in de tabanı yükseltilmiş ve Oda 12 yeni bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır¹⁸¹ (**Levha XXII: 2**).

Troia III'ün beşinci yapı katının ikinci evresi, erken evreden çok da farklı değildir. Tüm alanda taban yükseltilmiştir. Bu evredeki en büyük değişiklik Oda 11'de görülmektedir. Burada doğu tarafta yer alan ince duvarın yerine (M54b) yeni bir duvar inşa edilmiştir (M61). Bu evrenin daha geç dönemlerinde bu duvar işlevini yitirmiş olmalıdır ki, duvarı güçlendirmek için bu duvara yaslandırılarak inşa edilmiş küçük bir destek duvarı inşa edilmiştir (M63)¹⁸² (**Levha XXIII: 1**).

Orta Schliemann Yarması'nda yer alan D7/8 karelerinde yürütülen çalışmalarda, Troia III yerleşmesine ait çukur evresinden sonra başka yönde ve teknikte inşa edilmiş yeni yapılar ortaya çıkartılmıştır. Bu evreye ait megaron girişi, giriş duvarları, avlu ve avluyu çevreleyen duvar ortaya çıkartılmıştır¹⁸³ (**Levha XXIII: 2**).

“308” ve “309” numaralı sokakların kesiştiği yerde yer alan en iyi korunmuş durumdaki yapı olan “Ev 300”, güneydoğudan kuzeybatıya doğru en az 10.80 m. uzunluğunda ve hemen hemen 5 m. genişliğindedir (**Levha XXIV: 1**). Yapının iç kısmı oldukça geniştir. 7.20 m. uzunluğunda ve en fazla 4.40m. genişliğindedir. İkametgâh alanı ise, 3.15 m den uzun ve en az 2.45 m. genişliğindedir¹⁸⁴. Yapı, Troia III dönemi boyunca her evrede kullanım görmüştür¹⁸⁵. Yapının yangın geçirdiğine dair herhangi bir iz bulunmamaktadır¹⁸⁶ (**Levha XXIV: 2**).

“Ev 300”, ilk evrede güneydoğuda “300E”, kuzeybatıda “300W” olarak adlandırılan iki odaya sahiptir. Bu iki oda, birbirinden oldukça küçük ve dar bir odayla ayrılmaktadır (**Levha XXV: 1**). Duvar, 0.30 m. kalınlığında ve 0.80 m. yüksekliğinde, taş temel üzerine kerpiç duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Bu odanın kapısının olup olmadığı kesin değildir. Duvarlar ve zemin beyaz bir kil tabakasıyla sıvanmıştır. Oda, “300E” ve “300W” arasında da bağlantı kurmaktadır¹⁸⁷. Yapının zemini, ilk kullanım evresinde sokağın zemininden yüksektir¹⁸⁸.

¹⁸¹ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 107.

¹⁸² Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 107.

¹⁸³ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 124.

¹⁸⁴ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 64.

¹⁸⁵ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 64.

¹⁸⁶ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 64.

¹⁸⁷ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 66.

¹⁸⁸ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 65.

“Ev 300” ikinci evrede yeni bir zemine sahiptir ve tek bir büyük odadan oluşmaktadır ve duvarlar önemli ölçüde onarım görmüştür ve yine beyaz kille sıvanmıştır. Yapının güneydoğu girişi taşla kapatılmış olmalıdır¹⁸⁹ (**Levha XXV: 2**).

Üçüncü evrede yapının zemini, ince bir kül tabakası, kömürleşmiş ahşap, karbonlaşmış materyaller ve çeşitli tahıl ürünleri ile kaplıdır. Tahıllar muhtemelen büyük bir pithosun içinde depolanmış olmalıdır ki, zemine yayılmış pithos parçaları bu kanıyı desteklemektedir. Yapının bu evrede yangın geçirdiği açıktır¹⁹⁰ (**Levha XXVI: 1**).

Dördüncü evrede, “Ev 300” oldukça geniş bir alana yayılmıştır fakat yapıya dair kalıntılar Troia IV tabakalarının altında kalmıştır. Yapının güneydoğu tarafındaki duvar örgüsünde yeni taşlar kullanılmıştır¹⁹¹ (**Levha XXVI: 2**).

3.3.2. Konutlarda Görülen Donatılar

“Ev 300”ün giriş kapısının, korunmamış olan kuzeybatı tarafında olup olmadığı kesin değildir. Fakat diğer tüm evlerde, “309” numaralı sokağa açılan bir giriş kapısı mevcuttur¹⁹². Bu da bize bu sokağa açılan bir kapının varlığını düşündürmektedir. Güneydoğu tarafta 2.5 m.’lik açıklık burada 0.80 m. genişliğinde ikinci bir kapının varlığını düşündürmektedir. Kapı eşiği deniz seviyesinden hemen hemen 33.34 m. yüksekliğindedir¹⁹³.

İlk evrede “Ev 300”ün doğuda ki odasında mobilyaya ya da ocak kalıntısına rastlanmamıştır. Fakat çok sayıda küçük buluntu ve 19 adet tümlenebilir vazo saptanmıştır. Çok sayıdaki midye kabuğu, Troia III yerleşmesinde deniz ürünlerinin beslenmedeki yerini göstermektedir¹⁹⁴.

Batıda ki odada iki tane ocakla karşılaşmıştır. Bir tanesi, kabaca yuvarlak planlı ve 0.65 m çapındadır (**Levha XXVII: 1**). İkinci ocak ise, odanın kuzeydoğu duvarının karşısında, kase şeklinde, 0.55m. çapında, büyük bir pithos parçasından inşa edilmiştir. Dip kısmı, 32.09 m. çapındaki bu ocak, diğer ocakla çağdaştır¹⁹⁵ (**Levha XXVII: 2**). .

¹⁸⁹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 67.

¹⁹⁰ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 67.

¹⁹¹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 67.

¹⁹² Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 65.

¹⁹³ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 65.

¹⁹⁴ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 66.

¹⁹⁵ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 67.

İkinci evrede yapının kuzeydoğu duvarına yeni bir ocak inşa edilmiştir. Ocak, aşağıya doğru eğilidir ve önceki örneğinde olduğu gibi yine kase formunda olup, 0.65m. çapındadır.

Dördüncü evrede ocak basit bir ısınma aracı olarak kullanılmaktadır. Kırık çanak çömlek parçaları döşenerek inşa edilen ocağın üst kısmı kildendir. Bu ocak, Troia IV ve V dönemi kubbeli fırınının önceli kabul edilebilir. Ocak, yukarıya doğru daralan bir kubbeye sahiptir. Ocağın ön tarafında küçük bir kül çukuru ve diğer tarafta derin bir kap bulunmuştur. “Ev 300”de, dördüncü evrede çeşitli pek çok küçük buluntu ele geçirilmiştir¹⁹⁶.

G6 karesinde tespit edilmiş olan Troia III yerleşmesinin ilk evresine tarihlenen, dar sokağın güneyinde yer alan yapının ortasındaki büyük odada (Oda 4), doğu duvarının önünde yayvan taşlardan yapılmış dar bir döşeme yer almaktadır. Benzer döşemelere Demircihöyük, Beşiktepe ve Troia D7 karesinde de rastlanmıştır. Bu döşemelerin yatak olarak kullanıldıkları düşünülmektedir. Troia III’ün ilk evresinin geç safhasına ait olan bu buluntunun yerinde erken evrede, kuzeydeki duvarın doğusunda yer alan Oda 5’e açılan bir kapının bulunduğu düşünülmektedir¹⁹⁷.

Troia III’ün dördüncü yapı evresine ait G6 karesinde tespit edilen Oda 11’de kilden pişirme alanı, kil ve kerpiçten inşa edilmiş kenarları kalın üç adet ocak yapısı tespit edilmiştir. Ayrıca ortada ki ocakta yanmış tuğlalardan oluşturulmuş küçük, yuvarlak bir alan yer almaktadır. Bu alan, olasılıkla korların toplandığı alan olmalıdır. Odada, in situ halde çanak çömlekler ve kilden bir ağırşak tespit edilmiştir¹⁹⁸.

Troia III/5’in en erken evresinde, Carl Blegen’in ilk kez Troia IV döneminde görüldüğünü belirttiği kubbeli fırınlardan iki örnek tespit edilmiştir (Fırın O1 ve O2) . D7 ve D8 karelerinde yapılan çalışmalarda da kubbeli fırınlara ilk kez Troia IV döneminde rastlanmıştır¹⁹⁹.

¹⁹⁶ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 68.

¹⁹⁷ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 97.

¹⁹⁸ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 103-106.

¹⁹⁹ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 107.

Troia III/5'in ikinci yapı evresinde, avludaki taban yükseldiği için, taban seviyesinin altında kalan iki fırının yerine (Fırın O1 ve O2) tek bir fırın inşa edilmiştir. Alanda daha geç dönemlerde yapılan aktiviteler nedeniyle oldukça yoğun bir tahribata uğrayan fırının etrafında in situ halde bir ağırşak ile olasılıkla kutu olduğu düşünülen dikdörtgen şeklinde bir kap ele geçirilmiştir²⁰⁰.

3.3.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Troia III yerleşmesi konutlarının zeminleri oldukça yüksektir (**Levha XXVIII: 1**). Carl Blegen ve ekibi bu durumun başlıca nedenini çöplerin ev içerisinde bırakılıp dışarıya atılmıyor olmasına bağlamıştır. Zeminde biriken çok sayıda midye kabuğu, hayvan kemikleri ve çok sayıda çanak çömlek parçası zeminde birikmiş, çöpler zeminde iyice birikince çöpleri tahliye etmek yerine, üzerleri yeni ve temiz bir toprakla ya da kille kapatılarak düzleştirilmiştir²⁰¹. Zeminin yükselmesinin bir diğer nedeni de, her yıkımdan sonra duvarların yeniden inşa edilip kullanılmasıdır²⁰². Bu oldukça naif bir açıklamadır. Yapının zemini yükseldikçe duvarları da yükseltmek gereklidir. Duvarları yükseltmek için ise, tavanın kaldırılması gereklidir ki, bu çok kolay bir işlem değildir. Bunun yerine tabanı kazıp alçaltmak ya da biriken çöpleri atmak daha kolaydır²⁰³.

Carl Blegen ve ekibi, evlerin yapım tekniğinin Troia II'nin son evresinden oldukça farklı olduğuna belirtmektedir. Blegen'e göre, Troia III yerleşmesi konutlarının duvarları tamamen taştan inşa edilmiştir. 2 m yüksekliğindeki taş konut duvarları bu kanıyı desteklemektedir²⁰⁴.

1996-1997 yıllarında G6 karesinde yürütülen kazılarda Troia III dönemi kalıntılarına rastlanmıştır. Troia III'ün ilk evresine ait yapıların temelleri bir önceki dönemin yangın tabakasının içine gömülmüştür. Bir kısmı taban seviyesinin üzerine çıkan taş temellerin üstü önce kille sıvanmış daha sonra beyaz kireçle badanalanmıştır.

²⁰⁰ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 107.

²⁰¹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy, Volume ...*, s. 6.

²⁰² Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy, Volume ...*, s. 38.

²⁰³ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 95.

²⁰⁴ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 82.

Troia III dönemi yapıları, Blegen'in görüşünün aksine yalnız taştan değil, eski gelenekte olduğu gibi taş temel üzerine kerpiç duvarlardan inşa edilmiştir. Yer darlığı nedeniyle, yapılar aynı alana inşa edilmiştir. (Levha XXVIII: 2) Yeni bir yapı yapılırken eski yapının taş temeli üzerine yeni yapının temeli inşa edilmiştir. İki temel arasında kerpiç izine rastlanmadığından Blegen, duvarları tek parça olarak algılamıştır²⁰⁵.

“Ev 300”ün tüm duvarları taştan inşa edilmiş olup, sık sık yenilenmiştir ve oldukça sağlam görünmektedir. Korunmuş olan diğer üç taraftaki duvarlar 1.65 m. ile 2.27 m arasında değişen yüksekliğe sahiptir. En erken zemin deniz seviyesinden 32.19 m. yüksekliktedir. Güneydoğu ve güneybatı duvarları hemen hemen 90 derecelik bir açıyla birbirine bağlanmaktadır. Bu duvarların aynı zamanda inşa edildikleri düşünülmektedir²⁰⁶. Duvar yüzeylerinin kille sıvandığına dair izler bulunmaktadır²⁰⁷. Yapının zemini, biriken çöplerin üzerinin temiz bir kille defalarca kapatılması nedeniyle oldukça yükselmiştir. Her yeni zemin, bir öncekinden daha kalın bir kil tabakasıyla kapatılmıştır²⁰⁸. Kazılar sırasında bulunan 0.20 m genişliğinde ve 0.60 m. uzunluğunda parçalar halindeki ahşap hatıllar, çeşitli aparatlar yardımıyla zemine tutturulmuş olmalıdır²⁰⁹.

3.4. Troia IV Yerleşmesi

İlk Tunç Çağı'nın son evresine tarihlendirilen Troia IV yerleşmesi, Orta Tunç Çağ'ın başına tarihlendirilen Troia V yerleşmesi ile birlikte, M. Korfmann'ın oluşturduğu kronolojik tabloda “Anadolu Troia Kültürü” olarak adlandırılan periyotta yer almaktadır. Troia IV ve V evreleri, önceki periyotlardan, mimari gelenek, çanak çömlek repertuarı ve yaşam stili olarak oldukça farklıdır²¹⁰. “Anadolu Troia Kültürü” ismi, bu kültürün bağlantı ve ilişkilerinin Anadolu içlerine doğru daha ağırlıklı olduğunu belirtmek için seçilmiştir²¹¹. M.Ö. 2200- 1700 yılları arasına tarihlendirilen “Anadolu Troia Kültürü” ile “Denizsel Troia Kültürü” arasında mimari olarak kesinti olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, D7/8 karelerinde net olarak izlenebilmektedir. Burada yaklaşık 2 m kalınlığında Troia IV dönemine ait tabakalara rastlanmıştır.

²⁰⁵ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 95.

²⁰⁶ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 65.

²⁰⁷ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 64.

²⁰⁸ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 66.

²⁰⁹ Carl Blegen, J. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy*, Volume ..., s. 64.

²¹⁰ Simone Riehl, *Bronze* ..., s. 11.

²¹¹ Manfred Korfmann, “Troia 1995 ...”, s. 215.

Troia'da merkezi kısımda, daha sonraki dönemlerde yeni idari binalar inşa edebilmek için yapılan teraslama sonucu, ne yazık ki bu evrelere ait yerleşim kalıntıları günümüze değin ulaşamamıştır. Troia IV ve V yerleşmelerine ait yapı kalıntılarında ancak höyüğün yamaçlarında ulaşılabilir²¹².

Troia III yerleşmesinin yıkımının ardından yaşanan bir hiatusun akabinde başlayan Troia IV yerleşmesi, hemen hemen 17.000 m² lik bir alana yayılmaktadır²¹³ (**Levha XXIX: 1**). Yerleşmede Troia IV ve V dönemine ait tabakaların en rahat izlenebildiği D7/8 karelerinde, Troia IV dönemine ait art arda yedi yangın tabakası tespit edilmiştir²¹⁴.

Troia IV yerleşmesine ait kalıntıların büyük bölümü Schliemann kazıları sırasında tahrip edildiği için, bu döneme ait çok az materyalle karşılaşılmıştır. Bu yerleşmeye ait tabakalar genellikle 1.70- 2.0 m kadar derinliğe ulaşmaktadır. Doğu bölümde yer alan kalıntılar yaklaşık 5 m derinlikte yer almaktadır²¹⁵. Troia IV yerleşmesi, bazı kültürel ve teknik yeniliklere rağmen, Troia I-III dönemleriyle kısmi bir birliktelik ve devamlılık göstermektedir. Kalenin bulunduğu tepede yerleşim yeri zamanla 18.000 m² lik bir alana yayılmıştır²¹⁶.

Troia IV yerleşmesi, ilk kazıcıları tarafından "Fakir Köy" olarak adlandırılmaktadır²¹⁷. Bunu nedeni, yerleşmeye ait herhangi bir korunma sistemine rastlanmamış olmasıdır. Troia III yerleşmesine ait savunma yapısı, bu dönemde kullanımdan kalkmıştır. Troia IV dönemi yapıları, Troia III dönemi yapılarının kalıntıları üzerine inşa edilmiştir. Troia IV yerleşmesinin yıkılış nedeni kesin olarak bilinmemektedir²¹⁸.

Troia IV yerleşmesinde, Troia I-II ve III dönemlerine oranla fakirlik hakim olduğu gözlemlenmiştir. Deniz ticaretine işaret edebilecek herhangi bir veriye rastlanmadığı gibi, değerli ya da yarı değerli taş ve madenden yapılmış bir materyal ele geçmemiştir. Bu dönemde daha ziyade Anadolu'nun içlerine doğru bir yönelim söz konusudur. Bu durum, Troia sakinlerinin Troia IV döneminde Çanakkale Boğazı'ndaki hakimiyetlerini yitirdiklerini düşündürmektedir. Böylesi bir fakirliğe neden olan durum, İlhan Kayan'ın

²¹² Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 296.

²¹³ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 125.

²¹⁴ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 348.

²¹⁵ Carl Blegen, *Troy and The Trojans*..., s. 99-105.

²¹⁶ Manfred Korfmann, "Denizsel Troia Kültürü" *Arkeo Atlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 136.

²¹⁷ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 68.

²¹⁸ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 68-69.

Troas Bölgesi'nde yaptığı jeomorfolojik çalışmalar sonucu anlaşılmıştır²¹⁹. Karamenderes ve Dümrek ırmaklarının getirdiği alüvyonlar, Troia önünde bulunan koyu, Troia IV döneminin başlarında bataklık haline getirmiştir. Boğazı geçmek için uzun süre bu koyda bekleyen denizciler olasılıkla Çanakkale Boğazı'nı geçmek için başka bir yol bulmuş olmalıdırlar²²⁰.

İlk kez Troia III döneminin sonunda görülmeye başlanan kubbeli fırınlar, Troia IV yerleşmesinde yaygınlaşmaya başlamıştır²²¹ (**Levha XXIX: 2**). Bu teknolojik yenilik, yerleşme sakinlerinin yeme içme alışkanlıkları ve çanak çömlek repertuarlarına da yansımıştır. Troia IV yerleşmesinin çanak çömlek repertuarında ayaklı ya da ip delikli tutamağa sahip kap, hemen hemen hiç yok gibidir. Bunun yerine birbiriyle ilişkili iki yeni kaba mal grubu bulunmaktadır.²²² Birinci mal grubu, açık kahverengiden, kahverengi-kırmızımsı renge kadar değişen hamur rengi olan, quarz ve taşçık katkılıdır. Yüzeyi açık ya da koyu kahverengi olabileceği gibi, yüzey bazen koyu renkli bir astarla da kaplı olabilir. Bu mal grubu için karakteristik olan özellik, yüzeydeki çatlaklıklardır. İkinci mal grubu, birinci mal grubunun özelliklerini taşımaktadır. İki grup arasındaki fark, hamur katkılarıdır. Birinci mal grubunda yoğun olarak kullanılan katkı maddesi taşçıkken, ikinci mal grubunda mineral ve organik katkı yoğun olarak kullanılmıştır.

Troia IV yerleşmesinde kubbeli fırınların yaygın olarak kullanılmaya başlanması, çanak çömlek formlarında da bir takım değişikliklere yol açmıştır. Bu dönemde daha ziyade düz dipli kaplar, kaseler, yonca ağızlı testiler ve büyük depolama kaplarında artış görülmektedir²²³. Bunların yanı sıra, "S" profilli kaseler, çarkta biçimlendirilmiş tabaklar, gaga ve düz ağızlı testiler, çaydanlıklar ve daha önceki evrelerden tanınan kapaklar kullanılmaya devam etmiştir. Kaplarda kulak ya da at nalı biçiminde tutamaklar bu dönem için oldukça tipiktir. Yeni kap formu olarak "goblet" diyebileceğimiz kap formu repertuara dahil olmuştur. Dönemin sonuna doğru ise, "askoslar" ortaya çıkmaya başlar²²⁴.

²¹⁹ İlhan Kayan, "Mit dem Kernbohrer in die Vergangenheit- Geoarchaologische Interpretation der holozanen Sedimente in der Troas", *Troia Archaologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*, Ed: Manfred Korfmann, Philipp von Zabern, Mainz 2006, s. 317-328.

²²⁰ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi Prehistoryası", *Çanakkale Tarihi I*, İstanbul 2008, s. 296.

²²¹ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 296.

²²² Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 297.

²²³ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 297.

²²⁴ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 296- 297.

Zenginlikle ilişkilendirilen bir kap formu olan “depas amphikypellon”lar ise, bu dönemde artık görülmemektedir²²⁵.

Pişirme ve günlük kullanım kaplarının formlarındaki değişim, dolayısıyla Troia IV sakinlerinin yeme içme kültürlerinde de bir takım değişikliklere neden olmuştur. Yeme içme alışkanlıklarının değişmiş olduğunu, hayvan kemikleri üzerinde yapılan analizlerde doğrulamaktadır. Yapılan analizler, tüketilen hayvan kemiklerinin %90’ından fazlasının yabancı hayvanlara ait olduğunu ortaya çıkarmıştır²²⁶. Troia IV döneminde, önceki dönemlere oranla daha fazla yabancı hayvan tüketildiği gözlemlenmiştir²²⁷. Av hayvanlarının dışında evcilleştirilmesi kolay olan domuz, koyun, keçi ve sığır kemiğine oranla bir hayli fazla tüketilmiştir. Bunların yanı sıra balık, midye, deniz kaplumbağası ve ıstakoz gibi deniz mahsulleri, her dönemde olduğu gibi bu dönemde de bolca tüketilmiştir²²⁸.

3.4.1. Konut Plan Şemaları

Troia IV ve V dönemine ait mimari kalıntılar, geç tabakaların altında kaldığından dolayı bu tabakalardaki mimari doku hakkında ne yazık ki elimizde çok fazla veri bulunmamaktadır. Bu durumun başlıca nedeni, yerleşmenin ilk kazıcısı H. Schliemann döneminde yapılan tahribattır²²⁹. Troia IV ve V dönemi tabakaları hakkındaki bilgi eksikliğimizin bir başka nedeni de, bu iki döneme ait tabakaların Athena Tapınağı’nın kalıntıları altında kalmış olmasıdır.²³⁰ M. Korfmann başkanlığında yürütülen kazılarda, 1992 sezonunda saptanan bulgular, az da olsa Troia IV dönemi mimarisi ile ilgili yeni bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır. 1992 yılında Schliemann Yarmasının orta bölümündeki D7/8 karelerinde bu döneme ait yapıların bazı kalıntıları keşfedilmiştir²³¹.

Troia IV yerleşme mimarisinde, artık anıtsal yapıların yerini birbirine bitişik inşa edilmiş yapılar almıştır. Troia IV yerleşmesinin mimari özelliği, iki ayrı evin ortak bir duvarı paylaştığı yapılar olarak tanımlanmaktadır²³² (**Levha XXX: 1**). İç Anadolu mimarisi geleneğinde bu dönemde tipik olan bu plan şeması, Demircihöyük kazısından bu

²²⁵ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 126.

²²⁶ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 296.

²²⁷ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 125.

²²⁸ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 296.

²²⁹ Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II*, Volume: II Part 1, Princeton University Press, Princeton 1951, s. 99.

²³⁰ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 11.

²³¹ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s.11.

²³² Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 31.

yana M. Korfmann tarafından “Anadolu Yerleşim Şeması” (Anatolische Siedlungsschema) olarak isimlendirilmektedir.²³³ Bu yerleşim planında, bir ön ve bir ana odadan yan yana inşa edilen evler, uzun bir ortak duvarı paylaşmaktadır²³⁴ (**Levha XXX: 2**).

1993 kazı sezonunda, D8 plan karesinde, en az dört yangın tabakasının belirlendiği alanda sağlam tabakalardaki buluntularla birlikte Troia IV döneminin yan yana yapılmış megaron niteliğindeki yapıların oluşturduğu evrelerden meydana geldiği anlaşılmıştır²³⁵. Troia IV evresinin yerleşim planı, içe dönük dar sokaklar ve sistematik bir şekilde bölünmüş yapılarla tanımlanır. Binaların konumlandırılışlarında herhangi bir yön birliğinin gözetilmemesi, bu dönemin Troia III’den pek de farklı olmadığını düşündürmektedir²³⁶.

1989- 1990 kazı sezonunda, E4/5 karelerinde yer alan Toprak Tepe’de, oldukça iyi korunmuş Troia III ve IV dönemine ait veriler elde edilmiştir. Yine aynı yıla ait kazı sezonunda, “Schliemann Yarması”nın güney uzantısının doğu profilinde Troia IV tabakalarında mevcut bulunan yangın izleri saptanmıştır²³⁷. 2002 yılı Troia kazılarında, Kale içindeki FG5/6 ve H6 açmalarında Troia IV dönemine ait ev temelleri bulunmuştur. Hepsinin yükseklikleri hemen hemen aynıdır²³⁸. 2004 kazı sezonunda, B4 karesinde, FH girişindeki kale ve ön çıkıntının kuzeybatısında gerçekleştirilen kazılarda, Troia IV dönemine ait iki evreli teras duvarı saptanmıştır²³⁹.

M. Korfmann yönetimindeki kazılarda Troia IV yerleşmesinin ilk yapı evresi, en güneydeki D8 karesinde tespit edilmiştir (**Levha XXXI: 1**). Troia IV yerleşmesi, höyüğün yamacında, terk edilen Troia III’ün kalıntılarının üzerine kurulmuştur. Daha kuzeydeki alan iskan edilmemiş, burada başka bir yerden getirilmiş yangın molozları depolanmıştır. Yapılar höyüğün yamacında, eğimin fazla olduğu bir alanda oluşturulan teraslara inşa edilmiştir. Ancak eğimden dolayı, zaman içerisinde yapıların duvarları güneye doğru yıkılmıştır. Bu evrede, Troia III yerleşmesinin savunma sistemi üzerinde iki yapı kompleksi

²³³ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 125.

²³⁴ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi ...*, s. 125.

²³⁵ Manfred Korfmann, “Troia 1993 Kazısı” 16.Kazı Sonuçları, cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s. 240-241.

²³⁶ Manfred Korfmann, “Denizsel Troia Kültürü” *Arkeo Atlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 137.

²³⁷ Manfred Korfmann, “Troia 1989-1990 Kazıları” 13.Kazı Sonuçları, cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 428.

²³⁸ Manfred Korfmann, “Troia 2002 Kazısı” 25.Kazı Sonuçları, cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 78.

²³⁹ Manfred Korfmann, “Troia 2004 Kazısı” 27.Kazı Sonuçları, cilt:2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 163.164.

saptanmıştır. Bu yapılar, üzerinde üç kubbeli fırına ait kalıntılar tespit edilen bir avluyla birbirlerinden ayrılmaktadır²⁴⁰.

İkinci yapı evresinde, bir önceki yapı şeması korunmuştur. Yalnızca avlu bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır. Ayrıca avluya küçük bir depolama odası ilave edilmiş, eski iki fırın üzerine yenileri eklenmiştir²⁴¹ (**Levha XXXI: 2**).

Troia IV yerleşmesinin üçüncü yapı evresinde, nüfusun artmasına bağlı olarak, boş alan gereksinimini karşılayacak şekilde, yerleşim düzeninde bir takım değişikliklere gidilmiştir (**Levha XXXII: 1**). Tüm boş alanlar, inşa faaliyetleri için kullanılmış, yerleşme kuzeye doğru büyümüştür. Kuzeydeki Troia III dönemine ait yangın molozlarının biriktirildiği boş alan ve avluya evler inşa edilmiştir²⁴². Kazısı yapılan alanda, birbirlerinden taş döşeli sokaklarla ayrılan iki ev sırası tespit edilmiştir. Tabaka dolgusundan, bu evrede büyük bir yangın felaketi geçirildiği anlaşılmaktadır. Felaketin izleri güneydeki ev sırasına ait bir oda içerisindeki kubbeli fırın etrafında yüze yakın in situ buluntunun saptanmasından da anlaşılabilir²⁴³. Buluntular arasında on sekiz adet tüm kap, on üç ağırşak, on adet tezgah ağırlığı, on dört adet taş alet, kırk sekiz adet çakmaktaşı alet, iki kemik alet, iki aşık kemiği ve bir adet boncuk yer almaktadır. Bu buluntular, yapının konut olarak kullanıldığını düşündürmektedir²⁴⁴.

Bir sonraki evre olan dördüncü yapı evresinde de yerleşim şeması değişmemiştir (**Levha XXXII: 2**). Evlerin büyütülmesiyle, kuzeydeki ve güneydeki ev sıralarını birbirinden ayıran sokak ortadan kalkmıştır. Bunun yerine batıdan dar bir sokakla girilen bir avlu oluşmuştur. Bu evrede de ağır bir yangın geçirildiğine dair izler mevcuttur²⁴⁵.

Yerleşmenin beşinci yapı evresine dair izler, D7 karesi daha önceki Troia kazıları sırasında tahrip edildiği için, yalnız D8 karesinde tespit edilebilmiştir (**Levha XXXIII: 1**). Bu yapı evresinde, kuzeydeki yapı sırası küçük çapta değişikliklere uğrayarak devam ederken, güney taraftaki yapı sırasının planı tamamen değişmiştir. Avlu iki alana ayrılmıştır. Batıda avluya giren dar sokak hala mevcuttur. Bu evrede, daha önceki evreler gibi büyük bir yangınla sona ermiştir.

²⁴⁰ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 126.

²⁴¹ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 126.

²⁴² Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 127.

²⁴³ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 127.

²⁴⁴ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 127.

²⁴⁵ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 127.

Troia IV yerleşmesinin altıncı yapı evresinde de kuzeydeki yapı sırası yine küçük çapta değişikliklere maruz kalarak varlığını korumuştur (**Levha XXXIII: 2**). Güney taraftaki alanda yer alan duvarlar ortadan kalkmış, tüm alan tabanı ince bir kireç tabakasıyla sıvalı bir avluya dönüştürülmüştür. Avluda, iki yerde kubbeli fırın olduğu saptanmıştır. Bu evrede de yangın izleri mevcuttur²⁴⁶.

Troia IV yerleşmesinin son evresi olan yedinci yapı evresi, daha önceki Troia kazıları sırasındaki tahribattan dolayı ayrıntılı bilgi vermekten uzaktır (**Levha XXXIV: 1**). Bu yapı evresinin, önceki diğer altı yapı evresiyle hiçbir ilişkisi yoktur ve diğerlerinden tamamen farklıdır. Bu nedenle, bu yapı evresinin, Troia IV'ten V'e bir geçiş evresi mi yoksa Troia V'in ilk evresi mi olduğu net olarak bilinmemektedir. Çalışma alanının güneybatısında, bir duvar köşesiyle, taş döşeli bir sokak ve doğuda içi kül dolu bir çukur tespit edilmiştir²⁴⁷.

3.4.2. Konutlarda Görülen Donatılar

Troia IV yerleşmesi mimari kalıntıları, ardılı yerleşmelerin kalıntıları altında kaldığından ya da eski kazıcıların tahribatından dolayı sınırlı alanlarda araştırılabilmektedir. Bunun sonucu olarak, daha öncede değinildiği gibi, bu dönem yerleşmesi hakkında doyurucu oranda bilgi edinmek maalesef oldukça güçtür. Dolayısıyla, konutların işlevselliği ile ilgili net bilgi edinilememektedir. 1994 yılı kazı sezonunda, D7/8 açmasında çalışma yürütülmüş alandaki en alt yanık tabakada, bir oda içerisinde çok sayıda in situ buluntu ele geçirilmiştir. Bu buluntuların hepsi, eksiksiz bir ev envanteri izlenimi verdiği için, yapının konut olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir²⁴⁸.

Troia IV mimari geleneğinde, yan yana yapılmış, birbirlerinden bitişik duvarla ayrılan megaron planlı evlerin hemen hepsinde, girişin sağ ya da solunda mutlaka oval fırın bulunmaktadır²⁴⁹ (**Levha XXXV: 1**). Troia IV döneminde görülen en büyük yenilik, işte bu kubbeli fırınlardır (**Levha XXXV:2**). Ocak yerinden fırına geçiş, bu dönemdeki yemek pişirme geleneklerinde de değişikliğe yol açmıştır²⁵⁰. Troia IV yerleşmesindeki bu teknolojik yeniliği, Küçük Asya içlerinden gelen göçmenlerin getirdiği düşünülmektedir.

²⁴⁶ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 131.

²⁴⁷ Göksel Sazcı, *Troia Hazinesi* ..., s. 132.

²⁴⁸ Manfred Korfmann, "Troia 1994 Kazısı" 17. Kazı Sonuçları, cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s. 287-288.

²⁴⁹ Manfred Korfmann, "Troia 1994 ...", s. 287- 288.

²⁵⁰ Manfred Korfmann, "Denizsel Troia Kültürü" *Arkeo Atlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 137.

Göçmenlerin Troia'ya getirdiği arı kovanına benzeyen fırın ve kubbeli fırın gibi yenilikler, kap formlarını da etkilemiş olmalıdır²⁵¹.

Carl Blegen kazıları sırasında, keşfedilmiş Troia IV dönemine ait bir yapı olan “401 numaralı oda”, düzensiz duvar ve döşemlerden oluşan küçük bir oda şeklindedir²⁵² (**Levha XXXVI: 1**). Kazı sırasında odanın üç duvarına ulaşılabildiği, dördüncü duvarın kalıntıları yanmış bir halde doğu tarafta yer almaktadır. Kerpiç kalıntıları, batı, güney ve doğu duvarlarının taş temelleri üzerinde izlenebilmektedir. Kuzey duvarının tamamen taştan yapıldığı düşünülmektedir. Muhtemelen “402 numaralı oda”nın (**Levha XXXVI: 2**) kuzey duvarında giriş kapısı yer almaktadır. Yapının zemini, güneybatıya doğru eğimlidir. Batı duvarının karşısında kilden yapılmış bir ocak ya da bir fırına ait kalıntılar yer almaktadır. Zeminde çok sayıda mutfak için kullanıldığı düşünülen çanak çömlek ve çeşitli büyüklükte kap parçaları yer almaktadır. Tüm zemin yoğun bir kül tabakası, duvar ile zemine ait yanmış kil parçaları ve diğer yanık materyallerle kaplıdır²⁵³.

Troia IVa evresine ait “402 numaralı oda”da, sıkıştırılmış kil, taş ve çığ kerpiçten inşa edilmiş bir tezgah odanın kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Yapının güney tarafında, küçük, dikdörtgen şeklinde ve oturmak için düzenlenmiş bir bank olması muhtemel bir yapı yer almaktadır. Bu yapının tamamı beyaz bir kille kaplanmıştır. Oturmak için düzenlenmiş olmasının yanı sıra, raf, ocak yükseltisi ya da ev sunağı olarak kullanılmış olması da muhtemeldir. Bu buluntu, Troia IV dönemi muadillerinin yanı sıra, Troia Vb ve Vc evrelerindekiyle de benzerlik göstermektedir²⁵⁴.

3.4.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Troia IV dönemi konutları, öncülleri dönem konutlarından farklı olarak, İç Anadolu mimari gelenekleri özellikleri taşımaktadır. Bu geleneğe göre inşa edilen konutlar, uzunlamasına yapılardan ziyade bitişik nizamda inşa edilmiş olup, ortak bir duvarı paylaşmaktadır ve her iki evin düz damı da bu duvar üzerine oturmaktadır. Troia IV dönemi yerleşim planı, içe dönük dar sokaklarla sistematik bir şekilde bölünmüş yapılardan

²⁵¹ Birgit Brandau-Hartmut Schickert-Peter Jablonka, (çev: Akın Kanat), *Resimlerle Troia*, Ankara 2004 s. 30-31.

²⁵² Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II*, Volume: II Part 1, Princeton University Press, Princeton 1951, s. 140.

²⁵³ Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II ...*, s. 147.

²⁵⁴ Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II ...*, s. 147.

oluşmaktadır. Binaların yönlerindeki değişiklikten bu dönemin Troia III döneminden pek farklı olmadığı gözlemlenmiştir²⁵⁵.

Diğer evrelerde olduğu gibi, Troia IV dönemi mimarisinde de, taş temel üzerine kerpiç duvar geleneği devam etmektedir. Üst yapıda ve duvar örgüsü içinde, ahşap malzeme kullanıldığını söylemek mümkündür. Kazı çalışmaları sırasında, Troia IV dönemi konutlarına ait olduğu düşünülen, içlerinde negatif ahşap izi olan kerpiç parçalarına rastlanmaktadır.

Carl Blegen kazıları sırasında, Troia IVa evresine ait “402 numaralı oda” olarak adlandırılmış olan yapının, kuzey bölümü küçük taşlardan inşa edilmiştir. Güney bölümü ise beyaz bir alçı ile kaplanmıştır. Bu yapının C. Blegen döneminde yalnızca kuzeybatı köşesi kazılmıştır ve kapladığı alan, “401 numaralı oda”nın kapladığı alandan daha geniştir²⁵⁶.

C. Blegen kazıları sırasında keşfedilen “455 numaralı oda”nın, yapının ana odası olduğu düşünülmektedir. (**Levha XXXVII: 1**) Evin orijinal yönü, Schliemann kazıları sırasında tahribata uğradığından kesin olarak belirlenememiştir. Oda, uzun, dar ve yamuk ikizkenar şekindedir. Korunmuş olan bölümün maksimum uzunluğu, kuzeybatı tarafı boyunca 6.30 m kadardır. Güneybatıda yer alan ana girişin kapı açıklığı, küçükü büyüklü taşlardan yapılmış eşikle birlikte 0.80 m kadardır²⁵⁷.

Aynı yapıya ait olduğu düşünülen “454 numaralı oda” (**Levha XXXVII: 2**) ise, düzensiz bir dikdörtgen plana sahiptir. Dış duvarı 4 m uzunlukta olup, cadde güzergahı üzerinde seyretmektedir. İç duvarı, “455 numaralı oda”nın ön duvarıyla aynı formdadır ve 3.50 m uzunluğundadır. Güneydoğu ve güneybatı duvarları dar ve düzensizdir. Giriş taş bir eşik olmaksızın, sokağın hemen bitişiğindeki 0.90 m genişliğindeki kuzeybatı duvarının yanındadır. Odanın zemini sıkıştırılmış topraktandır ve yapı sokaktan kuzeydoğuya doğru eğimlidir²⁵⁸.

²⁵⁵ Manfred Korfmann, “Denizsel Troia Kültürü” *Arkeo Atlas* sayı:2, İstanbul 2003, s. 137.

²⁵⁶ Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II ...*, s. 143.

²⁵⁷ Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II ...*, s. 154-155.

²⁵⁸ Carl Blegen; John L. Caskey; Marion Rawson, *Troy II ...*, s. 154-155.

4. BEŞİK/YASSITEPE YERLEŞMESİ KONUTLARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Beşik Koyu, Troia'nın yaklaşık 7 km batısında yer almaktadır (**Levha XXXVIII: 1**). Troia'nın limanı olarak bilinen Beşik Koyunun (**Levha XXXVIII: 2**) kuzeyindeki araştırmalar, M. Korfmann ve ekibi tarafından 1981 yılında başlatılmıştır. Kazılar 3 ana bölümde gerçekleştirilmiştir (**Levha XXXIX: 1**). Koyun kuzey ucundaki burun üzerinde yer alan Beşik/Yassitepe yerleşmesine ilk kez İlk Tunç Çağı'nda yerleşilmiştir (**Levha XXXIX: 2**). Beşik/Yassitepe'nin kuzeydoğusunda yer alan Beşik-Sivritepe'de Neolitik/Kalkolitik Dönem yerleşmesi üzerine yığılmış, Arkaik ya da Helenistik Devre ait tümülüs yer almaktadır (**Levha XL: 1**). Çalışmaların yürütüldüğü son bölge olan Beşik Mezarlığı ise, Beşik/Yassitepe'nin güneyinde yer almakta ve M.Ö. 13. yy başlarına tarihlendirilmektedir²⁵⁹ (**Levha XL: 2**).

Bu bölümün ana konusunu oluşturan Beşik/Yassitepe yerleşmesi, Çanakkale kent merkezinin güneydoğusunda; Yeniköy'ün yaklaşık 2 km güneyinde yer almaktadır. Kocaliman olarak da bilinen Beşika Koyunun kuzeyinde Ege Denizi'ne uzanan küçük bir burnun üzerindedir. Beşikburnu ya da Beşika Burnu olarak da isimlendirilmektedir²⁶⁰.

Beşik/Yassitepe'deki en eski yerleşim kalıntıları Troia I ile çağdaştır (**Levha XLI: 1**). Yerleşme, M.Ö. 3. yy ilk yarısına tarihlendirilen iki evrelî sur yapısına sahiptir. Yerleşmede yer alan küçük ve birbirine bitişik yapılar, buranın bir yerleşmeden ziyade depolama işlerinde kullanılan bir birim olduğunu düşündürmektedir²⁶¹. Beşik/Yassitepe, İlk Tunç Çağı yerleşme biçimi hakkındaki bilgi eksikliğimizi önemli ölçüde gidermekle birlikte, Troia'nın M.Ö. 3. bin başına tarihlendirilmesine kesinlik kazandırmış bir yerleşmedir²⁶².

Arkaik Dönemde Beşik/Yassitepe'de yeniden yerleşilmiştir. Yerleşmede çok sayıda M.Ö. 6. yy ortalarına tarihlendirilen çanak çömlek saptanmıştır. Bu dönemde yerleşmeyi kuşatan sur yapısı, poligonal taşlardan inşa edilmiştir. Beşik/Yassitepe yerleşmesinin belki

²⁵⁹ Manfred Korfmann, "Beşiktepe", *Arkeoloji ve Sanat dergisi*, sayı:36, İstanbul 1987, s.2

²⁶⁰ www.TayProject.org.tr, (19.05.2010).

²⁶¹ Manfred Korfmann, "Beşiktepe", *Arkeoloji ...*, s. 3-5.

²⁶² Manfred Korfmann, "Beşiktepe", *Arkeoloji ...*, s 4.

de bir felaket sonucu birden bire terk edildiği düşünülmektedir. Bu yerleşme büyük bir olasılıkla, M.Ö. 6 yy da Lesbos tarafından kurulmuş, biraz daha kuzeyde yer alan “Sigeum” adlı şehirle rekabet ve savaş halindeki “Achilleion” şehridir²⁶³.

Beşik/Yassitepe'nin en üst tabakasında yer alan Bizans kalıntıları, Latin İmparatorluğu döneminden kalmış olup M.Ö. 13. yy ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Burada yer alan surla çevrili yapının bir saray ya da depolamaya hizmet eden bir yapı olduğu düşünülmektedir²⁶⁴.

Piri Reis'in 1521 tarihli “Bahriye” adlı eserinde, önemli doğal koylar arasında Beşik Koyunun adı da geçmektedir. Eserde Çanakkale Boğazı'na girişi zorlaştıran kuvvetli akıntıların yanı sıra gemilere denize doğru dik bir çıkıntı yapan kayalığın hemen alt kesiminde demirleme uyarısında da bulunmaktadır. Bahsi geçen kayalık, bugün üstünde bir çakar fener bulunan Beşik/Yassitepe'dir²⁶⁵.

Beşik Koyu İlk Tunç Çağı'nda sadece gemilerin bekleme yeri değil, aynı zamanda balık akımı sırasında iyi bir avlanma yeri olmalıdır. Burada, çok iri boyutta ton balığı kalıntıları dikkat çekmektedir. Beşiktepe'nin erken evrelerinde av hayvanları çok fazla tercih edilmemiştir. Fakat az sayıda tüketilen av hayvanları arasında en çok tercih edileni alageyiktir²⁶⁶.

Beşik/Yassitepe yerleşmesinin Troia I ile çağdaş buluntuları arasında yer alan çok az sayıdaki çakmak taşı, yeterli örnek olmamasına rağmen bakır aletlerin önem arz ettiğine işaret etmektedir. 1983 kazı sezonunda ele geçen obsidyen alet, Melos kökenlidir²⁶⁷. Pişmiş topraktan minyatür savaş baltalarının sayısı, şaşırtıcı bir şekilde çok fazladır. Günlük kullanıma hizmet etmediği aşikâr olan bu özel amaçlı baltalar, Demircihöyük ve Bulgaristan'daki Ezero ile ilişkilendirilmektedir. Tüm buluntular değerlendirildiğinde “Demircihöyük Kültürü” bölgesinden ithal edilmiş malzemeler saptanabilmiştir²⁶⁸.

²⁶³ Manfred Korfmann, “Beşiktepe”, Arkeoloji ..., s 4.

²⁶⁴ Manfred Korfmann, “Beşiktepe”, Arkeoloji ..., s 4.

²⁶⁵ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ve Beşik-Sivritepe 1983 Ön Raporu” *6.Kazı Sonuçları Toplantısı*, İzmir,1984, s.107.

²⁶⁶ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ve Beşik-Sivritepe 1984 Ön Raporu” *7.Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara,1985, s.230.

²⁶⁷ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ve ...”, s.109.

²⁶⁸ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ve ...”, s.231.

4.1. Konut Plan Şemaları

Beşik/Yassitepe mimarisi ile ilgili elimizde çok az veri bulunmaktadır. Beşik/Yassitepe yerleşmesinin Troia I ile çağdaş olan dönemine ait konutları, diğer İlk Tunç Çağ Troas Bölgesi yerleşmeleri gibi, Troia konutlarıyla uyum içerisindedir. Taş temel üzerine kerpiç duvar örme geleneğine burada da sadık kalınmaktadır. Yani taş, kerpiç ve ahşap, bu yerleşmede de yapı malzemesi olarak kullanılan başlıca materyaldir²⁶⁹. Yerleşmede ortalama 7 yapı katı tespit edilmiştir. Yapı katlarının tümü Troia I kültürünün en eski evresine ait olup, Troia I kültürüne ait yerleşme biriminin öncüsü rolündedir²⁷⁰. Beşik/Yassitepe yerleşmesinde saptanan bütünlük içerisindeki plan, ne Troia yerleşmesinde ne de Troia I kültürünün yayılım gösterdiği yerleşmelerde henüz saptanamamıştır²⁷¹.

Beşik/Yassitepe yerleşmesinde, yapı dizisi doğal bir koruma işlevi gören kayanın hemen arkasına yapılmıştır²⁷². Sert kuzey rüzgârından korunmak için, konutlar killi ana toprağın içine biraz gömül şekilde inşa edilmişlerdir. Konutların, arka duvarları ana toprak içine kesilerek oturtulmuştur. Ancak zaman zaman tabanların yenilenmesinden ve eski duvarlar üzerine yenilerinin inşa edilmesinden dolayı, alan yükselmiş ve konutlar sert rüzgârlara maruz kalmış olmalıdırlar. Bu durum belki de zamanla yerleşmenin terk edilmesine sebep olmuştur²⁷³. Beşik/Yassitepe’de yapılar, artan ihtiyacı karşılayabilmek için oldukça sıkışık olarak inşa edilmiştir. Beşik/Yassitepe’de mimaride çok büyük değişiklikler olmaksızın 150–300 yıl kadar yerleşilmiş olduğu düşünülmektedir²⁷⁴.

Yapıların duvar eksenlerinde güneydoğu-kuzeybatı ve güneybatı-kuzeydoğu istikametleri çeşitli yapı evrelerinde süreklilik göstermektedir. 1984 kazı sezonunda S 13 karesinde büyük bir yapıya ait güneydoğu-kuzeybatı istikametinde uzanan yan cephe duvarı saptanmıştır. Duvar boyunca alınan kesitlerden anlaşıldığı kadarıyla bina uzun süre kullanılmıştır. Duvar kalınlıkları üst kısımlarda 0.90 m olarak ölçülmüştür. Elde edilen verilerden, bu kesimde merkezi bir yapı veya böyle bir yapının bölümlerinden biri yer aldığı düşünülmektedir. Böyle bir kanıya varılmasının nedeni sadece binanın konumu

²⁶⁹ Manfred Korfmann, “Beşik Yassitepe ve Beşik-Sivritepe 1985 Ön Raporu” *8.Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt: 1, Ankara,1986, s.264.

²⁷⁰ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe,1986 Kazı Raporu” *9.Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt:1, Ankara 1987, s.131.

²⁷¹ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ...”, s.131.

²⁷² Manfred Korfmann, “Denizsel Troia Kültürü”, *Arkeoatlas 2*, İstanbul 2003, s. 133.

²⁷³ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ...”, s.132.

²⁷⁴ Manfred Korfmann, “Beşiktepe”, *Arkeoloji ...*, s. 4

değil, 1983 kazı sezonunda, yine bu alanda saptanan kuş başlı bakır iğnedir. Bu buluntunun en yakın iki örneği, Lesbos'taki Thermi yerleşmesinin en alt tabakasından bilinmektedir²⁷⁵.

Genel plandaki ilginç bir nokta, yerleşmenin başlarında yapı dizisinin S14 açmasında kesinti yapmasıdır. Daha geç evrelerde buraya ön duvarı arkaya kaydırılmış bir yapı inşa edilmiştir. Bu yapının arkaya doğru çekilmiş oluşu ve buna ek olarak aynı evrede bir zamanlar boş olan alanın depo odalarıyla doldurulmuş oluşu bir hayli ilginçtir. Gittikçe daha karmaşık bir hal alan yerleşmede kuzey ve güney ev sıraları arasında başlangıçta 3 m genişlikte olan yol, yerleşmenin son safhalarına doğru hemen hemen 1 m lik dar bir geçit haline gelmiştir²⁷⁶. Höyüğün çeşitli alanlarında sıkıştırılmış kerpiç ve tuğla örnekleri sıklıkla karşılaşılan ana yapı öğelerindedir²⁷⁷.

Yerleşmede 1984 kazı sezonunda, yan yana dizili en az yedi yapı tespit edilmiştir. Tüm yapıların öne doğru açık ön odaları saptanmıştır. Yapıların uzunlukları 14 m kadar olup²⁷⁸, genişlikleri 5- 6 m kadardır. Düz damı taşıyan direklerin oturma yerleri çeşitli hallerde mevcuttur. Yapılarda oturmak ya da yatmak için düzenlenmiş taş döşeli alanlar bulunmaktadır. En alt tabakada maksimum 14x5 m ölçülerinde, ön odalı (ön avlulu), büyük, yan yana ve iki sıra halindeki yapılardan oluşan bir plan görülmektedir. Konutların duvarları genellikle çit örgü tekniğinde inşa edilmiştir. 4- 7 yapı katlarında konut duvarları, taş temelli ve çok daha sağlam olarak yapılmışlardır (**Levha XLI: 2**). Üst tabakalara doğru ise, ön yapı sırasında tabanlar, sık taş sıraları ve kerpiç dolgu ile kaplanmıştır. Bu konutların büyük bir olasılıkla depo görevi gördükleri düşünülmektedir. Konut damları, olasılıkla ağır toprak örtüyle kaplı olduklarından, kazıklarla desteklenmiş olmalıdır. Bu kazıkları; çukurlar, taş kümeleri ya da taş plakaların yardımıyla saptamak mümkün olmuştur²⁷⁹.

4.2. Konutlarda Görülen Donatılar

Troia konutlarında olduğu gibi, Beşik/Yassitepe'de de konut içerisinde yatak ya da divan vazifesi gören platformlar yer almaktadır. Evlerin içinde uzun duvar kenarlarında ya da köşelerde gayet belirgin, sınırlanmış alanlar göze çarpmaktadır. 1986 kazı sezonunda bir ev içinde keşfedilen taş döşemeli bu alanların, yatak ya da divan olarak kullanıldıkları

²⁷⁵ Manfred Korfmann, "Beşik-Yassitepe ...", s.103.

²⁷⁶ Manfred Korfmann, "Beşik-Yassitepe ...", s.131.

²⁷⁷ Manfred Korfmann, "Beşik-Yassitepe ...", s.108.

²⁷⁸ Manfred Korfmann, "Beşik-Yassitepe ...", s.263.

²⁷⁹ Manfred Korfmann, "Beşik-Yassitepe ...", s.132.

görüşü bir kez daha doğrulanmıştır. Yine bu kazı sezonunda S15 açmasında, odanın ortasında, çeşitli evreleri olan yuvarlak ateş yerleri tespit edilmiştir.

Kapı söve taşları in situ halde bulunmuştur. Yapıların hepsi Troia I evresine ait olup, farklı yapı katlarında tespit edilmişlerdir ve Troia IIc ve ardılı tabakalardaki megaronlarla benzeşmektedirler. Ancak yapılar, Troia'daki örneklerden 500 yıl kadar önceye tarihlendirilmektedir²⁸⁰. 1985 kazı sezonunda yerleşmedeki S16 açmasında, Troia I evresine ait bir yapı bulunmuştur²⁸¹.

4.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Beşik-Yassitepe yerleşmesinin ilk üç yapı evresinde, “dal örgü” tekniğinde örülmüş duvarlardan oluşan konut tiplerine rastlanmaktadır. 1986 kazı sezonunda, güney bölümde, hafif malzemeden yapılmış depo ya da benzeri türde mimari öğelerin yanında, alt tabakalarda ikinci bir sıra yapının bulunduğunu gösteren kanıtlar elde edilmiştir. Bu yapı, ikinci ya da daha sonraki evrelerde kısmen ya da tamamen depo olarak kullanılmıştır. Güneyde yer alan orta ya da geç döneme ait büyük depo yapısının tabanı sık taş sıraları ve kil dolgu ile rutubet ya da diğer olumsuz şartlara karşı yalıtılmıştır²⁸².

1982 ve 1983 kazı sezonlarında, höyüğün doğu tarafındaki S15 ve S 16 açmalarında, yer yer balıksırtı tekniğinde örülmüş duvar parçalarına rastlanmıştır (**Levha XLII: 1**). Mezopotamya ve Suriye'nin kerpiç geleneğiyle yakından ilgisi olduğu sanılan ve Troia kazılarında Troia I evresinin ancak en alt tabakalarında bu teknikte örülmüş örneklerle rastlanmıştır. Bu teknikte karşımıza çıkan en ilginç örnek, R 12 açmasında saptanmıştır²⁸³ (**Levha, XLII: 2**).

²⁸⁰ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ...”, s.230.

²⁸¹ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ...”, s.284.

²⁸² Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ...”, s.132.

²⁸³ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe ...”, s.230.

5. KUMTEPE C YERLEŞMESİ KONUTLARININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Batı Anadolu yerleşmelerinden biri olan Kumtepe, Çanakkale ili sınırları içerisinde, Troas Bölgesi olarak tanımlanan alan içerisinde yer alır. Troia düzlüğünün batı kıyısında, Troia'ya 5 km uzaklıkta, Karamenderes Nehri'nin (Skamander) kollarının 50 m batısında konumlanan Kumtepe, 7- 8 m yükseklikte, kuzey-güney istikametinde, 80x100 m² ölçülerinde yayvan, küçük bir tepedir²⁸⁴. (**Levha XLIII: 1**) Kumtepe, Troas Bölgesi'nde kazısı yapılan en erken yerleşmelerden biridir²⁸⁵. Diğeri, yine Çanakkale sınırları içerisinde yer alan Gülpınar yerleşmesidir. Bu iki yerleşme M.Ö. 6000–3000 yılları arasına tarihlendirilmektedir²⁸⁶.

Kumtepe, 1934 yılında Carl Blegen'in Troia kazıları sırasında keşfedilmiştir. Kumtepe'nin dikkat çekici yönü, yüzey şekillerinin Troia ile büyük oranda benzerlik göstermesidir²⁸⁷. Yapılan yüzey araştırmaları sırasında, Erken Troia I ile çağdaş çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır. 1934 yılının Mayıs ayında, Hamit Zübeyr Koşay'ın bilimsel danışmanlığı eşliğinde, Jerome W. Sperling tarafından 10 gün süren kazılara başlanmıştır. (**Levha XLIII: 2**) Tepenin üstünde, kuzey kesiminde 4 deneme açması ve kuzeybatı eğiminde de 1 açma olmak üzere toplam 5 açma açılmıştır (**Levha XLIV: 1**). Bazı çanak çömlek parçaları diğer buluntularla birlikte, Hamit Z. Koşay tarafından hazırlanan bir raporla birlikte çalışılmak üzere İstanbul Arkeoloji Müzesine gönderilmiştir²⁸⁸. 1964 yılında raporun ön hazırlığı yapılmış ve 1975–1976 yılları arasında Atina'daki Amerikan Klasik Çalışmalar Okulunda tamamlanmıştır. Bu rapor, Kumtepe I'in stratigrafik analizi ile başlamaktadır.

²⁸⁴ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in the Troad" *Hesperia* vol:45, American Scholl of Classical Studies art Athens, 1976, s. 305.

²⁸⁵ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s. 305.

²⁸⁶ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 284.

²⁸⁷ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 7.

²⁸⁸ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s. 308.

Yerleşmenin tüm stratigrafisini en iyi yansıtan açma olan “R” Açması esas alınarak kronoloji oluşturulmuştur. “R” Açması’ndaki stratigrafiye göre IA, IB ve IC olmak üzere üç alt periyot, tekrar 7 alt bölüme ayrılmıştır (IA1- IA2, IB1- IB2, IC1- IC2 gibi)²⁸⁹. Kumtepe ayrıca, çevredeki diğer yerleşmelerle ilişkisi, kronolojisi ve doğal yaşam biçimi açısından da incelenmiştir. Raporda yer alan son bölüm, Kumtepe II’nin materyallerinin incelenmesine ayrılmıştır. Raporda kullanılan terminoloji, IA1 evresi için 101, IA2 evresi için 201, IB1 evresi için 301 şeklindedir. Kumtepe II evresi için ise 901 numaralı kayıt kullanılmıştır.²⁹⁰ Uzun zaman almış olmasına ve dikkatle hazırlanmasına rağmen, yalnızca 5 açmanın açılmış olması mimari dokuyu yeterli derecede yansıtmaya yetmemiştir.

Kumtepe’de 1934 yılında 10 gün süren ilk kazıdan yıllar sonra, 1992 yılında höyüğün tarla sahibi tarafından bir buldozerle tahrip edildiği haberi üzerine, burada ikinci dönem kazıları başlamıştır. Bu kazılar, 1993 yılında Troia kazı ekibi ve Çanakkale Arkeoloji Müzesi işbirliğiyle, Manfred Korfmann başkanlığında 1995 yılına kadar devam etmiştir (**Levha XLIV: 2**). Kumtepe 1994- 1995 kışında 1. derecede sit alanı ilan edilerek koruma altına alınmıştır²⁹¹. Kazıların ardından alanın bir kısmı tarım aktiviteleri nedeniyle tahrip olmuştur (**Levha XLV: 1**). Üstteki Kumtepe II ve Kumtepe C tabakaları neredeyse tamamen tahrip olmuştur. Korfmann yönetimindeki kazılarda; üstteki tabakalar daha önceki tarım aktiviteleri nedeniyle tahrip olduğundan, doğrudan Kumtepe B tabakasına girilmiş, daha sonra altta Kumtepe A tabakası saptanmıştır²⁹².

Kumtepe, Neolitik Dönem, Kalkolitik Dönem ve İlk Tunç Çağı olmak üzere 3 dönemi barındırır. Kumtepe kronolojisi için farklı kaynaklarda farklı kodlamalar kullanılmıştır. Neolitik Döneme tekabül eden dönem; “Kumtepe A”, Kalkolitik Dönem; “Kumtepe B” ve son olarak İlk Tunç Çağı evresi; “Kumtepe C” dir. Burada ki en üst tabakada “Kumtepe C” yerleşmesi yer almaktadır. Kumtepe A ve Kumtepe B haricinde Kumtepe C ve sonrasına tarihlenen tabakalardaki buluntuların tamamı tahrip olmuştur²⁹³ (**Levha XLV: 2**). 1934 yılında, Kumtepe’nin ilk kazıcısı Sperling tarafından yerleşmede iki ana dönem tespit edilmiş ve bu dönemler Kumtepe I ve Kumtepe II olarak adlandırılmıştır. Kumtepe II yerleşmesi hemen yüzeyde olduğu için yalnızca Troia V (M.Ö. 2000) ile çağdaş buluntular ele geçirilmiştir.

²⁸⁹ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 308.

²⁹⁰ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 308.

²⁹¹ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 284.

²⁹² www.TayProject.org.tr, (19.05.2010).

²⁹³ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 58-62.

Sperling, Kumtepe I yerleşmesini IA, IB ve IC olmak üzere üç ana evreye ayırmıştır. Kumtepe IC evresi, Troia I yerleşmesi (M.Ö. 2900- 2650) ile çağdaştır. Kumtepe IA ve Kumtepe IB Troia I yerleşmesinin atası olarak tanımlanmaktadır. İlk dönem kazılarında Kumtepe IA'nın başlangıç tarihi M.Ö. 4. bin sonu olarak belirlenmiştir²⁹⁴. Yeni kazılardan elde edilen C14 sonuçlarına göre, Kumtepe IA'nın başlangıç tarihi M.Ö. 6. bin yılsonu - M.Ö. 5. bin yılbaşı olarak değiştirilmiştir. Kumtepe IA yerleşmesinin ardından gelen hiatusun (boş dönem) ardından M.Ö. 4. bin yılın ortalarından itibaren Kumtepe IB yerleşmesi başlar. Yaşam süresi M.Ö. 3500–3250 yılları arasında kabul edilirse, Kumtepe IA ile Kumtepe IB arasında 1500 yıllık bir boşluk dönemi olduğu varsayılabilir. Eski kazılarda tespit edilen Kumtepe II tabakasına ait hiçbir malzeme bulunamamıştır. Bu nedenle J. Sperling'in belirlediği eski tabakalandırma kodları değiştirilmiş, yerleşme sadece Kumtepe A, Kumtepe B ve Kumtepe C olarak yeniden tabakalandırılmıştır²⁹⁵.

Yapılan kazılar ve araştırmalar neticesinde, İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yerleşmenin uzun bir süre terk edildiği saptanmıştır. 1934 kazılarında, Troia I ile çağdaş evreden yaklaşık olarak 1000 yıl sonra Kumtepe II olarak adlandırılan dönemde Troia V ile çağdaş olabilecek çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır. Bu iki dönem arasında 600–700 yıl boyunca arazi belki de bataklıklar arasında kalmıştı²⁹⁶. Manfred Korfmann başkanlığında yapılan son kazılarda, Troia II-III ve VI ile çağdaş materyallere rastlanmıştır. Bu durum Kumtepe'nin, tüm Tunç Çağı boyunca Troia'ya komşu bir köy olduğunu düşündürmektedir. M. Korfmann ve ekibinin saptadığı son bilgi ve bulgular, Kumtepe'nin ilk hafiri J. Sperling tarafından da kabul görmüştür.

Kumtepe IB evresinde Kumtepe, Kuzeybatı Troas Bölgesi'nde yerleşim gören tek yerdir. Troia yerleşmesi henüz başlamamışken dahi, bakır Kumtepe'de biliniyor ve kullanılıyordu. Kumtepe A yerleşmesinin önceleri Beşik-Sivritepe ile çağdaş olduğu düşünülmekteydi. Malzeme karşılaştırmaları ve C14 sonuçlarından Troas Bölgesi'nde Kumtepe A yerleşmesinin Beşik- Sivritepe'den önce başladığı anlaşılmıştır. Kumtepe A yerleşmesi bilinmeyen bir sebepten ötürü terk edildiğinde, Beşik- Sivritepe'de yerleşim devam etmiştir²⁹⁷.

²⁹⁴ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 284- 285.

²⁹⁵ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.285.

²⁹⁶ Aşkıdil Akarca, "Troas Aşağı Menderes Ovası Çevresindeki Şehirler" *Belleten* XLII sayı:165, Ankara 1975, s.12.

²⁹⁷ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.287.

Kumtepe yerleşmesinin erken dönem sakinlerine şüphesiz, arazinin doğal avantajları cazip gelmiştir. Düzlüğü, ekip biçmek için oldukça elverişli alüvyonlu toprağı ve yıl boyunca su temin edebilecekleri Skamander Nehri, bu araziye onlar için eşsiz kılmış olmalıdır. İstiridye ve diğer yumuşakçalar, yerleşmede bolca tüketilen yiyeceklerdi. Troas'ta ki diğer yerleşmelerde olduğu gibi burada da hayvancılık önem arz etmiştir²⁹⁸.

Ege terminolojisine göre, Neolitik Kumtepe A, Troas'da ki en erken yerleşmedir ve Geç Kalkolitik Çağ boyunca devam etmiştir²⁹⁹. Kumtepe A yerleşmesi, üç alt evreye ayrılmaktadır. Kumtepe, Ege Adaları'yla tipolojik benzerlikler göstermektedir. Troas'taki diğer üç yerleşmeyle (Beşik- Sivritepe, Çıplak Köyü ve Alacalıgöl) erken malzeme arasında benzerlik vardır; fakat bu yerleşmelerin daha geç başladığı bilinmektedir. Kumtepe yerleşmesi deniz kenarında kurulmuş olup, ekonomisi büyük oranda deniz ürünlerine dayanmaktadır. Çok sayıda midye kabuğunun yanı sıra, av hayvanlarının tüketildiği yerleşmede sığır, koyun ve az sayıda da olsa keçi ve domuz da evcilleştirilmiştir. Yapılan botanik incelemelerde yabani incir, kabuklu yemiş ve mercimek gibi yiyeceklere de rastlanmıştır³⁰⁰. Neolitik Kumtepe A tabakasından Kumtepe B3'e kadar alt evrelerde hem tarımsal hem de ekolojik açıdan bir gelişme görülür. Neolitik Lerna yerleşmesi ile Kumtepe A arasında tarım ürünleri açısından benzerlik vardır³⁰¹.

Kumtepe A yerleşmesinde iki evreli bir mezarlık saptanmıştır. Altı adet hoker şeklindeki gömünün yanında herhangi bir mezar hediyesine rastlanmamıştır. Kısıtlı alanda yapılan kazılarda, bu mezarlara ait yerleşim yeri tespit edilememiştir. Ancak, Kumtepe A yerleşmesinin son evresi olan 3. evresine ait bir tabaka tespit edilebilmiştir³⁰².

Jerome Sperling'in yürüttüğü 1934 kazı sezonunda açılmış olan "R" açmasının en derin bölümünde, 5.00- 4.60 m'de Kumtepe A tabakasına rastlanmıştır. Karbonize olmuş bir yığın, pek çok kırık çanak çömlek parçası, bol miktarda kabuk ve birazda hayvan kemiğine rastlanmıştır. Muhtemelen bir duvar parçasına ait olabileceği düşünülen yoğun kil yığını ile de karşılaşmıştır. Sperling, alanın yerleşim dışı bir yer olabileceğini belirtmektedir³⁰³.

²⁹⁸ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s.350.

²⁹⁹ Simone Riehl, Elena Marinova, "Mid-Holocene Vegetation in the Troad (W Anatolia): man-made or natural", *Veget Hist Archaeobot* (2008) 17:297-312, 2007, s. 299.

³⁰⁰ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.285.

³⁰¹ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 60.

³⁰² Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s.285.

³⁰³ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s.350.

Kumtepe A, Beşik- Sivritepe, Gülpınar ve Alacalıgöl yerleşmelerinde Balkanlar ve Ege Dünyasından bilinen özellikler bir arada görülür. Örneğin, oluk bezeme, mahmuzlu kulplar, pencere ayaklar ve kapların altındaki hasır izlerine Doğu Makedonya ve Güney Balkanlardaki yerleşmelerde de (Paradimi I/II, Dikilitaş I, Sitagroi I/II, Karanovo III/IV, Veselinovo, Vinca A/B) rastlanmaktadır³⁰⁴. Kevgir şeklindeki kaplar, ağız kenarı altında delik sırası ve açık bezeme ise Ege’de yer alan kimi yerleşmelerde (Tigani, Emporio) görülen özelliklerdir³⁰⁵. Kumtepe A tabakalarını birkaç yüzyıl devam eden yerleşme boşluğu (hiatus) izler. Neolitik dönemden sonra, Kumtepe’de hemen hemen 1500 yıl yerleşilmemiştir.

Kumtepe yerleşmesinden alınan pek çok arkeobotanik örnek, Kumtepe B evresinin M.Ö. 3400 civarında başladığını göstermektedir³⁰⁶. Kumtepe B evresinde 4 alt yapı katı tespit edilmiştir. Kumtepe A yerleşmesinden Kumtepe B3’e kadar, hem tarımsal hem de ekolojik açıdan bir gelişme görülür. Bu evrede tarımsal çeşitlilik anlamında Argissa-Magula yerleşmeleriyle benzerlik vardır. Kumtepe B2’den B3’e doğru tohum çeşitliliğinde azalma, yabani bitki topluluğunda artış olduğu görülmüştür. Emmer ve Einkorn türündeki buğday çeşitleri, B3 evresinde yetiştirilen en önemli bitkilerdir. Üzüm, yine Kumtepe B3 tabakasından itibaren tüketilmeye başlanmıştır. Kumtepe körfezi ekim dikim için kullanılmıştır. Kumtepe B2 ve B3’te özellikle yerleşme yakınlarındaki alanlara yeni tarım arazileri açılmıştır. Kumtepe B3 tabakasındaki tarımsal hareketliliğe bakılırsa, Kumtepe belki de İlk Tunç Çağı’nda Troia yerleşmesindeki elit sınıfa hububat sağlayan bir yerleşme olabilir³⁰⁷.

Kumtepe B’de yeme içme geleneğini de Kumtepe A’dan farklılık göstermektedir. Kumtepe A’da bolca tüketilmiş deniz ürünlerinin yerini tahıl ürünleri almıştır ki, tahıl üretimi, oldukça uzmanlaşmış ekonomik bir uğraş haline gelmiştir. Alet endüstrisinde de Kumtepe A ile Kumtepe B-C arasında farklılık görülmektedir. Kumtepe A’da obsidyen aletler ve mermerden kaplar görülürken, Kumtepe B evresinden itibaren metal aletler ve ağırşaklar görülmektedir³⁰⁸.

³⁰⁴ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 287-288.

³⁰⁵ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 288.

³⁰⁶ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 28.

³⁰⁷ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 45.

³⁰⁸ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 286.

Kumtepe B1 tabakası, Kumtepe B yerleşmesinin en erken evresi olup, bu evreye ait kalıntılara çok kısıtlı bir alanda ulaşılmıştır. Mimari kalıntı olarak yalnızca çok ince taş bir temel saptanabilmiştir. B2 tabakası da yine çok kısıtlı alanda saptanabilmiştir (**Levha XLVI: 1**). Bu tabakaya ait, taş temelli bir duvar ve bir kapı yeri tespit edilmiştir (**Levha XLVI: 2**). Kumtepe B tabakaları arasında en rahat izlenebilen tabaka B3'tür (**Levha XLVII: 1**) (**Levha XLVII: 2**). 1995 kazı sezonunda, F29 açmasında bu tabakaya ait, 5x7 metre ölçülerinde, 5 mekândan oluşan bir ev kompleksi saptanmıştır³⁰⁹. Bu mekânların tabanı taş döşeli olup, birbirine bitişik nizamda ve dikdörtgen planlıdır. Kumtepe B4'te ise, taş döşeli bir oda ile Troia I ve Beşiktepe yerleşmelerinde görülen balıksırtı şeklinde örülmüş bir duvar tespit edilmiştir (**Levha XLVIII: 1**) (**Levha XLVIII: 2**). Kumtepe B evresinde, yerleşmede kap içine konulmuş küçük çocuk mezarlarına rastlanmış olmasına rağmen, herhangi bir mezarlık saptanamamıştır³¹⁰.

Sperling'in 1934 yıllarında yürüttüğü kazılarda açılmış olan "R" açmasında Kumtepe B evresine ait olabileceği düşünülen 3.60 ve 3.50 kotları arasında çiğ kerpiç bir konstrüksiyona rastlanmıştır. "U" açmasında ise, 3.40 ile 3.20 m kotları arasında bir evin hatılı ya da bir kaldırım parçası olabileceği düşünülen ve UF olarak adlandırılan kaba yontu taş bir konstrüksiyonun kalıntılarına rastlanmıştır. Bu J. Sperling dönemi kazıları sırasında keşfedilen en erken duvar parçası örneğidir³¹¹.

Yine "R" açmasının güney bölümünde Kumtepe B'nin ikinci alt evresine tarihlendirilen kuzeydoğu-güneybatı istikametinde uzanan ve bir konuta ait olabileceği düşünülen bir duvar parçası saptanmıştır. Bu duvar parçası, RB olarak isimlendirilmiştir. Sarı balçık harçlı, düzensiz ve yassı taşlarla örülmüş olan bu duvar, 0.30 m yükseklikte ve 0.70 m kalınlıktadır. Kuzeybatı kısmı kil harç ile sıvanmıştır. "S" açmasında -3.40 kotunda pişmemiş bir tuğla konstrüksiyonun dağılmış parçaları olabilecek kahverengi bir zemin bulunmuştur³¹².

³⁰⁹ Manfred Korfmann, "Troia 1995 ...", s.218.

³¹⁰ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 286.

³¹¹ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s. 327-329.

³¹² Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s. 329-331.

U açmasında 2.60 m kotunda ve 0.30 m yükseklikte düzensiz yassı kalker taşından yapılmış iki yollu, yaklaşık 0.40 m kalınlığında muhtemelen bir konutun parçası olabilecek, UI olarak adlandırılan bir duvar bulunmuştur. Bunun kuzeybatı kısmının üstünde 2.60 ile 2.30 m kotları arasında bir yerleşmenin molozlarına rastlanmıştır. Ve 2.30 ile 2.20 arasında ise bu yerleşmenin molozları ve zemininden oluşan bir tabaka bulunmuştur³¹³.

“R” açmasında, Kumtepe B evresinin 4. yani son tabakasına ait kalıntılar 2.20 ile 2.15 m kotları arasında bulunmuştur. Sarı balçık bir tabakada evin orijinal zemini bulunmuş olmasına rağmen duvarlarına rastlanamamıştır. “S” açmasında bu tabakaya ait kalıntılar, 2.40- 2.00 m kotları arasında tespit edilmiştir. Muhtemelen bir konutun duvarı olabilecek SF duvarının 0.60 m yüksekliğindeki bölümü korunmuştur. “T” açmasında aynı evrenin kalıntılarına 2.20 ile 2.00 kotları arasında rastlanmıştır. Açmayı kuzeydoğu-güneybatı istikametinde kesen ve kuzeye doğru uzanan 1.10 m kalınlığındaki TD duvarı orta büyüklükte yassı taşlardan inşa edilmiştir. Güneye doğru ve sadece bir bölümü ortaya çıkarılan bir dikdörtgen köşe TE duvarı da aynı büyüklükteki taşlardan inşa edilmiştir. “U” açmasında 0.20 m yükseklikte kaba yontu taşlardan oluşan UD adı verilen konstrüksiyon, Sperling’e göre bir evin içindeki platforma aittir³¹⁴.

1993 yılında, Manfred Korfmann başkanlığındaki ekip tarafından G28, F28 ve F29 olmak üzere üç açma açılmıştır. Mimari kalıntılar, çoğu B3 evresine ait büyük taş levhalardan ibaret olup, farklı evrelerden, farklı konstrüksiyonlarda, taş temelli, dikdörtgen binalardır³¹⁵.

Kumtepe yerleşmesinde en üst tabaka olan Kumtepe C, İlk Tunç Çağı’na tarihlendirilmektedir. Yapılan C14 analizi sonucu, Kumtepe C evresi M.Ö. 2900–2600 yıllarına tarihlendirilebilmektedir³¹⁶. Kumtepe C evresi, 3 alt yapı katı barındırmaktadır. Sperling’e göre Kumtepe C yerleşmesi, Troia I yerleşmesinden daha erken başlamış olmalıdır. IB evresinde, Kumtepe Kuzeybatı Troas Bölgesi’nde yerleşilen tek bölgedir. Troas Bölgesi’deki diğer yerleşmelerin başlaması, Kumtepe C evresine denk gelmektedir. Sperling’e göre Kumtepe C’nin alt evreleri Troia I yerleşmesinden erkene tarihlendirildiğine göre, Troia I M.Ö. 3000 yılının başlarına tarihleniyorsa Kumtepe M.Ö. 3200 civarında başlamış olmalıdır.

³¹³ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s.350.

³¹⁴ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 343.

³¹⁵ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s.28.

³¹⁶ Konstantin Pustovoytov, Simone Riehl “Suitability of Biogenic Carbonate of Lithospermum Fruits for C14 Dating”, *Quaternary Research*, Tübingen 2004, s. 510.

Kumtepe C evresinin çanak çömleği Troia I'in alt evrelerindeki çanak çömlekle tipolojik olarak karşılaştırılabilmektedir³¹⁷. Kumtepe C yerleşmesi, Hantepe, Beşikburnu ve Çobantepe ile çağdaştır. Karağaçtepe'de Troia I ve Kumtepe C ile çağdaştır³¹⁸.

Sperling'e göre Kumtepe C'nin sonunda bölge sakinleri olasılıkla güvenlik nedeniyle Troia tepesinde savunması güçlü bir yerleşmeye taşınmışlar ve bölgeyi terk etmişlerdir. Bu yeni alan, Kumtepe'ye göre daha korunaklı, dolayısıyla Kumtepe'den daha avantajlı olmalıdır. Bu durum aslında popülasyonun kaybı değil, korunma ve güvenlik amacıyla yeniden bir araya gelmedir. Sperling'in vardığı sonuç, Kumtepe C'nin kademeli olarak boşaldığıdır. Genel bir yıkıma dair herhangi bir işaret yoktur. Troia'nın sur duvarlarının kısa aralıklarla genişletildiğine dair kanıtlar vardır. Sperling, 1934 yılındaki küçük çaptaki kazısında Kumtepe'de yaklaşık olarak 1000 yıl sonra yani Troia V-VI döneminde (Kumtepe II) yeniden yerleşildiğini keşfetmiştir. Manfred Korfmann'ın başkanlığında yapılan kurtarma kazılarında da Troia II-III ve VI ile çağdaş olabilecek kanıtlar bulunmuştur. Bu durum, Kumtepe'nin belki de tüm Tunç Çağı boyunca Troia'ya komşu bir köy olduğunu düşündürmektedir³¹⁹.

5.1. Konut Plan Şemaları

Kumtepe C yerleşmesinin mimarisi ve konutları hakkında ne yazık ki elimizde kısıtlı veriler bulunmaktadır. Tarla sahibinin araziden 80 römork kadar taş sökülüp götürmesi nedeniyle en üst tabakada yer alan Kumtepe C ve Kumtepe II yerleşmelerine dair kalıntılar tahrip olmuştur. Neyse ki, Manfred Korfmann ve ekibinin çabaları sonucu 1995 yılında yerleşme SİT alanı ilan edilerek koruma altına alınmış, en azından daha erken tabakalar bu tahribattan bir parça olsun korunabilmiştir³²⁰.

Elimizdeki kısıtlı verilerle Kumtepe C yerleşmesinde konutların Troia'daki gibi dikdörtgen planda, taş temel üzerine kerpiç duvar şeklinde inşa edildiğini söyleyebilmekteyiz (**Levha XLIX: 1**). Yapılar muhtemelen, yine Troia yerleşmesinde olduğu gibi birbirinden bağımsız inşa edilmişlerdir. Kumtepe C evresinde tüm tabakalarda kalınlık 1 m kadardır. J.Sperling başkanlığındaki 1934 kazısı sırasında açılan "R" açmasında, Kumtepe C1 evresine ait kalıntılar, 1.40- 1.15 kotları arasında saptanabilmiştir.

³¹⁷ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s. 356.

³¹⁸ Jerome W. Sperling, "Kumtepe in ...", s. 357.

³¹⁹ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 7.

³²⁰ Göksel Sazcı, "Troas Bölgesi ...", s. 285.

Burada bir binanın zeminlendirilmesine ilişkin kanıt teşkil edebilecek bir takım moloz yığınları bulunmuş olmasına rağmen, herhangi bir duvar izine rastlanamamıştır³²¹.

5.2. Konutlarda Görülen Donatılar

Kumtepe yerleşmesinde yer alan konutlarda bulunan taş sedirler, Troia konutlarındaki örneklere benziyor olmalıdır³²². “S” açmasında SB, SC ve SD olarak isimlendirilmiş duvarlar, C1 evresine ait dikdörtgen planlı bir konutun kuzeybatı ucu olarak yorumlanabilir. Konutun zemini, 4.75 m genişliktedir. Duvarlar, 0.50 m genişlikte, yontulmamış yassı taşlardan örülmüş olup, sarı balçık harçla sıvanmıştır. Bir kısmı kazılmış olan kuzeydoğu duvarından itibaren odanın içine doğru uzanan alçak dikdörtgen şeklindeki platform, SE olarak adlandırılmıştır. Bu platform, muhtemelen konut içerisinde divan vazifesi görmekteydi. Evin orijinal zemini üzerinde yer alan platform, 0.30 m yükseklikte olup, orta kısmı yontulmamış taşlardan inşa edilmiştir ve iki sıra daha büyük taş örgüsü ile sonlanmaktadır. Üzeri kil harçla sıvanmış olduğundan taş işçiliği görünmemektedir³²³.

5.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Kumtepe konutlarının inşasında hayvan gübrelere de yararlanılmıştır. Ancak, inek gübresi, kerpiç olarak kullanılmış olmasına rağmen, koyun gübresi yalnızca yakacak olarak kullanılmıştır³²⁴. “U” açmasının batısında, 1.20 m kotunda Kumtepe C1 evresine ait bir duvar parçasına rastlanmıştır. Duvar, UC duvarı olarak adlandırılmıştır. Muhtemelen güneydoğuya doğru devam ettiği düşünülen duvarın kazılmış olan kısmı 0.95 m yükseklikte ve 0.65 m genişliktedir. Büyük, düzenli taşlardan örülmüş olan duvar, kil harçla sıvanmıştır. Açmada, 1.20 ile 1.00 m kotunda da mimari kalıntılara rastlanmıştır³²⁵.

“R” açmasının güney kısmında -0.70 ile -0.60 m kotunda Kumtepe C2 evresine ait mimari kalıntılar yer almaktadır. Yapının zemini sıkıştırılmış topraktır. Yapının zemininde karbonlaşmış pek çok materyalin yanında çok sayıda çanak çömlek parçası bulunmuştur. Yapının duvarları saptanamamıştır³²⁶.

³²¹ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 345.

³²² Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 355- 356.

³²³ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 345.

³²⁴ Simone Riehl, *Bronze Age ...*, s. 83.

³²⁵ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 356.

³²⁶ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 350.

“S” açmasında Kumtepe C2 evresine tarihlendirilebilecek, muhtemelen bir konuta ait -0.80 m kotunda bir duvar parçası saptanmıştır. 0.50x0.50 m ölçülerindeki duvar, yontulmamış taşlardan örülmüştür. Duvar örgüsündeki taşları birbirine tutturmak için kil harç kullanılmıştır. Zemin toprağı 20 cm kalınlığındadır. Zemin toprağında, karbon parçalarına rastlanmıştır. Burada in situ halde çok sayıda çanak çömlek de bulunmuştur³²⁷.

“U” açmasında, Kumtepe C3 evresine ait mimari kalıntılar, -0.60 ile -0.20 m kotunda saptanmıştır. Açmanın kuzey bölümünde UA ve UB olarak adlandırılmış iki paralel duvar 0.35 m kalınlıkta olup, iki sıra taştan örülmüştür. Kazılan alanın kısıtlı olması nedeniyle bu iki duvar parçasının aynı yapıya mı yoksa farklı yapılara mı ait olduğu aydınlatılamamıştır. “V” açmasının güneydoğu ucunda yine Kumtepe C3 evresine ait olduğu düşünülen VA ve VB olarak adlandırılmış iki duvar parçası, 1.20 m genişliğinde ve 0.95 m yükseklikte, yontulmamış kireçtaşından örülmüş olup, kil harçla sıvanmıştır. Yapının köşe kısmının tamirat geçirdiği düşünülmektedir. Yapının güney duvarı boyunca batı istikametine doğru uzanan taş konstrüksiyon, olasılıkla daha eskidir³²⁸.

“T” açmasında, 1.60 ile 1.40 m kotları arasında Kumtepe C1 evresine ait yerleşme kalıntıları yer almaktadır. 1.60 kotunda açmayı kesen doğrusal açıdaki iki duvarın her biri, (TB ve TC duvarları) olasılıkla doğu istikametine kısa bir mesafe sonra birleşmekte ve bir konutun köşesini oluşturmaktadır. 0.90 m yükseklikte ve 0.60 m genişliğinde kireçtaşından yapılmış olan duvarların üzeri sarı kilden bir harçla sıvanmıştır.

---

³²⁷ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 350.

³²⁸ Jerome W. Sperling, “Kumtepe in ...”, s. 351.

6. TROAS BÖLGESİ'NE KOMŞU DİĞER YERLEŞMELER

6.1. Gökçeada-Yenibademli Höyük

Gökçeada, Kuzeydoğu Ege Denizi'nde yer alan, Çanakkale'ye bağlı iki adadan en büyüğüdür. Çanakkale ve Çanakkale'ye bağlı diğer ada olan Bozcaada'ya 33 mil uzaklıktadır. Yunanistan'a bağlı Limni (Lemnos) Adası'nın 11.3 mil doğusunda, Semadirek (Samothraki) Adası'nın ise 13.5 mil güneydoğusunda yer almaktadır. Derin vadileri, koyları ve andezit tepeleriyle ayrıcalıklı bir yere sahip olan Gökçeada, 289.5 km² yüz ölçümüne sahip olmasıyla oldukça büyük bir adadır³²⁹. Adanın bilinen bir diğer ismi Imbros'tur (**Levha L: 1**).

Yenibademli Höyükte ve höyüğün çevresinde yürütülen paleocoğrafya araştırmaları, Büyükdere vadisinin jeomorfolojik yapısının tarih öncesi dönemlerden günümüze değin oldukça büyük değişime uğradığını göstermektedir³³⁰. Höyük üzerinde ve çevresinde yapılan alüvyon sondajları sayesinde, Holosen transgresyonu sonucu denizin Büyükdere vadisi boyunca Zeytinli köyü yakınlarına kadar sokulduğu anlaşılmıştır. Bu sondaj çalışmaları ayrıca, höyüğün bulunduğu zeminin özelliklerini tanımlamış ve yerleşmenin sınırlarının ana hatlarının belirlenmesinde yardımcı olmuştur. Jeomorfolojik ve paleocoğrafik açıdan Büyükdere vadisinin rekonstrüksiyonuna dayanak oluşturan sondajlar, tektonik bir çukurluğa yerleşen Büyükdere'nin aşağı bölümünde Pre-Holosen'de derin bir yarık bulunduğunu ortaya koymuştur. Holosen transgresyonu ile vadi içine sokulan deniz, ria tipinde bir koy meydana getirmiştir. Günümüzden 6000 yıl önce deniz seviyesi yükselmesinin durmasıyla, başta Büyükdere olmak üzere akarsuların taşıdığı sedimanlar, bu koyu güneyden kuzeye doğru hızla doldurmaya başlamıştır.

Kuzey-güney yönünde uzanan koyun doğu tarafında, fliş ana kayadan yapılı küçük bir sırtın batı ucu, 5000 yıl önce Yenibademli sakinlerinin yerleşim yeri olmuştur. Güneydoğu yönden bataklıklarla çevrili olan yerleşmeyi, deniz hiçbir zaman etkilememiştir.

³²⁹ Halime Hüryılmaz, *Kuzeydoğu Ege Denizi'nin Rüzgarlı Bahçesi Gökçeada*, Çanakkale 2006, s.97.

³³⁰ Halime Hüryılmaz, *Kuzeydoğu Ege ...*, s. 4- 5.

Günümüzde bir taşkın ovası üzerinde bulunan ve yüksekliği yaklaşık 10 m. civarında olup, küçük bir tepeyi andıran Yenibademli Höyüğü, bir yandan kuzeyde Ege denizini, diğer yandan ada içindeki yolları rahatça kontrol edebilecek konumda olması nedeniyle oldukça avantajlı bir yerleşmedir. Bugünkü araştırmalar, Yenibademli Höyüğün Büyükdere Vadisi'ndeki en eski yerleşme olduğunu göstermektedir³³¹.

Gökçeada, yüksek tepeleri, bunların arasında kalan vadileri, ovaları, akarsuları gibi ekolojik özellikleri ile şimdi olduğu gibi erken dönem sakinlerine de yerleşmek için son derece cazip gelmiş olmalıdır. Gökçeada'da, Paleolitik Çağdan günümüze dek, neredeyse kesintisiz olarak yerleşilmiştir. Paleolitik Çağ insanının ilk barınakları olan mağaralar, adanın doğu kesiminde tespit edilmiştir. Gökçeada'nın doğu sahilinden 2 km kadar içeride yer alan Aydıncık Mağarası ve Gökçeada merkezinin yaklaşık 10 km güneyinde yer alan Peri Mağarası'nda ele geçmiş çakmaktaşı aletler ve adanın doğusunda yer alan Kuvaki yerleşim yerinde bulunmuş kaba nitelikli çanak çömlek parçalarıyla birlikte ele geçen iki taş balta, bu yerleşimlerin döneminin kesin olarak saptanması için yeterli değildir. Ancak Aydıncık Mağarası yakınlarında, Eksino Deresi'nin doğu terasında yer alan bir tür açık hava müzesi özelliği gösteren Eksino yamacında bulunan taş aletler Paleolitik Çağa tarihlendirilmektedir³³².

Gökçeada Neolitik Çağ yerleşmeleri, Uğurlu Köyünün 900 m kuzeydoğusunda yer alan ve aynı adı taşıyan "Uğurlu" yerleşmesi, Gökçeada'nın doğu sahilinde doğal bir kayanın üzerinde yükselen "Vaniyeri" ve Ada'nın kuzeydoğu kesiminde yer alan ve "Tepe II" olarak adlandırılan yerleşim birimleridir. Bu yerleşmeler, kapsamlı olarak araştırılmadıklarından olacak ki, anıldıkları isimler ve tarihlendirilmeleri konusunda tartışmalara konu olmaktadır³³³.

Aşağı yukarı Neolitik Çağdan beri kullanıldığı bilinmekte olan "Uğurlu" yerleşmesinde Kalkolitik Çağa tarihlenen çanak çömlek parçaları, yakınlarda bulunan bazı yerleşmelerle yakın benzerlikler göstermektedir. Örneğin; Sisam Adası'nda Tigani I-III, Sakız Adası'nda ki Emporio X-VIII, Ayio Gala'daki "Yukarı Mağara" ve Kalythis Mağarasında benzer örneklerle rastlanmıştır. Bu buluntular, Bulgaristan'da Karanovo III-IV dönemi, Kuzeybatı Anadolu'da Beşiktepe-Kumtepe Ia ve Kıta Yunanistan'da Anza IV ile

³³¹ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli Höyük:5000 Yıllık Bir Yerleşmede sosyal Yaşam" *Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:17, Ankara 2007, s.87.

³³² Halime Hüryılmaz, *Kuzeydoğu Ege ...*, s. 51-52.

³³³ Halime Hüryılmaz, *Kuzeydoğu Ege ...*, s. 52-53.

Sitagroi çanak çömlekleriyle de benzerlik gösterir. Sonuç olarak bu yerleşmenin Kalkolitik Çağ buluntularının bağlantıları, Balkanlardaki Vinça Kültürü ile ilişkilendirilmektedir³³⁴. Ada'nın güneybatı sahilinde yer alan 40x50 m ölçülerindeki Pyrgos yerleşmesinde ele geçirilen çanak çömlek parçaları, bu yerleşmenin de Kalkolitik Çağda kullanıldığına işaret etmektedir.

Gökçeada'da İlk Tunç Çağı'na tarihlenen birden çok yerleşme bulunmaktadır. Üçburun yerleşmesi, Tepe I ve Tepe II yerleşmeleri, İncirlik Kıyısı, Şirma, Pyrgos, Uğurlu ve Yenibademli Höyük İlk Tunç Çağı'na tarihlenen yerleşmelere örnektir. Tespit edilebilen bu yerleşmelerin konumları göz önüne alındığında, yerleşmelerin daha çok doğu istikametinde sıralandıkları göze çarpmaktadır. Üçburun ve Tepe II yerleşmeleri haricindeki yerleşmelerin kıyıya oldukça yakın oldukları gözlemlenmiştir³³⁵.

Gökçeada'nın tarih öncesi dönemlerine tarihlenebilecek en büyük yerleşmesi olarak tanımlanan Üçburun yerleşmesi, ada merkezinden 6 km uzaklıkta yer almaktadır. Plaka körfezinde yer alan bu yerleşmenin kalıntıları üç alana yayılmaktadır. Yerleşmede, İlk Tunç Çağı'na ait savunma duvarı ve dikdörtgen planlı konut kalıntılarına rastlanmıştır.

Gökçeada'da İlk Tunç Çağ yerleşmelerinden en önemlisi şüphesiz, 1996 yılından bu yana Halime Hüryılmaz başkanlığında kazıları sürdürülen Yenibademli Höyüktür (**Levha L: 2**). Yenibademli Höyük Arkeoloji yazınına ilk olarak "*Haghios Floros*"³³⁶ olarak girmiştir. Yenibademli Höyük, Gökçeada ilçe merkezinin 2.3 km kuzeybatısında, Büyükdere vadisinde yer alan bir İlk Tunç Çağ yerleşmesidir. 130x120 m boyutlarındaki höyük, vadi düzleminden 9 m, deniz seviyesinden ise 18 m yükseklikte yer almaktadır. Yerleşme, iki teras ve tepe düzlüğünden oluşmaktadır. Yüzeyden toplanan malzemeler, daha çok Troia I dönemine aittir. Yenibademli'de Orta Tunç Çağı'na ait tabakalara rastlanmazken, Son Tunç Çağı ve Myken Dönemi'ne ait bulgular izlenebilmektedir. Yerleşme, Myken Dönemi'nden itibaren bir daha iskân edilmemiştir³³⁷.

Yenibademli'de, günümüzde olduğu gibi erken dönemlerde de kuzey rüzgarlarının hakim olduğu bilinmektedir. Erken dönem sakinleri, yaşamlarını ve yaşam alanlarını elbette ki seçmiş oldukları yerleşmenin doğal şartlarına göre planlamış olmalıdırlar.

³³⁴ Halime Hüryılmaz, *Kuzeydoğu Ege ...*, s.97.

³³⁵ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli Höyükte Kent Organizasyonu ve Yönetim" *Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara 2006, s.30.

³³⁶ Halime Hüryılmaz, "Yenibademli Höyük: Kuzeydoğu Ege Denizi'nde Bir Erken Tunç Çağı Yerleşmesi" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:19, sayı:1, Ankara,2005, s. 28.

³³⁷ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli...", s. 32.

Yapılan kapsamlı araştırmalar, İlk Tunç Çağı'nda deniz seviyesinin günümüz deniz seviyesinden pek de farklı olmadığını ortaya koymaktadır.

Yenibademli yerleşmesinde ekonomik faaliyetler, tarım ve tarımla paralel giden hayvancılık, zanaat ve ticaretle sınırlıdır. Bunların dışında ekonomiyi belirleyecek ölçüde olmasa da kara ve kıyı balıkçılığı, dokumacılık, ahşap işçiliği ve dericilik gibi faaliyetlerde sürdürülmüştür. Yerleşmedeki bazı konutlarda ele geçirilen taş havanlar, boğumlu ağırlıklar, elips biçimli pişmiş topraktan tezgah ağırlıkları ve boya elde etmek için kullanılan "Murex trunculus" ve "Murex brandaris" kabukları, başka dokuma ürünlerine henüz rastlanmamış olmasına rağmen dokumacılığın ekonomide rol oynadığını düşündürmektedir. G9 plan karesinde yer alan 5x19 m ölçülerindeki açmasında 2007 kazı sezonunda belirlenen 3 numaralı yapı temelinin kuzeyinde kalan mekân içindeki dolguda bulunan kemik aletler ve pişmiş toprak ağırşaklar, yerleşmecilerin deriyi işlediklerini ve yn eğirdiklerini gösteren dolaylı kanıtlardır³³⁸. Atölye özelliği taşıyan yapılara tepe dzliğnde henüz rastlanmamış olmasına rağmen, tüm yapı katlarında saptanan kemik ve taş aletler ve az miktardaki metal üretimi, zanaat uzmanlığı gerektiren faaliyetler gibi görünmektedir.

Yenibademli yerleşmesinde tahıl ve baklagilleri içeren en az dokuz çeşit bitki çeşidi yetiştirildiği düşünülmektedir. Tarım ürünlerinden bugünkü durum buğdayının ataları olan einkorn ve emmer türündeki buğday çeşitleri ve arpa, Yenibademli yerleşmesinde en çok tüketilen tahıl ürünlerinin başında gelmektedir. Bunların dışında besin ekonomisinde rol oynayan diğer tarım ürünleri; bakla, burçak, delice, mürdümük, fiğ, bezelye, bakla ve yoncadır. Tarım rnlerinin bu denli çeşitli olmasının yanı sıra, yerleşmede asma yetiştiriciliği önemli ölçüde rol oynamamıştır. Kplerde depolanan ya da yanık alanlarda tespit edilen ürünlerin arasında yabani bitki topluluğuna ait bitkilere sıklıkla rastlanmamaktadır. Bu durum, ürünün tarladan toplandıktan sonra temizlendiğini dşndrmektedir³³⁹. Tarım rnleri türlerine göre ayrı küpler içerisinde depolanarak saklanmıştır³⁴⁰.

³³⁸ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli Höyük 2007 Yılı Kazıları" 30. Kazı Sonuçları, cilt:1, Ankara 2009, s.245.

³³⁹ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s.89.

³⁴⁰ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada Yenibademli Yerleşmecilerinin Erken Bronz Çağında Deniz Aşırı İlişkileri" *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:5, sayı:17, Ankara 2006, s.2.

Yenibademli’de maden buluntuların az sayıda olması, madencilik zanaatının diğer yerleşmelerdeki kadar parlak olmaması şeklinde açıklanabilmektedir. Bulunan birkaç iğne, bıçak parçası, cımbız olabileceği düşünülen bir buluntu ve ufak bir pota, yerleşmecilerin yinede maden sanatından haberdar olduğuna işaret etmektedir. Gökçeada’nın maden yataklarından yoksunluğu, belki de maden zanaatından ziyade taş endüstrisinin gelişkin olmasında etkin rol oynamıştır. Yerleşmede, madencilik zanaatı gelişmemiş olmasına karşın, taş endüstrisi oldukça gelişmiş olmalıdır ki, taş ya da kemikten yapılmış pek çok işlevsel ve özel amaçlı buluntu kazılar sonucunda gün yüzüne çıkarılmıştır. Şüphesiz, taş işçiliğinin gelişmesinde adanın volkanik serilerden oluşması avantaj sağlamış olmalıdır. Bu nedenle kazılarda ele geçirilen pek çok taş aletin volkanik taşlardan yapılması şaşırtıcı değildir³⁴¹.

Bu dönemde liman kentleri arasında da gelişmeye başlayan ticari hareketlilik, bölgeler arası kültür alışverişini de etkilemiştir. Yenibademli’de de yakın bölgelerin ve komşu adalardaki yerleşmelerin malzemeleriyle benzerlik gösteren buluntular ele geçirilmiştir. Özellikle Troas Bölgesi yerleşmeleriyle olan benzerliği Ege kültür ağındaki varlığının ispatı niteliğindedir. Yenibademli’nin çanak çömlek repertuarına bakıldığında, aynı kültür bölgesi içerisinde yer alan yerleşmelerdeki kap formları ve bezeme özellikleri arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Yenibademli’nin en büyük buluntu topluluğunu oluşturan elde biçimlendirilmiş pişmiş toprak kapları, “Denizsel Troia I Kültürü”nde görülen örneklerle uyum içerisinde.

C. Blegen’in Troia için oluşturduğu kap tipolojisi içerisinde yer alan pek çok tiple benzeşen örneklerden, Yenibademli’nin Troia’nın etkisi altında olduğu anlaşılmaktadır. Yenibademli kaplarında görülen Troia etkisi yalnız formlarla sınırlı kalmamış, kapların bezenme stillerine de yansımıştır. Yenibademli’de bulunan birkaç çanak çömlek örneği, Troia’nın uydusu olarak adlandırılan Protesilas, Beşiktepe ve Kumtepe gibi yerleşmelerin çanak çömlek örnekleriyle de benzerlikler göstermektedir. Kap formlarında ki bu büyük benzerlik, Yenibademli yerleşmesinin de Troia çevresinde kurulmuş olan uydu kentlerden biri olduğunu düşündürmektedir³⁴². Daha ziyade Kyklad Kültürüne özgü olan ve Poliochni yerleşmesinin “Kırmızı Evresi”ne verilen bir testi örneği ve mermerden yapılmış bir figürin başı, kesin yakın ilişkiler kurulduğunun kanıtı sayılamayacaksa da, Kyklad Kültürüne de

³⁴¹ Halime Hüryılmaz, “Yenibademli Höyük ...”, s. 33.

³⁴² Halime Hüryılmaz, “Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları”, *Ark. Buluşması II*, Çabısat, Çanakkale 2003, s.70.

yabancı kalınmadığını göstermektedir. Tüm bu veriler göz önüne alındığında, Yenibademli yerleşmesinin Balkan Bölgesi ve Kıta Yunanistan'dan çok, Kuzeybatı Anadolu Bölgesi ile kültürel ilişkiler içerisinde olduğu anlaşılmaktadır³⁴³.

Yenibademli yerleşmesindeki konutlarda bulunan değerli ya da yarı değerli malzemeden yapılmış ithal prestij eşyalarının yok denecek kadar az sayıda olması, yerleşme sakinlerinin en azından komşu ada Lemnos'ta bulunan Poliochni yerleşmesi sakinleri kadar zengin olmadığını göstergesidir. Örneğin; hemen hemen her konutta bulunan ve yerel üretim ürünü oldukları düşünülen sap delikli baltalardan yalnızca bir tanesi, oluk bezekli olup, Balkan Bölgesi'ndeki benzerlerini anımsatmakta ve diğerlerinden farklı olarak ithal prestij eşyası olduğu düşünülmektedir³⁴⁴.

Kazılardan edinilen bilgiler, M.Ö. 3. binin ilk yarısında Yenibademli yerleşmesinin, ticarete Troia ya da Poliochni kadar söz sahibi olmadığına işaret etmektedir. Yenibademli yerleşmesi, ekonomik düzeyi Troia ve Poliochni ile rekabet edebilecek düzeyde olmayan, daha ziyade küçük bir kent görünümündedir. Ticari faaliyetlerin gelişmeye başlamasıyla ortaya çıkan rekabet ve yeni hammadde kaynaklarını elde bulundurma isteği, yerleşmelerde korunma ihtiyacını doğurmuştur.

İçinde bulunduğu kültür bölgesi kentlerinden Troia, Poliochni ya da Thermi yerleşmeleriyle rekabet edebilecek ekonomik düzeye sahip olmamasına rağmen, belki de jeopolitik konumu nedeniyle korunmaya ihtiyaç duyan Yenibademli yerleşmesinde de sur yapılarına rastlanmıştır. Yerleşmede yaklaşık 400 yıl boyunca varlığını koruyan sur yapısı, tepe düzlüğünün güneybatısında ortaya çıkmıştır. Batıya doğru uzanan sur yapısı, daha alçak bir düzlemde yer alan batı terasın, güney ve batı yönlerini de kuşatmaktaydı. Sur yapısının taş temeli neredeyse 5 m yi aşmaktadır. Surun iç dolgusu irili ufaklı düzensiz dere taşlarından oluşmaktadır ve üzerinde kerpiç bir duvarın yükseldiği tahmin edilmektedir³⁴⁵.

³⁴³ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada Yenibademli ...", s. 3- 5.

³⁴⁴ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 39.

³⁴⁵ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 33- 34.

Yerleşmenin doğu ve güney bölümlerini kuşatan sur yapısının bazı bölümleri, erozyon nedeniyle açığa çıkmıştır³⁴⁶. Bugün yalnızca temel örgüsü izlenebilen sur yapısının inşasında kullanılan taşlar, olasılıkla Kaleköy, Eskibademli ve Zeytinli Köylerinin civarındaki tepe ve sırtlardan sağlanmış olmalıdır. Suyla aşındığı tespit edilen bazı taşların Büyük Dere kıyısından veya yerleşmenin 2 km kuzeyinde bulunan Yıldız koyundan temin edilmiş olmalıdır.³⁴⁷

Yerleşmenin doğu, batı ve güney yönleri güvence altına alınmış olmasına rağmen, ne kuzey yönünde ne de kuzey terasında sur yapısına rastlanmamıştır. Deniz yönünden gelebilecek tehlikelere açık olan yerleşmenin kuzey yönünde herhangi bir sur yapısına rastlanmamış olması, bu bölümün belki de doğal bir savunma ile korunduğundan herhangi bir önlem alınmasına gerek duyulmadığı fikrini akla getirmiştir. Bu soruların cevaplandırılması için yerleşmenin bu bölümünde yapılan paleocoğrafya araştırmaları ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Kuzey terasta, ana kayanın üzerinde biriken dolguda sur taşlarına rastlanmamasına rağmen, İlk Tunç Çağı'na ait çanak çömlek parçaları bulunmuş olması, mevcut dolgunun tepe düzlüğünden akmış olma fikrini desteklemektedir. Kuzey terasta ilk 50 m de yapılan alüvyal sondajlar, höyüğün kuzey yönünde 16 m derinlikte bir körfezin yer aldığını ortaya koymuştur. Paleocoğrafya araştırmalarının ortaya koyduğu bu sonuç, yerleşmenin deniz yönünden gelebilecek tehlikelere karşı doğal bir savunmayla korunduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir³⁴⁸.

Yenibademli yerleşmesine giriş ve çıkış, bir rampa ile sağlanmıştır (**Levha LI: 1**). Korunan uzunluğu 13 m, iç genişliği ise yaklaşık 2.50 m olan rampa, sura bitişik olarak inşa edilmiş olup, kuzeydoğu-güneybatı istikametinde uzanıyordu. Her iki kenarında da yer alan korkuluk duvarlarının temelleri, halen izlenebilmektedir fakat yine her iki yönde birer bastiyon yer alıp almadığı, henüz netlik kazanmamıştır. Rampanın yüzeyi İlk Tunç Çağı'nda yassı plaka taşlarıyla kaplanmıştır. Son Tunç Çağı'nda da kullanılmaya devam eden rampanın bu dönemde döşenmesinde irili ufaklı toplama dere taşları kullanılmıştır. Yerleşmenin batı tarafında kalan kuzeydoğu-güneybatı istikametindeki batı teras bölümüne ise, muhtemelen güney yönden giriş verilmiştir.

³⁴⁶ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 46.

³⁴⁷ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 50.

³⁴⁸ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s.33-34.

Yerleşmenin tepe düzlüğünü güney yönden sınırlandıran çevre duvarının batı terasa doğru alçalarak uzaması ve bu terasın güney yönünde dar bir geçit bırakarak devam etmesi, burada bir kapı yerinin olma ihtimalini güçlendirmektedir. Yerleşmenin doğu yönünde, ya da diğer yönlerinde herhangi bir başka girişin olup olmadığı henüz aydınlatılamamıştır³⁴⁹.

6.1.1. Konut Plan Şemaları

Gökçeada'daki Yenibademli yerleşmesi, konutları ve konutlarının bazı mimari özellikleri Troas Bölgesi'nde ve komşu adalardaki yerleşmelerle büyük benzerlikler göstermektedir. Yenibademli'de bulunan dikdörtgen ve apsidal planlı konutların benzer örnekleri, Ege yerleşmelerinde yer almaktadır. Konutlar arasında bırakılan boş alanların sınırlı tutulması nüfus yoğunluğuna işaret ettiği gibi, kışlarında oldukça sert geçtiğini düşündürmektedir (**Levha LI: 2**) (**Levha LII: 1**).

Yapılan araştırmalar, yerleşmede 7 yapı evresi olduğunu göstermektedir. I. II. ve III. yapı evreleri, kent dokusu hakkında az çok bilgi sahibi olmamızı sağlarken, IV- VII. yapı evreleri dar bir alanda çalışıldığından ve kalıntıların mimari bir bütünlük sağlayabilecek nitelikte olmamasından dolayı net bilgiler vermekten uzaktır. Ayrıca, yerleşmede kuyu ya da sarnıç yapısına da henüz rastlanmamıştır³⁵⁰.

Yerleşmedeki I yapı evresine ait kalıntılar, yüzey toprağının hemen hemen 0.10–0.15 m altında görülmeye başlarlar³⁵¹. Konutlar yön birliği gözetilmeksizin, birbirlerinden bağımsız ya da bitişik nizamda inşa edilmişlerdir. Konutların ortalama ölçüleri 5x11 m dir. Ege dünyasının uzun, dikdörtgen yapılarını anımsatan bu yapılar, taş temel üzerine kerpiç duvar şeklinde inşa edilmişlerdir ve tabanları sıkıştırılmış kildir (**Levha LII: 2**).

Düz dam şeklinde kapatıldıkları var sayılan konutların, çatı örtülerinin ahşap hatıllar yardımıyla desteklendiği, tabanda rastlanan hatıl deliklerinden ve deliklerin etrafında bulunan taş öbeklerinden ve dikey yerleştirilmiş plaka taşlarından anlaşılmaktadır. Bu taş öbeklerinin, ahşap hatılları desteklemek için yerleştirildikleri düşünülmektedir. Konutların tabanlarında çanak çömlek gibi günlük kullanım eşyalarının yanında zanaat, tarım ve kısmen ticarete dayalı ekonomik faaliyetlere dair eşyalarda ele geçmiştir.

³⁴⁹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s.46-47.

³⁵⁰ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 33- 34.

³⁵¹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 34.

Yerleşmeye girişi sağlayan taş döşeli rampanın kuzeyinde yer alan F10 açmasında yer alan I. yapı evresine ait kalıntılar büyük ölçüde tahrip olduğundan mimari bir bütünlük sergilemekten uzaktırlar. Burada yer alan kalıntıların farklı yönlerde inşa edilmiş olması ve aralarında herhangi bir bağlantı olmaması, iki farklı yapıya ait taş örgülü temel kalıntısı bulunduğuna işaret etmektedir. Bunlardan 1 numaralı temel örgüsünün 0.80 m bölümü açığa çıkarılmıştır. Kuzey bölümü kesit içinde kalan temelin, güney bölümü korunmamıştır. Açmanın güneybatı dörtlüğünde yer alan ve kuzeybatı-güneydoğu yönünde dağınık durumdaki mimari kalıntılar sayesinde 2 numaralı temel hakkında bilgi sahibi olunmuştur. I. yapı evresinin dolgusunda el yapımı Troia I ile çağdaş çanak çömlek parçalarının yanında Yenibademli buluntu topluluğuna yabancı olmayan, çakmaktaşı aletler, kemik delici, ağırşak ve balık ağı gibi iş aletleri de ele geçmiştir. Söz konusu aletler, Ege dünyası için karakteristik olan aletlerle benzerlikler göstermektedir³⁵².

2007 kazı sezonunda yerleşmedeki G9 plan karesinde yapılan çalışmalar, burada da Troia I ile çağdaş mimari buluntular yer aldığını ortaya koymuştur. G9 plan karesinde açılan 5x19 m ölçülerindeki açmanın kuzey yarısında I. yapı evresine ait olduğu düşünülen, kuzeydoğu-güneybatı yönlü dikdörtgen bir yapının kalıntıları mevcuttur. Yerleşim yerinin merkezine doğru konumlandırılmış bir sokağın doğu tarafında kalan bu yapı, daha önceki yıllarda tespit edilen korunmuş bölümleriyle birlikte 14.75 m uzunluğa ve 4.75 m genişliğe sahiptir. Yapının uzun duvarlarının temeli 1 ve 4, kısa duvarlarının temeli ise 10 numaralı temel olarak adlandırılmıştır. 2 numaralı temel olarak adlandırılan temel ise, muhtemelen yapının iç kısmını genişletmek için sonradan inşa edilmiştir. Bu temel parçası, yapının giriş kısmı ile ilgili bilgiler vermektedir.

Yapıda bulunan in situ haldeki söve taşı ve 1.10 m ölçüsündeki boşluk, kapının yerini kesinleştirmiştir. Aynı yapının ön kısmında 14 numaralı kısmen korunmuş olan kalıntı, ana mekânın önüne eklenmiş bir yapı olduğunu düşündürmektedir. Ön ve ana mekandan oluşan bu yapının içerisinde, el yapımı çanak çömleklerden hariç, kemik aletler ve üç adet pişmiş topraktan idol ele geçmiştir. Bu idoller Yenibademli pişmiş toprak idol örneklerine yeni bir tip kazandırmakla birlikte, boyun takıları hakkında da bir takım fikirler vermiştir. Bu yapının 1 numaralı temel parçası, kuzeydoğu-güneybatı istikametinde konumlanmış bir başka yapının, güney tarafındaki kısa duvarına ait 3 numaralı temel parçası ile doğu yönden

³⁵² Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 242.

birleşmektedir. Bu durum, her iki yapının da 1 numaralı duvarın ortak kullandığını gösterir. Buradan her iki yapının da girişlerinin aynı yöne açıldığı sonucu çıkmaktadır³⁵³.

G9 açmasının güney yarısında I. yapı evresine ait iki temel parçası, dikdörtgen planlı bir yapının uzun ve ara bölme duvarının temel parçalarına aittir. Bu iki temel parçasından kuzeybatı-güneydoğu yönünde olanı yapının uzun duvarını, kuzeydoğu-güneybatı yönünde olanı ise ara bölme duvarını belirlemektedir. İki mekâna sahip olduğu anlaşılan bu yapının arka kapalı duvarı 2006 kazı sezonunda açığa çıkarılmıştır. Bir kaşık ve köpek dışından yapılmış gerdanlık tanesinden ibaret olan buluntular ise, batı tarafta yer alan mekâna aittir³⁵⁴.

Yerleşmenin I. yapı evresini belirleyen sokaklar, kentin bir yol ağı ile donatıldığını düşündürmektedir. Konut niteliğindeki yapı gruplarını birbirinden ayıran dar sokaklar, yaklaşık 1.60 m genişliğe ulaşır. Arazinin topografyasına göre farklı yönlerde konumlanan konutların yer aldığı bu üç sokak, irili ufaklı taşlarla döşenmiştir. Bahsi geçen sokaklardan bir tanesi iki evrelidir. Erken evrede, döşemede iri ve düzgün yüzeyli taşlardan faydalanılmasına rağmen, geç evrede yonga niteliğinde düzensiz taşlar kullanılmıştır³⁵⁵.

Bugünkü veriler ışığında Yenibademli yerleşmesi sakinlerinin, herhangi bir felakete maruz kalmadan yerleşmeyi terk ettikleri düşünülmektedir. Konutlardan ikisinin içinde belirlenen yangın izleri, kendi içlerinde sınırlı kalmaktadır. Barışçıl bir ortamda yaşadıkları düşünülen I. yapı evresi sakinlerinin, yerleşim yerlerini neden terk ettikleri ve nereye göç ettikleri hala belirsizliğini korumaktadır.

I. yapı evresinin altında tespit edilen II. yapı evresine ait mimari kalıntılar, bu iki yapı evresi arasında kullanılan malzeme açısından farklılık olmadığını göstermektedir. I. yapı evresinde olduğu gibi, bu evrede de toplama taşlar çamur harçla tutturularak birbirine bağlanmış kerpiç duvarlı konutlar kullanılmıştır. Konutlar, yine yön birliği gözetilmeksizin inşa edilmişlerdir. II. yapı evresine ait konutlar, hala dikdörtgen plana sahip olmakla birlikte, uzun duvarları kavisli inşa edilmiş uzun yapılardır. Tek odalı yapıların yanı sıra, ara duvarlarla küçük odalara bölünmüş konutlar mevcuttur. H8 açmasında tespit edilen doğu-batı ve kuzey-güney istikametinde konumlanmış iki yapı, ara duvarlarla iki mekâna ayrılmış ve bunların birer uzun duvarı kavis verilerek inşa edilmiştir.

³⁵³ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 245.

³⁵⁴ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 245.

³⁵⁵ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 34.

G10 açmasında tespit edilen kuzeydoğu-güneybatı istikametinde konumlandırılmış iki konutun kalıntıları birbirine paralel olup, girişleri kuzeybatı yöndedir. Uzun duvarı ortak kullanan bu iki yapıdan kuzeyde yer alan, ara bölme duvarı ile iki mekâna ayrılmış, güneydeki ise tek mekanlı bırakılmıştır³⁵⁶. Oldukça iyi korunan bir yapının ölçülen kapı açıklığından ve eşik taşından tek kanatlı kapıların kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu yapı evresine ait olduğu tespit edilen F10 açmasındaki iki yapının, bir bastiona dayandırılarak inşa edilmiş olması, M.Ö. 3. binin ilk yarısında Thermi IIIA yerleşmesindeki benzer mimari geleneği yansıtmaları nedeniyle önem arz eder. Konutlardan birinde ele geçen çanak çömlek parçalarının Troia I'in çanak çömlek repertuarı ile benzerliği, Troia ile Yenibademli arasındaki ilişkileri göstermesi açısından önemlidir.

2007 kazı sezonunda, yerleşmeye girişi sağlayan rampanın kuzeyinde yer alan F10 açmasında yürütülen çalışmalarda, II. yapı evresini belirleyen mimari kalıntılar, açmanın kuzeydoğu köşesinde belirlenmiştir. 2005 kazı sezonunda bir bölümü açığa çıkan ve 3 numaralı temel olarak adlandırılan temel parçası, kuzeybatı-güneydoğu istikametinde konumlanmıştır. Yapının uzun duvarını belirleyen bu temel parçasına yaslanan, kuzeydoğu- güneybatı doğrultulu 4 numaralı temel ise, ara bölme duvarına aittir. Bu iki kalıntı birlikte ele alındığında, her ikisinin de kuzeybatı- güneydoğu istikametinde konumlanmış bir yapıya ait oldukları anlaşılmıştır.

Yapının kuzeybatı bölümü, kazılmayan alan içinde kaldığından, planı hakkında kesin bilgilere ulaşılamamıştır. II. yapı evresinin kültür dolgusunda, Yenibademli'de yaygın olarak kullanılan yassı taş baltanın yanında, yerleşmenin çevre kültür yerleşmeleriyle olan bağlantılarını ortaya koyacak nitelikte buluntular da saptanmıştır. Dört delikli tutamaklı kapağın benzer örnekleri, Lemnos'ta yer alan Poliochni yerleşmesinin Mavi evresinin geç döneminden bilinmektedir. Lesbos Adası'ndaki Thermi yerleşmesi idollerini anımsatan bir idol, Bulgaristan Ezoro'nun İlk Tunç Çağ bezemeli taş baltalarıyla benzerlik gösteren sap delikli bir taş balta ve Yenibademli çanak çömlek repertuarına yenilik getiren emzik şeklindeki bir tutamağa sahip, içi boyalı bir çanak ve gaga ağızlı testi parçaları da, buluntular içerisinde yer almaktadır³⁵⁷.

³⁵⁶ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 46- 47.

³⁵⁷ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 342- 343.

G9 açmasının kuzey yarısında II. yapı evresine tarihlendirilen 7 ve 11 numaralı temellerin, trapez biçimli bir yapının batı ve güney yönlerine ait oldukları anlaşılmıştır. Bu yapının kuzey ve doğu yönlerine ait temelleri ise, daha önceki kazı sezonlarında ortaya konmuştur. Batı tarafta kalan temelin bir yüzü, I. yapı evresine ait 1 numaralı temelin altında kaldığı için ortaya çıkarılamamıştır. Diğer temel parçası ise, tümüyle gün yüzüne çıkarılabilmektedir. Her iki temelinde yer aldığı kültür dolgusunda, Yenibademli'den tanınan çanak çömlek parçaları ve küçük buluntular yer almaktadır. Açmanın güney yarısında kalan kesimde ise, kuzeybatı-güneydoğu istikametinde konumlanmış bir yapının iki uzun ve bir ara bölme duvarına ait taş örgülü temellerine rastlanmıştır. Bir ana mekan, ana mekanın önünde yer alan ek bir mekan ve önceki kazı sezonlarında tespit edilmiş dar bir bölme olmak üzere üç mekandan oluşan bu yapının yangın geçirdiği tespit edilmiştir. Oldukça zengin buluntu topluluğuyla da dikkate şayan olan bu yapının, olasılıkla yönetici sınıfına ait bir yapı olduğu düşünülmektedir. Yapının ana mekânında çok sayıda çanak çömlek, testi ve küp parçalarının yanında alt ve üst öğütme taşları, çekiç gibi kullanıldığı varsayılan taş aletler, az miktarda olmak kaydıyla tahıl ürünleri ve yanmış meşe dalı parçaları da bulunmuştur. Yapının taban düzleminde bulunan ip delikli tutamaklı bardağın benzeri, Poliochni Mavi evresinin geç döneminden, Thermi V ve Troia I'den bilinmektedir. Troia ve uydu kentleri olarak adlandırılan yerleşmelerden bilinen bir kapakta, buluntular arasında yer almaktadır³⁵⁸.

G 10 plan karesinde, 2007 kazı sezonunda açılan G10 açmasında saptanan üç yapının kalıntıları II. yapı evresine aittir ve İlk Tunç Çağ II Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Açmanın kuzeydoğu köşesinde 3.30 m bölümü açığa çıkarılan 1 numaralı temel kalıntısının, dikdörtgen planlı bir yapının uzun duvarına ait olduğu saptanmıştır. Kuzeyinde daha önceki kazı sezonlarında tespit edilen diğer iki yapıyla birlikte aynı istikamette konumlanan bu yapı, yerleşmede yan yana konumlanmış, uzun duvarları ortak kullanan yapılara örnek oluşturmuştur. Korunan uzunluğu 2.00 m ye ulaşan G10 açmasındaki 2 numaralı kalıntının yapı temelini kuzeydoğu ucu büyük ölçüde tahrip olmuş, güneybatı ucu ise kazılmayan alan içerisinde kalmıştır. Küçük ölçekte araştırılabilen bu mimari kalıntı, henüz mimari bir bütünlük sergilemekten uzaktır. Açmanın batı kesitinden güneydoğu köşesine kadar uzanan 3 numaralı kalıntının 7.00 m lik bölümü ortaya konabilmiştir. 1 ve 2 numaralı temel parçalarıyla bütünlük sağlamayan 3 numaralı temel

³⁵⁸ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 245- 246.

kalıntısı, diğer iki yapı temelinden daha geniş görünmektedir. Büyük ve orta boy plaka taşlarından inşa edildiği gözlenen bu kalıntının korunan yüksekliği 1. 15 m olup, doğudan batıya doğru yükselmekte ve güneye doğru eğim yapmaktadır. Bu yapının kuzey tarafında kalan alandaki yoğun miktardaki küp parçaları yüzeyden toplanmış, geniş çaptaki araştırmalar ise daha sonraki kazı sezonuna bırakılmıştır. Bu parçalar arasında günlük mutfak kaplarına ait parçaların yanında, balık ağı ağırlığı, ağırşak ve havan ele geçmiştir³⁵⁹.

III. yapı evresi, yerleşmede kent dokusunun değişme göstermeye başladığı evredir. İzlenen bu değişim, belki de toplumun değişen yapısının mimariye yansması olabilir. III. yapı evresine ait izler, yerleşmenin doğu ve güney açmalarında görülebilmektedir. Tabanları sıkıştırılmış kilden olan yapıların korunan ölçüleri 7.50 ile 10.40 m arasında değişmektedir. İç genişliklerinin ölçüsü ise, 3.40 ile 5.20 m arasında değişmektedir. Konutlar bu haliyle, İlk Tunç Çağı'nda Ege'nin "Dizi Evler" şeklinde tanımlanan evlerini anımsatmaktadır³⁶⁰. Konutların arka kapalı duvarlarına yakın yerleştirilen iri tahıl küpleri tabana açılan çukurlara yerleştirilmiş ya da üst üste üç sıra taşla kavisli taş konstrüksiyonlar tarafından desteklenmiştir. Tahıl depolama küplerinden alınan C14 örneklerinin sonuçlarına göre bu kalıntılar, M.Ö. 2900–2600 yılları arasına tarihlendirilmektedir³⁶¹.

III. yapı evresine ait mimari kalıntılar daha çok H9, H10 ve G10 açmalarında araştırılmıştır. H9 ve H10 açmalarında bulunan yapılardan dört tanesi kuzeydoğu-güneybatı istikametinde konumlandırılmıştır. Uzun duvarları ortak kullanılan bu yapıların içten genişlikleri farklıdır. Dikdörtgen ve trapez plana sahip yapıların arka kapalı duvarları aynı aksta değildir. Dizi şeklinde sıralanan bu konutların arka duvarlarında, bireysel depolamayı işaret eden tahıl küpleri saptanmıştır.

2002 yılında kazılmaya başlanan H8 açmasının kuzeybatı dörtlüğündeki 2 m lik kültür dolgusunda, III. yapı evresine ait kavisli inşa edilmiş ve içinde ocağı olan bir yapının temel kalıntıları ile karşılaşmıştır. Ocağın dış çeperi taşla örülmüş ve tabanına ufak taşlarla birlikte iri küp parçaları döşenmiş olup, taban yüzeyi kille sıvanmıştır. Ocağın içinde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır fakat ocağın yer aldığı taban düzleminde "Denizsel Troia Kültürü" malzemeleriyle benzeşen çanak çömlek parçaları ve taş örgülü temel içinde yassı bir taş idol ele geçirilmiştir. Yenibademli'de bol miktarda örnekleriyle karşılaşılan bu buluntuların benzerleri Limni Adası'nda Poliochni ve Myrina, Kuzeybatı

³⁵⁹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 246- 247.

³⁶⁰ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 35.

³⁶¹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 35.

Anadolu'da Troia ve Orta Yunanistan'da Servia yerleşmelerinde de yer almaktadır³⁶². H8 açmasının kuzeyinde muhtemelen yuvarlak planlı olduğu düşünülen bir yapıya ait kalıntının kuzeybatı bölümü, höyük tepesinin eğimine denk düşmesi nedeniyle tahrip olmuş, doğu istikametindeki uzantısı ise, kazılmayan alan içinde kalmıştır. İşlevi önümüzdeki yıllarda açmanın genişletilmesiyle saptanabilecek olan bu yapının, kuzeyindeki alandan toplanan çanak çömlek örnekleri Troia I örnekleriyle benzeşmektedir.³⁶³

2007 kazı sezonunda F10 açmasında, III. yapı evresine ait 5 temel kalıntısı açığa çıkarılmıştır. Bu temellerden 5 ve 6 numaralı temel olarak adlandırılan kalıntılar, bir yapının köşesini belirlemiştir. Taş örgülü temellerin uzantıları, kazılmayan alan içerisinde kaldığından, yapının planı anlaşılammıştır. 6 ve 8 numaralı temellere dayanan 7 numaralı temelin sadece kuzeydoğu kısmı açığa çıkarılmıştır. Birbirinden bağımsız görünen ama aynı yönde uzanan 8 ve 9 numaralı temel kalıntılarının kuzeydoğu yönleri, tahrip olmuş, güneybatı yöne bakan uzantıları ise, II. yapı evresinin dolgusu altında kalmıştır. Hemen hemen 0.90 m yüksekliğe ulaşan bu yapının temelleri henüz mimari bir bütünlük sağlamamakla birlikte, en azından I-III yapı evreleri arasında yapım tekniği açısından çok büyük değişikliğe gidilmediğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu açmada sınırlı bir alanda çalışılan III. yapı evresine ait kültür dolgusunda, az sayıda çanak çömlek parçası, bileme taşı, kemik ve çakmak taşından aletlerden başka buluntuya rastlanmamıştır³⁶⁴. G9 açmasının kuzey yarısında, III. ve IV. yapı evrelerine ait mimari kalıntılara rastlanmamış, yalnız kültür dolgusu izlenebilmiştir³⁶⁵.

IV-VII. arasında kalan yapı evreleri, üstteki mimari tabakalar nispeten korunduğundan dar alanlarda araştırılmıştır. Bu nedenle söz konusu yapı evrelerine ait konutlar, mimari bir bütünlük sergilemediğinden, yapıların mimari planları ve konumlandırılışları hakkında henüz net bilgilere ulaşılammıştır. Bu yapı evreleri hakkındaki net bilgi ise, yerleşmede taş temel üzerine kerpiç duvarlı yapıların yanında, tamamen taş örgülü yapılarında kullanılmış olmasıdır³⁶⁶.

³⁶² Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 63- 64.

³⁶³ Halime Hülyılmaz "Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları" *Arkeoloji Buluşması I*, Çabısat, Çanakkale 2002, s. 65.

³⁶⁴ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 245.

³⁶⁵ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 246.

³⁶⁶ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 48.

IV. yapı evresine verilen mimari kalıntılara H8 açmasının kuzeybatı dörtlüğünde rastlanmıştır. IV. yapı evresini belirleyen kalıntılardan ikisi birbirine dik açıyla bağlanmış olup, bir yapının kuzeybatı köşesini belirlemiştir. Bu yapıların iç ve dış yüzeyleri oldukça düzgün örülmüştür. H8 açmasının güneybatı köşesinde tespit edilen, düzensiz taşlarla inşa edilmiş bir temel parçası IV. mimari tabakanın temsilcisi olmuştur. Temel kavisli olarak inşa edilmiştir ve bu temelin en az 0.60 m lik bölümü ana kaya yüzeyinin altında kalmıştır. Ana kaya içinde devam eden kültür dolgusunda kömürleşmiş ahşap direğe dair izlerin bulunması ve ele geçirilen çanak çömlek parçaları yerleşme sakinlerinin ana kayayı oyarak yerleşim alanı olarak kullandıklarını göstermektedir³⁶⁷.

V. yapı evresi, birbirine paralel uzanan iki temel kalıntısıyla temsil edilmektedir. H8 açmasının kuzeydoğu dörtlüğünde saptanan bu kalıntılar farklı yapılara ait olup, kuzey yönde yer alan yapı temelinin korunan yüksekliği 0.85 m, uzunluğu ise, 4.70 m dir. Diğer yapıya ait temelin ise, yalnız kuzey yüzüne ait tek sıra taş kalıntısı ortaya çıkmıştır. Diğer yüzü ise, IV. yapı evresi kalıntılarının korunması nedeniyle açığa çıkarılamamıştır. V. yapı evresinin düzleminde Troia I kaplarıyla benzeşen örneklerden başka, bir kemik delici alet bulunmaktadır. Üst üste 13 taş sırasının korunduğu yapı kalıntısı, açmanın kuzeybatı kısmında yer almaktadır. İşlev ve plan tipi hakkında kesin bilgiler sağlamayan bu yapının, taş örgü sistemine sahip olduğu saptanmıştır³⁶⁸.

VI. yapı evresi hakkındaki bilgilerimiz çok sınırlıdır. H8 açmasının ortasında tespit edilen kuzeybatı-güneydoğu istikametinde konumlandırılmış ve birbirine yaslandırılmış iki yapıdan kuzeydeki VI. yapı evresine, diğeri ise V. yapı evresine aittir. VI. yapı evresine ait yapının korunan duvarının yüksekliği 1.65 m kadardır. Korunan bu duvar, Yenibademli yerleşmesinde taş örgülü yapıların var olduğunu bir kez daha ispat etmektedir³⁶⁹.

2007 kazı sezonunda F10 açmasında IV. yapı evresini belirleyen 10 numaralı mimari kalıntı, farklı bir uygulamaya işaret etmiştir. Güneydoğu yöndeki uzantısı 2005 yılında kısmen ortaya çıkartılan ve sadece üst taş sırası görülen bu yapının korunan yüksekliği hemen hemen 1.96 m kadardır. Büyük boyutlu bir yapıya ait olduğu tahmin edilen kalıntının taşları özenle işlenmiştir. Temel ve duvar bölümleri tamamen taş malzemeyle örülmüş olup, Yenibademli mimari özelliklerine bilinen dışında bir yenilik sağlamamıştır. Tepe düzlüğünün kuzeybatısında olduğu gibi, güneybatı kesiminde de alt katlara inildikçe

³⁶⁷ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 64.

³⁶⁸ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 65.

³⁶⁹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 67.

benzer yapılarla karşılaşılabileceğine dair ipuçları vermektedir. 10 numaralı kalıntının güneyinde, dar bir alanda ele geçirilen perdah taşı, yassı şematik idol, kemik aletler ve ağırşak, IV. yapı evresinde ki buluntuların diğer yapı evrelerindeki buluntulardan farklı olmadığını gösterir niteliktedir. Diğer yapı evrelerinde olduğu gibi bu evrede de madeni buluntuya rastlanmamıştır³⁷⁰.

2007 kazı sezonunda G9 açmasının kuzey yarısında yapılan çalışmalar, V. yapı evresinin mimarisi hakkında az çok bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. 12 ve 13 numaralı kalıntılar, taş örgülü bir yapının kuzeybatı köşesinin belirlenmesini sağlamıştır. Yapının her iki duvarının da korunan yüksekliği 1.80 m kadardır. Duvarların hizasında bulunan kerpiç kalıntıları, duvarların küçük ölçeklide olsa kerpiçle yükseltildiğini gösterir. Yapının girişi hakkında henüz kesin bilgiler elde edilememiştir. Kuzeydoğu-güneybatı yönde devam eden 12 numaralı duvarda belirlenen yanal kayma, Prof Dr. Doğan Perinçek tarafından depremle ilişkilendirilmiştir. Yapının köşe oluşturan kesiminde yapılan çalışmalar sırasında daha derine inilmiştir. Aşağıda yer alan dolguda, Troia I dönemi ile çağdaş çanak çömlek parçalarından başka, kemikten yapılmış bir delici, elbise iğnesi ve bir perdah taşı saptanmıştır. Ayrıca, Yenibademli yerleşmesinde bir ilk olarak kol ve göğüsleri kabartma olarak belirtilmiş insan tasvirli bir bardak parçası bulunmuştur³⁷¹.

6.1.2. Konutlarda Görülen Donatılar

Yenibademli konutlarının taşınmazlarının başında gelen ocak ve fırınlar birkaç tipe ayrılmaktadır. Konutlarda yer alan basit, yuvarlak ve oval biçimli ocaklar ve at nalı şeklindeki fırınlar, yerleşmede kalabalık bir nüfusun barındığını ve Gökçeada kışlarının oldukça soğuk geçtiğini düşündürmektedir. Büyük ya da orta boy toplama taşlardan inşa edilen basit ocakların çapı yaklaşık olarak 0.90 m kadardır (**Levha LIII: 1**). Yerleşmenin batı terasında yapılan kazı çalışmalarında, en az 7 m uzunlukta ve 4.40 m genişlikteki Troia I ile çağdaş yapının ortasına denk düşen alanda, doğu yarısı taşlarla çevrilmiş, içinde kül atıkları bulunan ocak yapısı ortaya çıkartılmıştır³⁷².

³⁷⁰ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 243.

³⁷¹ Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 256.

³⁷² Halime Hüryılmaz, "Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları" *19.Kazı Sonuçları Toplantısı* Cilt 1, Ankara1996, s. 363.

II. yapı evresine atfedilen kil tabanlı yapıların içinde yer alan ocaklar oval veya “U” biçimlidir. Toplama taşların yan yana dizilerek inşa edildiği ocakların tabanlarına kırmızı kil serilmiş olup, uzunlukları 0.60–0.90 m arasında değişmektedir³⁷³.

Yerleşmedeki diğer taşınmazlar arasında yer alan at nalı biçimindeki fırınların boyu 1 m aşmamaktadır. Tabanları, iri yassı taş plaka taşlar ya da iri küp parçaları ile döşenmiş örnekler olduğu (**Levha LIII: 2**) gibi bunların üzeri kalsitle sıvanmış örneklerde mevcuttur. Bu tip fırınların, enleri boylarından daha dardır. Konut içerisinde yer alan bu tip fırınlar, yemek ya da küçük boyutlu mutfak kaplarını pişirmek amacıyla inşa edilmiş olmalıdır. Karın çapları daha geniş olan, iri çanak çömlek ve tahıl küplerini pişirmek için ise, muhtemelen yerleşme dışında yer alan büyük fırınlar kullanılmış olmalıdır³⁷⁴. Armut biçimli fırınlardan bir tanesinin ise, üzerine kırmızı kil serilmiş ve üzeri birkaç kat çamurla sıvanmıştır. Bu gruba ait fırınların alt bölümlerinde hem taş hem de iri küp parçaları kullanılmıştır. Fırınların üst örgülerine dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır³⁷⁵. G8 açmasında III. yapı evresine atfedilen at nalı biçimli fırının tabanına kırmızı kil serilmiş ve üzeri bir kaç kez kille sıvanmıştır. 1.20x1.00 m boyutlarında olan fırının ağız açıklığı güney yönde olup, inşasında orta büyüklükte taş ve iri küp parçaları kullanılmıştır³⁷⁶.

IV. yapı evresine ait at nalı biçimli fırının, üst üste olan 4 taş sırası korunmuş olup, taban kısmına yassı bir plaka taş yerleştirilmiştir. Fırının ön kısmında, kilden yapılmış hayvan heykelcikleri ve boğa boynuzları saptanmıştır. Hemen hemen iyi korunmuş planı ve kilden yapılmış buluntularıyla dikkat çeken bu fırın örneği, IV. yapı evresini bir hayli ilginç kılmıştır³⁷⁷. Yerleşmede yer alan H9, H10 ve G10 plan karelerindeki açmalarda yürütülen çalışmalarda, yapılardan birinde at nalı biçiminde bir fırın kalıntısı tespit edilmiştir. Alışlageldiği üzere, tabanına yassı plaka taşının yerleştirildiği fırının önünde yoğun miktarda kül ve çeşitli hayvanlara ait kilden yapılmış idoller bulunmaktadır.

³⁷³ Halime Hülyılmaz, “Gökçeada-Yenibademli ...”, s. 48.

³⁷⁴ Halime Hülyılmaz, “Gökçeada-Yenibademli ...”, s. 48.

³⁷⁵ Halime Hülyılmaz, “Gökçeada-Yenibademli Höyükte Kent Organizasyonu ve Yönetim” *Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara 2006, s.36.

³⁷⁶ Halime Hülyılmaz, “Gökçeada-Yenibademli ...”, s. 89.

³⁷⁷ Halime Hülyılmaz, “Gökçeada-Yenibademli ...”, s. 31.

6.1.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Yenibademli yerleşmesinin batı terası kısmında yer alan dikdörtgen planlı yapıların, konuttan ziyade işlik gibi kullandığı düşünülmektedir³⁷⁸. Taş temelli ve kerpiç duvarlı yapıların temel örgüsünde çamur harçla birbirine tutturulan kaba taşlar kullanılmıştır. Döşemeler, sıkıştırılmış kil ya da plaka taşları ile kaplanmıştır. Mekânın ortasında ya da duvara yakın bir yerde konumlanan basit ocaklar, tek ya da iki sıradan oluşan ufak taşlarla çevrelenmişlerdir³⁷⁹. Bu yapılardan bir tanesinin içinde bulunan ve tezgâh olarak kullanıldığı düşünülen iri yassı plaka taşlarla birlikte bulunmuş taş ve kemik aletler, bu kanıyı desteklemektedir.

Yerleşmenin kuzey terası kısmında sur duvarı yapısına rastlanmadığı gibi, konut olarak nitelenebilecek yapılar henüz saptanamamıştır. Bu terasın yalnızca doğu kesiminde iskan görülmüş olup kalan kısmı boş bırakılmıştır. Yerleşmeye dair izlerin bulunduğu bu kısımda, ana kaya içine oyulmuş 3,65 m çapında barınak olarak nitelendirilebilecek bir yapı bulunmaktadır. Bu yapının kültür dolgusunda, Troia I kaplarıyla benzeşen çanak çömlek parçalarının yanında, bir geyik başı ve çok sayıda yumuşakça kabukları bulunmuş olmasına rağmen bu yapının fonksiyonu henüz belirlenememiştir³⁸⁰.

Höyüğün güneybatı kesiminde (F10 açması) savunma duvarının hemen iç tarafında mimari kalıntılara rastlanmıştır. Bu kalıntılardan anlaşıldığı kadarıyla bazı mekanların sur duvarına yaslandırıldığı görülmüştür. Henüz mimari bir bütünlük sergilememelerine rağmen, bu kalıntılardan sur duvarı ile yapılar arasında boşluk bırakılmadığı anlaşılmaktadır.

Yerleşmenin doğu kesiminde (H10 doğu ve batı açmaları) bulunan dikdörtgen planlı yapılar, Ege'nin karakteristik uzun evlerini anımsatmaktadır³⁸¹. Kentin plan şemasını bütünüyle ortaya koyacak düzeyde olmayan birkaç yapının arasında boş kalan alanların taşlarla döşendiği tespit edilmiştir. Yapılardan birinde bir kapı boşluğuyla birlikte bulunan taş, yerleşmede tek kanatlı kapılarında kullanıldığına işaret etmektedir. Yerleşmenin doğu kesimine göre daha yüksekte yer alan yapılar ise (G10 merkez ve batı açmaları) burada tarımsal faaliyetler yapılmadığından daha net yorumlanabilmektedir. Buradaki yapılar dikdörtgen planlı olup, ara duvarlarla farklı küçük mekânlara bölünmüştür. İlk Tunç Çağ

³⁷⁸ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 46.

³⁷⁹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s. 30.

³⁸⁰ Halime Hülyılmaz, *Kuzeydoğu Ege Denizi'nin Rüzgarlı Bahçesi Gökçeada*, Çanakkale 2006, s. 30.

³⁸¹ Halime Hülyılmaz, "Gökçeada-Yenibademli ...", s.30.

II'ye tarihlendirilen I. mimari tabakaya ait bir yapının korunan boyutları 4.40 x 11 m yi aşmaktadır. Mekânın tabanında ele geçirilen buluntular, bu yapının konut olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Kuzeybatı-güneydoğu istikametinde konumlandırılan bu yapının saptanan kapı açıklığı 0.80 m ölçülerinde olup, girişi kuzeybatı yönündedir.

6.2. Bozcaada – Tenedos Nekropolü

Troia yerleşmesinin kuzeyinde küçük bir ada olan Bozcaada, Çanakkale iline bağlıdır. Çanakkale Boğazı'nın 19 km güneybatısında, bulunan Bozcaada, 40 km²'lik yüzölçümüyle Türkiye'nin üçüncü büyük adasıdır. Bozcaada genelde düz bir araziye sahip olmakla birlikte, kıyıları diktir ve kayalık falezlerden oluşmaktadır³⁸².

Herodot'a göre, Bozcaada'nın ilk sakinleri Pelaslar veya Pelazzilerdir. Ayrıca Strabon'a göre Bozcaada'da iki limanı ve Apollon Smintheus'a adanmış tapınağı olan bir Aeol yerleşmesi bulunmaktadır. Ada'nın adı önceleri, Kalydna ya da Leukophrys'tir. Tenes mitosunun burada gerçekleştiği düşünülerek sonradan "Tenes'in Kenti" anlamına gelen Tenedos ismi verilmiştir³⁸³.

İlk kez 1959 yılında İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Çanakkale Arkeoloji Müzesi adına kazı yapılan Bozcaada'da, 1969 yılında tekrar bir kurtarma kazısı yapılmıştır (**Levha LIV: 1**). 1973 yılında Troas Bölgesi'nde geniş çapta bir araştırma başlatan J. M. Cook, Bozcaada'ya da uğramış ve "The Troad" adlı kitapta Ada'dan bahsetmiştir. Bozcaada'da, Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından 1990, 1992, 1993, 2001 ve 2002 yıllarında yeniden kurtarma kazıları başlatılmıştır³⁸⁴. Kurtarma kazılarının başlangıçta asıl amacı, Arkaik-Helenistik Döneme tarihlendirilen mezarlık hakkında bilgi sağlamaktır. Ada'da ki İlk Tunç Çağı'na ait kalıntılar ise, tesadüf eseri bulunmuştur³⁸⁵. Bozcaada'da, 1992–1993 yıllarında Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından başlatılan kurtarma kazılarında İlk Tunç Çağı'na ait oldukça değerli bilgilere ulaşılmıştır. Bozcaada Nekropolü, M.Ö. 3000 yıllarından itibaren sürekli kullanım görmüştür³⁸⁶.

³⁸² Cevat Başaran, "Bozcaada-Tenedos Kazıları 2002", *21. Araştırma Sonuçları*, cilt 2, Ankara 2003, s. 66.

³⁸³ Cevat Başaran, "Bozcaada-Tenedos ...", s. 66.

³⁸⁴ Cevat Başaran, "Bozcaada-Tenedos ...", s. 67.

³⁸⁵ Nurten Sevinç, Turan Takaoğlu, "The Early Bronze Age on Tenedos-Bozcaada" *Studia Troica Band:14*, Verlag 2004, s.135.

³⁸⁶ Nurten Sevinç, "Bozcaada - Tenedos Nekropolü" *IV. Kurtarma Kazıları*, Ankara 1993, s. 314.

Bozcaada'nın konumu, komşu kültürlerden etkilenmesini kolaylaştıracak niteliktedir. Bozcaada'nın küçük buluntu topluluğu değerlendirildiğinde, Ada'nın Ege'deki yerleşmelerden ziyade, Troas Bölgesi yerleşmelerinden daha fazla etkilendiği anlaşılmaktadır. Örneğin; Mezar B'de bulunan pyxis biçimli kap, Troia I, Kumtepe C ve Beşik/Yassitepe ile stilistik açıdan mukayese edilebilmektedir. Ayrıca, Thermi I-III, Emporio IV ve Poliochni Mavi ve Yeşil dönemleri ile de benzerlik göstermektedir. Mezar B ve C'de bulunan koni biçimli kil makara, Troia I ve Kumtepe C ile benzerlik gösterdiği gibi, Yenibademli Höyük ve Thermi gibi Ege Adaları ile de benzerlik göstermektedir. Bunların haricinde spiral başlıklı bakır bir iğnede Troia ve Thermi'deki benzerleri ile mukayese edilemese de, Kuzeydoğu Ege Adaları ile az çok benzerlik göstermektedir. Bozcaada buluntularının, Troas ve Kuzeydoğu Ege adalarıyla kıyaslanabiliyor olması, adanın Kuzeydoğu Ege kültürel alanının bir parçası olduğunu göstermektedir³⁸⁷.

Bozcaada'da araştırma kapsamında olan alan, limanın 1 km batısında, deniz seviyesinden 14 m yükseklikte yer almaktadır. Prehistorik kalıntıların yer aldığı alanın, tepenin kuzeyinde yer aldığı sanılmaktadır. Höyükteki stratigrafi iyi korunmamış olmasına rağmen, prehistorik kalıntıların Troia I yerleşmesiyle çağdaş olabileceği düşünülmektedir. Buna göre yerleşme, 2920–2350 yılları arasına tarihlendirilebilmektedir. Alana ait arkeolojik bulgular, herhangi bir farklılaşma göstermeyen küçük bir sosyal gruba işaret eder. Adada saptanan yüzeysel kültürel tortu tabakası, yerleşmenin çok kısa sürdüğünü gösterir³⁸⁸.

Yerleşmede tarihlendirme, mezarlar sayesinde yapılabilmektedir. Dikdörtgen düzende, dikey plakalar halinde biçimlendirilmiş mezarda inhumasyon şeklinde gömü, Batı Anadolu'da İlk Tunç Çağ II boyunca görülen tipik bir gelenektir. Bu tip mezarlar Batı Anadolu'da Iasos, Baklatepe, Babaköy ve Kusura gibi İlk Tunç Çağ yerleşmelerinde karşımıza çıkmaktadır³⁸⁹.

6.2.1. Konut Plan Şemaları

Bozcaada mimari stili ya da konutlarıyla ilgili maalesef elimizde çok fazla veri bulunmaktadır. Bu nedenle, adada yer alan buluntuların tarihlendirilmesinde mezarlar büyük rol oynamaktadır. Mevcut verilere göre kalıntılar, iki ana evreye ayrılabilir. Köşeleri

³⁸⁷ Nurten Sevinç, Turan Takaoğlu, "The Early ...", s. 138.

³⁸⁸ Nurten Sevinç, Turan Takaoğlu, "The Early ...", s. 135.

³⁸⁹ Nurten Sevinç, Turan Takaoğlu, "The Early ...", s. 136.

yuvarlatılmış olan dikdörtgen şeklindeki kerpiç bina, gömütlerden daha erken bir evreye tarihlenmektedir (**Levha LIV: 2**). Bu dikdörtgen binaya ait kalıntılarla gömütler arasında bulunan tabakanın kalınlığı, bu iki evre arasındaki boşluğun bir nesilden fazla olmadığını göstermektedir. Ana toprak üzerine inşa edilmiş olan dikdörtgen bina, kesin tarihlendirme yapmayı sağlayacak herhangi bir mimari veri sağlamaktan uzaktır. Söz konusu binanın üzerinde konumlanmış olan gömütler ise, kimi yerleşmelerdeki benzer şekildeki gömütler yardımıyla İlk Tunç Çağ II dönemine tarihlendirilebilmektedir³⁹⁰.

6.2.2. Konutlarda Görülen Donatılar

Binanın korunmuş olan duvarlarında kapı boşluğuna rastlanmamıştır. En doğuda yer alan odanın zemini küçük ve düzensiz taşlarla döşenmiştir. Binada, çanak çömlek gibi günlük kullanım eşyalarına dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Oldukça zayıf bir konstrüksiyona sahip olması nedeniyle konut olarak kullanıldığının söylenmesi mümkün değildir. Yapı, konut olarak kullanılmış olsa dahi, maksimum 2-3 kişilik bir aileyi barındırmış olmalıdır. Ege adalarında, Beşik/Yassitepe’de ortaya çıkarılan ve Areal Q12 olarak adlandırılan, Troia I dönemine tarihlendirilmiş yuvarlak köşeli bir bina haricinde, Bozcaada yerleşmesindeki yapıyla özdeş başka bir yapı örneği bilinmemektedir.

6.2.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Bozcaada-Tenedos’ta yer alan bu dikdörtgen bina, kuzey-güney istikametinde yer almakta olup, 20 cm genişliğindeki kerpiç duvar kalıntıları sayesinde diğer binalardan ayırt edilebilmektedir. Bağımsız vaziyetteki dikdörtgen bina, Troia ve Kuzeydoğu Ege adaları yerleşmelerinde yer alan çağdaş yapılar gibi taş temel üzerine kerpiç duvar örülerek inşa edilmiştir. 3.60 m uzunluğundaki söz konusu bu yapı, duvarlar vasıtasıyla üç odaya ayrılmıştır. Yapının yıkılmış vaziyetteki doğu yarısı, Klasik Dönemde mezarlık olarak kullanılmıştır ve bu nedenle, ölçülen genişliği 2. 30 m aşmamakla birlikte asıl genişliği hakkında kesin tahminde bulunmak mümkün değildir.

Kuzeybatı-güneydoğu istikametinde konumlandırılmış farklı başka bir taş temel kerpiç bir binanın izleri, söz konusu dikdörtgen binanın doğusunda yer almaktadır. Ana toprak üzerine inşa edilmiş olan bu yapı, dikdörtgen bina ile aynı tabaka üzerinde yer aldığı için çağdaş oldukları düşünülmektedir. Bunlara ek olarak, kerpiç duvar, ahşap dayanak ve

³⁹⁰ Nurten Sevinç, Turan Takaoğlu, “The Early ...”, s. 135- 136.

hatıl kalıntıları, dikdörtgen binanın 1 m kadar kuzeyinde bulunmuştur. Klasik dönemde oluşan tahribat, adada İlk Tunç Çağ mimari kalıntılarının daha fazla yorumlanmasına engel teşkil etmektedir³⁹¹.

Adada 1992 yılında yapılan kurtarma kazılarında açılan “A” açması ve 1991 yılında açılmış olan açmalarda daha önce araştırılmamış alanlar kazılarak ana toprak seviyesine inilmiş ve çalışmalar sırasında ana toprak üzerine yerleşmiş apsidal bir duvar ile kerpiç duvara ait izler saptanmıştır. Kerpiç duvarların açma kesitinde kalan kısmında ise, ahşap dikmelere rastlanmıştır. Bu alanda, araları kil dolgu ile doldurulmuş küçük plakalarla kaplı bir taban döşemesi belirlenmiştir. Bu taban üzerinde kuzey-güney doğrultusunda uzanan ve dört tarafı taş ile desteklenmiş, içinde iki adet hoker gömü bulunan İlk Tunç Çağ dönemine ait bir mezar ile tek hoker gömü saptanmıştır. Yine bu mezarın güneydoğu yanında düz bir gömü bulunmuş ve bu bölüm etrafında da kerpiç duvar izlerinin devam ettiği tespit edilmiştir³⁹².

---

³⁹¹ Nurten Sevinç, Turan Takaoğlu, “The Early ...”, s. 136.

³⁹² Nurten Sevinç, “Bozcaada Tenedos Nekropolü” *V. Kurtarma Kazıları*, Ankara 1994, s. 113–114.

7. TROAS BÖLGESİ KONUT TİPOLOJİSİNİN ETNOARKEOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRMESİ

7.1. Troas Bölgesi Günümüz Köylerinin Konut Tipolojisi

Çıplak, Tevfikiye, Kalafat, Kumkale ve Yeniköy günümüz yerleşmeleri Troia yerleşmesinin yakınlarında konumlanmışlardır (**Levha LV: 1**).

7.1.1. Çıplak Köyü

Çıplak Köyü, Çanakkale iline bağlı bir köy olup, Çanakkale yakınlarındaki Troia ören yerine 2 km. mesafede yer almaktadır (**Levha LV: 1**). Köyün tarihinin 700- 800 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. Köyün isminin kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte, bir rivayete göre, köye adını yöre halkı için önem arz eden “Çıplak Dede” isimli zat vermiştir.

Köy nüfusunun çoğunluğunu, 1877-1878 yıllarında vuku bulan Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yaşanan savaştan bu yana aralıklarla Türkiye’ye göçen Balkan göçmenleri ve yörede uzun süredir yaşayan yerli halk oluşturmaktadır. İlk kabile, 1928-1929 yılları arasında köye göç etmiştir. Bir sonraki kabile ise, 1934 yılında köye gelmiştir. Bulgaristan’ın çeşitli yörelerinden göç eden göçmenler, köyün yukarı tarafında ikamet etmektedirler.

Köyün nüfusu şimdilerde 500 kişi civarındadır. Nüfusun büyük bir kısmı, özellikle ekonomik koşullardan dolayı il merkezine göç etmiştir. Köyün il merkezine yoğun göç vermesinin başka bir nedeni de köydeki eğitimin yetersiz görülüyor olmasıdır. Başka köylerden kız alıp verme yoluyla köye yerleşmiş olanların yanında, ekonomik nedenlerle göç eden ailelere de rastlamak mümkündür.

Çıplak Köyü, oldukça geniş bir arazi üzerine kurulmuştur. Köyün merkezindeki sokaklar geniştir. Konutlar aralıklı olarak inşa edilmiştir. Köyün bazı kesimlerinde yan yana inşa edilmiş konut örneklerine rastlanırken, bazı kesimlerinde, konutlar birbirlerinden oldukça uzak şekilde inşa edilmişlerdir. Nüfus eskiye nazaran büyük oranda azaldığından, köyde boş alan sıkıntısı çekilmemektedir. Çıplak Köyü’nün pek çok kesiminde terk edilmiş konut örneği görmek mümkündür. (**Levha LV: 2**)

Çıplak Köyü'nün ekonomisi tarıma dayalıdır. Domates, biber, tohumluk mısır, meyve ve az da olsa hububat başlıca mahsullerdir. Bölge zeytincilik ve asma yetiştiriciliği için uygun koşullara sahip olmasına rağmen, sadece hane içine yetecek miktarda üretim yapılmaktadır. Hayvancılık ise, neredeyse kaybolmaya yüz tutmuştur. Hayvancılıkla geçimini sağlayan aileler de ekseriyetle küçükbaş hayvancılık yapmaktadır.

Çıplak Köyü'nde konut inşası için taş malzeme temin etmek oldukça güçtür. Köy sakinleri, yakınlarda herhangi bir taş ocağı bulunmadığını beyan etmektedirler. Konut inşasında kullanılan taş malzeme, Troia ören yerinden temin edilmiştir. H. Schliemann kazıları döneminde, çalıştırılan işçilere ücret yerine konut inşasında kullanmak üzere taş verildiği söylenmektedir.

Çıplak Köyü konutları, Batı Anadolu geleneksel mimari üslubuna uygun şekilde yapılmıştır. Taş temel üzerine kerpiç duvar tekniğinde yapılan konutlarda yön birliği söz konusu değildir. Seyrek de olsa, yalnız taş duvar binalar görmekte mümkündür. Köydeki konutların inşasında kullanılan taş malzeme, köyün yakınında bulunan Troia ören yerinden getirilmiştir. Konut duvarlarının dış yüzeyleri düzgün, büyükçe taşlardan örülmüştür. Boş kalan yerler küçük, kırık taş parçalarıyla doldurulmuş (**Levha LVI: 1**), tamir görmemiş eski yapılarda kil harç ile daha yeni ya da tamir edilmiş yapılarda çimento harç ile tutturulmuştur. Taş temel üzerine, güneşte kurutulmuş, pişmiş kerpiç tuğlalar döşenerek örülen duvar, daha sonra önce ince bir kil tabakasıyla, ardından beyaz kireç ile sıvanmıştır (**Levha LVI: 2**). Üst yapıda ve iç mekan düzenlenmesinde ahşap malzeme kullanılmıştır (**Levha LVII: 1**). Konutların iç duvarları, dış duvarlar gibi önce ince bir kil tabakasıyla sıvanmış, sonra isteğe bağlı olarak kimi zaman beyaz kireç ile kimi zamanda çeşitli renklerde boyanmıştır.

Konutların zemini, genellikle sıkıştırılmış topraktır ve bazıları sadece ince bir kil tabakası ile sıvanıp bırakılmışken, bazılarının üzeri ahşap malzeme ile kapatılmıştır. Zemin örtüsü ise, çeşitli kumaş parçalarından örülerek hazırlanan ve geleneksel olarak kullanılan "cacala"dır. Kimi konutlarda hasır yer döşemlerine veya halı gibi yaygılara rastlanmaktadır. Konutlarda kullanılan mobilyalar, günümüz modern mobilyalardır. Bazı konut örneklerinde ahşap oturma bankları kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Konutların büyüklüğü maddi olanaklara bağlıdır. Bazı konutlar tek katlı, bazıları iki katlıdır. Köyün genelinde 2, en fazla 4 odalı konutlar yaygındır. Ayrıca kiler olarak kullanılan odaların olduğu konut örnekleri de mevcuttur. Odalar bazı konutlarda yan yana,

bazılarında ise karşılıklı olarak hole açılmaktadır. Odaların işlevleri, içerisinde barınanların ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Odaların bir tanesinde mutlaka bir ocak yapısı mevcuttur. Ocağın yer aldığı oda, aynı zamanda yaşam alanıdır. Eski tarzda inşa edilen ve tamirat gözlemlenmeyen evlerde, hala ocağın yer aldığı odada gündelik işler yürütülmektedir. Buna rağmen, pek çok konut örneğinde ocak kullanım dışına itilmiş, ısınma ihtiyacı farklı donatılarla giderilemeye başlanmıştır. Konutların bazılarında “maşinga” adı verilen fırınlı sobalar, bazılarında ise, tuğladan örülüp üstü önce toprak, sonra kireçle sıvanan “kümbet” kullanılmaktadır (**Levha LVII: 2**). Geleneksel tarzdaki konutlarda misafir için ayrıca bir oda ya da modern anlamda mutfığa rastlanmamıştır. Bu tarz aktiviteler hala ocağın bulunduğu odada yürütülmektedir. Tamirat görmeyen konutların içinde banyo ya da tuvalet gibi bölümler bulunmamaktadır. Tuvalet, evin dışına ayrı bir bölüm olarak inşa edilmiştir. Köye elektrik ve su gelmeden önce, köy halkı su ihtiyacını yakınlarında bulunan ortak çeşmelerden evlerine su taşıyarak giderdiğinden, ev donatıları arasında lavabo yer almamaktadır. Kimi yapılarda lavabo halen avludadır. Banyo olarak kullanılan bölüm ocağın yer aldığı odada, genellikle kapı arkasında, bazen ahşap dolap izlenimi veren, bazen de sadece su taşkını önlemek için alçak bir set ile etrafı çevrilmiş küçük bir bölümdür.

Konutların hemen hepsinin avlusunda fırın vardır. Fırınlara, zeminlerine taş döşenip üstüne tuğla örülerek inşa edilmiştir. Etrafı, saman, çamur ve tuz katılarak hazırlanan bir harç ile sıvanmıştır (**Levha LVIII: 1**). Yağışlı havalarda yıkılmaması için üzeri örtülen yapı, en az senede bir kez tamirat görmektedir. Ekmek gibi ana besin maddelerini kendileri üreten aileler, fırını halen kullanmaya devam etmektedirler. Köyde yer alan konutlardan bir tanesinin avlusunda, fırının yakınlarında bir ateş yeri bulunmaktadır (**Levha LVIII: 2**).

Konutlar, maddi olanaklar doğrultusunda tamirat görmüş ya da yeni baştan inşa edilmişlerdir. Nüfus artışına bağlı olarak, oda sayısı çoğaltılmış, bazı örneklerde eksiltilmiş, genişletilmiş ya da daraltılmıştır. Yeni baştan inşa edilen konut örneklerinde, geleneksel malzemenin yanında, modern inşaat malzemeleri görmek de mümkündür. Tamirat gören ya da yeniden inşa edilen konutların genelinde, mutfak ayrı bir bölüm haline getirilmiştir ve çoğunda lavabo bulunmaktadır. Çeşitli malzemelerden yapılmış, mutfak tezgahları görmek mümkündür (**Levha LVIX: 1**). Bazı konut örneklerinde ise, tuvalet ve banyo da konut içine taşınmıştır.

Hayvancılıkla geçimini sağlayan ailelerin konutların hemen hemen hepsinin yakınında, aynı avlu içinde hayvanlarının barınması için bir dam yapısı mevcuttur. Damların inşasında da, konutların inşasında kullanılan malzemelere rastlanmaktadır. Genellikle dikdörtgen planlıdırlar. Damların boyutları, hayvan sayısına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bazı ağılların üst yapı örtüsünde ahşap malzeme kullanılırken, bazılarında saz kullanılmıştır (**Levha LVIX: 2**).

7.1.2. Tefikiye Köyü

Troia'ya 2 km mesafede yer alan Tefikiye Köyü, Çanakkale'ye bağlı olup, il merkezine 30 km uzaklıkta yer almaktadır (**Levha LV: 1**). Bölge sakinleri, köy Troia'ya yakın olduğundan dolayı yöreye "Hisarlık" ya da "Asarlık" adını vermişlerdir. 1887-1878 yılındaki Osmanlı Devleti-Rusya arasındaki savaştan sonra, Tefikiye Köyü'nde, Çıplak Köyü gibi Bulgaristan'ın çeşitli yörelerinden yoğun göç almıştır. İlk kabile 45 hane civarında olup, 1928- 1931 yılında Bulgaristan'ın Kırcaali yöresinden köye göç etmiştir. 1950-1951 yıllarında yine Bulgaristan'dan 25 hane daha göç etmiştir.

Tefikiye Köyü'nün ekonomisi de, Çıplak Köyü gibi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Yörede yetişen ürünler, Tefikiye Köyü'nde de yetiştirilmektedir. Çıplak Köyü'nde olduğu gibi, burada da artık hayvancılık önemini yitirmiştir.

Tefikiye Köyü konutları, Çıplak Köyü konutlarından farklı değildir. Buradaki konutlarda da, yön birliği söz konusu değildir. Sokaklar oldukça geniş tutulduğundan, konutlar aralıklı olarak inşa edilmişlerdir. Mimari gelenek, üslup, konut içindeki donatılar ve kullanılan malzeme açısından Çıplak Köyü konutlarından ayırt edilememektedir. Taş temel üzerine pişmiş kerpiç tuğla konutlar burada da mevcuttur. Çıplak Köyü'nde de olduğu gibi, taş binalara da rastlanmaktadır. Konutların tek ya da çok katlı olması veya büyüklük ve genişliğini belirleyen en büyük etken, ekonomik şartlardır (**Levha LX: 1**). İki katlı konut örneklerinde merdiven evin içerisinde yer almaktadır (**Levha LX: 2**). En fazla 2 ya da 3 odalı konutların bir odasında ocak yapısı bulunmaktadır (**Levha LXI: 1**). Ocağın kullanım dışı olduğu konutlarda, maşinga ya da kümbet tarzı ısınma donatıları görülmektedir. Avluda yer alan fırın yapısı, bu köyde de tipiktir. Tefikiye Köyü konutlarında da, odalardan biri mutfak olarak düzenlenmiş olabilir ya da bazı konutlarda olduğu gibi yapıya sonradan eklenmiş olabilmektedir. Geleneksel evlerde yine ayrıca

banyo yoktur. Çıplak Köyünde olduğu gibi, odalardan birinde küçük bir bölüm şeklindedir. Tuvalet, konut dışında avluda yer almaktadır.

Ayrıca kiler olarak kullanılan bir odanın var olduğu konutlar, burada da mevcuttur (**Levha LXI: 2**). Hayvancılıkla meşgul olan ailelerin konutlarının yakınlarında ağıl bulunmaktadır ve Çıplak Köyü dam yapılarıyla hemen hemen aynı tarzda inşa edilmiştir. Dam yapılarının büyüklüğü ya da genişliği hayvan sayısına bağlıdır. Köyde, terk edilmiş konut sayısı, Çıplak Köyü'nde olduğu gibi hiç de az değildir.

7.1.3. Kalafat Köyü

Çıplak ve Tevfikiye Köyü'nün yakınlarında yer alan Kalafat Köyü, Troia'nın 1.5 km güneyindedir (**Levha LV: 1**). Düzlük bir arazide yer alan köy, 1928 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur. Köyün nüfusunu, ağırlıklı olarak Bulgaristan'ın Kırcaali yöresinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Köye devlet tarafından iskan edilen ilk kabile 40 hane kadardır. 1935 yılında 20 hane daha göç etmiştir. Bulgaristan'dan gelen son kabile 1951'de köye yerleşmiştir³⁹³. Köy nüfusunun neredeyse % 80'i sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle, Çanakkale'ye göç etmiştir. Köy, ismini eski Rum köyünden almıştır. Köyün hemen hemen 1 km yakınında, Rumlara ait olan "Eski Kalafat" köyünün harabeleri yer almaktadır.

Köyün ekonomisi hayvancılıktan ziyade tarıma dayalıdır. Mısır, ayçiçeği son iki yıldır da pirinç, yetiştirilen başlıca mahsullerdir. Sebzeçilik eskisi kadar kar getirmediğinden dolayı, sebze yetiştiriciliği çok fazla tercih edilmemektedir.

Kalafat Köyü, Çıplak ve Tevfikiye köyleri ile kıyaslığında daha düzgün bir yerleşim planına sahiptir. Konutların genelinde yön birliği söz konusudur. Konutlar, poyrazı arkalarına alacak şekilde konumlandırılmaya çalışılmıştır. Konutların büyük çoğunluğu dikdörtgen planlıdır (**Levha LXII: 1**). Taş temel üzerine kerpiç tuğla örülerek oluşturulan konutlar burada da taş binalardan daha yüksek orandadır. Taş malzeme, köyün yakınlarında bulunan ocaklardan, yük hayvanları aracılığıyla taşınarak, imece usulüyle köye getirilmiştir. Ayrıca, Troia eteklerinden ya da eski Rum köyündeki terk edilmiş konutların taşlarından da faydalanılmıştır. Tek katlı konutlar çoğunluktadır. Bazı konutların iç ve dış duvarları beyaz kireç ile boyanırken, bazı örnekler sadece kil ile sıvanmıştır. Konutların zemini yine sıkıştırılmış topraktan olup, ihtiyaca göre çamur harç ile sıvanarak

³⁹³ Ramazan Eren, *Çanakkale İlinin Tarih İçindeki Gelişimi ve Folklor İncelemeleri*, Çanakkale 1994, s. 182.

yenilenmektedir (**Levha LXII: 2**). Konutlarda genellikle 2, en fazla 4 oda yer almaktadır. Bazı konutlarda odalar yan yana, bazılarında ise karşılıklıdır ve genellikle bir hole açılmaktadır. Odalardan birinde mutlaka bir ocak bulunmaktadır. Buradaki konutlarda diğer köylerden farklı olarak rastlanılan, “camal” adı verilen, aşağı yukarı 1 m yüksekliğindeki fırındır. Bu sistemle, oda içerisinde yer alan ocağın arka kısmı daha da uzatılarak, diğer odanın da ısınması sağlanmaktadır. Yine de, diğer köylerde olduğu gibi burada da, ocak kullanım dışına itilerek ve ısınmak için soba tercih edilmiştir. Odalar yine, büyüklü küçüklü olup, içinde barınanların ihtiyaç ve isteğine bağlı olarak işlevlendirilmiştir. Odalarda modern mobilyaların yanında bazen, “sedir” adı verilen ahşaptan oturma banklarının da kullanılmaya devam ettiği görülür (**Levha LXIII: 1**). Bazı konutlarda, ahşaptan, iki kapılı olup, içinde özel eşyaların saklandığı, üst kısmının yüklük olarak kullanıldığı “ sandıra” isimli dolaplara rastlanmaktadır (**Levha LXIII: 2**). Kiler, her konutta yoktur. Onarım görmeyen evlerde, mutfak tel dolap, seyyar ocak, bazen çeşitli malzemelerden yapılmış tezgah ve duvara çakılan tahtalardan oluşturulan raflardan ibaret bir oda şeklindedir. Banyo ihtiyacı, herhangi bir odanın köşesinde -ki genellikle kapı arkasında- ayrılmış, bazen ahşaptan, kapaklı bir dolap görünümünde, bazen de tek kişinin sığabileceği büyüklükteki bölümde giderilmektedir (**Levha LXIV: 1**). Böyle örneklerde tuvalet de konut içerisinde değil, avluda yer almaktadır. Onarım gören ya da yeniden inşa edilen konutlarda, modern anlamda tuvalet ve banyo konut içerisinde mevcut olmasına rağmen, orijinalinde böyle değildir (**Levha LXIV: 2**). Avluda yer alan fırın, bazı konutlarda ahşaptan basit bir yapıyla korunmaktadır. Şuan çoğu ailenin ardiye olarak kullandığı dam ise, konutla aynı avlu içinde yer almaya devam etmektedir.

7.1.4. Kumkale Köyü

Çanakkale Boğazı'nın güneybatısında yer alan Kumkale Köyü'nün ilk ismi “Masırlık”tır (**Levha LV: 1**). Kumkale Köyü, 1. Dünya Savaşı sırasında üç kez yıkılmış ve köy, 1926 yılında şimdiki yerinde yeniden kurulmuştur. Savaş sırasında köy çok fazla göç vermiştir ve geriye kalan aşağı yukarı 13 hane tarafından yeniden kurulmuştur. Eski Kumkale Köyü'nün, Osmanlı Devleti zamanında kurulduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla köy, oldukça eskidir. Kumkale Köyü' de çoğunlukla Bulgaristan olmak üzere, Arnavutluk ve Romanya'dan gelen göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. İlk göçmen kabile 1928 yılında Bulgaristan'dan köye göç etmiştir, 1934 yılında Arnavutluk'tan, 1935'te yine Bulgaristan'dan, 1938 yılında Romanya'dan, 1955 yılında tekrar Bulgaristan'dan pek çok

göçmen gelmiştir. 1970-1974 yılları arasında küçük gruplar halinde göçler devam etmiştir³⁹⁴.

Sokaklar geniştir. Konutlar bazen yan yana bazen aralıklı olarak inşa edilmişlerdir. Tek ya da çok katlı olabilen Kumkale Köyü konutları geleneksel tarzda, taş temel üzerine kerpiç duvar tekniğinde inşa edilmiştir (**Levha LXV: 1**). Üst yapıda ahşap kullanımı burada da karşımıza çıkmaktadır. Zemin yine sıkıştırılmış topraktır. Konutlarda odalar yan yana, iç içe ya da karşılıklı olarak düzenlenmiş olup, tek bir hole açılmaktadır. Odalardan bir tanesinde ocak ve avluya inşa edilen fırın burada da tipiktir. Konutların planı ve boyutları arazi şartlarına, ekonomik duruma ve isteğe bağlı olarak belirlenmektedir.

Kare planlı konutlar olduğu gibi dikdörtgen planlı inşa edilmiş konut örneklerine de rastlamak mümkündür ve hemen hepsinde avlu bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı, uzun duvarları uzatılmış, avlulu ev tipi görmek mümkündür. Böyle bir konut örneğinde konutun uzun duvarlarının uzatılmasıyla oluşturulmuş olan bölüm, yazın sıcak havalarda serinlemek için kullanılmaktadır. Bu konut örneğinde, diğer konutlardan farklı olarak, avluda konut sahibesinin isteği ve zevki doğrultusunda yapılmış pek çok fırın bulunmaktadır³⁹⁵. (**Levha LXV: 2**) (**Levha LXVI: 1**) (**Levha LXVI: 2**) Konut, onarım görmüş olup, çeşitli odalar ve konut içine banyo eklenmiştir. Bazı odalar genişletilmiştir. Avlu içine, evin karşı tarafına ayrıca bir mutfak ve banyo eklenmiştir. Konut, orijinalde tek girişli olmasına rağmen, şuan iki girişe sahiptir.

7.1.5. Yeniköy

Yeniköy, 1951'de Bulgaristan'dan gelen göçmenleri yerleştirmek için, Adnan Menderes tarafından kurulmuştur (**Levha LV: 1**). Köy kurulmadan önce, yörede Rumlar yaşamakta olup, köy kurulmadan yöreyi terk etmişlerdir. Köyün başlıca geçim kaynağı tarım, sonra hayvancılıktır. Pamuk, ayçiçeği ve buğday başlıca mahsullerdir.

Köydeki tüm konutlar, Adnan Menderes döneminde devlet tarafından yapılmıştır. Köy, araştırma kapsamında bulunan köyler arasında en düzenli ve planlı olanıdır. Sokaklar neredeyse eşit uzunlukta ve genişlikte gibidir. Konutlar, karşılıklı iki sıra halinde ve yan yana dizilmişlerdir. Konutların arasında boşluk bulunmaktadır yani ortak yan duvarı

³⁹⁴ Ramazan Eren, *Çanakkale İlinin ...*, s. 183.

³⁹⁵ Konutun sahibi 1951 Bulgaristan göçmeni Ayşe Candoğan, geniş bir aileye sahip olduklarından, ihtiyaca göre kullanılmak üzere, avluya çeşitli boyutlarda birden fazla fırın yapmıştır. Ayrıca, köyün geneline kışlık salça temin edip, aile bütçesine bu yolla katkı sağladığı için avluda birden fazla ocağa rastlanmıştır. Ayşe Candoğan, avluya ayrıca bir süs havuzu da tasarlayıp inşa etmiştir.

paylaşma söz konusu değildir. Sokağın her iki yönüne dizilmiş olan konutların avluları ve girişleri birbirlerine bakmaktadır. (**Levha LXVII: 1**) İlk inşa edildiklerinde istisnasız olarak konutların tümü kare planlı, içlerinden bir tanesinde ocak bulunan biri büyük biri küçük iki odadan ibarettir. Konutların geneli taş duvarlıdır. Kullanılan taşların tümünün, terk edilen Rum köyünden taşındığı ifade edilmektedir. Üst yapıda ahşap kullanılmış olup, kiremit örtü ile kapatılmıştır. Konutlar ilk inşa edildiklerine üst yapıyı örtmek için saz kullanılmıştır. Zemin yine sıkıştırılmış topraktır. Büyük olan odada ocak yer almaktadır. Modern mobilyaların yanında ahşap sedirde bulunan odalarda, duvara ahşap çakılmasıyla oluşturulan raflar yaygın olarak kullanılmaktadır. Konutların çoğu, beyaz kireçle boyalıdır. Konutlar oldukça basit ve derme çatma yapılmış gibi görünmektedir. Kimi konutlara eklemeler yapılmıştır, dolayısıyla konut dikdörtgen planlı hale gelmiştir. Konutlara sonradan eklenen odalar yan yana olup, doğrudan avluya açılmaktadırlar. Konutların tümünün hemen yakınında dikdörtgen planlı bir de dam bulunmaktadır (**Levha LXVI: 2**). Damların üstü ahşap ve saz ile kapatılmıştır. Hayvancılıkla meşgul olmayan aileler dam bölümünü ardiye, kiler, ya da mutfak olarak çeşitli şekillerde kullanmaktadırlar.

7.2. Troas Bölgesi'ne Komşu Adalarda Yer Alan Günümüz Köylerinin Konut Tipolojisi

7.2.1. Gökçeada'da Yer Alan Köyler

Gökçeada, Çanakkale'ye bağlı olan iki adadan en büyüğüdür. Ada 279 km² yüzölçümüne sahiptir. Ada, 1912 yılında çıkan 1. Balkan Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin yönetiminden çıkıp Yunanlıların eline geçmiştir. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile tekrar Türkiye'nin yönetimine geçmiştir. Lozan Antlaşması gereği, Türk-Yunan nüfus mübadelesi ile ilgili ek protokol uyarınca, iki ülke arasında zorunlu nüfus mübadelesi yaşanmış, 1923-1924 yıllarında daha yoğun olan bu değişim, aralıklarla 1930 yılına dek devam etmiştir. Mübadeleden yalnızca Gökçeada, Bozcaada ve İstanbul'da yaşayan Rumlar ve Batı Trakya'daki Türkler muaf tutulmuştur³⁹⁶. Adanın eski ismi Imroz'dur³⁹⁷. Adanın yerlisi olan Rumlar hemen hemen 8000 yıldır adada yaşamaktadır³⁹⁸.

³⁹⁶ Güliz Beşe Erginsoy, *Adahılar/İmroz'dan Gökçeada'ya*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s. 10-11.

³⁹⁷ Ramazan Eren, *Çanakkale İlinin ...*, s. 14.

³⁹⁸ Güliz Beşe Erginsoy, *Adahılar/İmroz'dan ...*, s. 84.

Gökçeada'da, altısı Türk, dördü Rum köyü olmak üzere toplam on köy yer almaktadır. Eşelek, Kaleköy, Şahinkaya, Şirinköy, Uğurlu ve Yenibademli Türklerin; Eskibademli, Zeytinli, Dereköy ve Tepeköy'de Rumların yoğun olarak yaşadığı köylerdir. Araştırmamız kapsamında olan Eskibademli (Glikli), Zeytinli, Dereköy ve Tepeköy Rumların yoğun olarak ikamet ettiği köylerdir. Rum köyleri, adanın yüksek tepelerinde kurulmuştur (**Levha LXVIII: 1**).

Adada yaşayan köylülerin ekonomisi hayvan yetiştiriciliği ve ticareti, arıcılık, ipekçilik ve yünlü dokumacılık, bağcılık ve şarap yapımı, zeytincilik ve zeytinyağı üretimine dayanmaktadır. Gökçeada'da her köyün kendine has kültürel ve etnografik özellikleri, dil ve dialektlerinde farklı kelimeler vardır³⁹⁹.

Köylerdeki nüfusun çoğunluğu, mübadelenin ardından ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı başta Yunanistan olmak üzere çeşitli ülkelere dağılmıştır. Konutların bir kısmı terk edilmiştir. Nüfusun bir kısmı yaz aylarında tatil yapmak için adaya geri dönmektedir. Köylerde yerleşik yaşayan çok az kimse vardır. Bu grubun büyük bir çoğunluğu da, başka ülkelerde uzun yıllar ikamet etmiş, yıllar sonra doğdukları yerde yaşamayı seçmiş kesimdir.

Dükkanlar, köy meydanlarında veya meydana yakın yerlerde konumlanarak kahvelerle birlikte sosyal mekanı biçimlendirirler. Berber, terzi, kasap, bakkal, ayakkabıcı gibi farklı ihtiyaçlara yönelik dükkanlar ile her köy kendi ihtiyacını kendi giderebilmektedir⁴⁰⁰.

Eskiden adanın en zengin köyü olan Bademli'nin eski ismi, Glikli'dir. Yüksekçe bir tepede yer alan köyün nüfusunun büyük kısmını Rumlar oluşturmaktadır. Kış aylarında köy neredeyse tamamen boşalmakta, yazın İstanbul ve Yunanistan'dan tatile gelenlerle yeniden canlanmaktadır. Köyde oldukça eski olduğu anlaşılan ve eskiden köylülerce ortaklaşa kullanılan bir çamaşırhane bulunmaktadır (**Levha LXVIII: 2**).

Eski ismi Aya Teodoroi olan Zeytinliköy'de Bademli gibi yüksek bir tepede yer almaktadır. Bademliköy'e göre daha kalabalık bir nüfusa sahiptir. Köyün etrafı çok sayıda zeytin ağacıyla çevrili olduğundan, sonradan ismi Zeytinli olarak değiştirilmiştir. Köyde

³⁹⁹ Güliz Beşe Erginsoy, *Adalılar/ İmroz'dan ...*, s. 91.

⁴⁰⁰ İsmet Ağırılmaz-Ebru Omay Polat, "Gökçeada Yerleşim Yerleri ve Mimarisi", *Gökçeada Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, İstanbul 2002, s. 96.

zeytincilik ve zeytinyağı üretimi de yapılmaktadır. Genellikle, konutların alt katında zeytinyağı, şarap ve yiyecek depolamak için kiler bulunmaktadır.

Dereköy'ün eski ismi, Shinudi'dir. İki sinema salonu, üç zeytinyağı imalathanesi, ortak çamaşırhanesi ve çok sayıda berber, bakkal ve çeşitli meslek gruplarından dükkana sahip olan Dereköy, Gökçeada'nın en büyük Rum köyüdür. Eskiden 1950 hane barındıran köy, Gökçeada'nın hatta Türkiye'nin de en kalabalık köyü unvanını elde etmiştir. Köydeki çamaşırhane adanın en büyük çamaşırhanesidir ve hala kullanılmaktadır. Köy nüfusunun büyük bölümünü Rumlar oluşturmaktadır. Kışın yaz aylarında olduğu kadar kalabalık değildir. Köy, diğer Rum köyleri gibi yüksek bir tepenin başında yer almakta olup, anayolla ikiye ayrılmıştır. Anayolun bir tarafında bir bölümü, diğer tarafında diğer bölümü yer almaktadır (**Levha LXIX: 1**). Burada bitişik nizamda yapılmış konut örneklerine diğer köylere nazaran daha sık rastlanmaktadır fakat bağımsız konut örnekleri de azımsanmayacak kadar çoktur. Sokakları taş döşeli olan köyde daha sıkışık bir yerleşme düzeni söz konusudur (**Levha LXIX: 2**).

Rum köyleri arasında en yüksek tepeye konumlanmış köy olan Tepeköy'ün eski ismi, Agridia'dır. 1964 yılından önce köyün nüfusu 1200 kişi civarında olup, şimdilerde çok az kişi yerleşik olarak ikamet etmektedir. Diğer Rum köyleri gibi yaz aylarında canlılık kazanan köy, özellikle her yıl 15 Ağustos'ta gerçekleşen Meryem Ana Panayırı sayesinde çok sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır.

Araştırma kapsamındaki köylerin sokakları oldukça dardır ve sokağın her iki tarafına karşılıklı olarak ev sıraları dizilmiştir. Tüm yapı gruplarından bağımsız konut örneklerine de rastlanabilmektedir (**Levha LXX: 1**). Sokakların geneli taş döşelidir (**Levha LXX: 2**). Konutlar bazen aralıklarla, bazen arada hiç boşluk kalmayacak şekilde yan yana dizilmiştir. Kimi konutlar birbirlerinden tamamen farklı konumlandırılırken, bazı konut gruplarında yön birliği vardır. Konutlar, büyüklü küçüklü, bazıları tek katlı bazıları iki katlıdır. İki katlı yapı tipi, Türk köylerine nazaran daha yaygındır (**Levha LXXI: 1**). Konutların, mimari stilini ve konforunu ekonomik koşullar belirlemektedir. Yapıların büyük bir çoğunluğu tamamen taş duvar şeklinde inşa edilmiştir (**Levha LXXI: 2**). Rum mimari geleneğinin özgün işçilik taşıyan taş ev örneklerinden pek azına rastlanabilmektedir. Söz konusu köylerde bulunan konutların büyük çoğunluğu – muhtemelen ekonomik nedenlerden dolayı- gösterişten uzaktır. Oda sayısı aile bireylerinin sayısına ve ekonomik gelir düzeyine göre değişmektedir. Yani burada da en büyük etken öncelikle ekonomidir. İki katlı konut

tiplerinde merdiven konut içinde yer almaktadır (**Levha LXXII: 1**). Konut dışında merdiven kullanımına çok sık rastlanılmamıştır. Odalardan birinde mutlaka bir ocak bulunmaktadır ki, bazı konut örneklerinde biri alt katta, diğeri üst katta olmak üzere birden fazla ocak olduğu gözlemlenmiştir. Türk köylerindeki örnekler gibi, adada yer alan konut örneklerinde de ocak kullanım dışına itilmiş, ısınmak ve yemek pişirmek için günümüzde kullanılan modern ürünler kullanılmaya başlanmıştır. İki katlı konutlarda istisnai durumlar görülmekle birlikte, genelde alt kat gündelik işlerin yürütüldüğü bölüm, üst kat ise, yatılı misafirlerin ağırlandığı bölüm olarak düzenlenmiştir. Odalar genellikle bir hole açılmaktadır. Geleneksel tarzda inşa edilen ve tadilat görmeyen konutlarda ayrıca banyo olarak düzenlenen bir bölüm yoktur. Bu konutlarda, Türk köylerindeki konutlarda görülen, oda arkasına ayrılmış küçük bölümde yer almaz. Anlatıcıların çoğu, leğenle banyo yaptıklarını ifade etmektedir. Böyle konutlarda gündelik işler ve yemek pişirme gibi aktiviteler, ocağın yer aldığı odada gerçekleştirilmiştir. Bazı konutların içinde ve dışında büyük küpler ve irili ufaklı farklı formlardaki çanak çömlekler dekorasyon amaçlı kullanılmaktadır (**Levha LXXII: 2**).

Tuvalet genellikle avluda yer almaktadır. Türk köylerindeki konutlardan farklı olarak buradaki konutlarda alt ya da zemin katta depo veya kiler olarak düzenlenmiş ayrı bir bölüm bulunur. Bazı konutların hemen yakınında dam bulunur. Geçim kaynakları hayvancılığa dayalı olan köy halkının, asıl ağıl olarak kullandıkları yapı, konutlarına bazen oldukça uzak olabilen arazilerinde yer alan, genellikle iki katlı olan yapıdır. Yaz aylarının büyük çoğunluğunu, alt katta hayvanlarının kaldığı bazen yalnız taştan, bazen taş temel üzerine kerpiçten duvar örülerek inşa edilmiş konutlarında geçirmektedirler. Çoğu konut avluya sahiptir ve çoğunda fırın vardır. Ancak anlatıcılar, mahallede eskiden ortak bir fırın olduğundan bahsetmektedir⁴⁰¹.

7.2.2. Bozcaada

260 km² lik yüzölçümüyle Çanakkale'nin ikinci büyük adası olan Bozcaada'nın eski ismi Tenedos'tur (**Levha LXXIII: 1**). 1. Balkan Savaşı'nda Gökçeada gibi elimizden çıkıp Yunanistan yönetimine tabi olan ada, Lozan Antlaşmasıyla tekrar Türkiye'nin yönetimine

⁴⁰¹ Zeytinli Köy'de Yaşayan Atanaş Talyadoru İle Yapılan Görüşmeden (02.09.2010).

girmiştir. Bozcaada, Osmanlı Devleti yönetimindeyken sürgün bölgesi olarak kullanılmıştır⁴⁰².

Gökçeada gibi Bozcaada'da, geçmişte Rumların yoğun olarak yaşadığı bir yerleşmedir. Mübadeleden sonra, Gökçeada'da olduğu gibi burada da büyük bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Adada yaşayan pek çok Rum, mübadelenin ardından ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı adayı terk etmiştir. Adada yaşayan Rumların büyük bir kısmı başta Yunanistan ve İstanbul olmak üzere çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Ada, Gökçeada gibi kış aylarında boşalıp, yazın tekrar canlanmaktadır. Burada yerleşik olarak yaşayan çok az kimse vardır. Adalıların geçim kaynağı, bağcılık, zeytincilik ve balıkçılığa dayanmaktadır. Burada bağcılık, Gökçeada'dan daha yoğundur. Çiftçilik ve hayvancılık, Gökçeada'ya göre daha geri planda kalmaktadır.

Adada yerleşme, merkezde yoğunlaşmıştır. Sokaklar, Gökçeada'da olduğundan daha ferahdır. Genellikle Rum özgün mimarisinin eseri olan taş evler yaygındır (**Levha LXXIII: 2**). Adada taş ocağı sıkıntısı çekilmemesine rağmen, taşı oymak daha zor olduğundan taş malzeme genellikle, 1. Dünya Savaşı'nda yapılmış olan kaleden temin edilmektedir. Bu durumun, adanın sert iklim koşullarıyla da ilgisi olmalıdır. Üst yapıda, eski yel değirmenlerinin ve eski teknelerden devşirme olan ahşap kullanılmaktadır (**Levha LXXIV: 1**). Yağışın çok olması, toprak düz damdan ziyade kiremit örtü geleneğini zorunlu hale getirmiş olmalıdır. Konutlar farklı tiplerde olabilmektedir. Konutların tek, iki veya ikiden çok kata sahip olmasını, genellikle içinde barınan nüfus ve ekonomik gelir düzeyi belirlemektedir. Rum adetlerine göre, kızlara çeyiz olarak evin bir kısmı verildiğinden ve şarap, zeytinyağı gibi ürünleri depolamak için mahzene ihtiyaç duyulduğundan, konutlar küçük küçük inşa edilmiştir. Yan yana inşa edilen konutların yanı sıra, birbirlerinden oldukça uzak inşa edilmiş, bağımsız konutlara da rastlamak mümkündür. Bazı konutlar aynı istikamet doğrultusunda konumlandırılmışlardır. Konutlar Gökçeada'dakilere nazaran daha gösterişlidir. Cumbalı ev tipiktir. Anlatıcılar, cumbalı evin adaya has olduğunu belirtmektedir⁴⁰³. Adada çok sayıda terk edilmiş konut yer almaktadır (**Levha LXXIV: 2**). Adaya geri dönen ya da konutunu yazlık olarak kullanmayı tercih edenler ise, konutlarını maddi koşullarına göre, aslına sadık kalacak şekilde küçük değişikliklerle onartmış olabilmektedirler. Eski geleneğe göre inşa edilmiş olan konutlarda, yine bir oda içerisinde ocak mutlaka yer almaktadır. Bu konutlarda banyo bulunmamakta, tuvalet konutun dışında

⁴⁰² Ramazan Eren, *Çanakkale İlinin ...*, s. 14.

⁴⁰³ Bozcaada'da Yaşayan, Pelagia Leonardidu-Pişirici İle Yapılan Görüşmeden (29.08.2010).

yer almaktadır. Konutların büyük çoğunluğu onarım gördüğünden, oda sayısı artmış, modern anlamda mutfak yapılmış ve banyo ve tuvalet gibi bölümler konut içerisine dahil edilmiştir.

Bozcaada'da eskiden manastır olarak kullanılan yapıda şimdi, beş yıl önce vefat eden papazın eşi yaşamaktadır. Papaz ve eşi aslen Gökçeada'lı olup, eşi Madam Stella 32-33 yıldır adada ikamet etmektedir. Taş binanın üst yapıda ahşap malzeme kullanılmıştır ve tavanlar oldukça yüksektir. Ev iki oda ve bir mutfaktan ibarettir. Odalardan bir tanesi ibadethane olarak kullanılmaktadır (**Levha LXXV: 1**). Yaşam alanı olarak kullanılan oda mutfakla yan yana, ibadethane olarak kullanılan odanın karşısında yer almaktadır. Yaşam alanı olarak kullanılan odada modern mobilyalar ve ahşaptan bir sanduka şeklinde bir dolap bulunmaktadır. Mutfak, oda ve ibadethane ortak bir hole açılmaktadır. Holde mobilyaların yanında, bir de ahşap sedir vardır. Mutfakta lavabo olmasına rağmen, su ihtiyacı dışarıdan taşınarak giderilmektedir. Mutfakta artık kullanılmayan bir ocak ve duvarda ahşap raf bulunmaktadır (**Levha LXXV: 2**). Tuvalet konut dışında yer almaktadır. Hem Gökçeada (**Levha LXXVI: 1**) hem de Bozcaada (**Levha LXXVI: 2**) konutlarının büyük çoğunluğunda, örgü sistemi içerisindeki büyükçe taşlardan bir tanesinde inşa edildikleri tarih yazmaktadır.

8. SONUÇ

Çalışmamız, Batı Anadolu’da önemli bir yere sahip olan Troas Bölgesi ve civarındaki İlk Tunç Çağ yerleşmelerinin mimari gelenekleri ve konut tiplerini konu almaktadır. Bu yerleşmeler, Troia I-II-III-IV, Beşik-Yassitepe ve Kumtepe yerleşmesinin C evresi ile Troas Bölgesi’ne komşu Gökçeada’da ki Yenibademli Höyük, Bozcaada’daki Tenedos’tur. İncelediğimiz yerleşmeler, benzer coğrafi koşullara ve iklim şartlarına sahip olup, hem konut yapımında kullanılan malzeme açısından hem de kültürel anlamda yakınlık göstermektedir.

Kaynak taraması ve yapılan inceleme ile değerlendirmeler sonucunda, Troas Bölgesi yerleşmelerindeki İlk Tunç Çağ konutlarının benzer mimari stilde yapıldıkları anlaşılmıştır. Konutlar genellikle, birbirinden bağımsız olarak inşa edilmişlerdir. Kazılarda elimize geçen kalıntılardan anlaşıldığı kadarıyla konutlar, taş temel kerpiç duvar tekniğinde yapılmışlardır. Yapılarda genellikle Troia I ve II evrelerinde dikdörtgen şeklinde, bir oda ve bir ön avludan oluşan konut tipleri bulunmaktadır ve yapılar ana odanın merkezinde bir ocak yeri barındırmaktadır⁴⁰⁴. Genelde Beşik-Yassitepe yerleşmesinden tanıdığımız balıksırtı tekniğinde örülen duvar tipine, Troia yerleşmesinde de rastlanmaktadır⁴⁰⁵. Gökçeada-Yenibademli Höyük’te, arka tarafı apsisli bir duvarla sona eren bir örnek ile de karşılaşılmıştır⁴⁰⁶.

İlk Tunç Çağın son evresine tarihlendirilen Troia IV yerleşmesinde, öncülleri yerleşmelerden daha farklı bir plan tipi karşımıza çıkar. Manfred Korfmann’ın, Demircihöyük kazısından itibaren “Anadolu Yerleşim Şeması” olarak adlandırdığı bu plana göre, yan yana inşa edilen konutlar bir duvarı ortak kullanmaktadır. İlk Tunç Çağı’nda Troas Bölgesi için alışılmadık olan bu tip konutlara, İç Anadolu yerleşmeleri olan Demircihöyük ve Beycesultan’da rastlanmaktadır⁴⁰⁷. Bu nedenle Manfred Korfmann, Troia I-II ve III yerleşmelerini “Denizsel Troia Kültürü”ne ait yerleşmeler olarak tanımlarken, Troia IV’ü, Orta Tunç Çağ evresine tarihlendirilen Troia V ile birlikte, “Anadolu Troia

⁴⁰⁴ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 293.

⁴⁰⁵ Manfred Korfmann, “Beşik-Yassitepe...”, s. 230.

⁴⁰⁶ Halime Hüryılmaz, “Gökçeada-Yenibademli ...”, s. 34.

⁴⁰⁷ Manfred Korfmann, “Denizsel Troia ...”, s. 137.

Kültürü”ne atfetmektedir. Bu dönemde görülen tek yenilik, konut planlarındaki değişiklik değildir. Konutlarda yer alan geleneksel fırın yapısı da değişmiştir. İlk kez Troia III’ün sonunda ortaya çıkan kubbeli fırınlar, yeme içme kültüründe ve çanak çömlek repertuarındaki değişimin yanında, yerleşmedeki toplumsal yapının değiştiğinin habercisidir⁴⁰⁸.

Konutların çatı sistemlerinin oluşturulmasında genellikle ahşap malzeme kullanılmaktadır. Konutlar genellikle düz bir dama sahiptir ve çatıyı taşıyan ahşap direnek sisteminin varlığı, bazı konutlardaki odaların zeminlerinde yer alan bir yuva deliği veya odaların muhtelif yerlerinde yine zeminde bulunan taş öbeklerinden anlaşılmaktadır. Yapılarda, duvarları sağlamlaştırmak için kullanılan ahşap hatılların kullanılmış olduğuna dair izlere de rastlanmaktadır.

Konutların iç-dış duvarları ve zemini, kil harç ile sıvanmıştır. Büyük bir olasılıkla nemi önlemek ve yapının estetiğini korumak adına da, duvarların beyaz kireç ile boyandığı görülmektedir⁴⁰⁹. Aynı teknik ve malzeme kullanılarak inşa edilen konut örnekleri, yalnızca Troas Bölgesi yerleşmelerinde değil, Thermi, Poliochni, Emporio gibi Ege adaları⁴¹⁰ ve Kanlıgeçit gibi bir Trakya yerleşmesinde de saptanmıştır⁴¹¹.

Yerleşmelerin çevresinde ve adalarda yer alan günümüz köylerinde yapılan araştırma ve incelemeler, konut yapımında kullanılan malzeme ve yapım tekniğinde büyük değişiklikler olmadığını göstermiştir. Araştırma kapsamında yer alan köylerdeki bazı konutların plan tipleri, Schliemann Yarması’nda bulunan Troia I yerleşmesindeki konut tiplerine benzemektedir. Aşağı yukarı dikdörtgen planda inşa edilmiş olan konutların ön tarafında, konutun ön duvarları uzatılarak oluşturulmuş bir ante yer almaktadır. Böylesi konutlarda oda sayısı ekonomik koşul, hane nüfusu gibi nedenlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Birden çok odaya sahip olan konutlarda odalar, yan yana ya da karşılıklı olarak dizilmiştir. Bazı odalar ortak bir hole, bazı odalar ise doğrudan avluya açılmaktadır. Çok sık olmamakla birlikte bazı odaların birbirine açıldığı örneklerde mevcuttur. Troia’nın hemen yanında yer alan Tefikiye, Kalafat ve Çıplak köylerinde ve yine Troia Milli Parkı sınırları içerisindeki Kumkale Köyü ile Kalafat Köyü’nde ki konutların büyük bir kısmı, taş

⁴⁰⁸ Göksel Sazcı, “Troas Bölgesi ...”, s. 296.

⁴⁰⁹ Rudolf Naumann, Eski Anadolu ..., s. 121.

⁴¹⁰ Rudolf Naumann, Eski Anadolu ..., s. 24.

⁴¹¹ Mehmet Özdoğan, “Tarih Öncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya’da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları”, *TÜBA-AR I*, Ankara 1998, 63-80.

temel kerpiç duvar şeklindedir. Kerpiç tuğlalar, kil ile saman karıştırılarak hazırlanan hamurun dikdörtgen kalıplara dökülüp, güneşte pişirilmesiyle hazırlanmıştır. Sıkıştırılmış topraktan oluşturulan konutun zemini ve duvarları, aynı şekilde hazırlanan ince kil harç ile sıvanmaktadır. Üst yapıda ahşap kullanımı yaygındır. Çatı örtüsü olarak kiremit kullanılmıştır.

Eskiden ağırlıklı olarak Rumların ikamet ettiği Gökçeada ve Bozcaada konutları, genellikle taştan yapılmışlardır. Üst yapıda kullanılan ahşap ve kiremit çatı örtüsü burada da karşımıza çıkmaktadır. Türk köylerinde örneklerine az rastlanan kiler ya da depo gibi bölümler, genellikle zemin katta yer almaktadır. Türk köylerindeki konutlarda, oda içinde kapı arkasına banyo için ayrılmış olan küçük bölüm, adalardaki konutlarda sık rastlanan bir şey değildir. Ağıl yapıları, konutlarının hemen yanında değil, bazen oldukça uzak mesafede yer alabilen tarlalarının içinde ayrıca inşa edilmiştir. Bu yapılar genellikle iki katlı olup, yaz aylarında alt katta hayvanlarını barındırmakta, üst katta ise kendileri kalmaktadırlar. Bozcaada'da iki veya daha çok katlı, cumbalı ve gösterişli taş evlere de rastlamak mümkünken, Gökçeada'daki konutlar daha mütevazıdır.

Araştırma kapsamındaki köylerin tümünde, eski geleneğe göre yapılmış olan konut örnekleri bazen büyük bazen küçük çapta onarım geçirmiş ya da değişime uğramıştır. Bazı konut örneklerinde planın aslı bozulmadan kalmışken, bazılarında ilk yapıldığı halinden oldukça uzaktır. Geleneksel malzeme olan taş temel kerpiç duvarın yanı sıra hem duvar inşasında hem de üst çatı örtüsünde modern inşaat malzemeleri kullanıma sıkça rastlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağıryılmaz, İsmet, Ebru Omay Polat, “Gökçeada Yerleşim Yerleri ve Mimarisi”, *Gökçeada Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, İstanbul 2002, 96.
- Akarca, Aşkıdil, “Troas Aşağı Menderes Ovası Çevresindeki Şehirler” *Belleten XLII Sayı:165*, Ankara 1975, 1- 52.
- Ayhan. Çiğdem Kaptan, “Bozcaada’da Turizm Hareketlerinin Gelişimine Yerel Halkın Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma”, *Bozcaada Değerleri Sempozyumu (25–26 ağustos 2008)*, Aynalı Pazar Çanakkale 2008,17- 26.
- Başaran, Cevat, “Bozcaada-Tenedos Kazıları 2002” , 21. *Araştırma Sonuçları*, Cilt 2, Ankara 2003, 66 – 70.
- Blegen,Carl, John L. Caskey, Marion Rawson, Jerome Sperling, *Troy I*, Volume: I Part 1, Princeton University Press, Princeton1950.
- Blegen,Carl, John L. Caskey, Marion Rawson, Jerome Sperling, *Troy I*, Volume: I Part 2 Plates, Princeton University Press, Princeton1950.
- Blegen, Carl, John L. Caskey, Marion Rawson, *Troy II*, Volume: II Part 1, Princeton University Press, Princeton 1951.
- Blegen, Carl, John L. Caskey, Marion Rawson, *Troy II*, Volume: II Part 2 Plates, Princeton University Press, Princeton 1951.
- Blegen ,Carl, *Troy and The Trojans*, New York 1995.
- Bogdonoviç, Nikolai, Marcus Cowper, *Troy C. 1700 – 1250 BC.* , Osprey Pupliching, UK 2004,
- Brandau, Birgit, Hartmut Schickert, Peter Jablonka, (çev: Akın Kanat), *Resimlerle Troia*, Ankara 2004, 30 -31.
- Cook, James Manuel, *The Troad, An Archaeological and Topographical Study*, Oxford 1973.
- Dörpfeld, Wilhelm, *Troja und Ilion I: Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870 – 1894*, Athen, 1902.

- Efe, Turan, “Batı Anadolu” *ArkeoAtlas* sayı:2, İstanbul 2003, 94- 129.
- Eren, Ramazan, *Çanakkale İlinin Tarih İçindeki Gelişimi ve Folklor İncelemeleri*, Çanakkale 1994.
- Erginsoy, Beşe Güliz, *Adalılar/İmroz’dan Gökçeada’ya*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- Esin, Ufuk, *Heinrich Schliemann Kazı Raporları ve Mektuplarından Seçme Parçalarla Troia*, Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., İstanbul 1991.
- Jablonka, Peter, “Şehrin Tahta Surları” *Düş ve Gerçek ve Troia*, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2001, 391 -395.
- Hüryılmaz, Halime, *Kuzeydoğu Ege Denizi’nin Rüzgarlı Bahçesi Gökçeada*, Çanakkale 2006.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları”, *19. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 1, Ankara1996, 357- 369.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları”, *Arkeoloji Buluşması I*, Çabisat, Çanakkale 2002, 83 – 93.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları”, *Arkeoloji. Buluşması II*, Çabisat, Çanakkale 2003, 63 -71.
- Hüryılmaz, Halime, “Yenibademli Höyük: Kuzeydoğu Ege Denizinde Bir Erken Tunç Çağı Yerleşmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, Ankara 2005, 27 – 44.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyükte Kent Organizasyonu ve Yönetim”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara 2006, 30 – 43.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada Yenibademli Yerleşmecilerinin Erken Bronz Çağında Deniz Aşırı İlişkileri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:5, sayı:17, Ankara 2006, s.1 -9.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük:5000 Yıllık Bir Yerleşmede sosyal Yaşam”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:17, Ankara 2007, 85 – 97.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük’te Kent ve Yönetim”, *Arkeoloji Buluşması V*, Çanakkale 2007, 45- 52.

- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük 2007 Yılı Kazıları”, *30. Kazı Sonuçları*, Cilt:1, Ankara 2009, 241– 255.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazısında Bulunan Makara Biçimli Nesnelere ve Düşündürdükleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:19, Ankara, 2007, 33- 47.
- Hüryılmaz, Halime, “Gökçeada- Yenibademli Höyük’te Bulunan Sürtme Taş Endüstrisine Ait Öğütme Ve Ezgi Taşlarının Morfolojik Ve Tipolojik Analizi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 21, Ankara 2007, 1-21.
- Kayan, İlhan “Troia Yöresinin Yüzey Şekilleri” Düş ve Gerçek Troia, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, 309–314.
- Kayan, İlhan, “Mit dem Kernbohrer in die Vergangenheit- Geoarchaologische Interpretation der holozanen Sedimente in der Troas”, *Troia Archaologie eines Siedlungshügels und seiner Landschaft*, Ed: Manfred Korfmann, Philipp von Zabern, Mainz 2006, 317-328.
- Korfmann, Manfred, *Demircihüyük. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978.Vol.I. Demircihüyük I:Architektur, Stratigraphie und Befunde*, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein 1983.
- Korfmann, Manfred und Mitarbeiter, *Archaologischer Anzeiger*, Berlin 1985.
- Korfmann, Manfred, “Çanakkale Boğazı’nda Troia Kalesi Ve Aşağı Kenti. Denizlerin ve Karaların Birleştiği Yerdeki Savaş ve Barış Kenti”, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme - İstanbul Habitat II*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, 83- 99.
- Korfmann, Manfred, “Tarih Öncesi Yerleşim Yeri, Hisarlık Tepesi”, *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, 347– 355.
- Korfmann, Manfred, “Troia 2.ve 3.Binyılda Ticaretin Kesişme Noktası”, *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, 355– 369.
- Korfmann, Manfred, “Beşik Yassitepe ve Beşik-Sivritepe 1983 Ön Raporu”, *6. Kazı Sonuçları Toplantısı*, İzmir 1984, 107- 121.
- Korfmann, Manfred, “Beşik Yassitepe ve Beşik-Sivritepe 1984 Ön Raporu”, *7.Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1985, 229- 239.

- Korfmann, Manfred, “Beşik Yassitepe ve Beşik-Sivritepe 1985 Ön Raporu”, *8.Kazı Sonuçlar Toplantısı*, Cilt: 1, Ankara 1986, 263- 273.
- Korfmann, Manfred, “Beşik-Yassitepe,1986 Kazı Raporu”, *9. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, Ankara 1987, 131 -135.
- Korfmann, Manfred, “Beşiktepe”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 36, İstanbul 1987, 2-8.
- Korfmann, Manfred, “1995 Troia Kazıları”, *18. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, Ankara 1997, 213 -231.
- Korfmann, Manfred, “1996 Troia Kazıları”, *XIX Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, 427–455.
- Korfmann, Manfred, “1997 Troia Kazıları”, *20. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarsus 1998, 357–371.
- Korfmann, Manfred “1998 Yılı Troia Kazıları”, *21.Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 2000, 287– 299.
- Korfmann, Manfred, “1999 Troia Kazıları”, *22. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, İzmir 2000, 279- 289.
- Korfmann, Manfred, “2000 Yılı Troia Kazıları”, *23. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, 1- 11.
- Korfmann, Manfred, “Denizsel Troia Kültürü”, *Arkeo Atlas*, Sayı:2, İstanbul 2003, 130- 137.
- Korfmann, Manfred, Çiğdem Girgin, Çiğdem Morçöl, Sinan Kılıç, “Kumtepe 1993, Bericht Über Die Rettungsgrabung Report On The Rescue Excavation” *Studia Troica* Band:5, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein 1995, 237-290.
- Korfmann, Manfred, *Troia in Light of New Research*, Institute for Pre- and Protohistory and Archaeology of the Middle Ages, Tübingen University, 2003.
- Koşay, Hamit, Jerome Sperling, *Troad'da Dört Yerleşme Yeri*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.
- Mellaart, James, “Notes on the Architectural Remains of Troy I and II”, *Anatolian Studies*, Vol:9, British Institute at, Ankara 1959, 131 -162.

- Müller, Marcus, “Mısırlılar Ne Biliyorlardı?”, *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, 51-53.
- Neumann, Jehuda *Archaeologischer Anzeiger*, Beşik-Tepe Vorbericht Über Die Ergebnisse Der Grabungen Von 1984, Berlin, 1984. s: 348
- Naumann, Rudolf, *Eski Anadolu Mimarlığı*, TTK. Ankara 1985.
- Özdoğan, Mehmet, “Tarih Öncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya’da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları”, *TÜBA-AR I*, Ankara 1998, 63-80.
- Peter, Hans, Margarethe Uerpmann, “Troia’da Yaşam”, *Düş ve Gerçek ve Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, 315- 318.
- Pustovoytov, Konstantin, Simone Reihl, “Suitability of Biogenic Carbonate of Lithospermum Fruits for C14 Dating”, *Quaternary Research*, Tübingen 2004, 508-518.
- Riehl, Simone, *Bronze Age Environment and Economy in the Troad*, Tübingen 1998.
- Riehl, Simone, Elena Marinova, “Mid-Holocene Vegetation in the Troad (W Anatolia): man-made or natural”, *Veget Hist Archaeobot* (2008), 17:297–312, 2007.
- Sazcı, Devrim, Çalış, “Die alten Troianer und das Meer – Keramik und Handelsbeziehungen der sog. Maritimen Troia-Kultur”, *Troia Archäologie eines Siedlungshügels und seiner, Landschaft* (Ed) Manfred O. Korfmann, Philipp von Zabern 2006, 201- 208.
- Sazcı, Göksel, Mikhail Treister, “Troias Gold –Die Schätze des dritten Jahrtausends vor Christus”, *Troia Archäologie eines Siedlungshügels und seiner, Landschaft* (Ed) Manfred O. Korfmann, Philipp von Zabern 2006, 209- 216.
- Sazcı, Göksel, *Troia Hazineleleri*, İstanbul 2007.
- Sazcı, Göksel, “Troas Bölgesi Prehistoryası”, *Çanakkale Savaşları Tarihi I*, İstanbul 2008, 282- 335.
- Sazcı, Göksel, “Muhtemelen Tapınma Amaçlı Bir Yapı”, *Düş ve Gerçek Troia*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, 384- 391.

Sazcı, Göksel, “ Heinrich Schliemann’ın Gözüyle Troia Tabakaları”, *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol’a Armağan*, Ed: Alparslan, Metin- Doğan- Alparslan, Metin- Peker, Hasan, İstanbul 2007, 685-705.

Sazcı, Göksel, “Troia I-III, Die Maritime Troia- Kultur: Eine Untersuchung Der Funde Und Befunde Im Mittleren Schliemanngraben D07, D08,” *Studia Troica* Band:15, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein 2005, 35- 99.

Schliemann, Heinrich, *Troija Results of the Latest Researches and Discoveries on the Site of Homer’s Troy*, New York 1884.

Sevinç, Nurten, “Bozcada Tenedos Nekropolü”, *IV. Kurtarma Kazıları*, Ankara 1993, 312-315.

Sevinç, Nurten, “Bozcada Tenedos Nekropolü”, *V. Kurtarma Kazıları*, Ankara 1994, 112-115.

Sevinç, Nurten, Turan Takaoğlu, “The Early Bronze Age on Tenedos-Bozcaada”, *Studia Troica*, Band: 14, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein 2004, 135- 140.

Sperling, Jerome W., “Kumtepe in the Troad”, *Hesperia*, Vol: 45, American Scholl of Classical Studies art Athens, 1976, 305 -364.

Takaoğlu, Turan, Göksel Sazcı, D. Çalış Sazcı, “The Troy III Period, in Light of Recent Excavations”, *Early Bronze Age Troy/Chronology, Cultural Development and Interregional Contacts*, (Baskıda).

Ünlüsoy, Sinan, “Vom Reihnhaus zum Megaron. Troia I bis Troia III”, *Troia Archäologie eines Siedlungshügels und seiner, Landschaft* (Ed) Manfred O. Korfmann, Philipp von Zabern 2006, 133- 144.

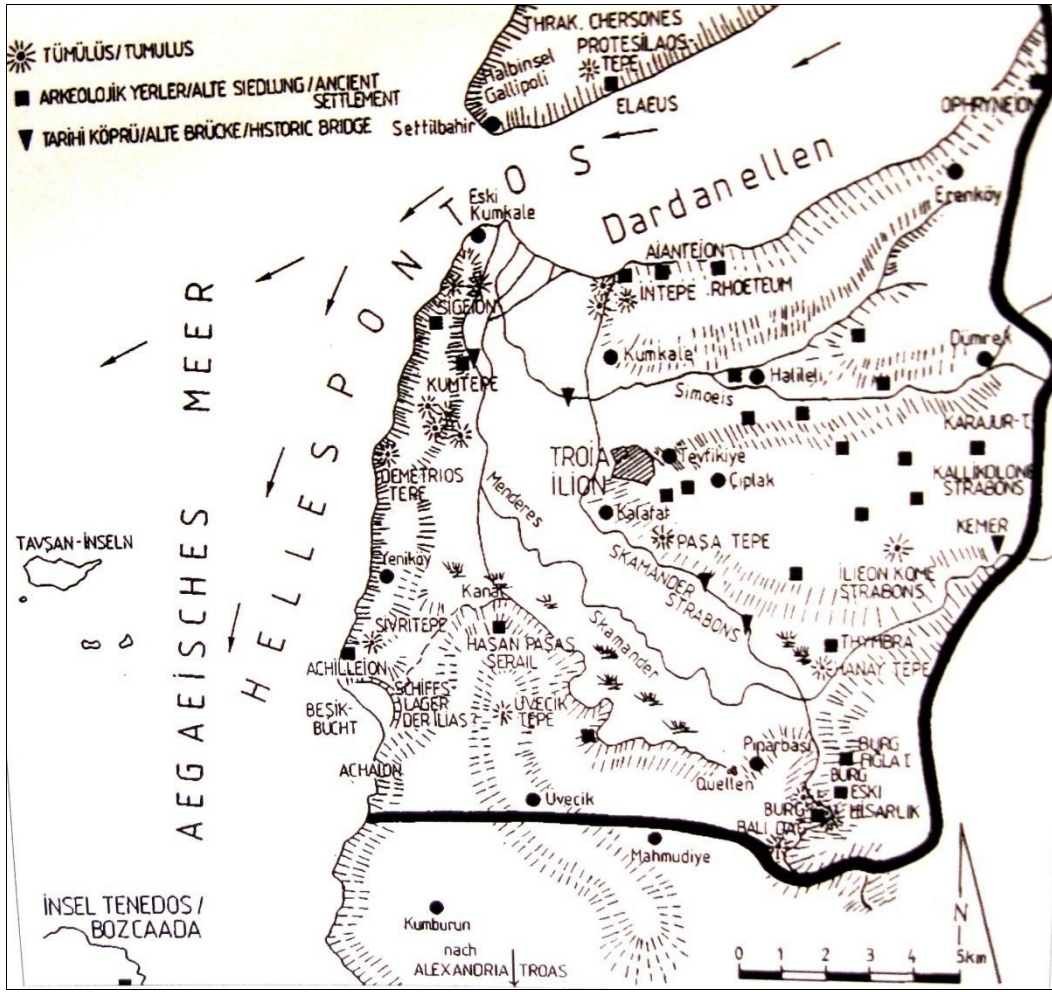
Yıkılmaz, M.. Burak, Aral I. Okay, Izver Özkar, “Biga Yarımadasında Pelajik Bir Paleosen İstifi”, *MTA Dergisi*, sayı:123, 2002, 21- 26.

<http://maps.google.com> 25.11.2010

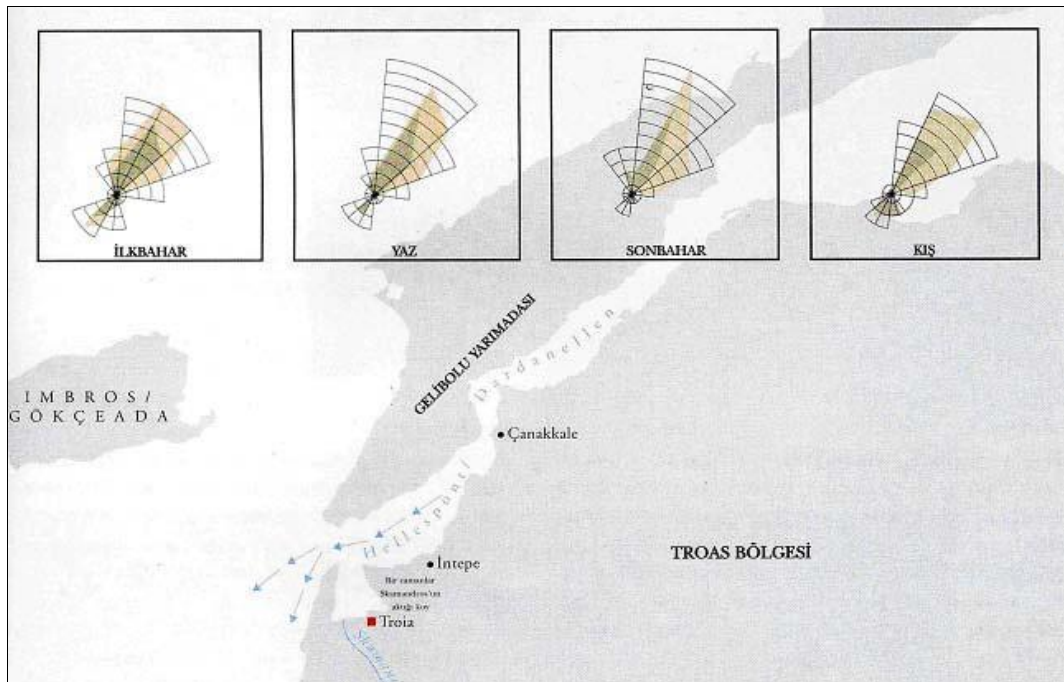
http://www.mta.gov.tr/v1.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Canakkale_Madenler.pdf

[http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=1320&html=ages_detail_t.html&layout=web)

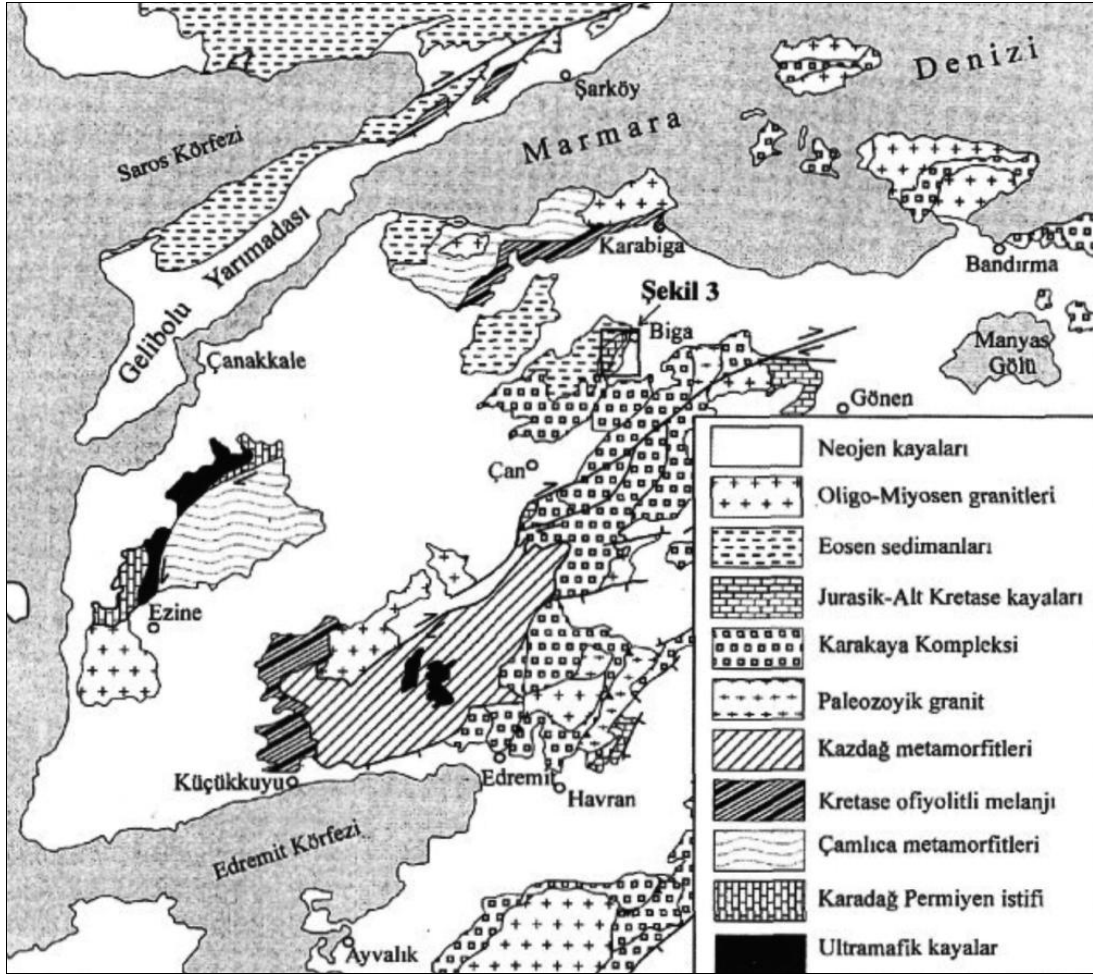
LEVHALAR

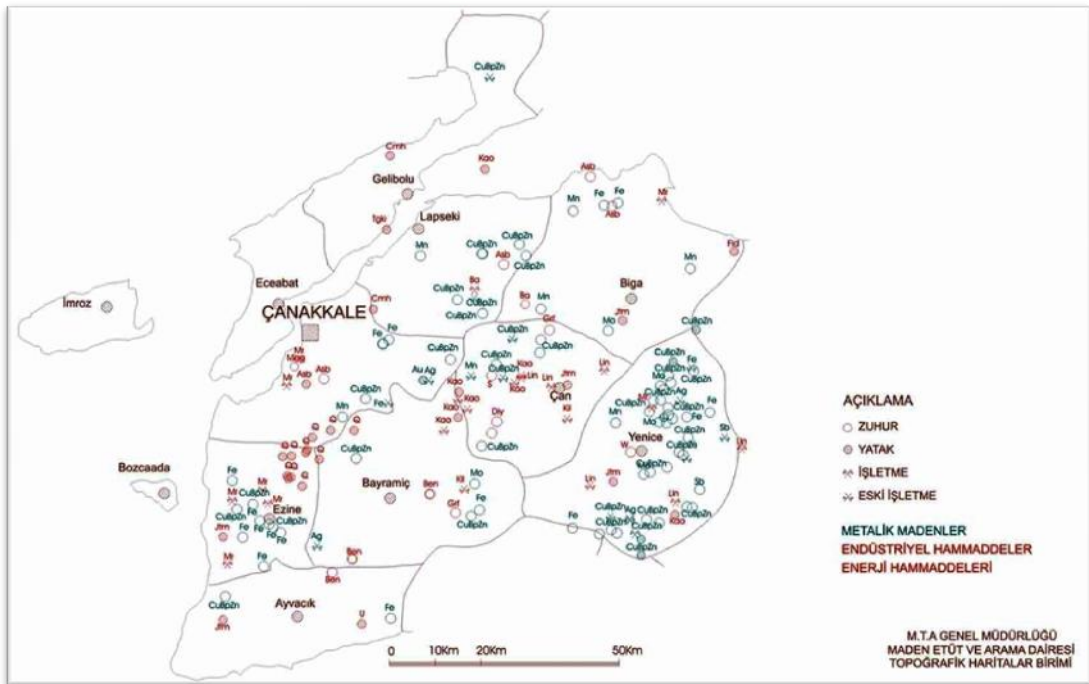
1.

2.

1.

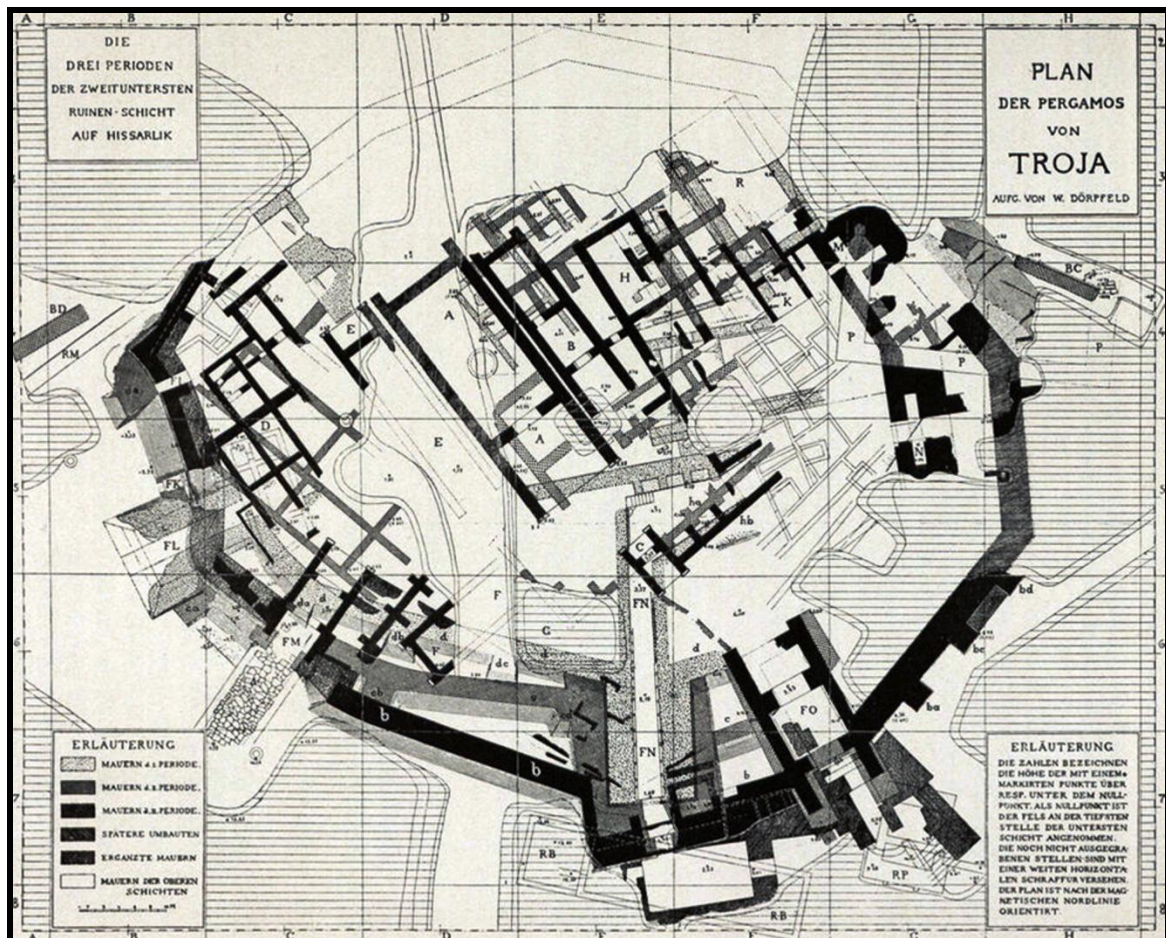
2.

LEVHA III

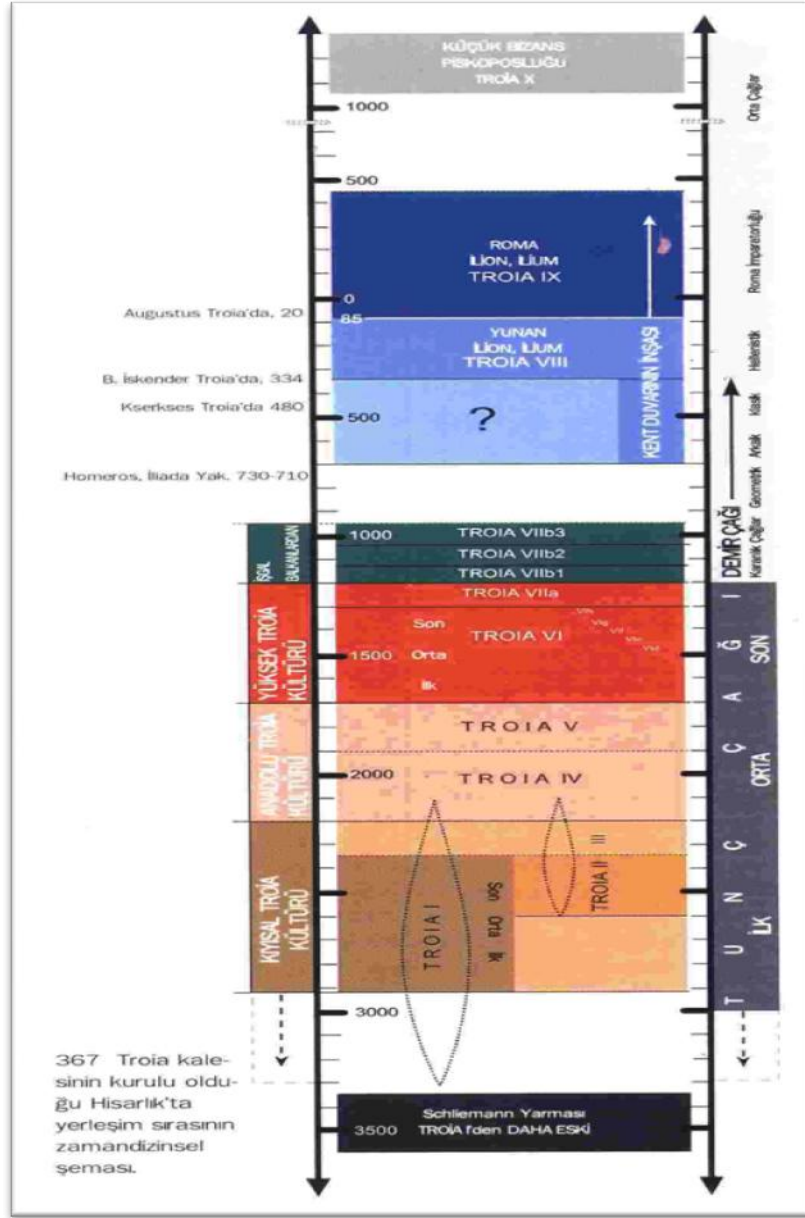

1.

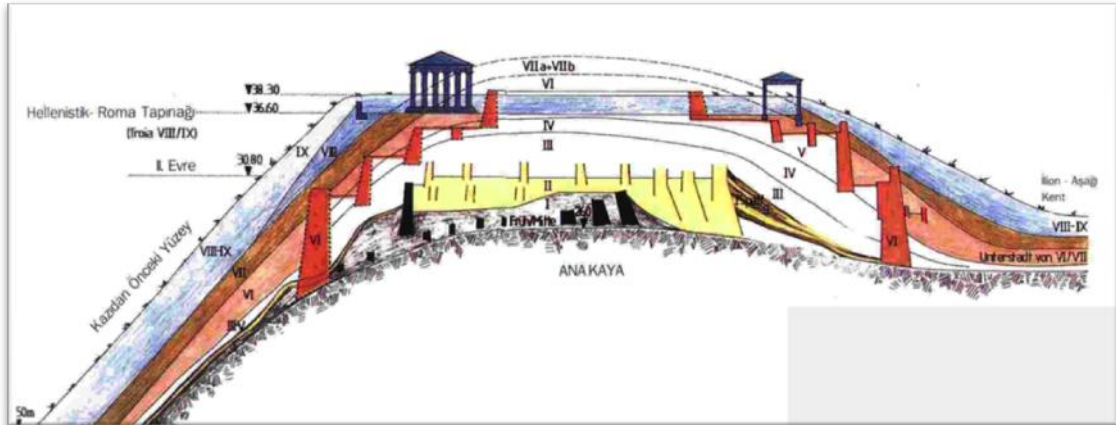

2.

LEVHA IV

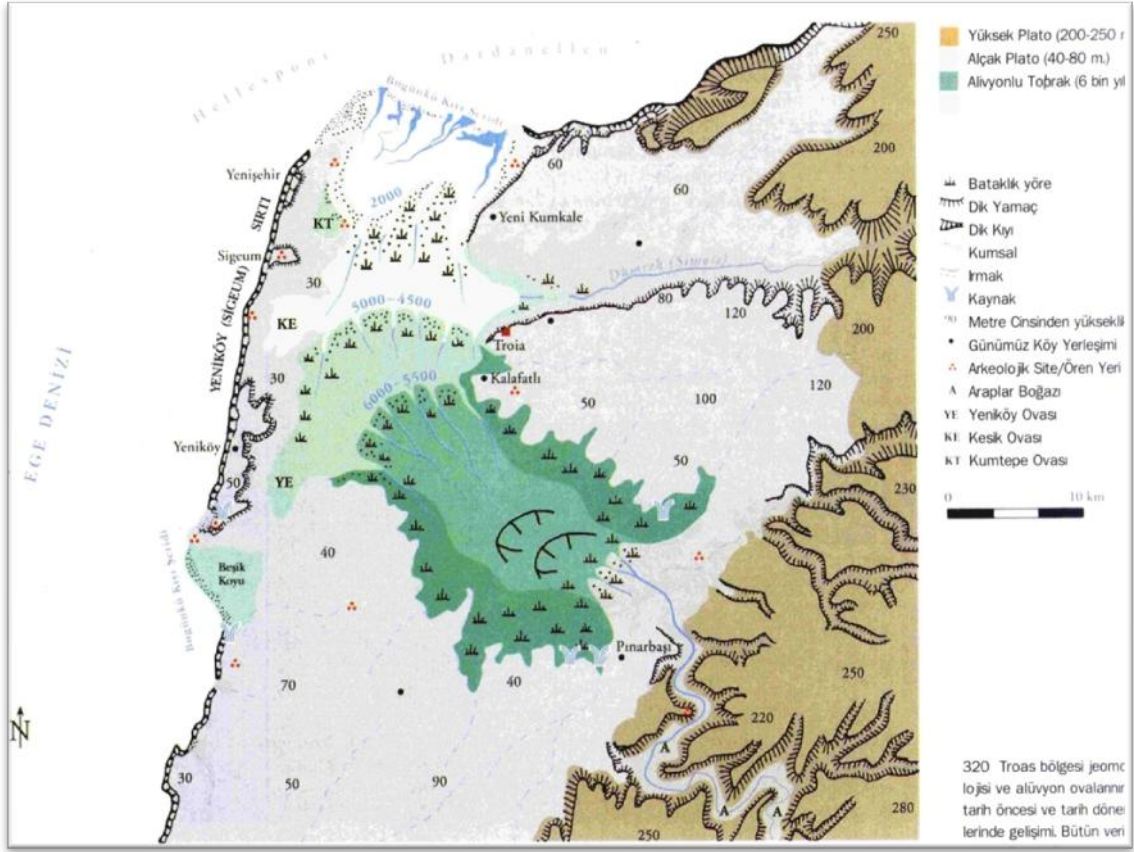

1.

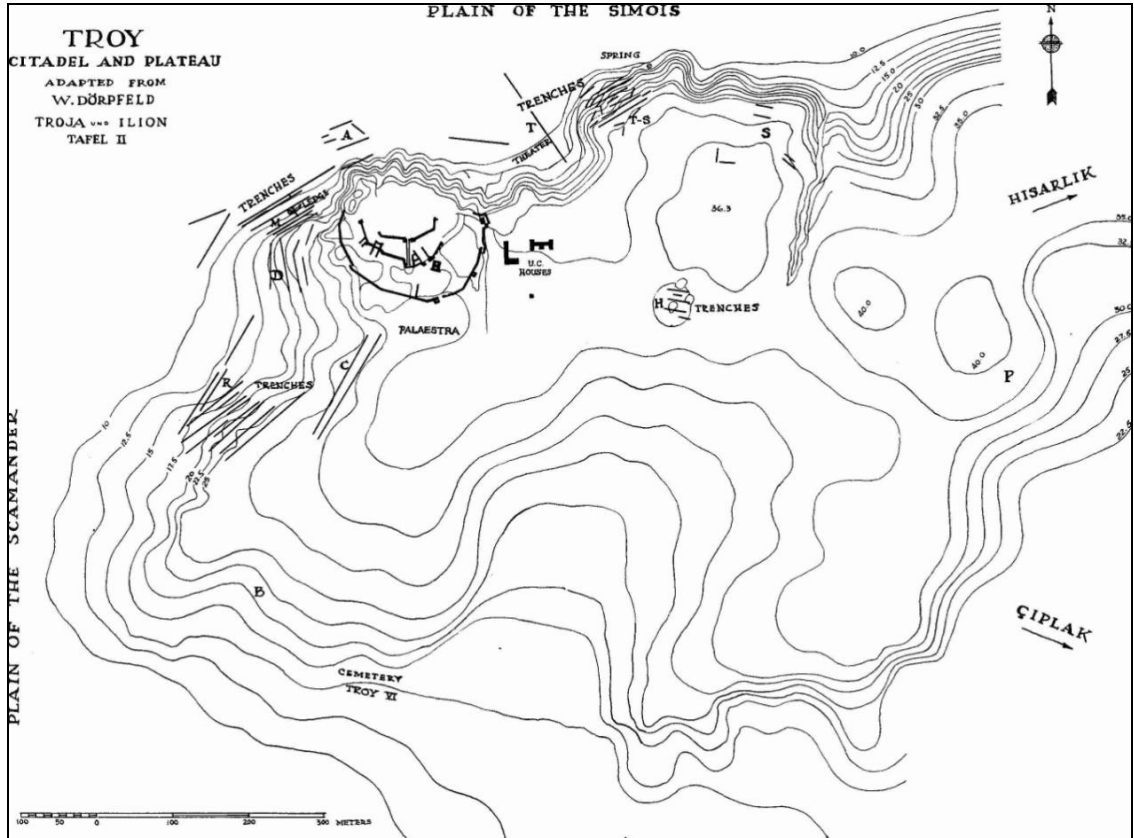

2.

LEVHA V

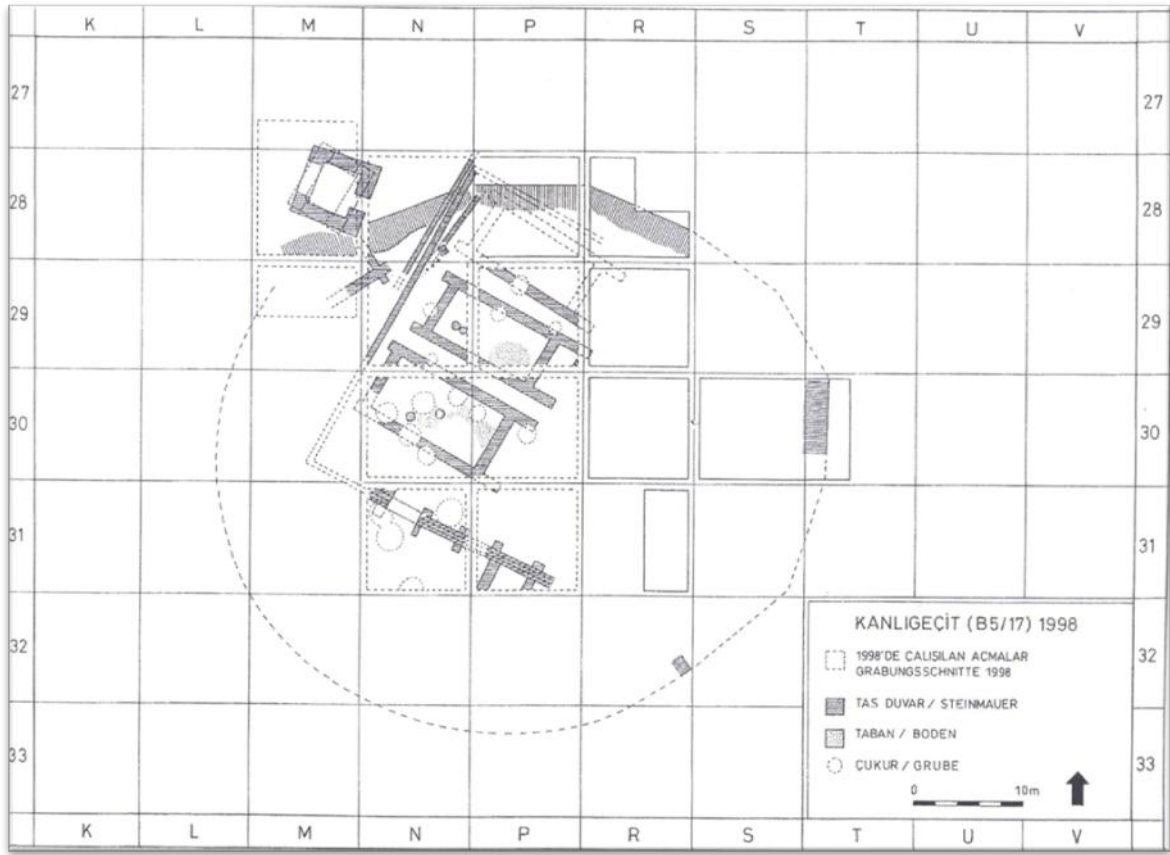

1.

2.

LEVHA VI

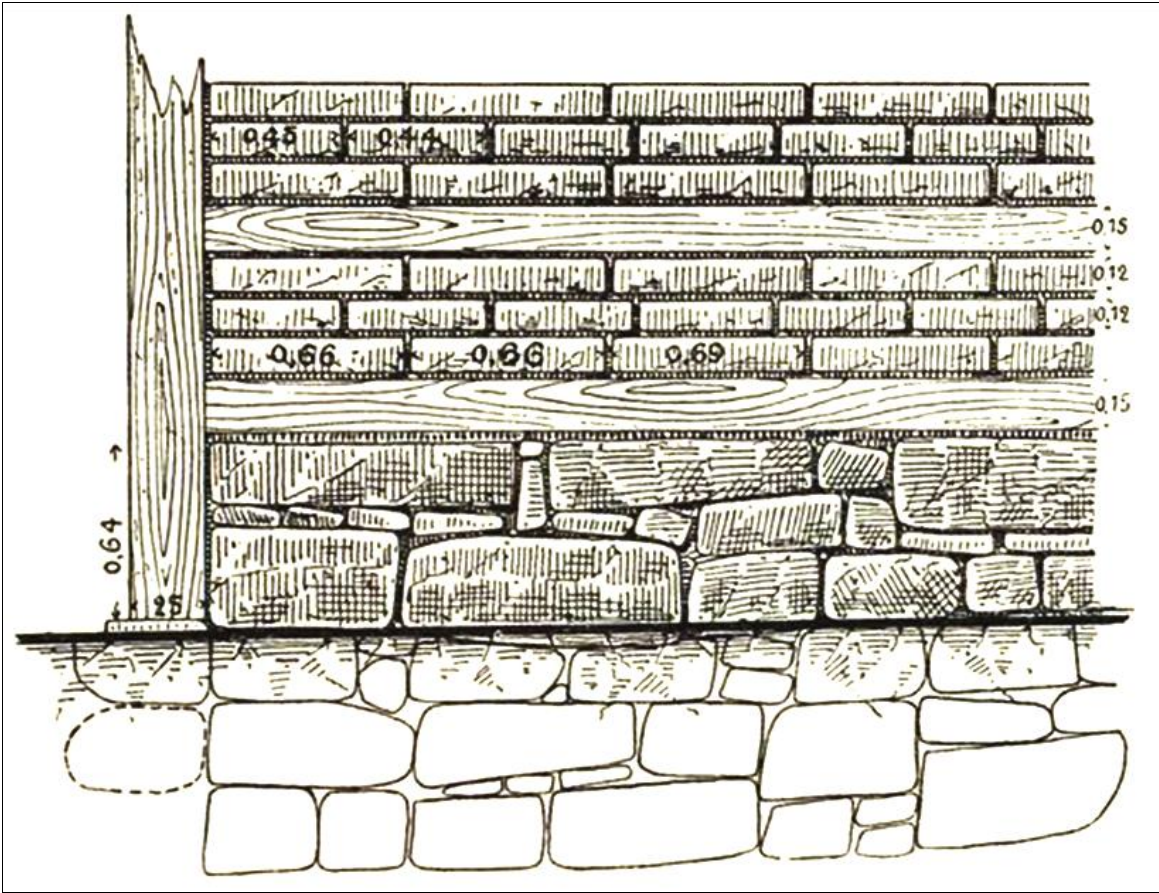
1.

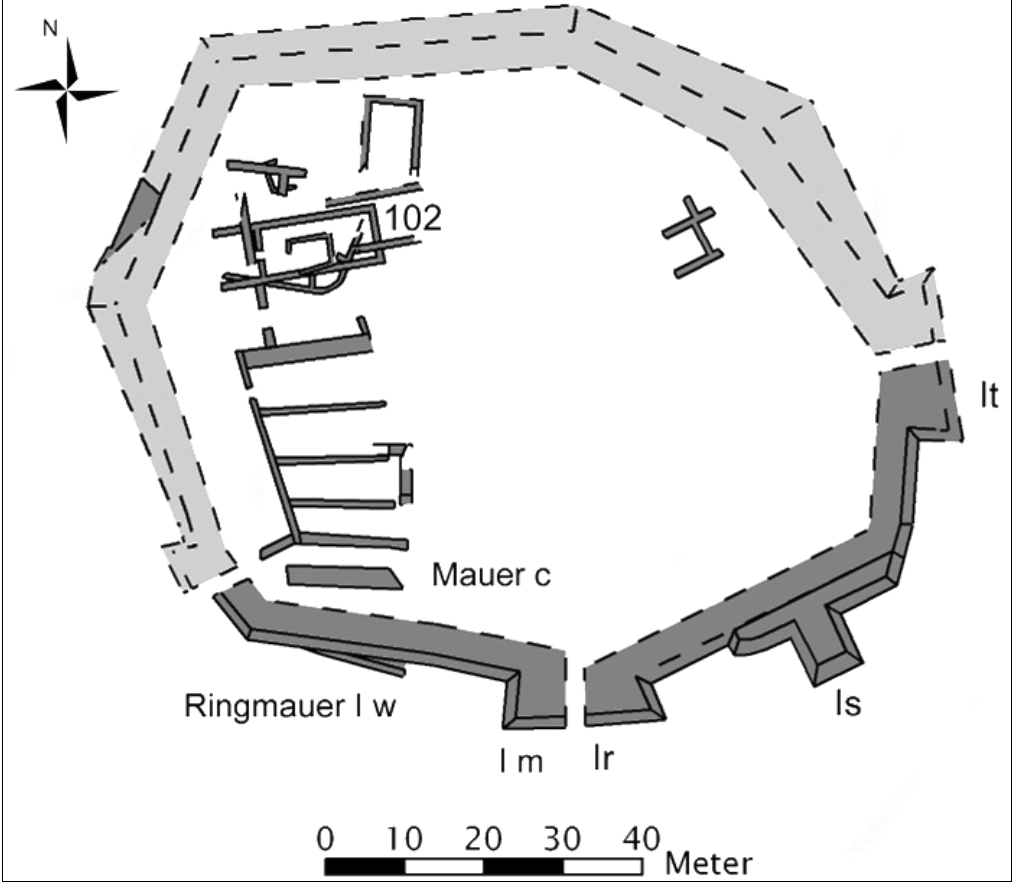
2.

1.

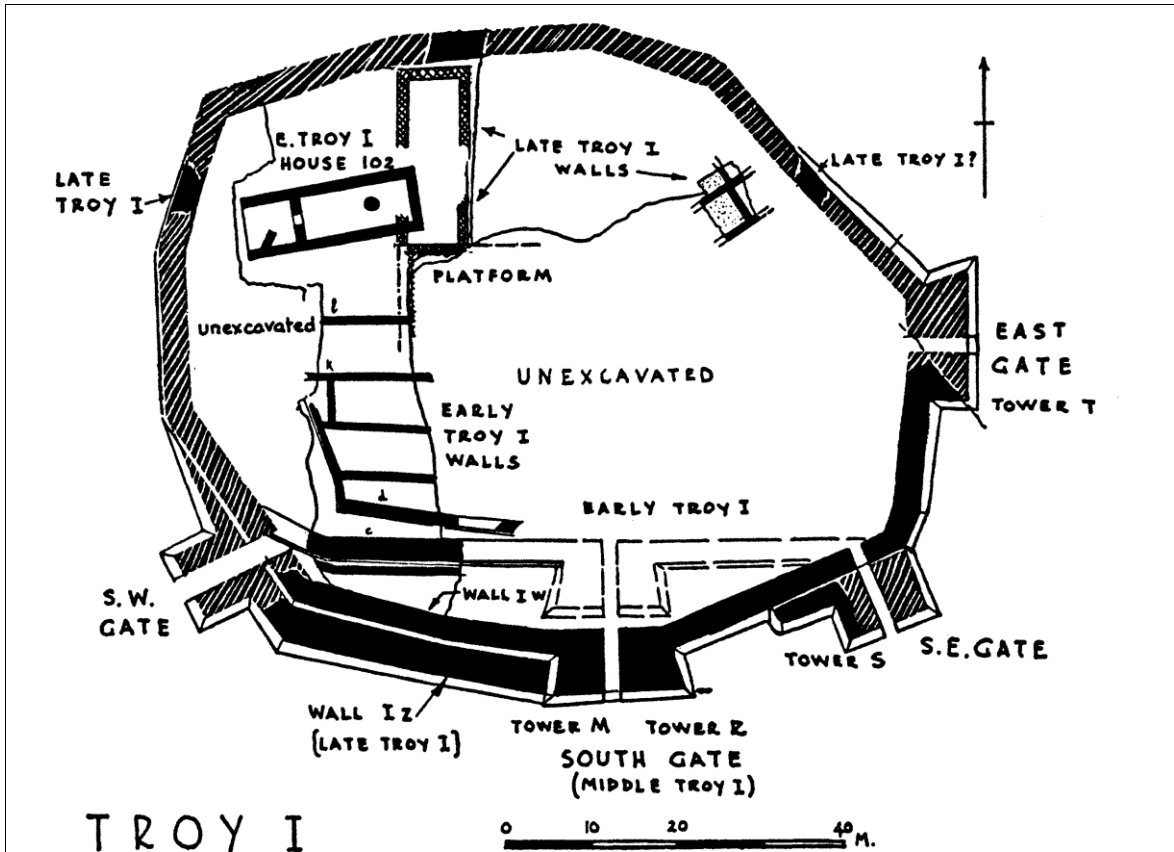
2.

1

2

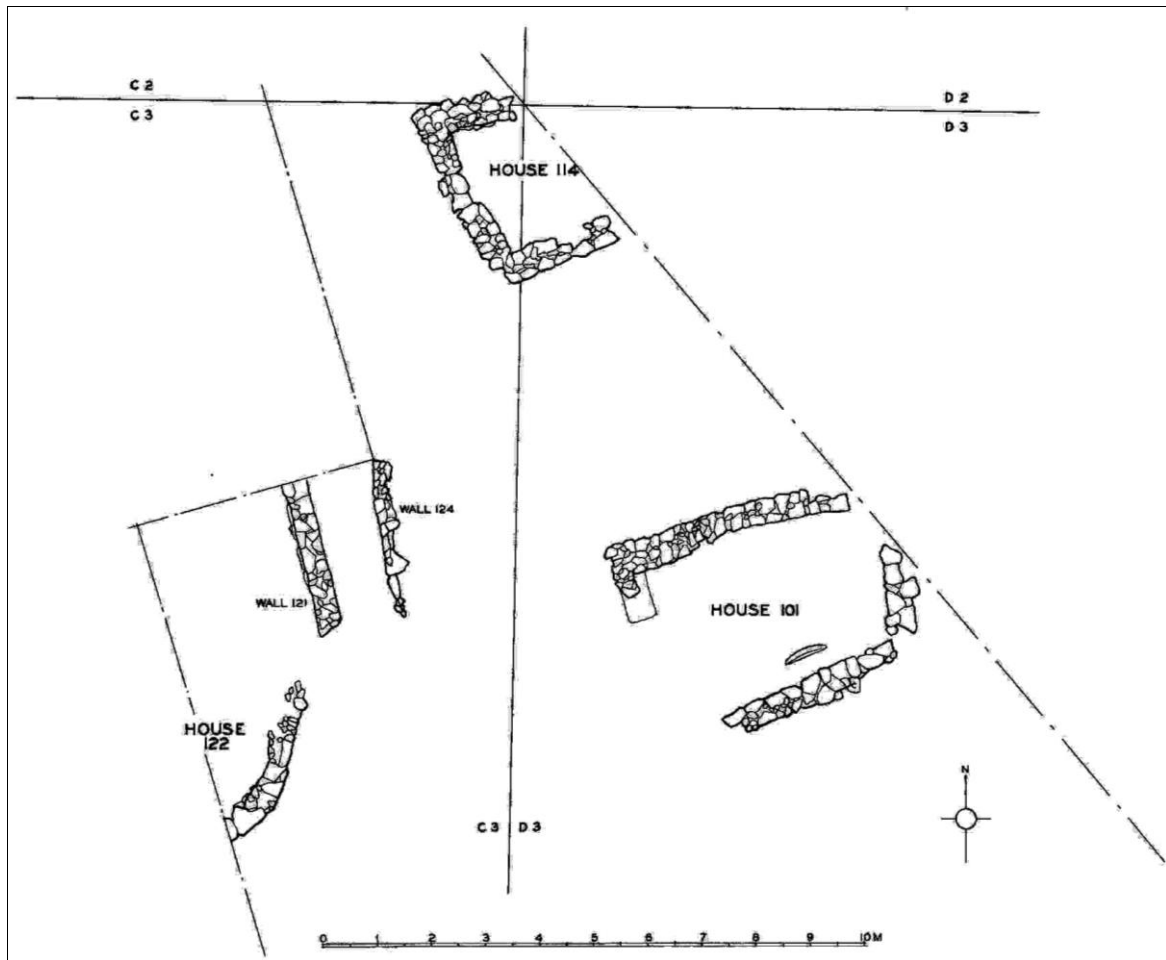

1.

2.

LEVHA X

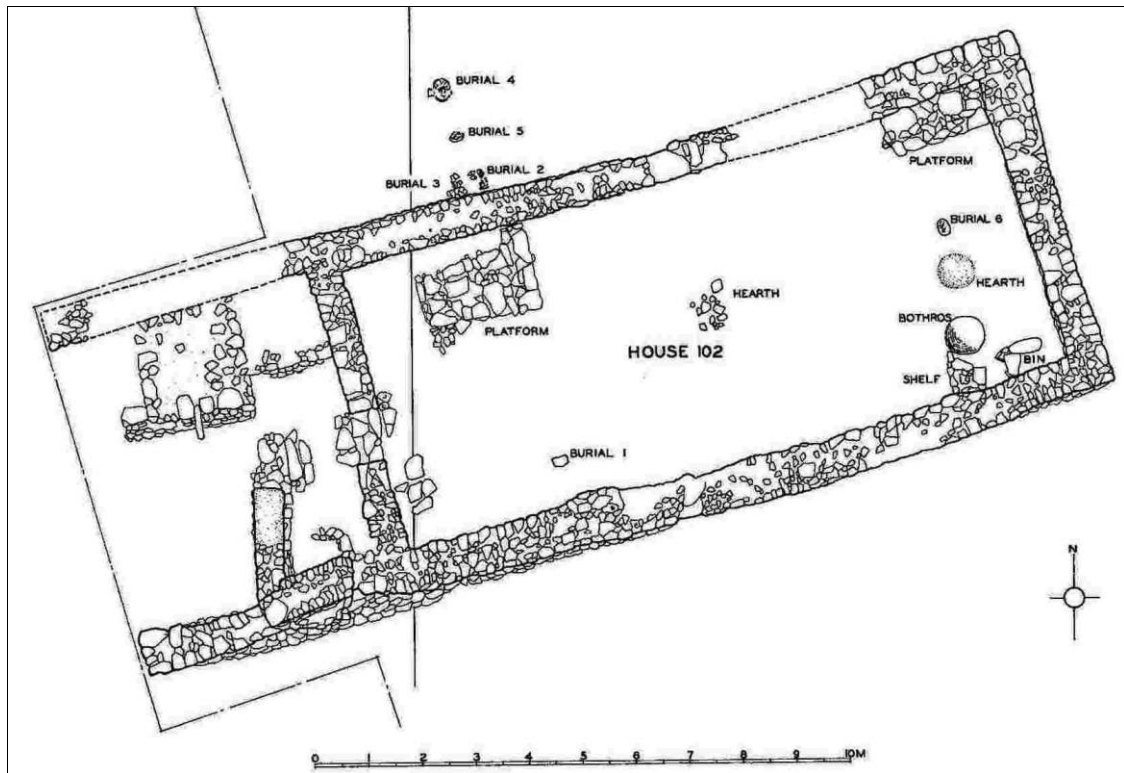
1.

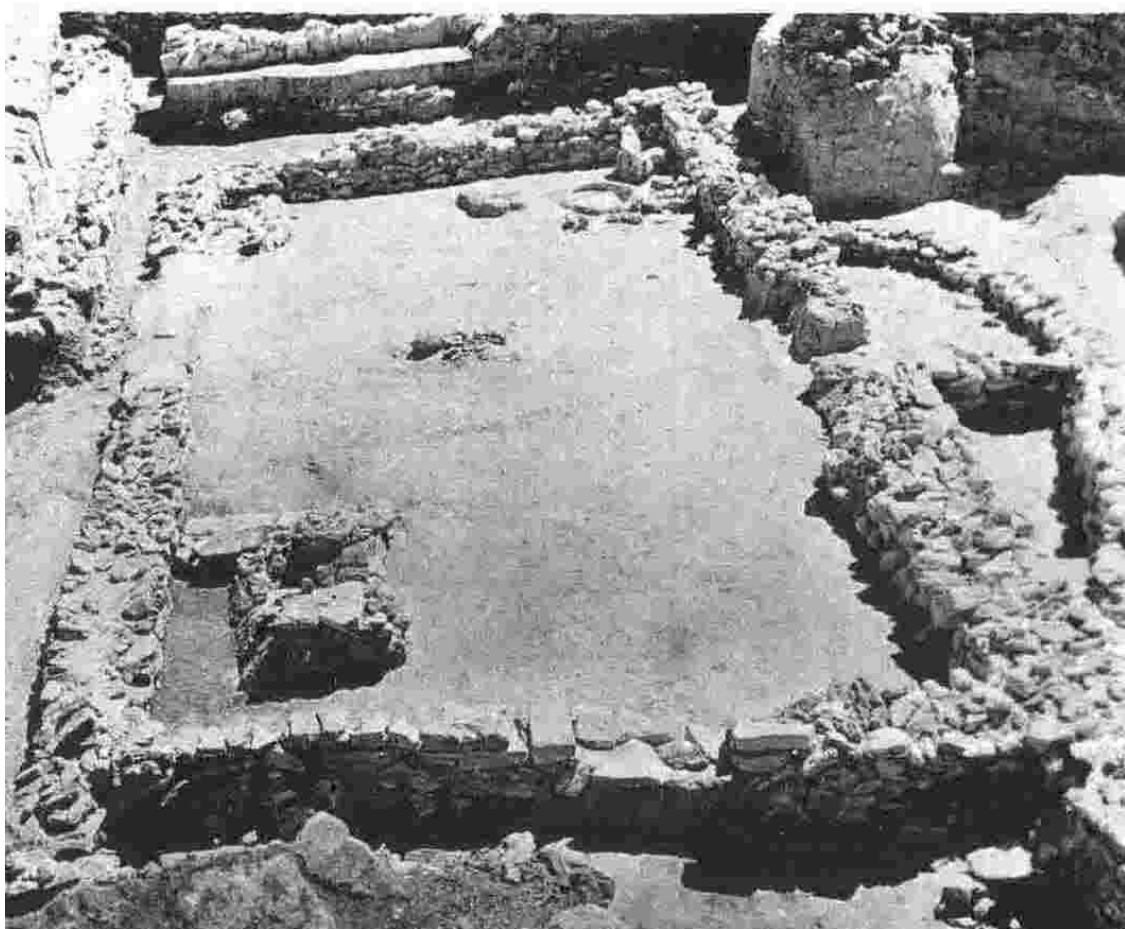
2.

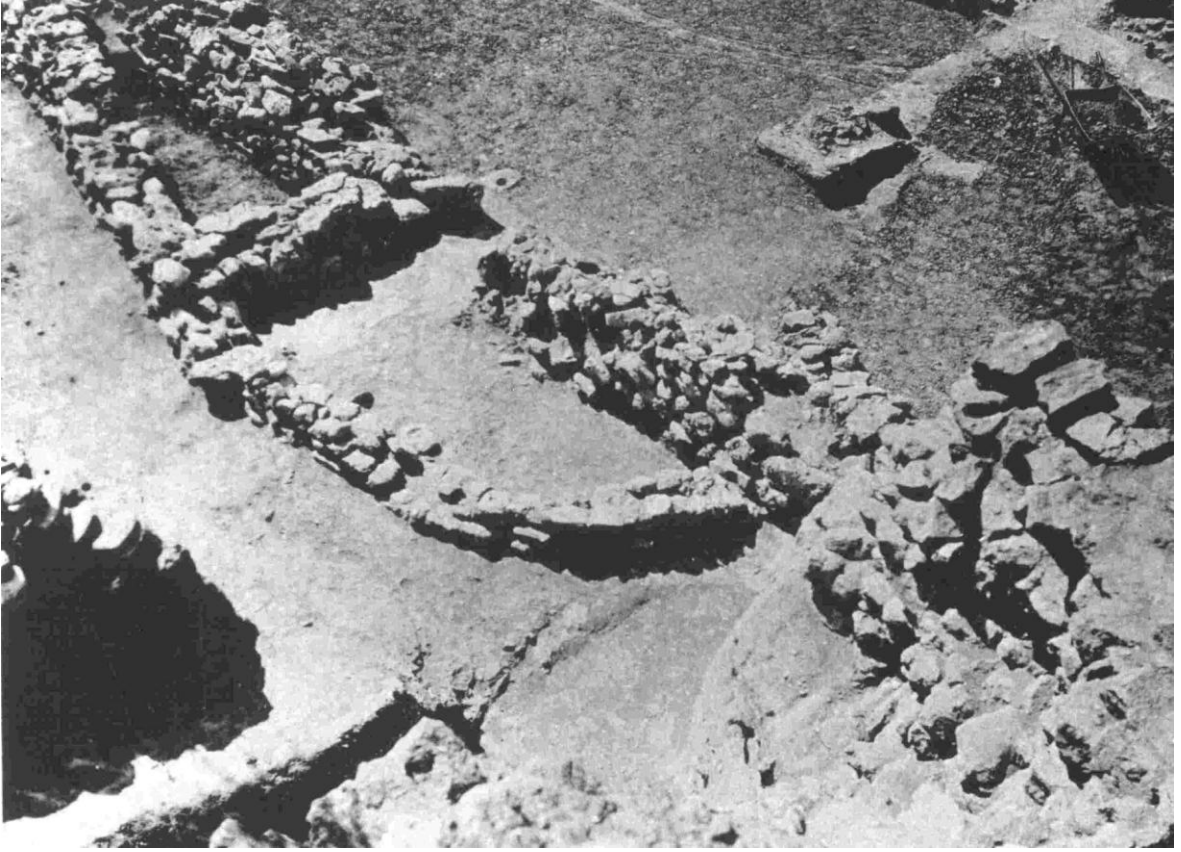
LEVHA XI

1.

2.

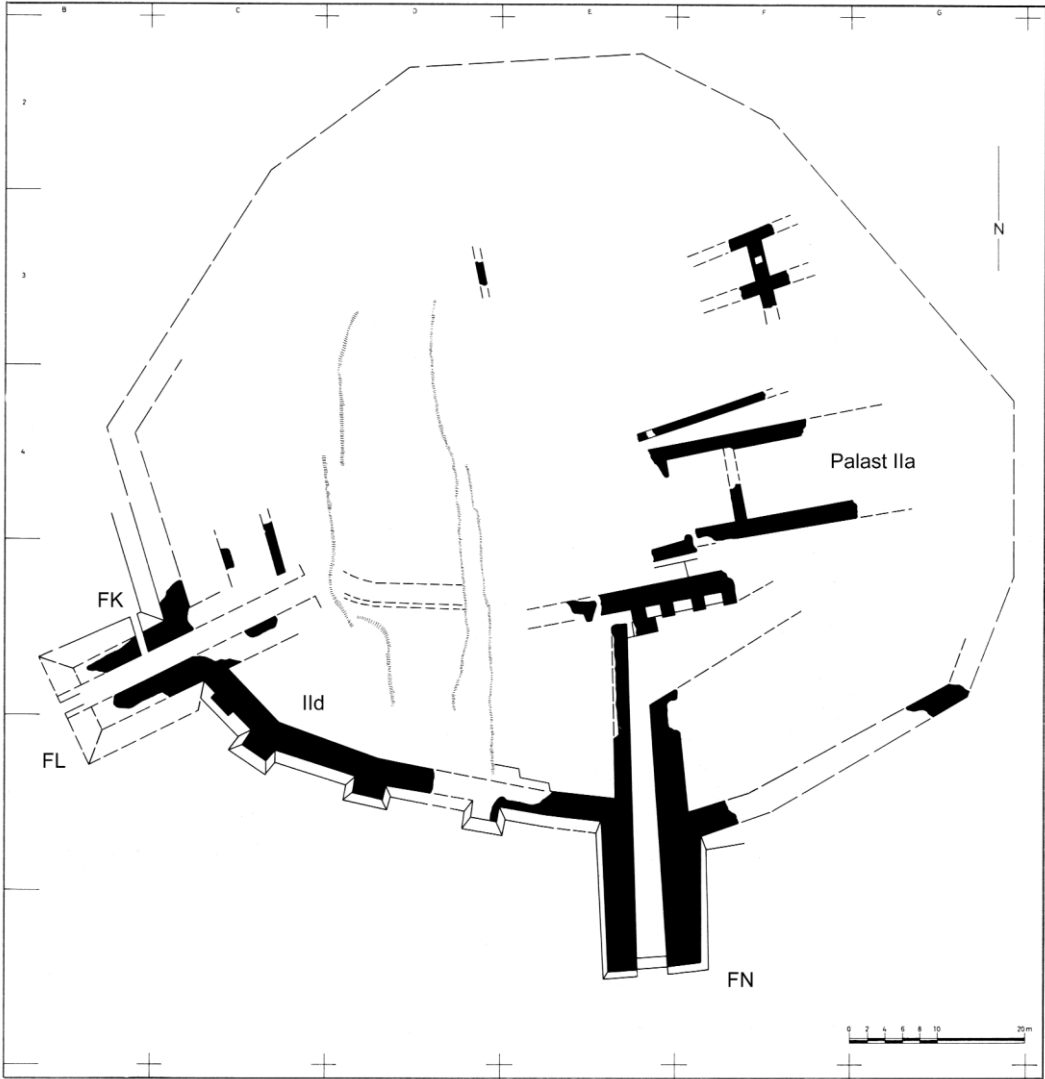

1.

2.

LEVHA XIII

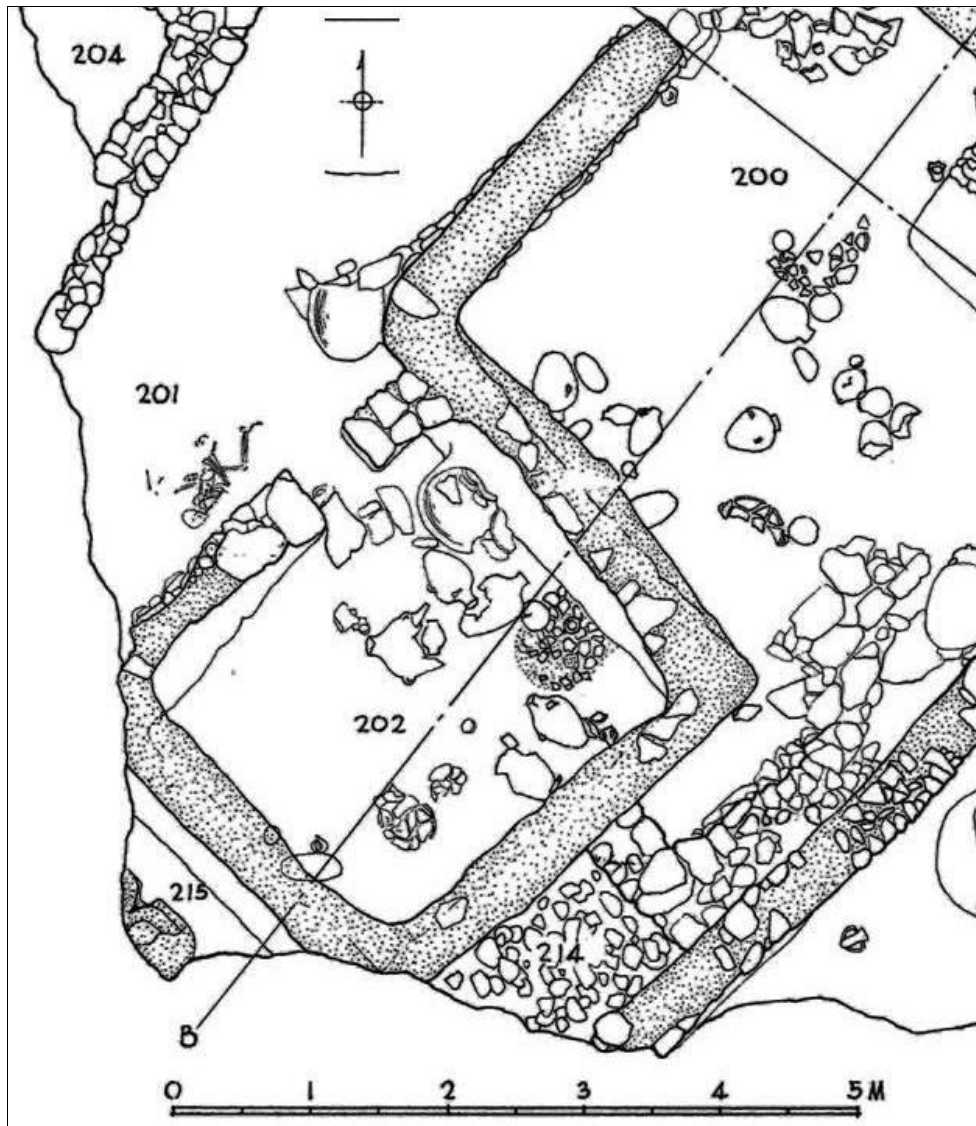

1

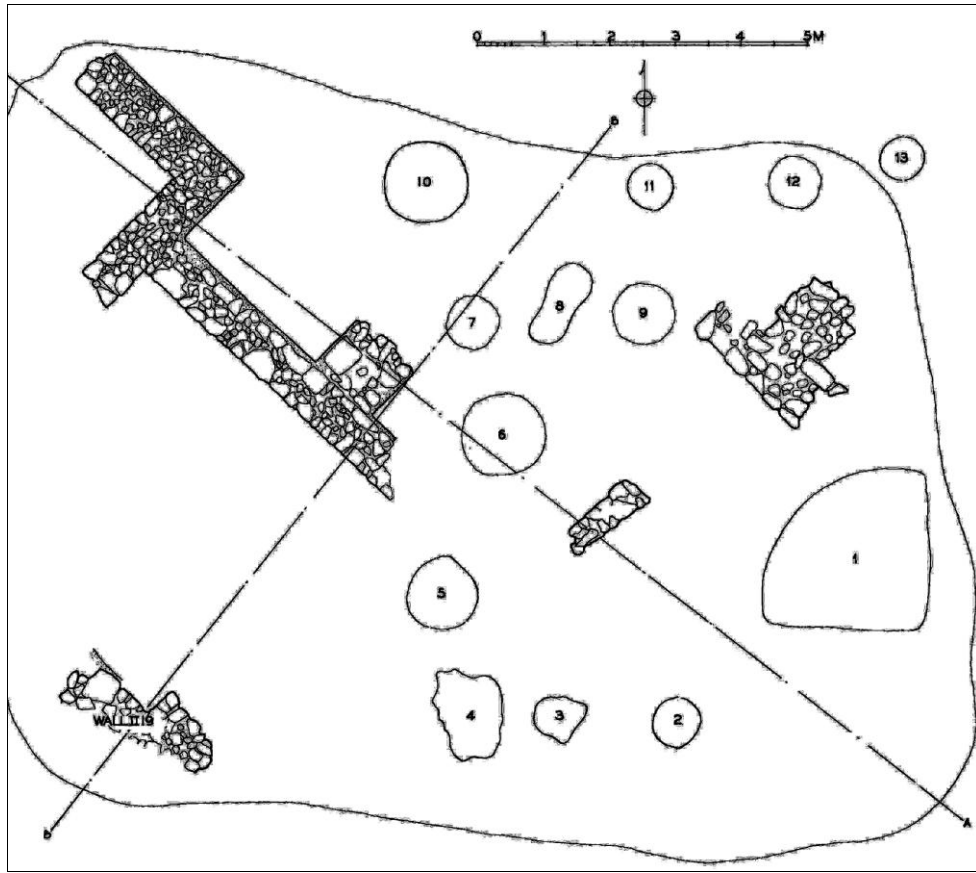
2

LEVHA XIV

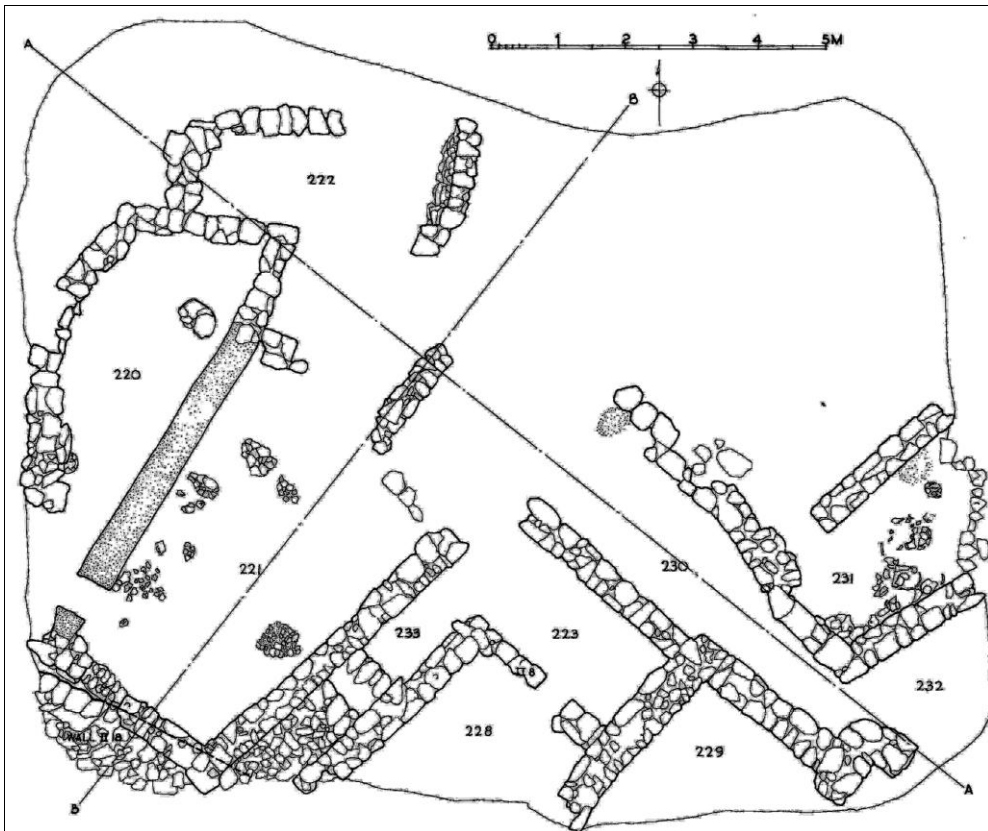

1.

LEVHA XV

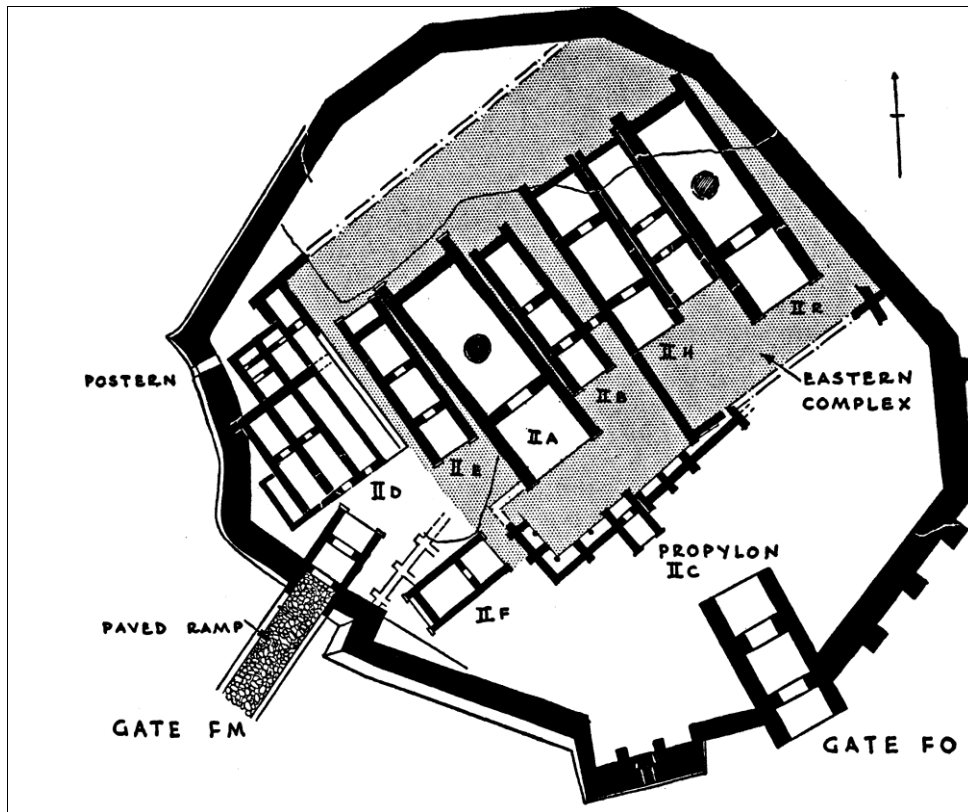
1.

2.

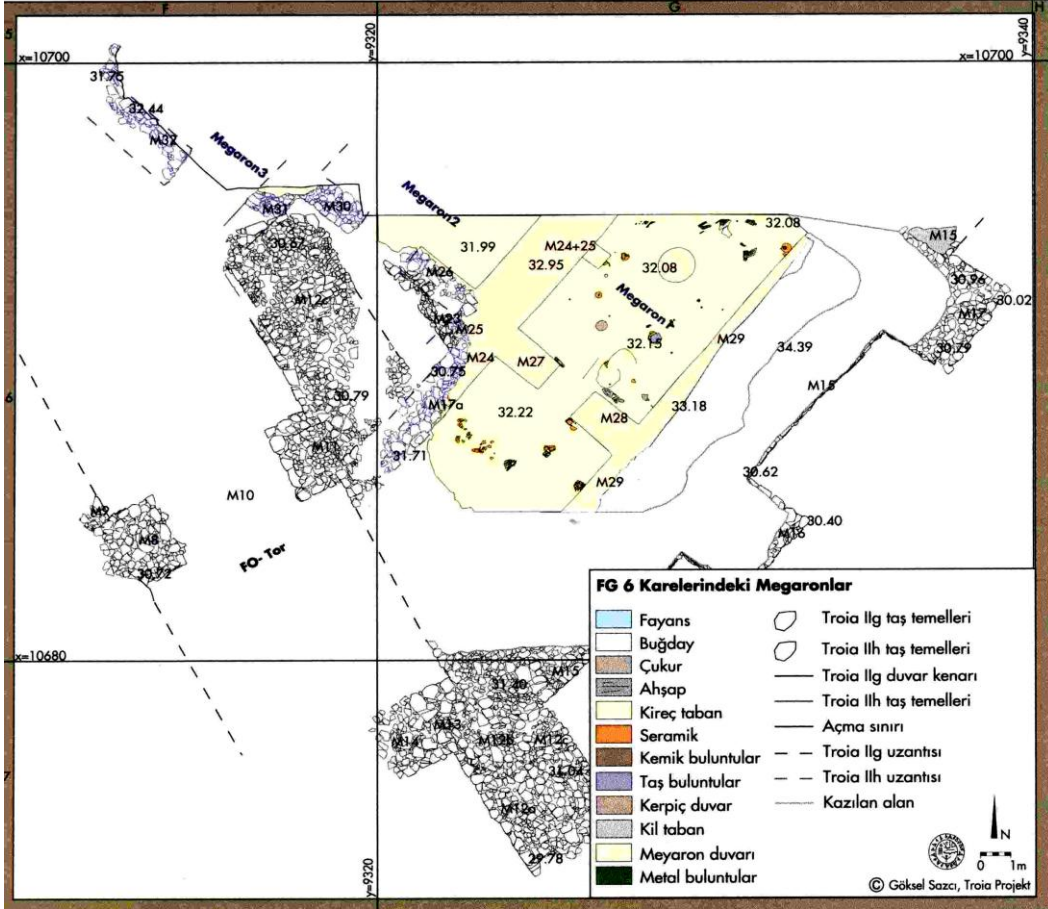

1.

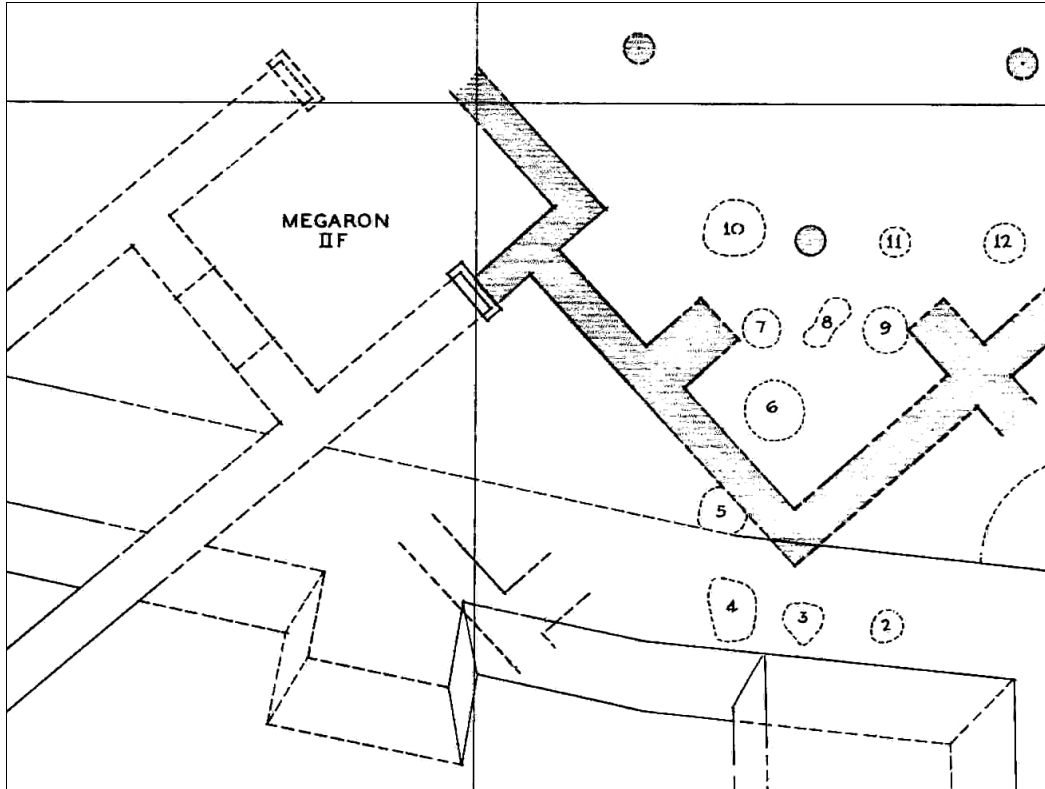

2.

LEVHA XVII

1.

2.

1.

2.

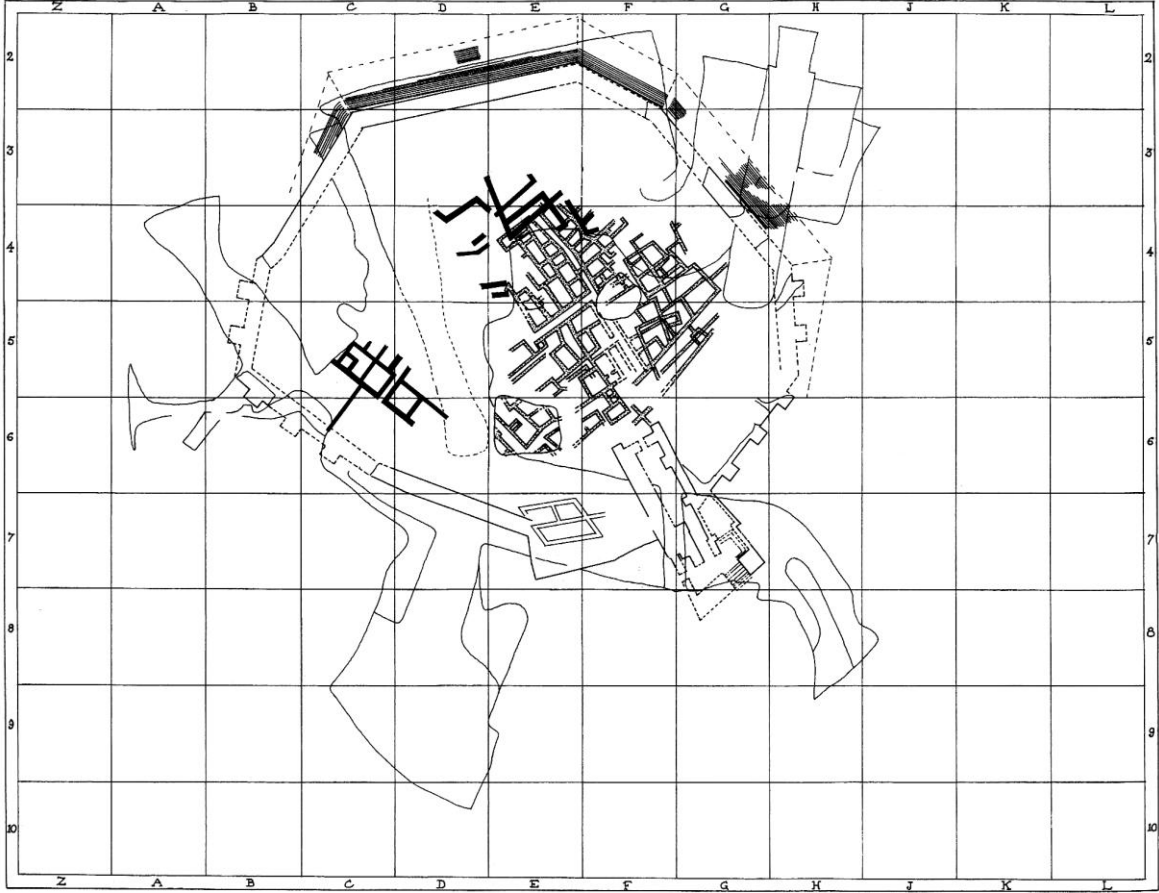

1.

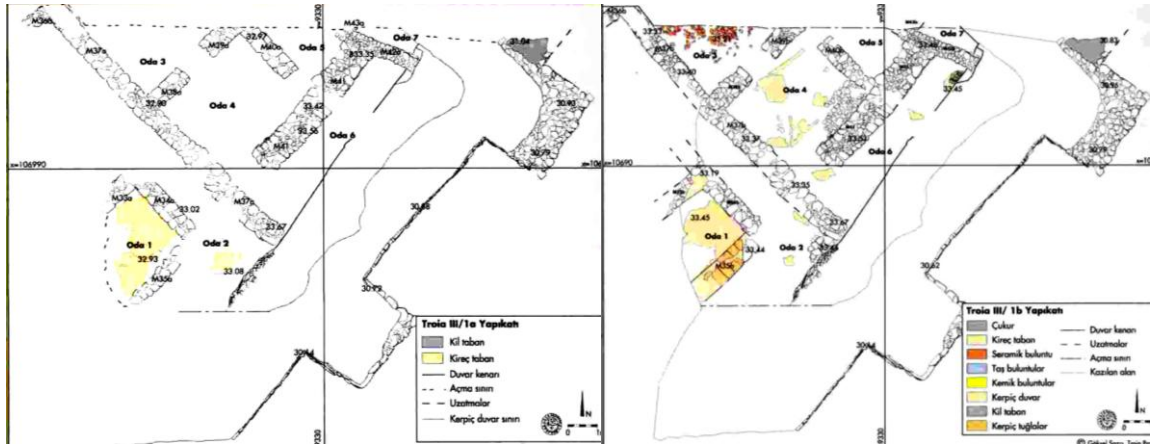

2.

LEVHA XX

1.

2.

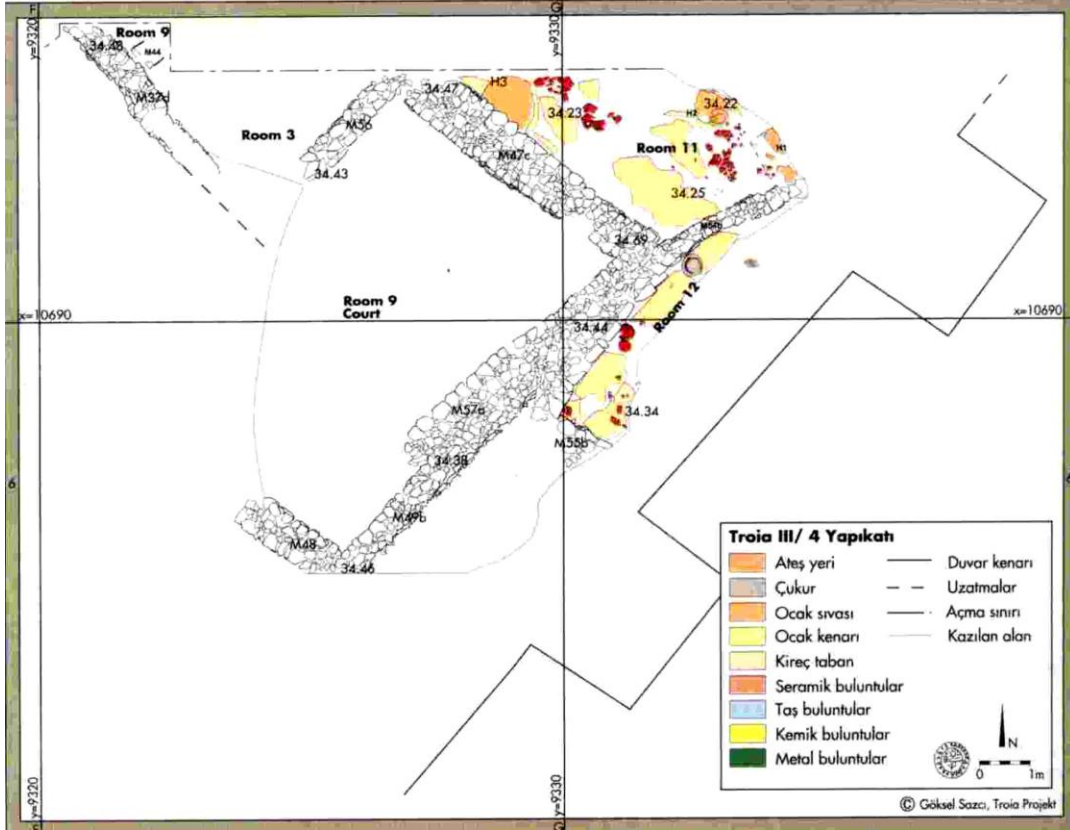
LEVHA XXI

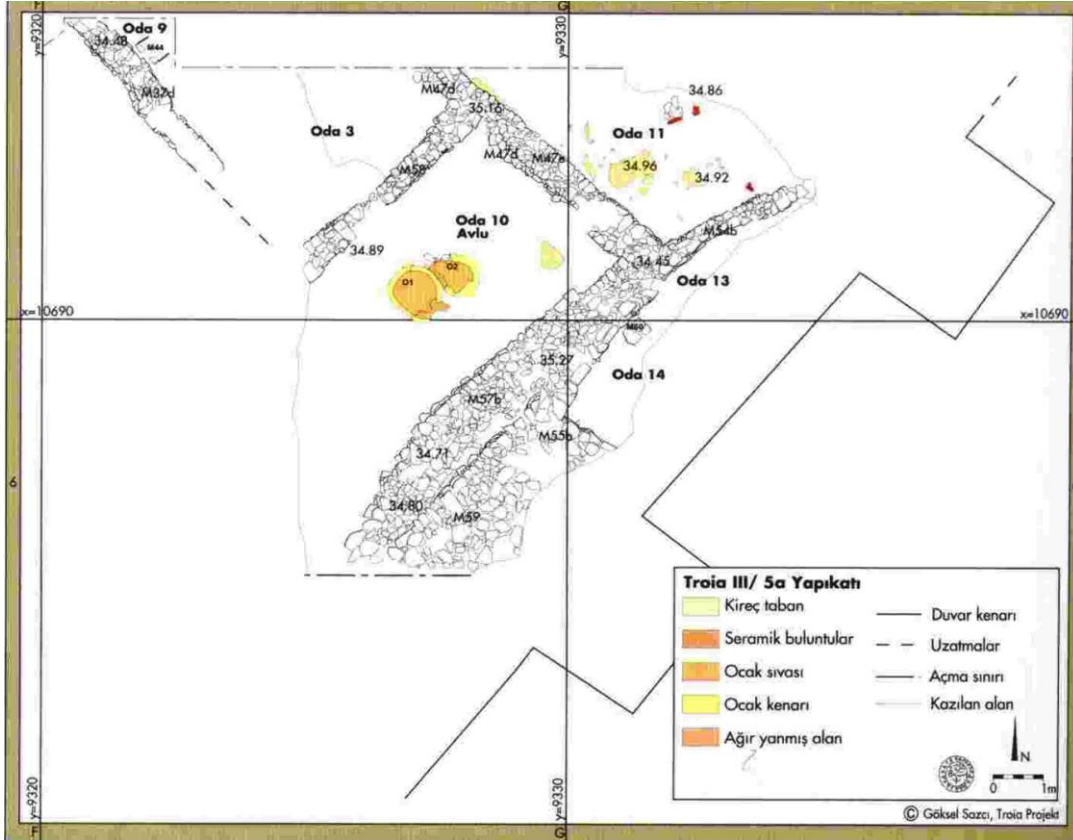
1.

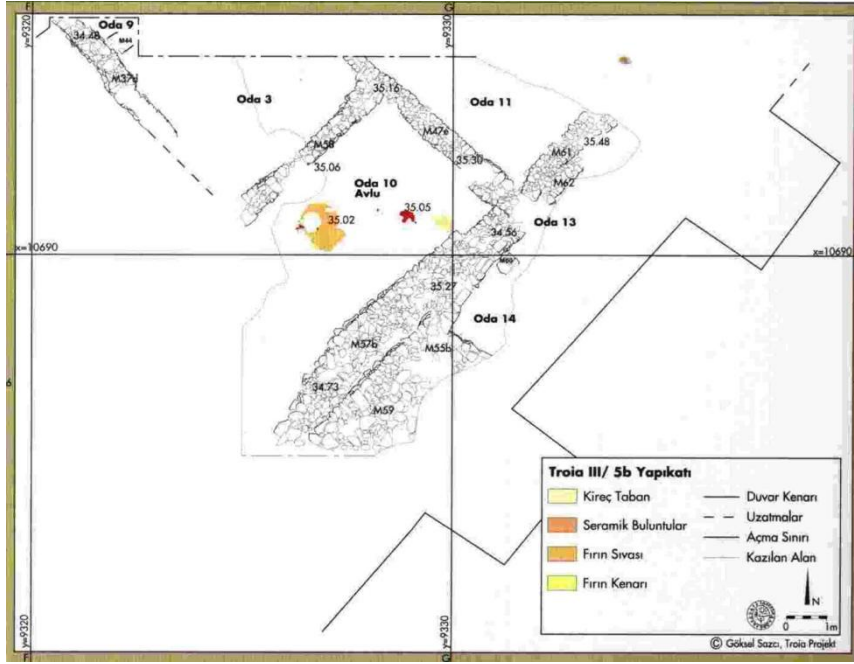
2.

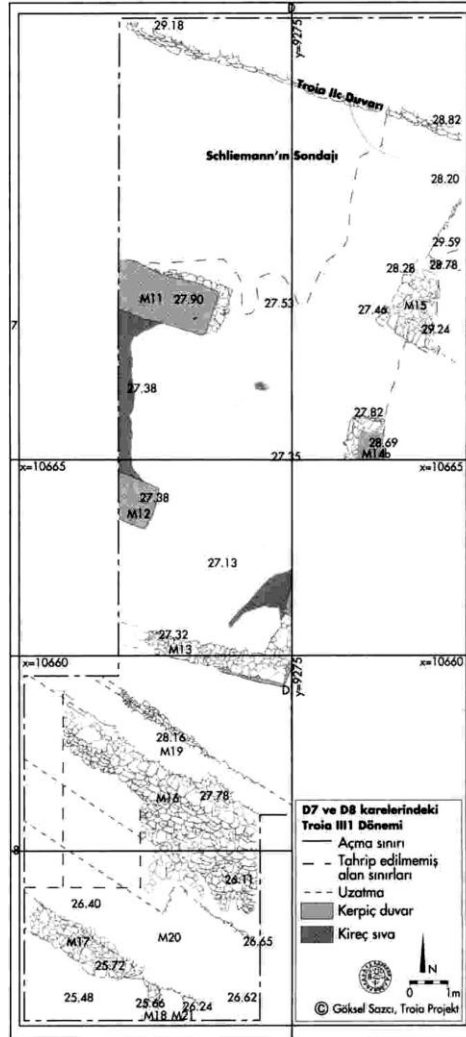
1.

2.

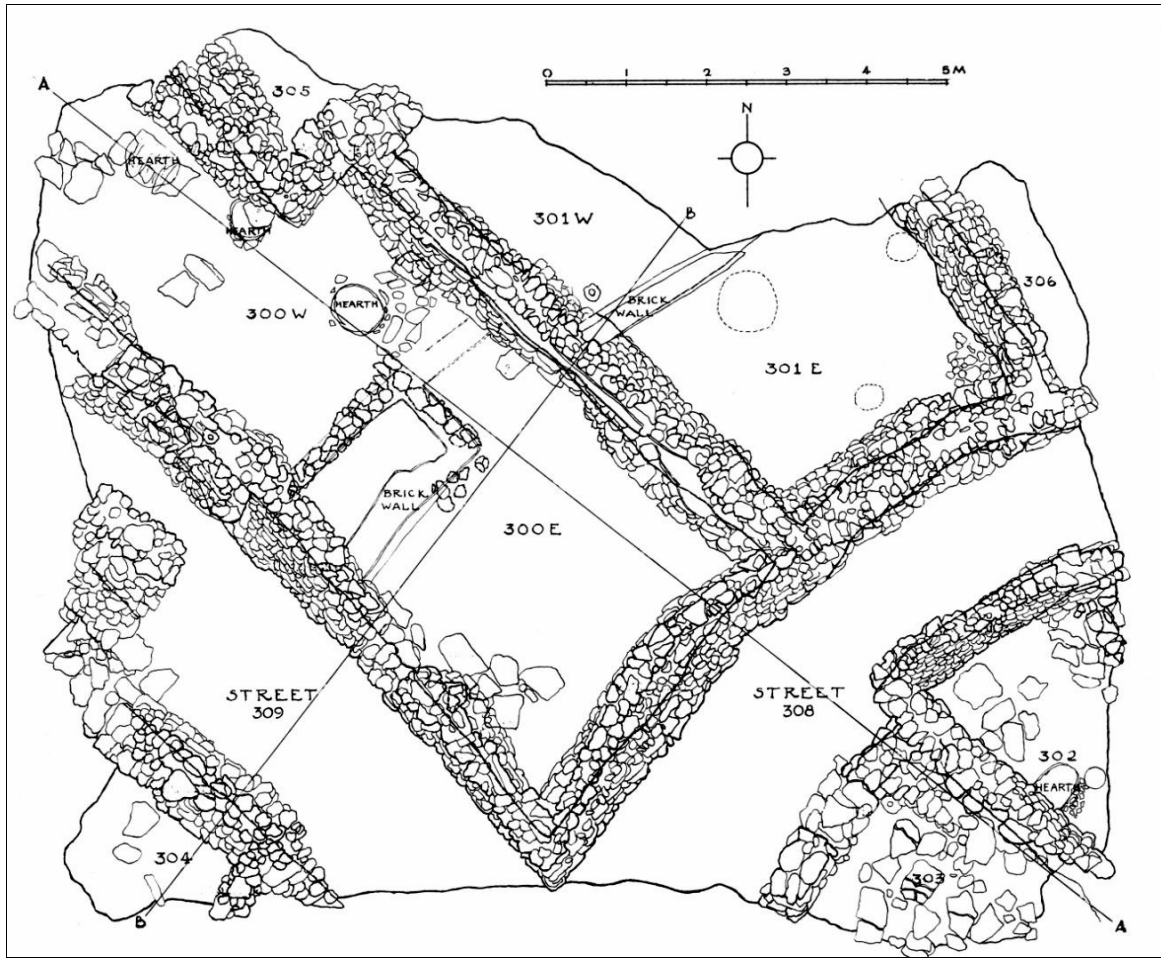

1.

2.

LEVHA XXIV

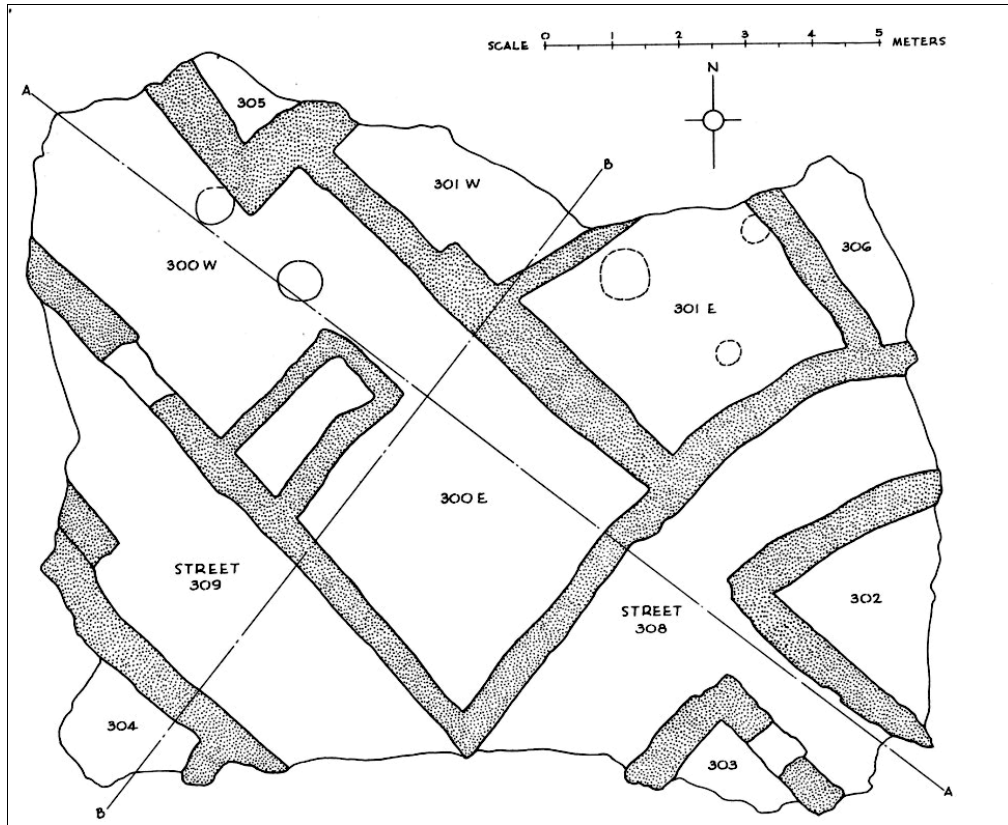

1.

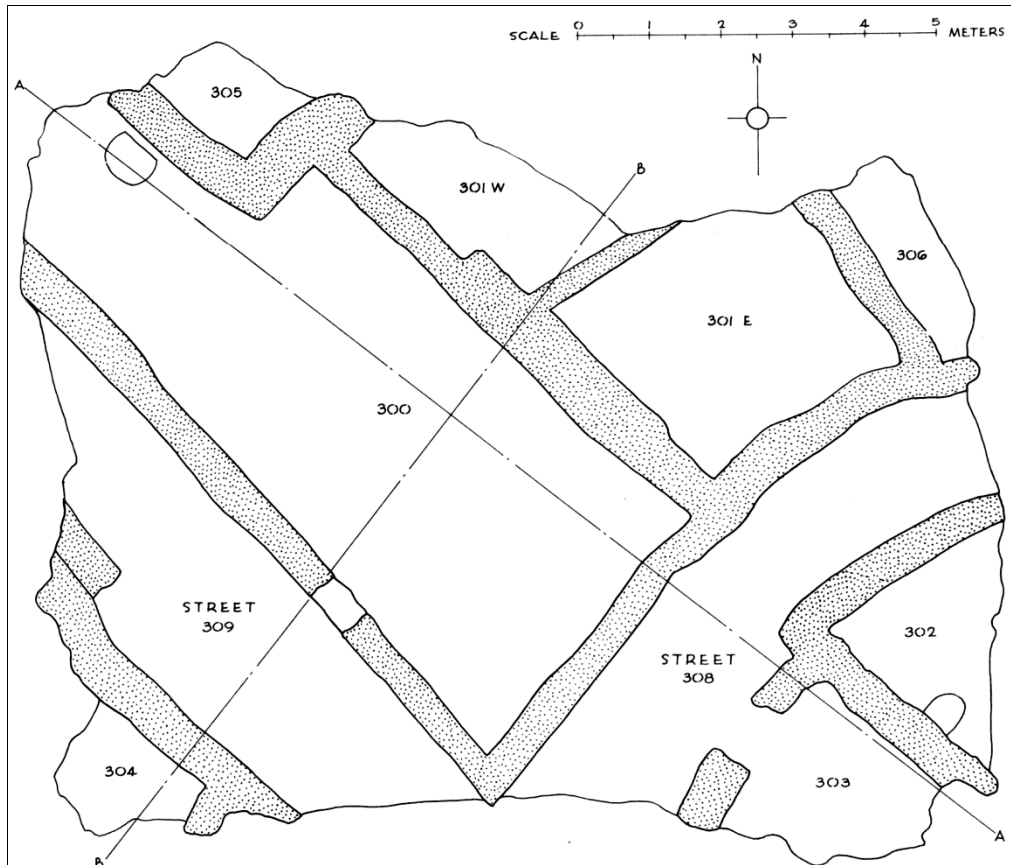

2.

LEVHA XXV

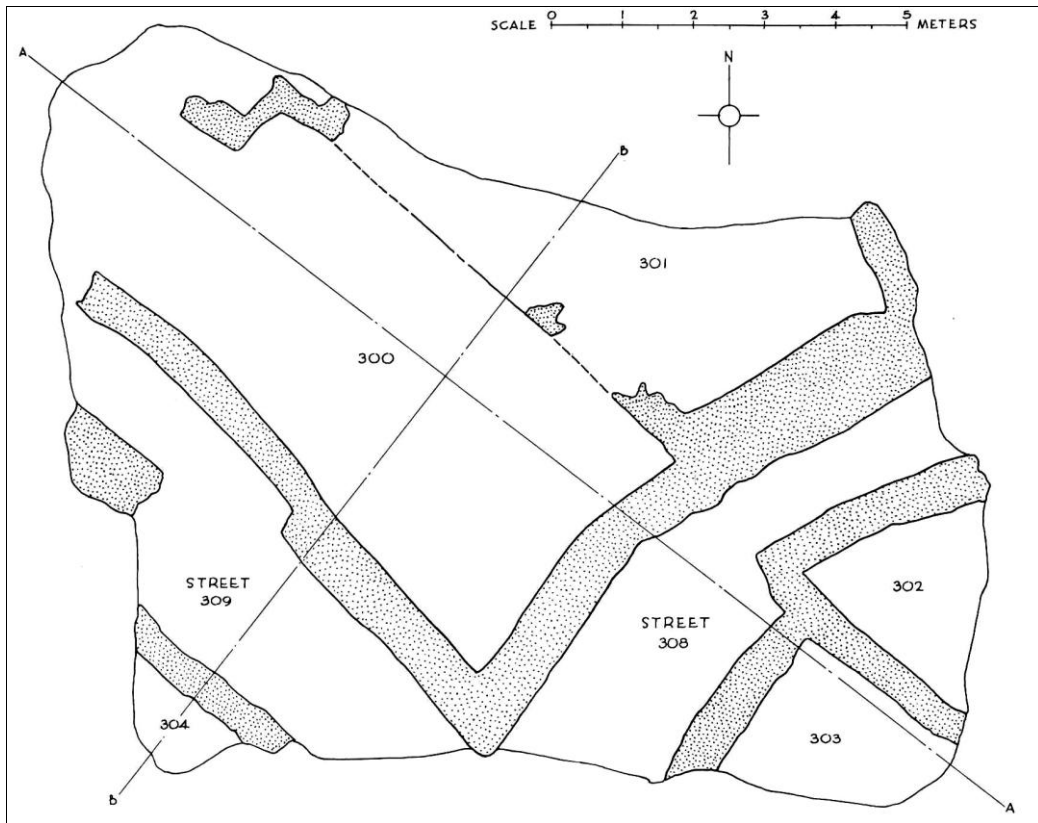

1.

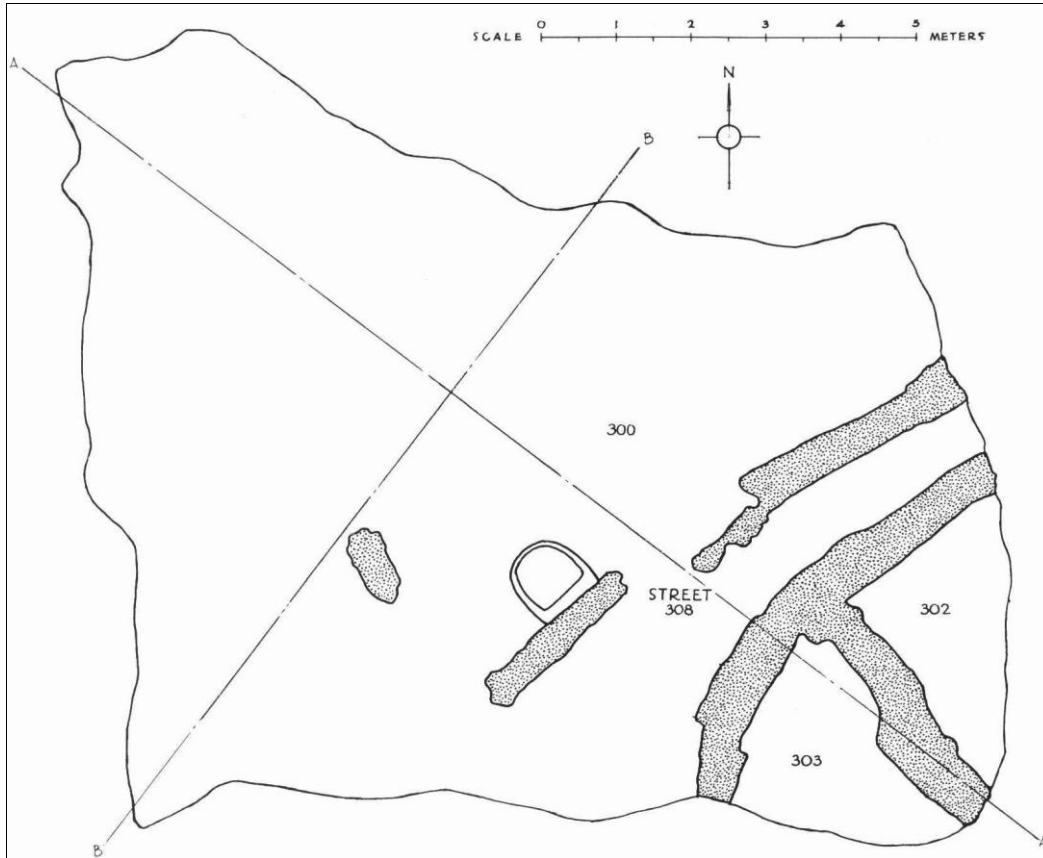

2.

LEVHA XXVI

1.

2.

1.

2.

LEVHA XXVIII

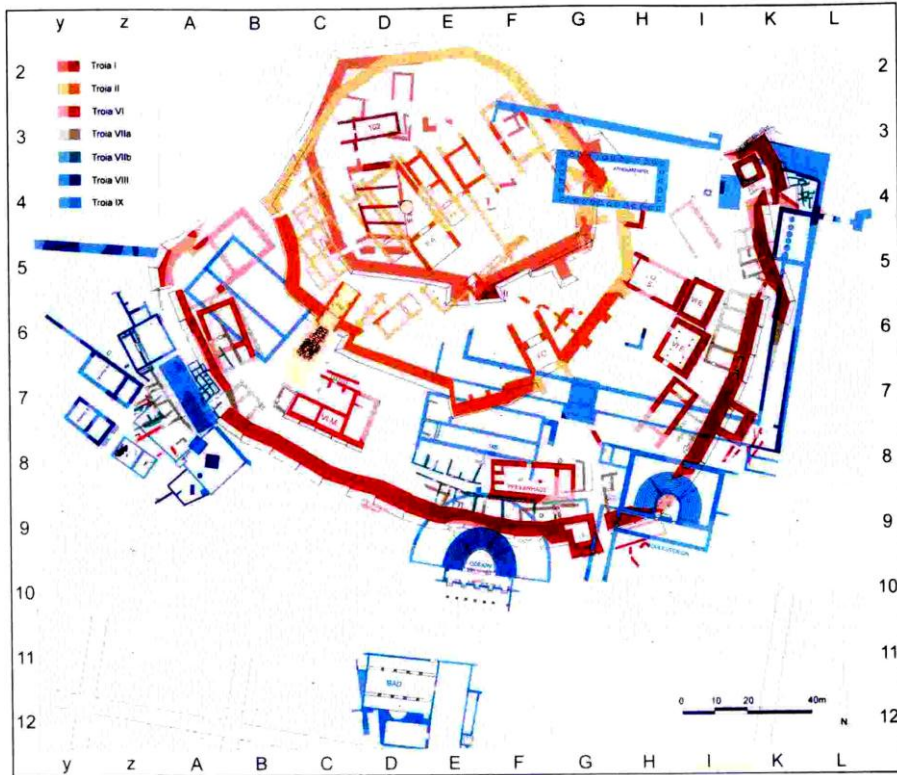

1.

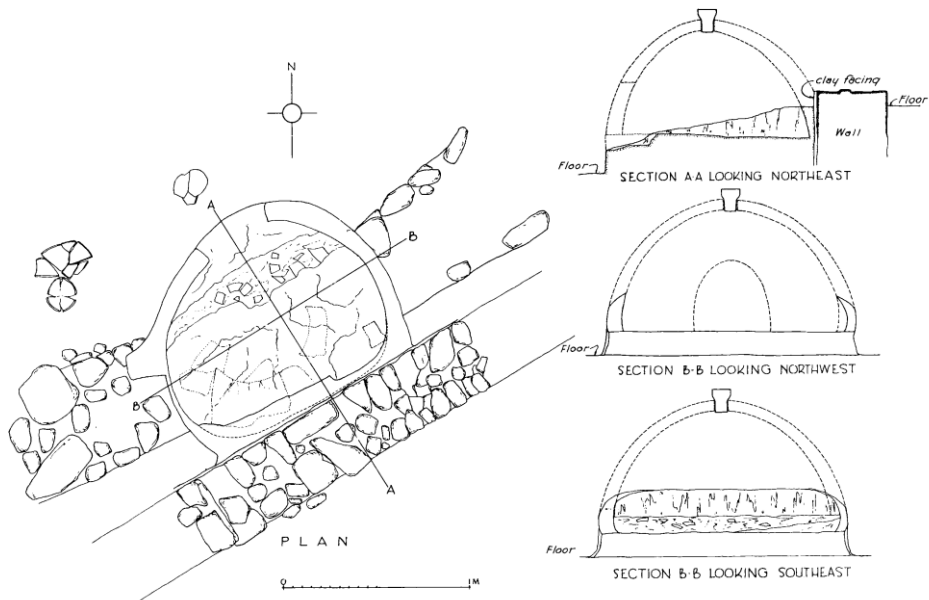

2.

LEVHA XXIX

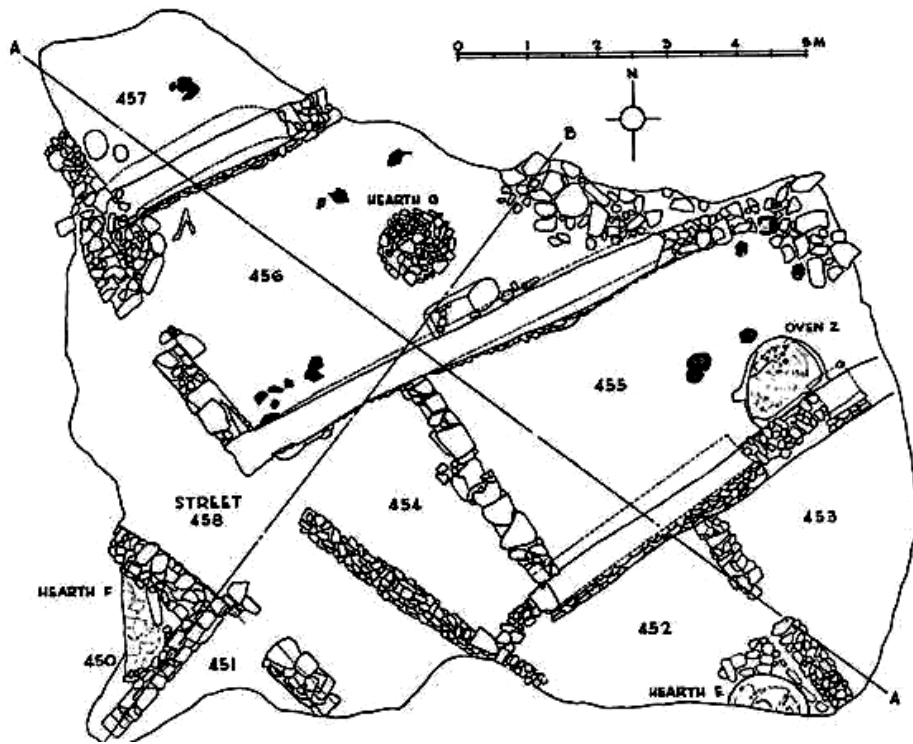

1.

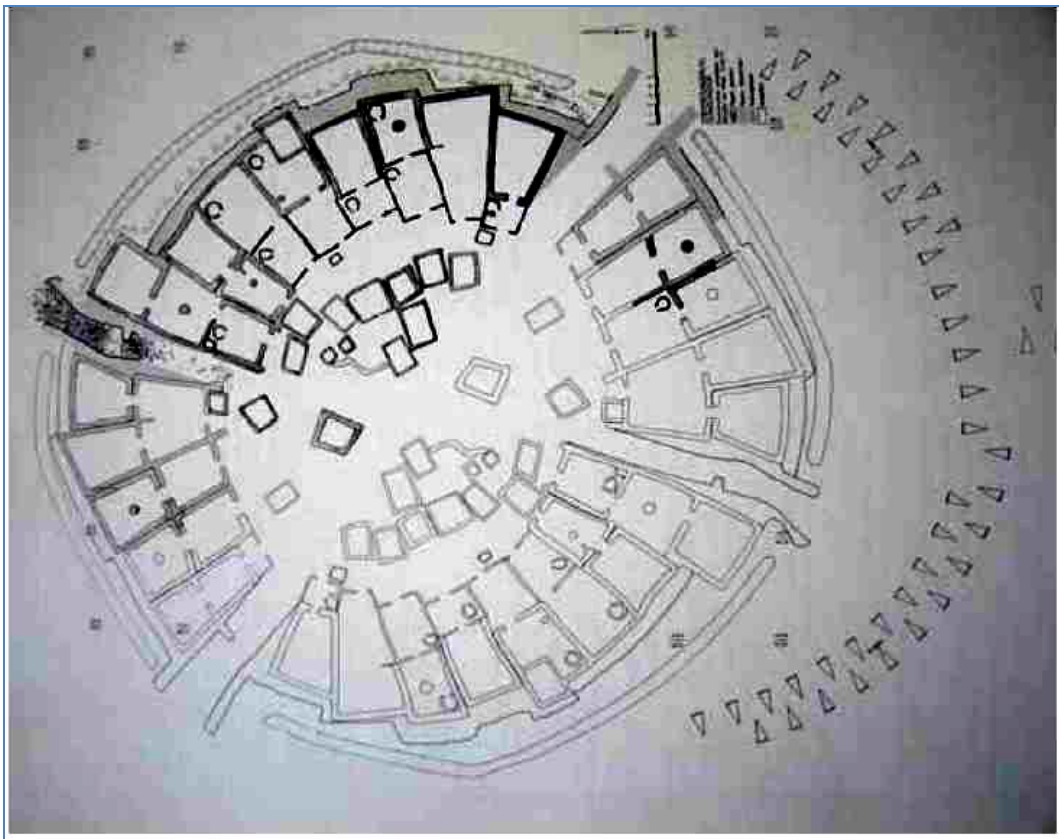

2.

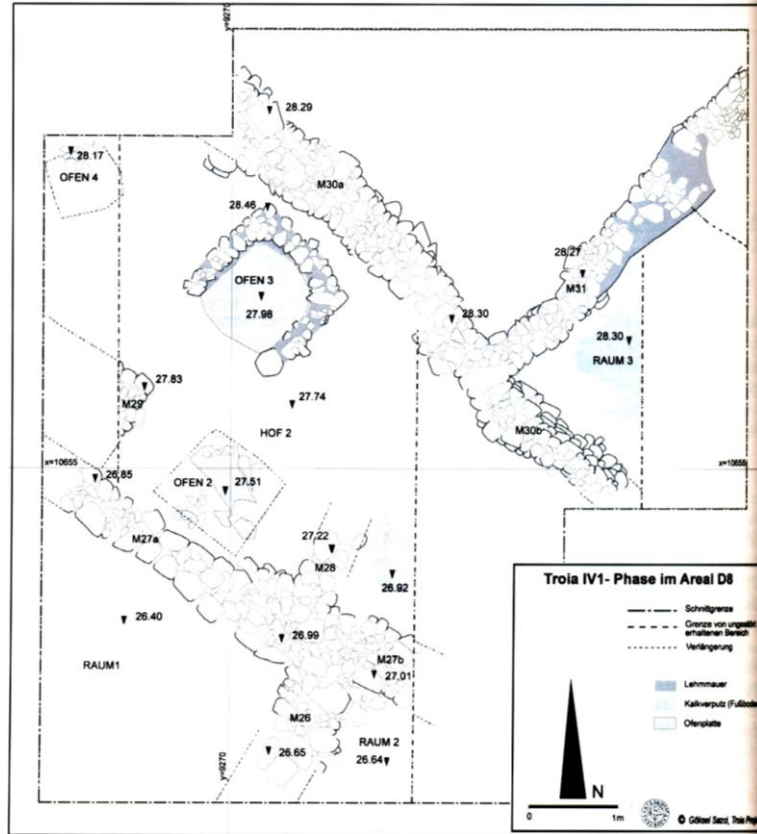
LEVHA XXX

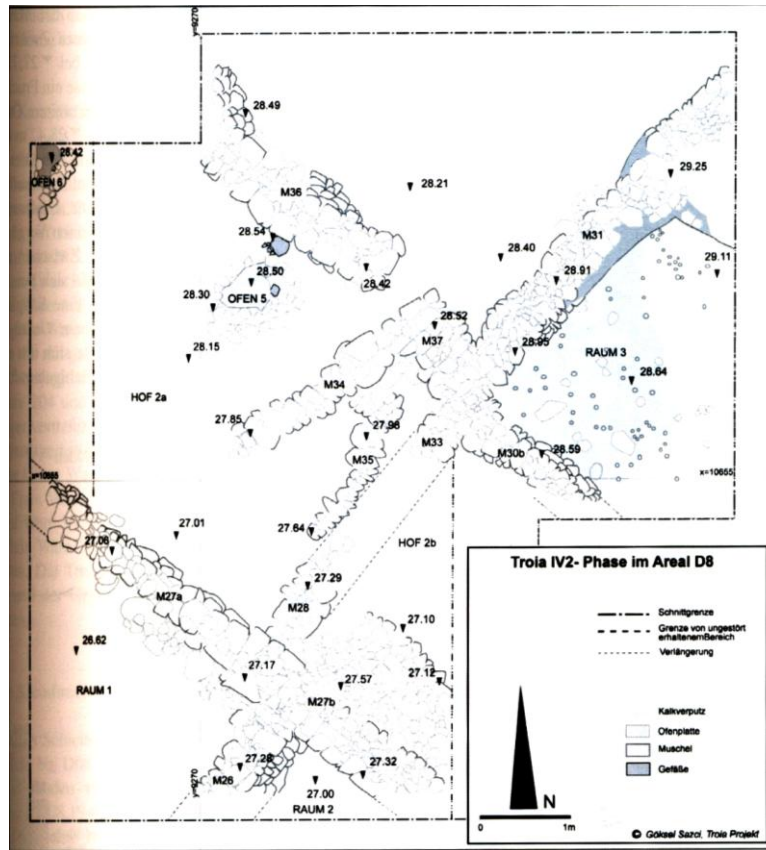
1.

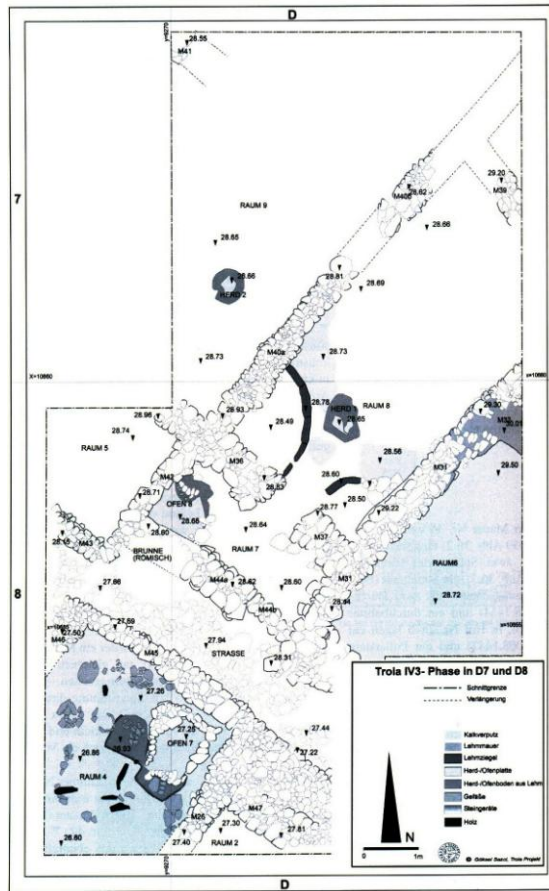
2.

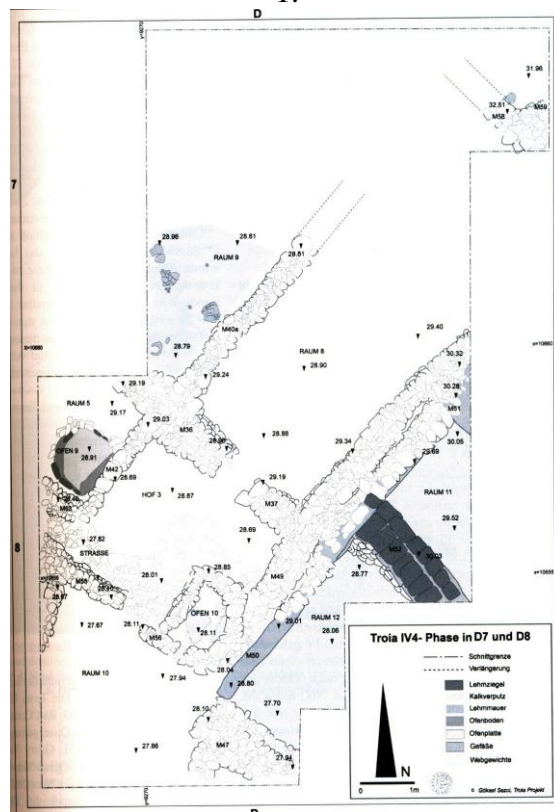
1.

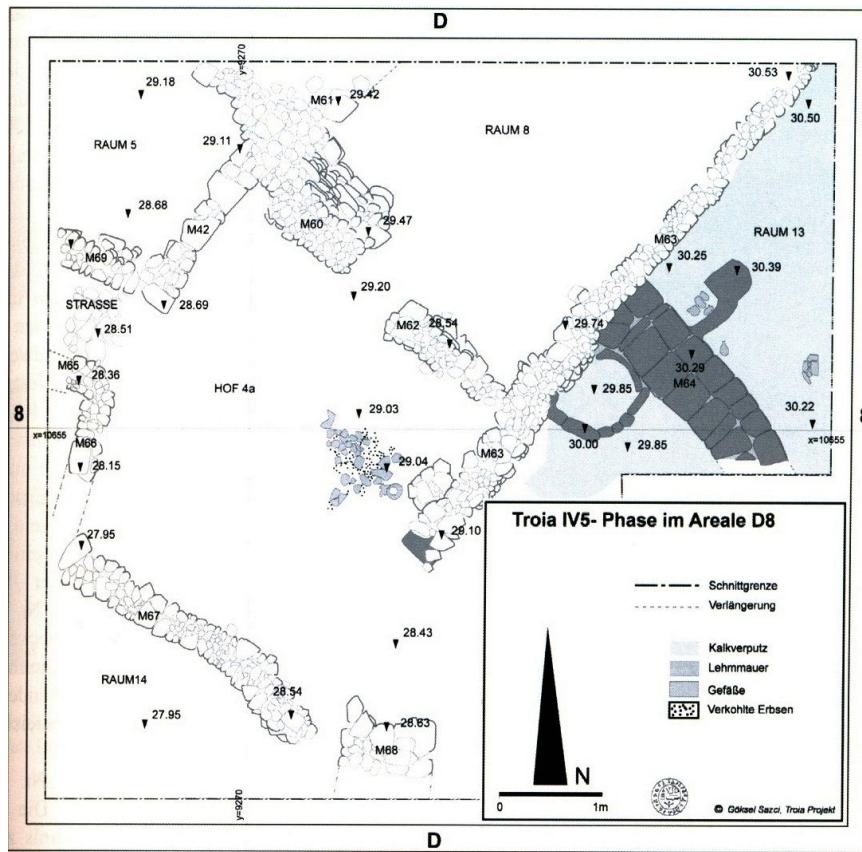
2.

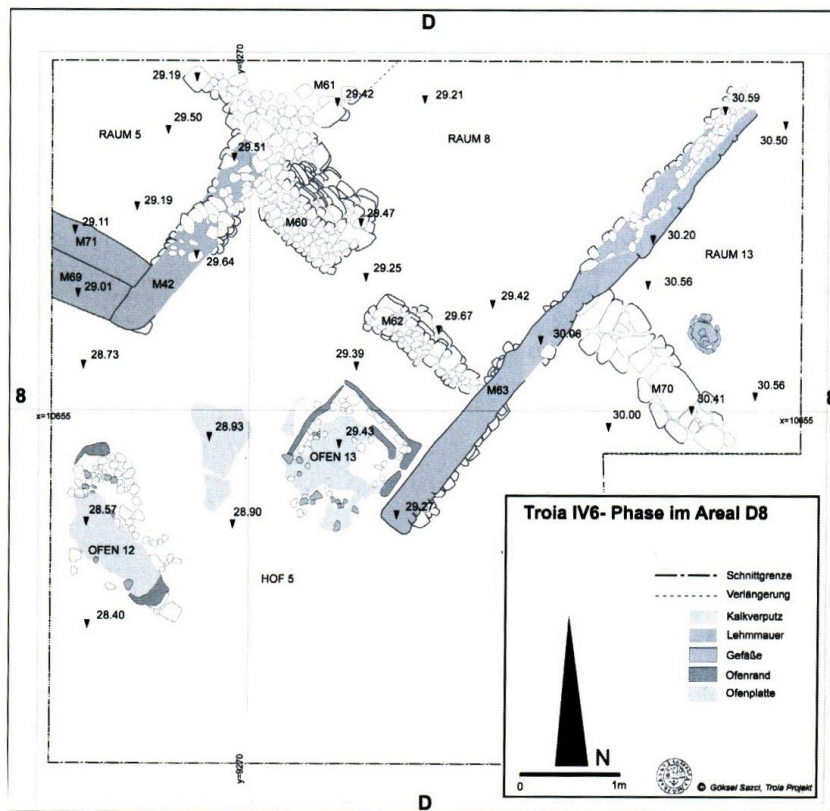
1.

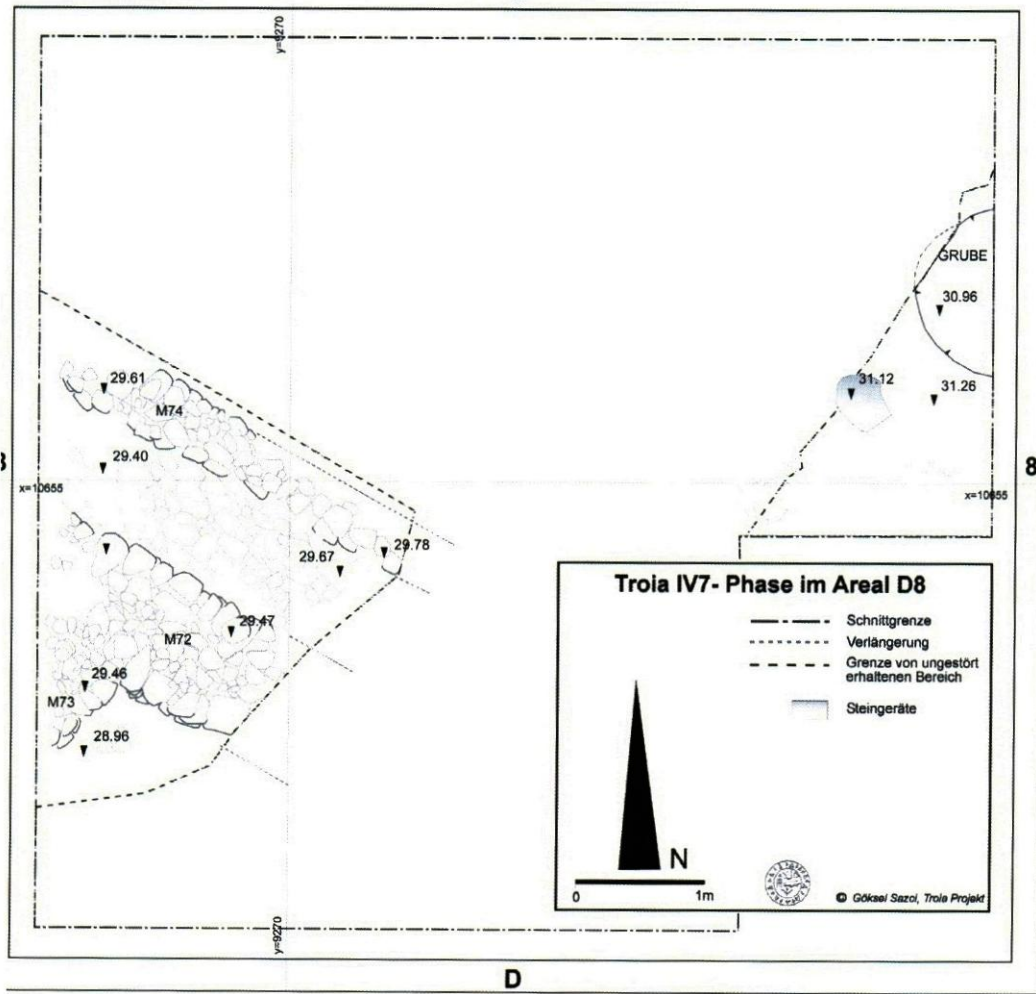
2.

1.

2.

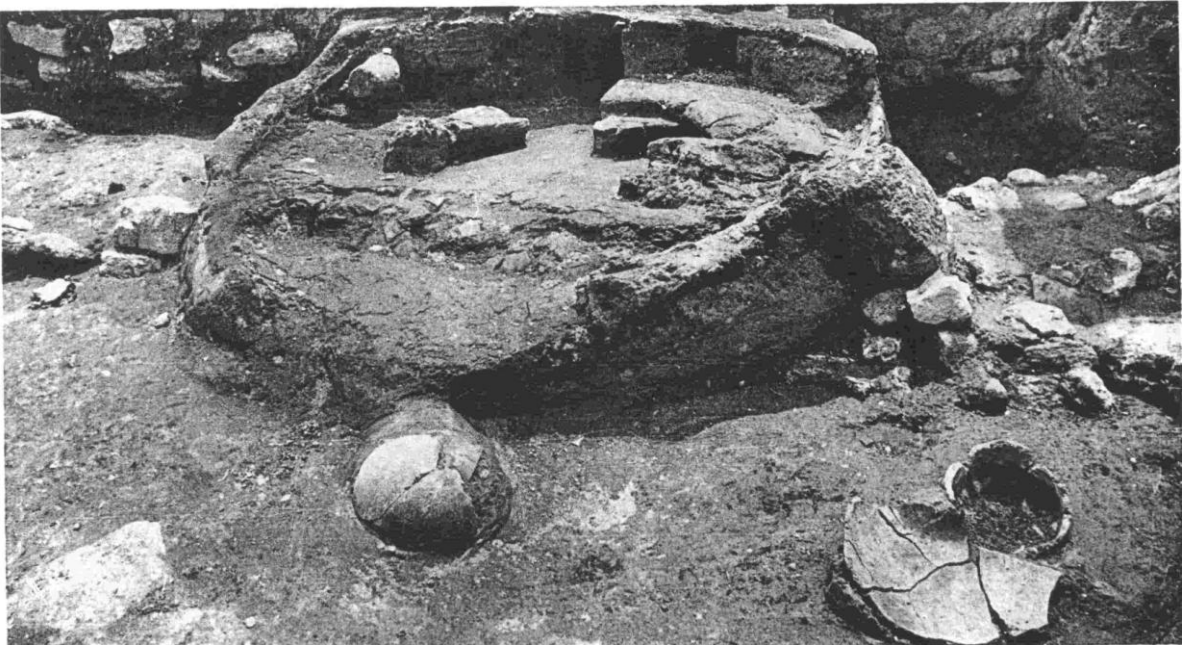

1.

1.

2.

1.

2.

LEVHA XXXVII

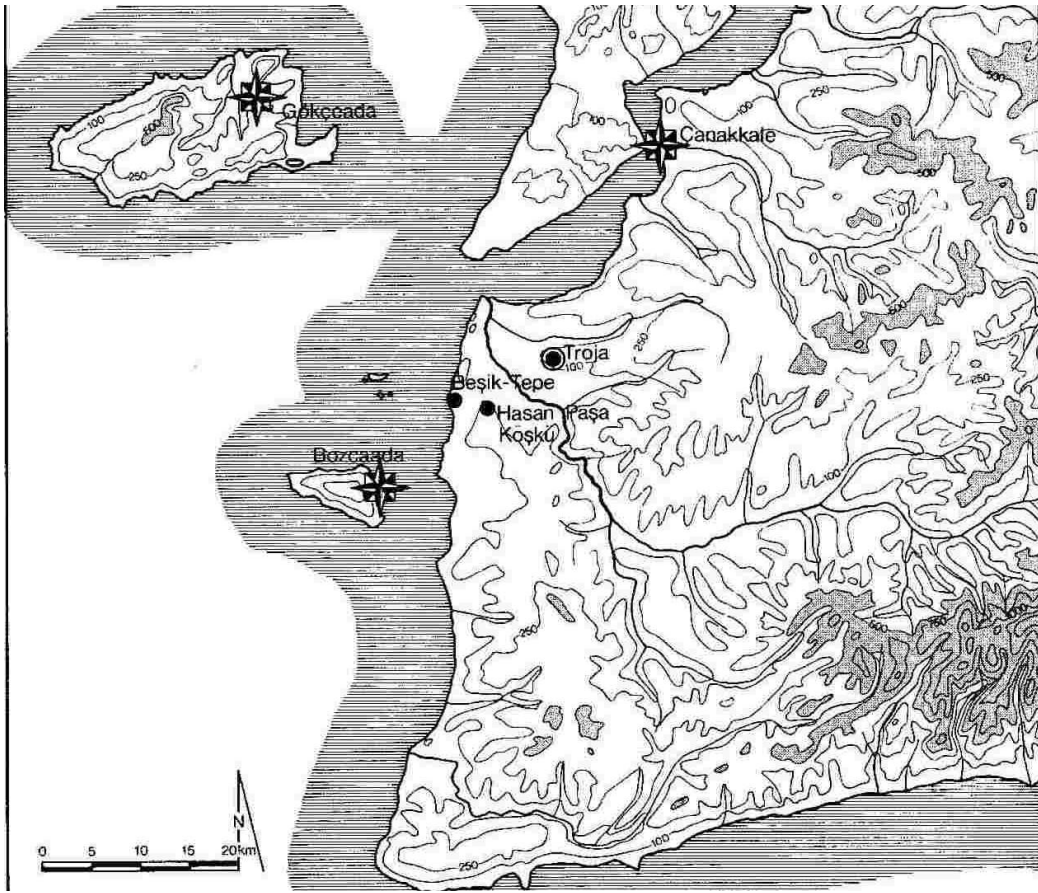

1

2.

LEVHA XXXVIII

1.

2.

LEVHA XXXIX

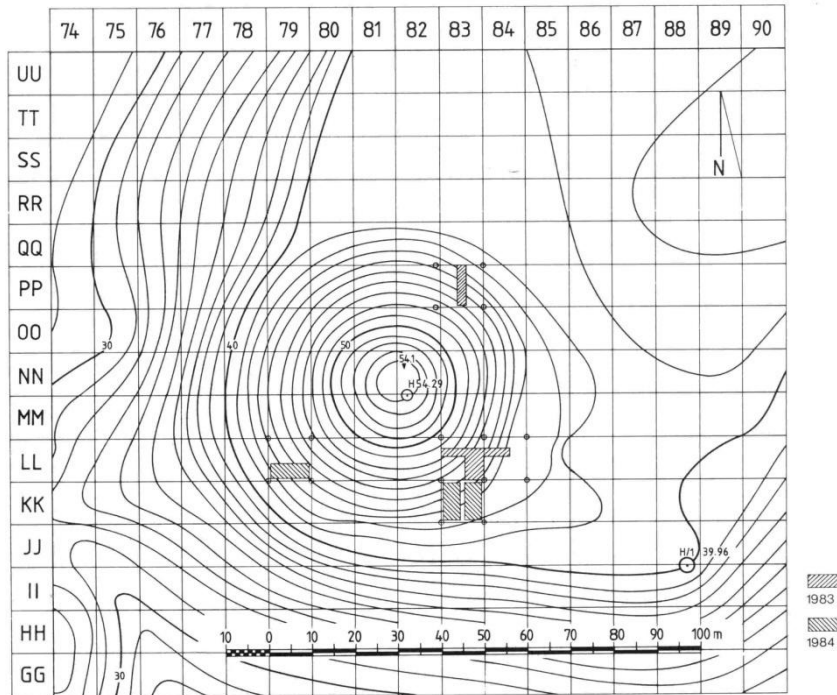

1.

2.

LEVHA XL

1.

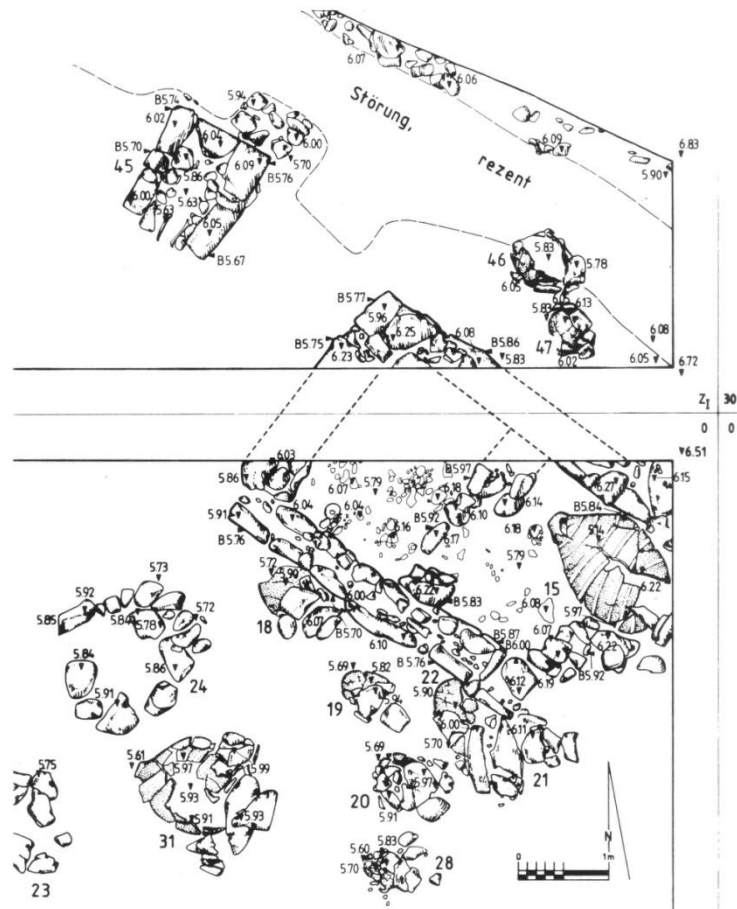
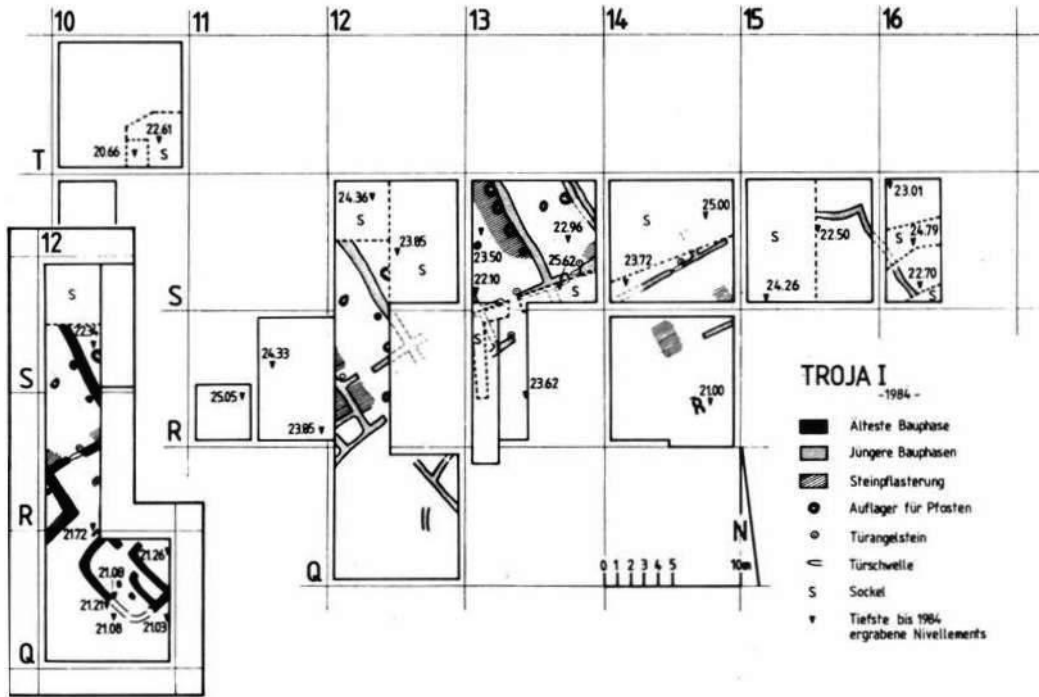

Abb. 7. Beşik-Gräberfeld 1984. Areale Y₁ 29 und Z₄ 29, Grabhaus und Umgebung

2.

LEVHA XLI

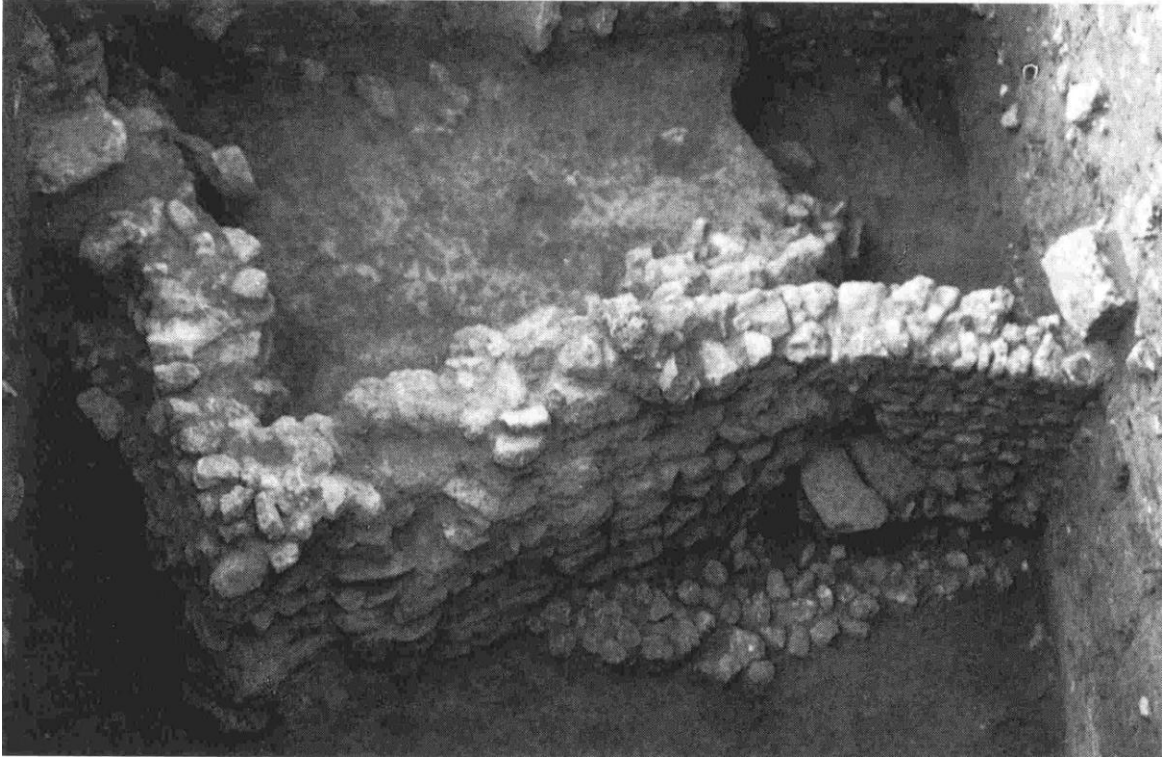

1.

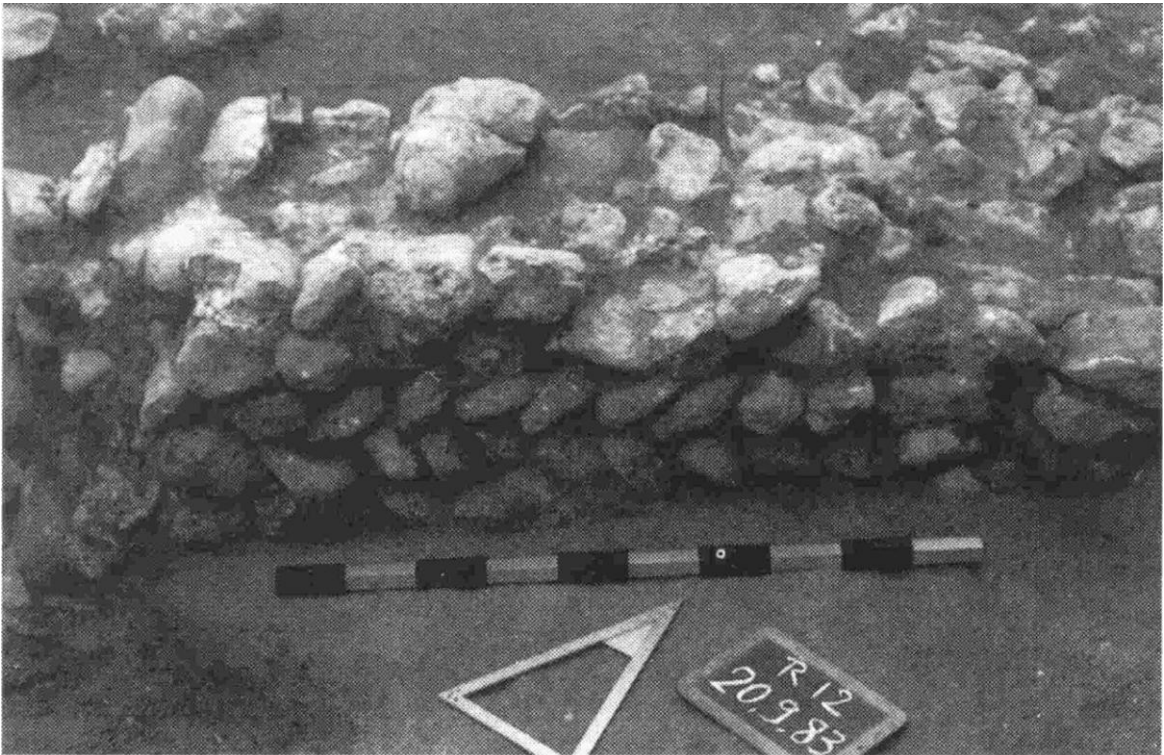

2.

LEVHA XLII

1.

2.

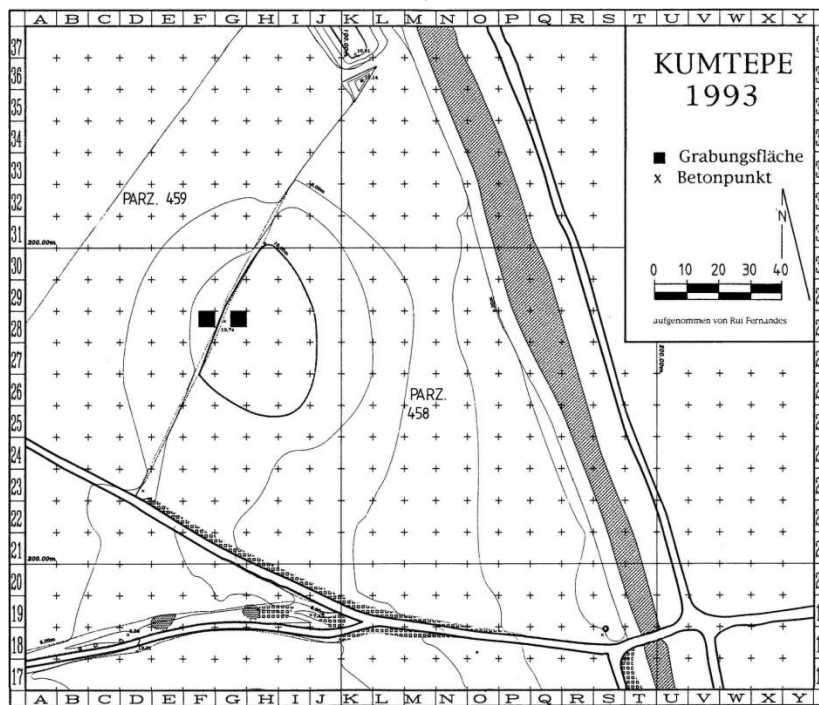
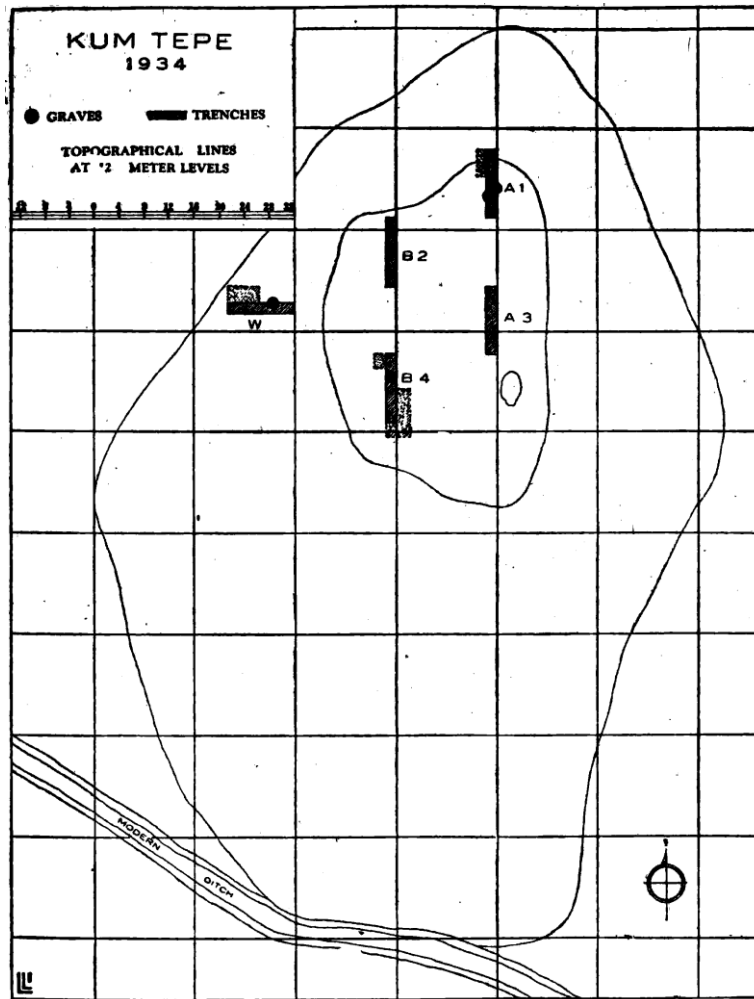
LEVHA XLIII

1.

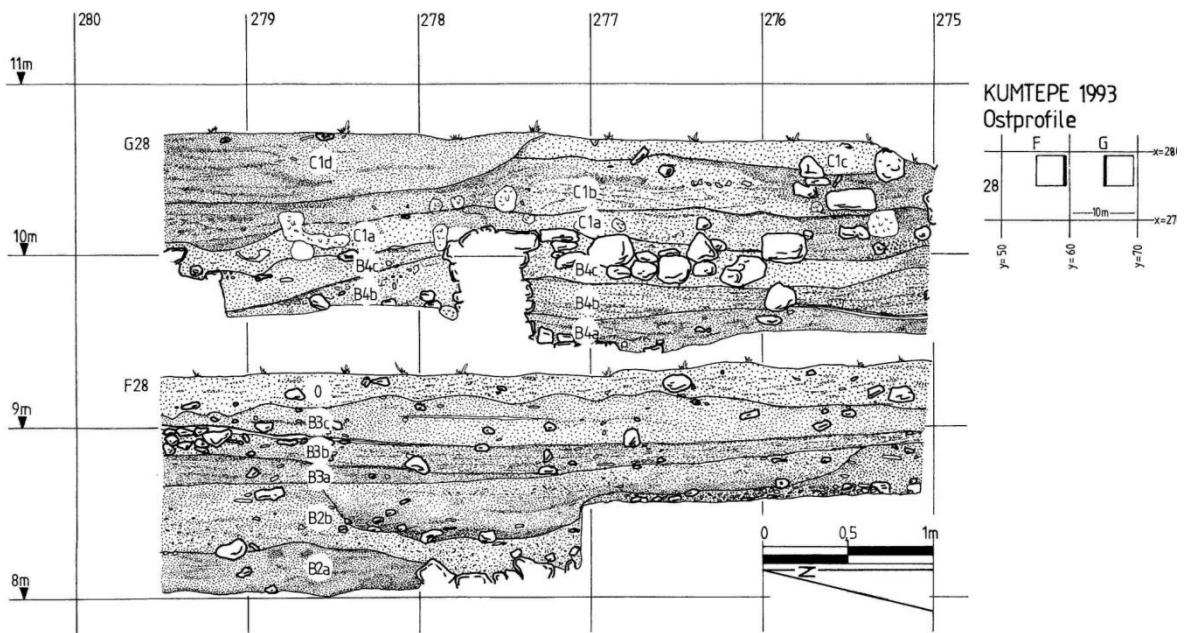

2.

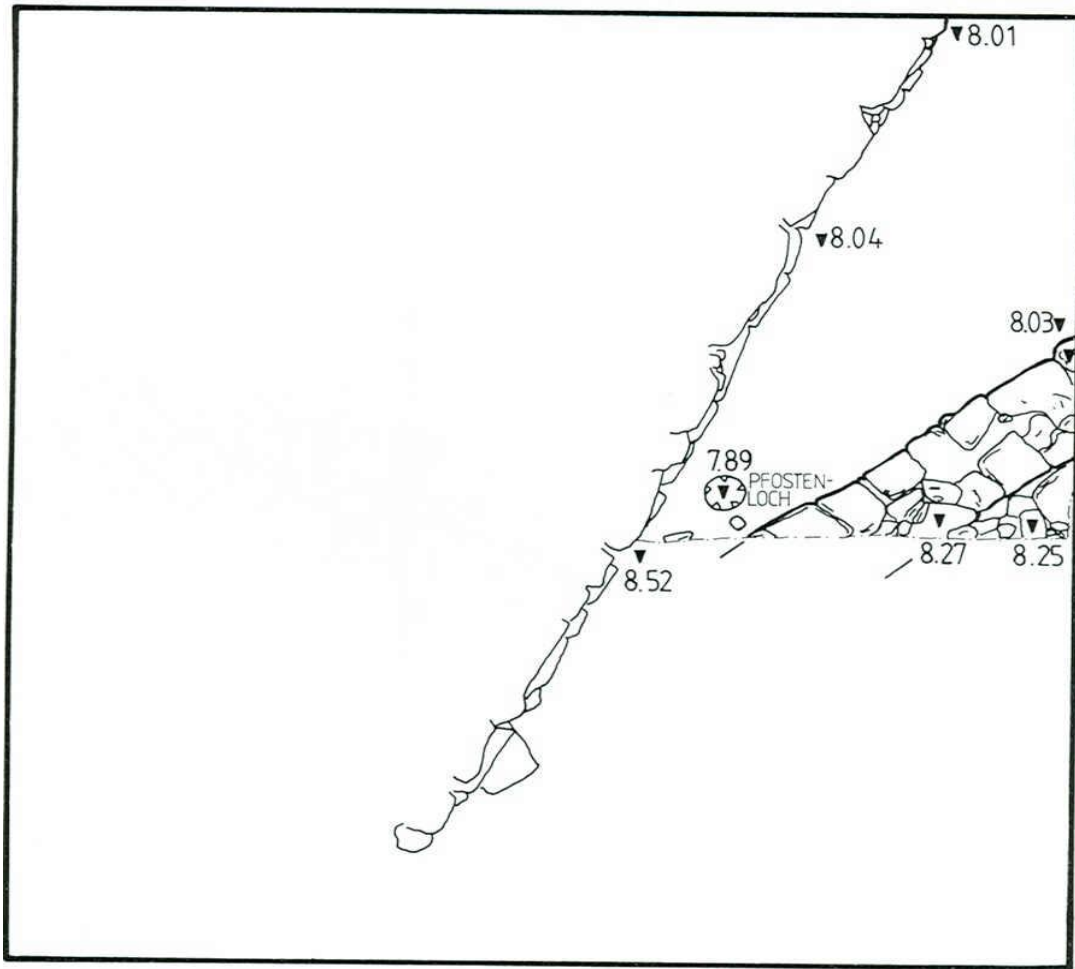

1.

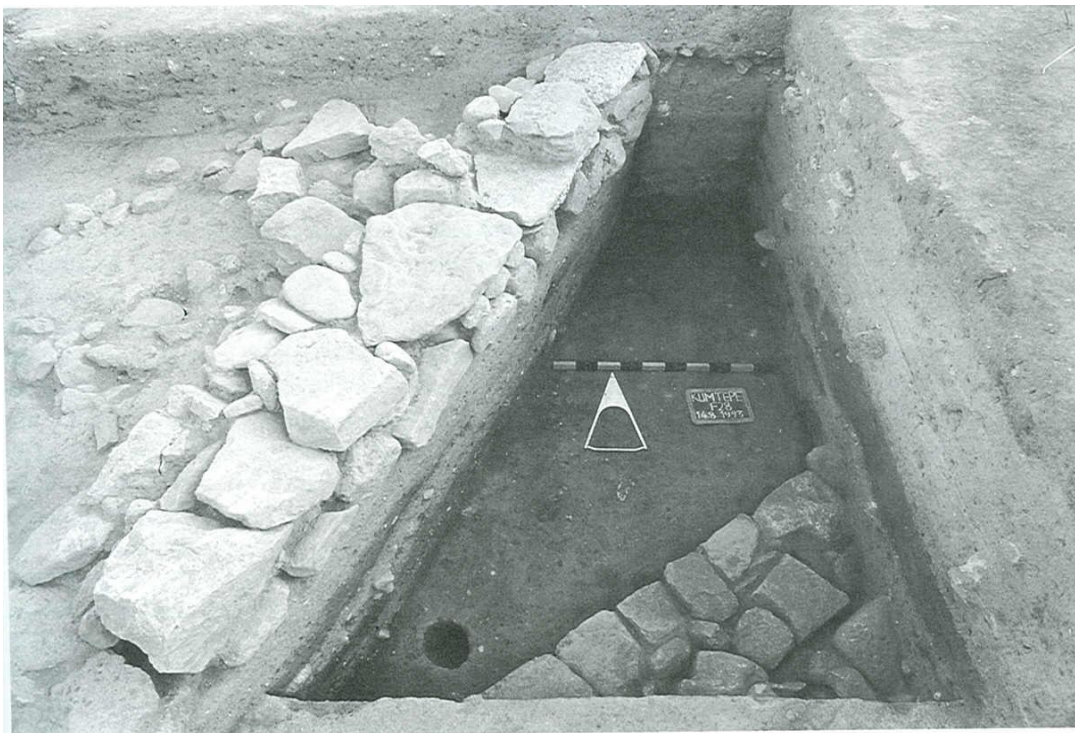

2.

LEVHA XLVI

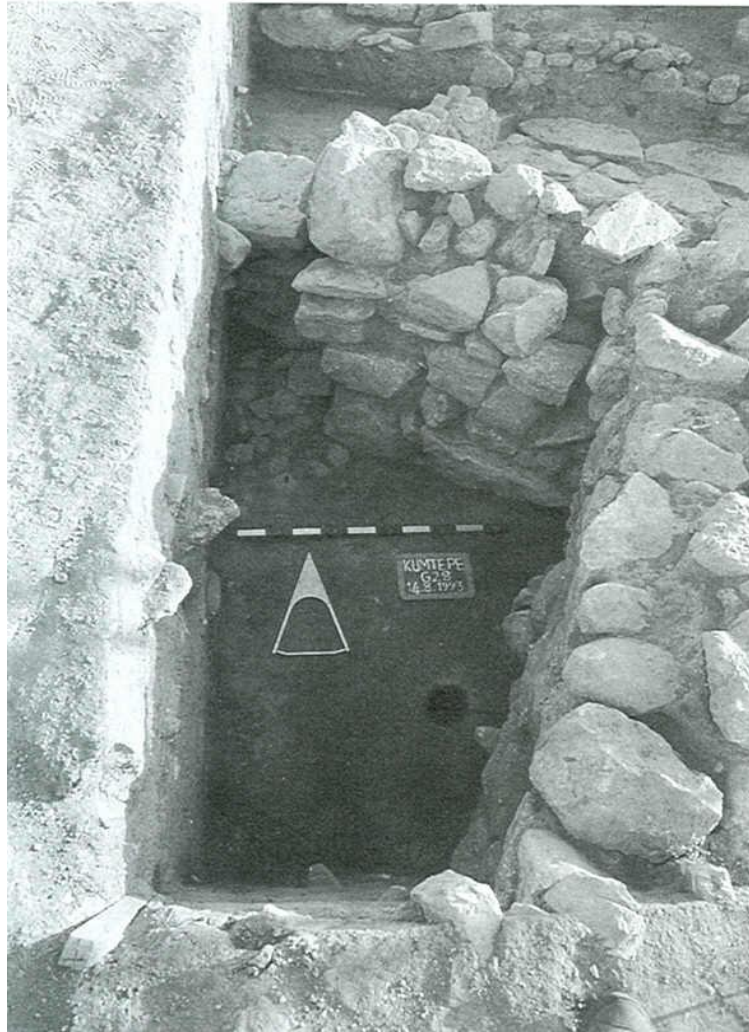

1.

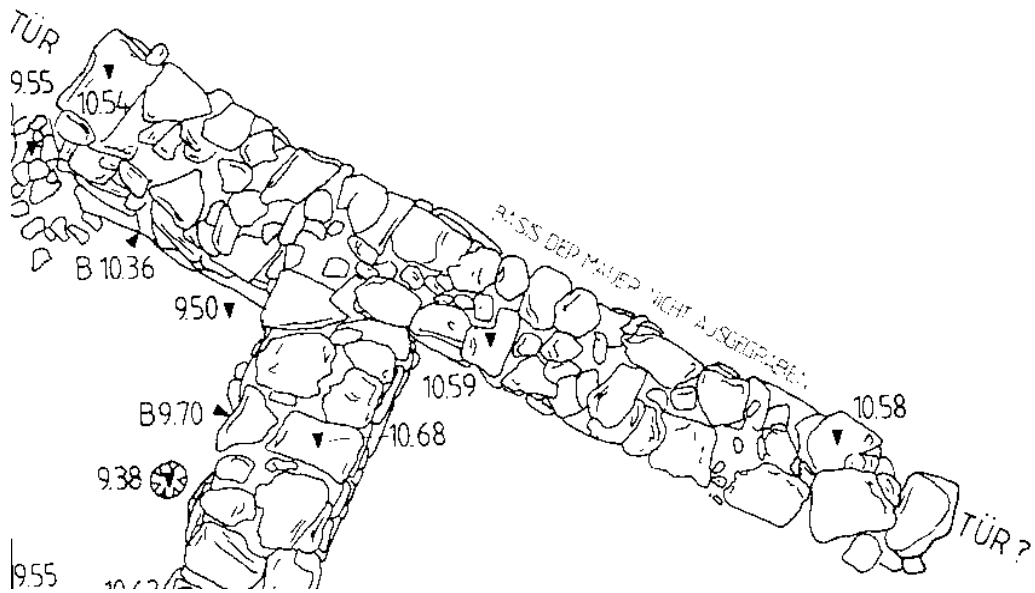

2.

LEVHA XLVII

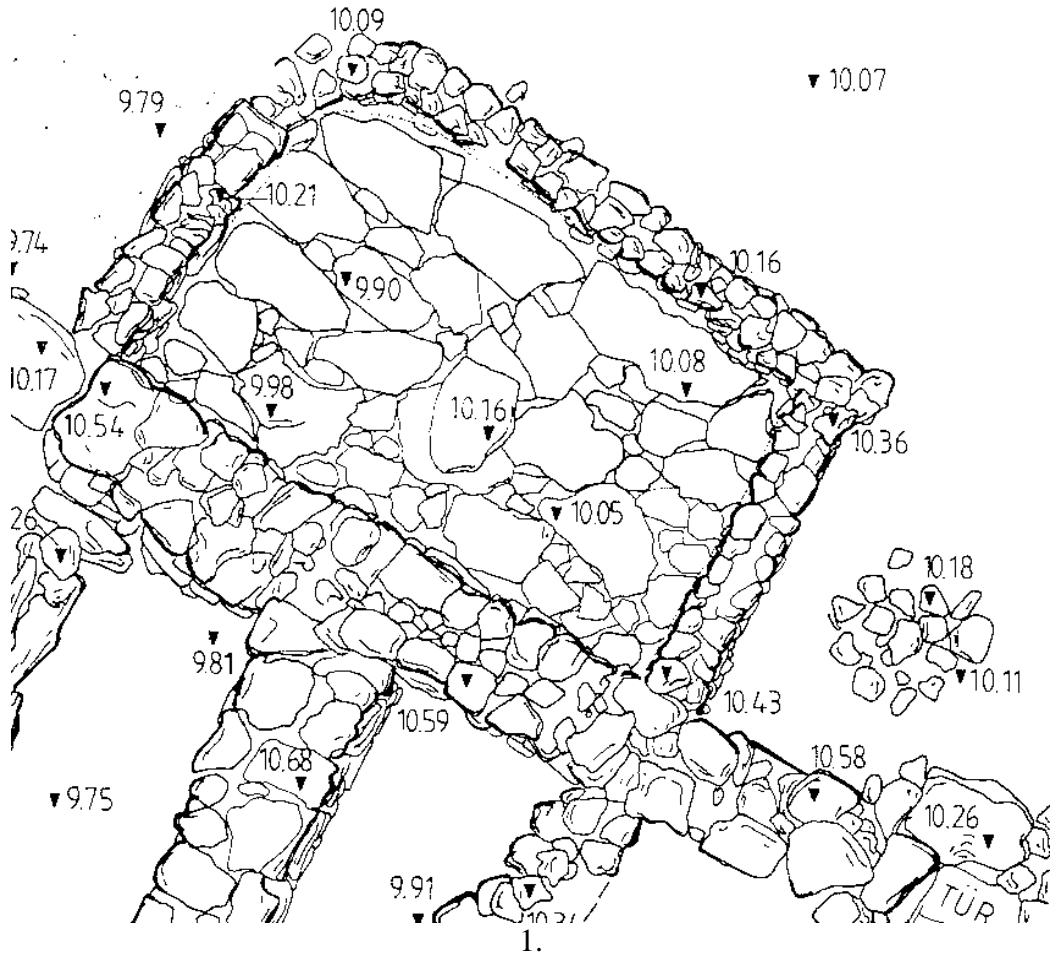
1.

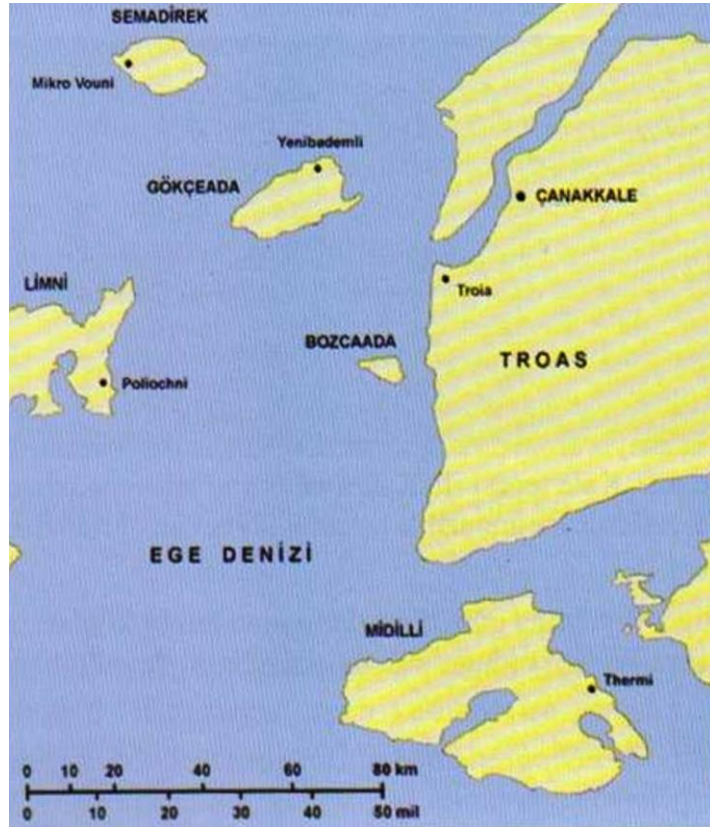
2.

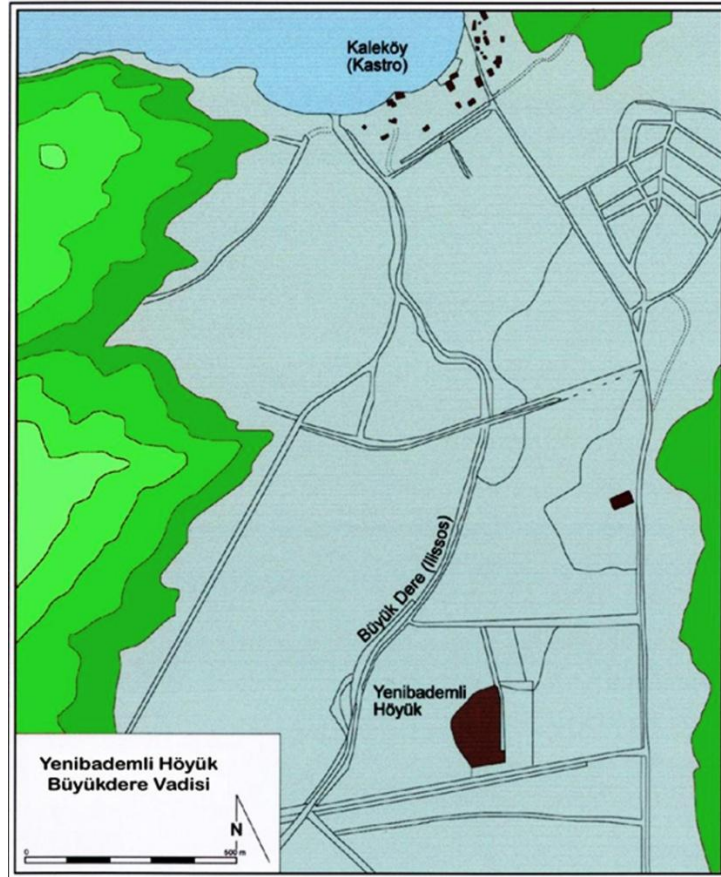
LEVHA XLIX

LEVHA L

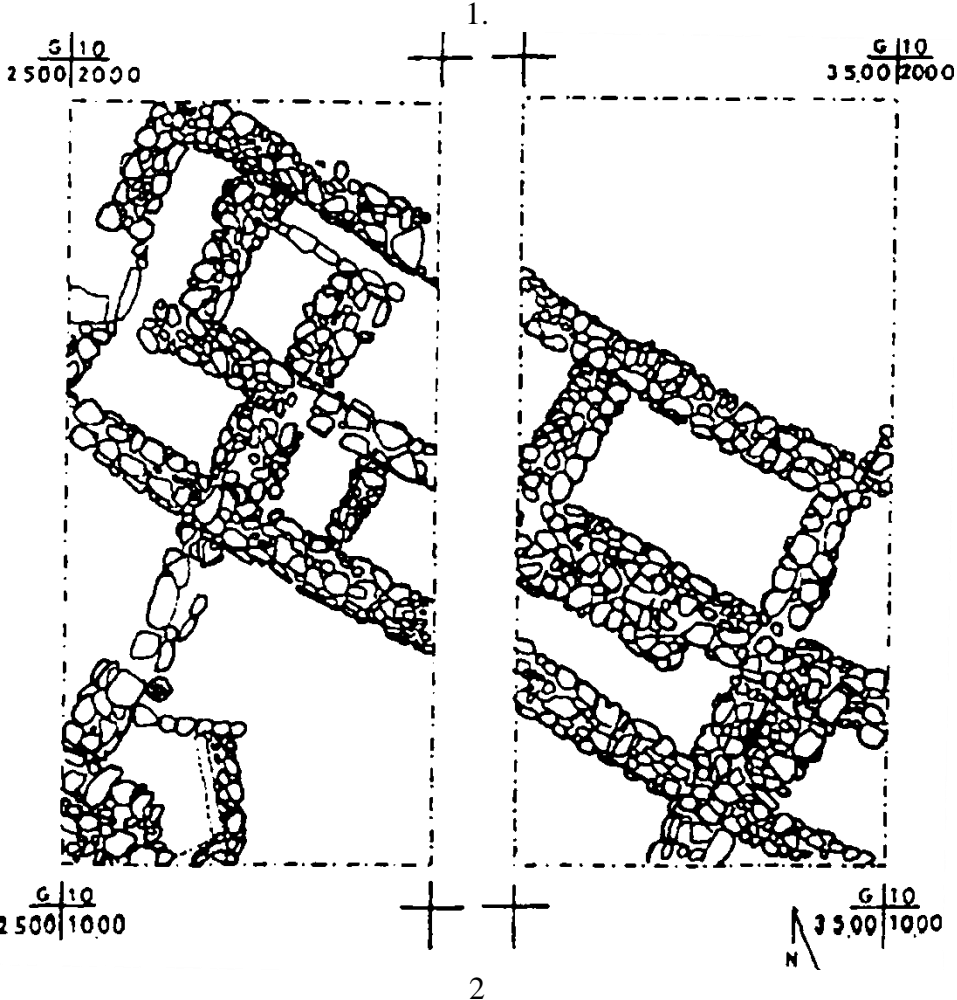
1.

2.

LEVHA LI

1.

2.

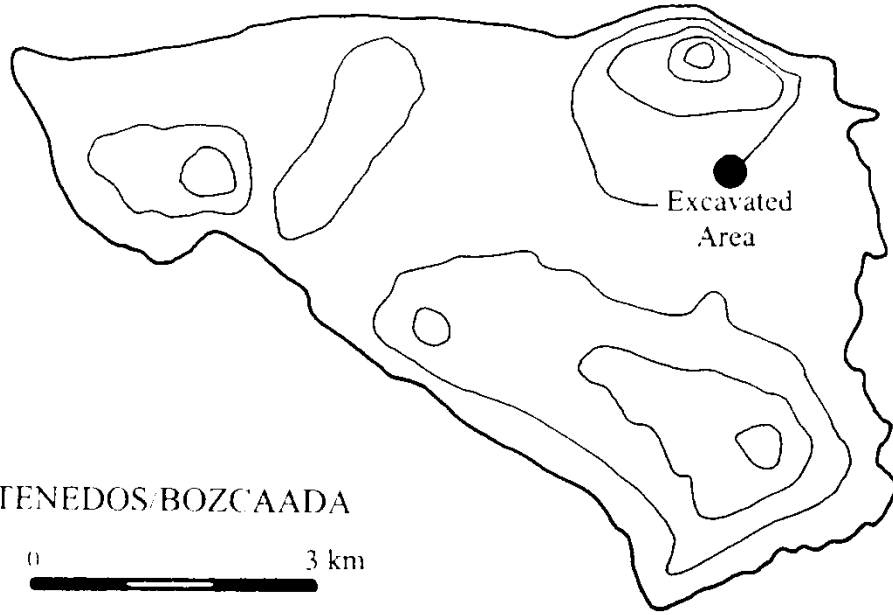

1.

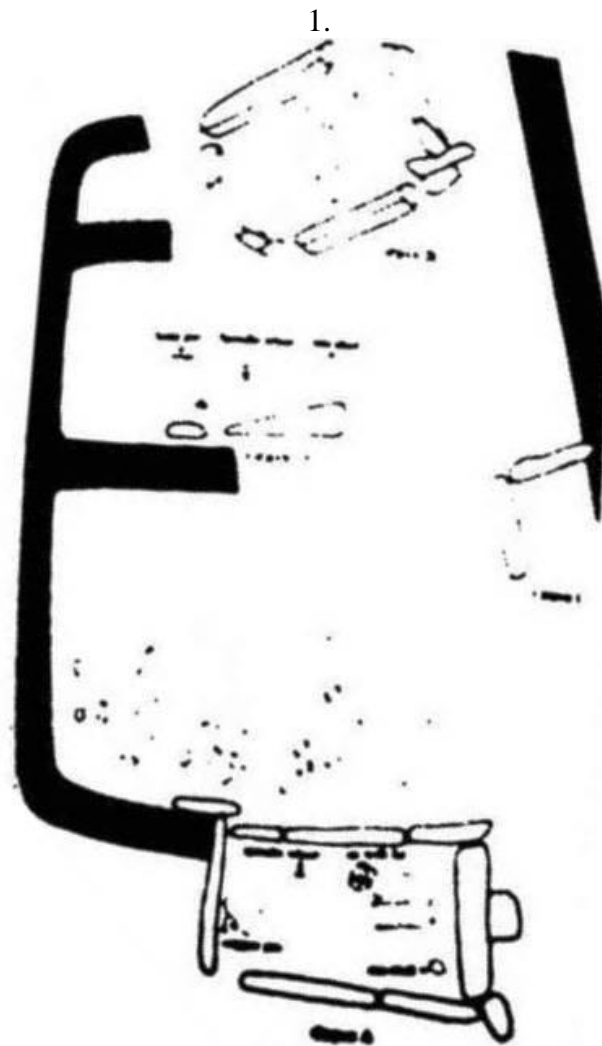
2.

LEVHA LIV

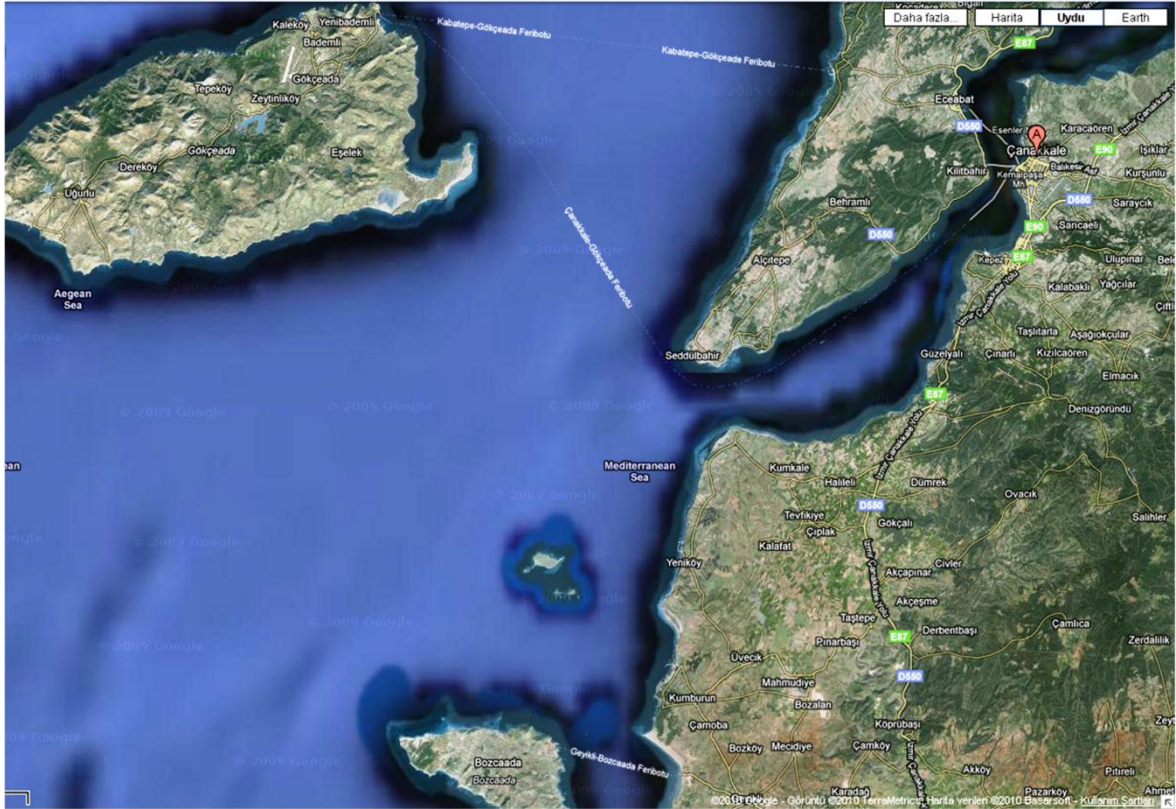
TENEDOS/BOZCAADA

0 3 km

2.

LEVHA LVI

1.

2.

1.

2.

1.

2.

LEVHA LVIII

1.

2.

1.

2.

LEVHA LX

1.

2.

1.

2.

1.

2.

1.

2.

1.

2.

1.

2.

1.

2.

1.

2

LEVHA LXVIII

1.

2.

LEVHA LXIX

1.

2.

1.

2.

1.

2.

1.

2.

LEVHA LXXIII

1.

2.

1.

2.

LEVHA LXXV

1.

2.

1.

2.